ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

καθηγητοῦ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Γυμνασίῳ
καὶ ἐν τῷ Ἐλληνογαλλικῷ Λυκείῳ τοῦ Πέρα

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΚΙΒΩΤΟΣ

ΣΥΜΠΗΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΕΚ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΣΧΟΛΑΡΧΕΙΩΝ Ἢ ΤΗΝ Ε΄ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ ΒΕΛΤΙΩΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΚΕΦΑΛΑΙΔΟΥ
Ὁδῷ Πιλούρ, ἀριθ. 12.

1909

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαρίας Βασιλειάδου.
Α' Τάξεως
Σχολικόν 1910

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

καθηγητοῦ ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Γυμνασίῳ καὶ ἐν τῷ Ἑλληνογαλλικῷ Λυκείῳ τοῦ Πέραν

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΚΙΒΩΤΟΣ

ΣΥΜΠΗΧΘΕΙΣΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΤΟΜΟΥΣ

ΕΚ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ

ΜΕΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α΄ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΣΧΟΛΑΡΧΕΙΩΝ Ἢ ΤΗΝ Ε΄ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ ΒΕΛΤΙΩΝ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ

Ὁδῷ Πιλούρ, ἀριθ. 12.

1909

ΕΡΓΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

Ἀναγνωσματάριον ἐκ τοῦ Ἡροδότου, μετ' εἰκόνων, βραβευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι τοῦ 1894, πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Δ΄ τάξεως τῶν Ἀστικῶν Σχολείων, 16ον, σελ. ιβ΄—208, ἔκδ. δ΄, 1908 γρ. 5.

Νεοελληνικὴ Κιβωτός, *συμπεχθεῖσα εἰς τρεῖς τόμους ἐξ ἔργων τῶν νέων Ἑλλήνων πεζογράφων καὶ ποιητῶν, μετὰ βιογραφιῶν καὶ σημειώσεων, πρὸς χρῆσιν τῶν τριῶν τάξεων τοῦ Σχολαρχείου.*

Τόμος Α΄, *διὰ τὴν Ε΄ τάξιν τῶν Ἀστικῶν Σχολείων ἢ τὴν Α΄ τοῦ Σχολαρχείου, ἔκδοσις δ΄, ὅλως νέα, 1909*

Τόμος Β΄, *διὰ τὴν Β΄ τάξιν, ἔκδοσις δ΄, 1909*

Τόμος Γ΄, *διὰ τὴν Γ΄ τάξιν, ἔκδοσις β΄, 1909*

Ἕκαστος τόμος, ἐκτετυπωμένος φιλοκάλως ἐπὶ χάρτου ἐκλεκτοῦ καὶ καλῶς δεδεμένος, τιμᾶται γρ. 6.

Ἀπάνθισμα Ἑλληνικῶν Γραμμάτων *εἰς ἐγκύκλιον διδασκαλίαν πασῶν τῶν τάξεων Σχολείου τε καὶ Γυμνασίου.*

Τόμος Β΄, *διὰ τὴν Β΄ τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ τὴν Α΄ τῶν Γυμνασίων, περιέχων τὰ τρία πρῶτα βιβλία τῆς Ξενοφῶντος* ***Κύρου Ἀναβάσεως*** *καὶ τὴν Ἰσοκράτους* ***Πρὸς Δημόνικον Παραίνεσιν,*** *μετὰ εἰσαγωγῆς, βιογραφιῶν καὶ σημειώσεων, σελ. η΄+263* γρ. 6.

Τόμος Δ΄, *διὰ τὴν Α΄ τάξιν τῶν Γυμνασίων, περιέχων ἐκλογὴν τῶν Ξενοφῶντος* ***Ἀπομνημονευμάτων,*** *τὸν Λυσίου* ***Ἐπιτάφιον τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς*** *καὶ τὸν Ἰσοκράτους* ***Ἀρεοπαγιτικόν,*** *μετὰ εἰσαγωγῆς καὶ ποικίλων σημειώσεων, σελ. ιβ΄+229* γρ. 7.

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν ἢ τὴν σφραγῖδα τοῦ πονήσαντος.

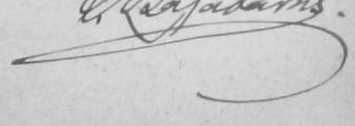

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ σκοπὸς τῆς ***Νεοελληνικῆς Κιβωτοῦ*** εἶναι διπλοῦς: νὰ καταρτίσῃ πρῶτον τοὺς μαθητὰς τῶν *Ἀστικῶν* λεγομένων *Σχολῶν* καὶ τοὺς τῶν *Σχολαρχείων* εἰς τὴν καθωμιλημένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ παρασκευάσῃ ἔπειτα εἰς τοὺς ἐφιεμένους ὑψηλοτέρας μαθήσεως εὐχερῆ τὴν κατάληψιν τῶν ἐν τοῖς Γυμνασίοις διδασκομένων μαθημάτων διότι ἐκτὸς πάσης συζητήσεως, καθ' ἡμᾶς, κεῖται τὸ γεγονὸς ὅτι ἄνευ τῆς *ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς ἁπλῆς ἑλληνικῆς* δυσχερὴς καὶ ἐν πολλοῖς ἀνέφικτος εἶναι ἡ ἐκμάθησις τῆς ἀρχαίας· τούτου δ' ἕνεκα οὐδόλως παραδεχόμεθα ὅτι οἱ ξένοι φιλόλογοι δύνανται νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τὰ λεπτεπίλεπτα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας νοήματα ὅπως καὶ ὅσον οἱ Ἕλληνες. Καὶ βεβαίως πολλὰ μὲν κατορθοῦσι διὰ τῆς ὡμολογημένης ἐπιμελείας καὶ τῆς παροιμιώδους αὐτῶν ἐπιμονῆς οἱ ξένοι φιλόλογοι, ὀλίγιστα ὅμως ἀναντιρρήτως θὰ κατώρθουν, ἂν ηὑρίσκοντο ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμῖν περιστάσεσιν. Οἱ φιλομαθεῖς ἐπιστήμονες τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς γίνονται ἀληθῶς ἐγκρατεῖς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας, διότι ἔχουσιν ἀφθονίαν μέσων, οἷαν οὐδὲ κατ' ὄναρ ἢ καθ' ὕπαρ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς. Πληθὺς βιβλιοθηκῶν καὶ ἀπειρία βοηθητικῶν συγγραμμάτων, πόροι ἄφθονοι καὶ εὐχέρεια πρὸς περιήγησιν καὶ αὐτοψίαν τῶν περιγραφομένων τόπων καὶ χωρῶν, ἀσφαλὴς ἀμοιβὴ τῶν κόπων καὶ πλουσία ἀνάκτησις τῶν δαπανηθέντων παρ' ἐκείνοις· ἔλλειψις βιβλιοθηκῶν καὶ βοηθητικῶν πονημάτων παρ' ἡμῖν, στέρησις πόρων ἐπαρκῶν καὶ πρὸς τὸ ζῆν ἔτι, βεβαία ἀπογοήτευσις τῶν καταβληθέντων κόπων καὶ ἀσφαλὴς ἀπώλεια τῶν πρὸς συγγραφὴν ἢ ἔκδοσιν συγγράμματός τινος γενομένων δαπανῶν. Καὶ ἐν τούτοις

ἐργαζόμεθα, καὶ ἡ διανοητικὴ παρ᾽ αγωγὴ τῶν ἡμετέρων λογίων οὔτε ὅλως ἀναξία λόγου εἶναι οὐδὲ ὅλως ἀπαράβλητος πρὸς τὴν τῶν ξένων. Πόθεν δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο τὸ εὐχάριστον, τὸ εὐαρέστως προσπίπτον ὑπὸ ταῖς ὄψεσιν ἀμερολήπτου κριτοῦ, ἐν ᾧ δὲν διατίθενται ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ παρ᾽ ἑκατέροις μέσα;

Διότι ἡμεῖς μέν, κάτοχοι ὄντες εὐτυχῶς ἢ γινόμενοι τῆς ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης καὶ ζώσης γλώσσης, διασῳζούσης αὐθυπόστατα καὶ αὐτούσια πολλὰ τῶν τῆς παλαιᾶς, ἢ μᾶλλον ἀποτελούσης ἀδιάκοπον συνέχειαν ἐκείνης, κεκτήμεθα ἤδη τὴν ποθητὴν *ἀναβάθραν*, δι᾽ ἧς εὐχερῶς δυνατὸν ἡμῖν νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸ πλούσιον θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἐν ᾧ οἱ ξένοι ὀφείλουσι πρῶτον νὰ παρασκευάσωσι τὴν κλίμακα καὶ κατόπιν νὰ εἰσδύσωσιν ἐκεῖ, ὅπου πρὸ πολλοῦ ἡμεῖς εὑρισκόμεθα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ὅμως γεννᾶται ἡ δικαία ἀπορία: *Διὰ τίνα λοιπὸν λόγον ὑστεροῦμεν τῶν ξένων φιλολόγων οἱ Ἕλληνες φιλόλογοι, ἐν ᾧ καὶ τὴν κλίμακα κατέχομεν καὶ τὸν τόπον τῆς πνευματικῆς παιδαιωγίας εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι καλῶς καὶ μετ᾽ ἀκριβείας γινώσκομεν;*

Ἡ ἀπάντησις ἐδόθη πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ὑπὸ πολλῶν ὁμογενῶν, εἰλικρινῶς κηδομένων τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, συνοψίζομεν δὲ αὐτὴν εἰς τὰ ἀκόλουθα: ***Δὲν θέλομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν κλίμακα.*** Προτιμῶμεν, φαίνεται, νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τοὺς ἀνωτάτους τοῦ μεγάρου τῆς Παιδείας ὀρόφους ἴσως πετόμενοι, ἴσως πηδῶντες· καὶ ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ πταῖσμα ἡμῶν. Ἄγνωστον πῶς καὶ ἐπὶ τίσι ποτὲ λόγοις φρονοῦμεν καὶ ἀξιοῦμεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐπιβῶμεν ἀμέσως ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐπὶ τῆς τριήρους ἄνευ μεσολαβήσεως λέμβου, ἥτις ἐν τοσούτῳ εἶναι οὐχὶ σπανίως διὰ πολλὰ ἐθνολογικὰ ζητήματα αὐτὴ ἡ *σωτήριος λέμβος*. Καταλείπομεν τῷ ὄντι τὴν πολύτιμον κλίμακα σηπομένην ἐν ἀνηλίοις ὑπογείοις καὶ μακρὰν τῆς «ἀτρυγήτου ἁλὸς» ἀνειλκυσμένην τὴν ἀνεκτίμητον λέμβον, καὶ προσδοκῶμεν ἐναγωνίως νὰ ῥιφθῇ ἡμῖν ἴσως ἄνωθεν σχοινίον τι, δι᾽ οὗ μετὰ πολλῶν κινδύνων νὰ ἀναρριχηθῶμεν πρὸς τὰ

δυσανάβατα ὕψη. Ποῖον δὲ τὸ ἀποτέλεσμα; Παρέρχονται ἀνωφελῶς αἱ ἡμέραι, προστίθενται ἔτη ἐπὶ τοῖς ἔτεσιν ἡμῶν, οἱ ἴουλοι τῆς ἐφήβου ἡλικίας αὐξάνονται καὶ τραχύνονται, λευκαινόμεθα πολλάκις, καὶ ἐν τούτοις οὐδὲ ἓν βῆμα ἐπὶ τὸ βέλτιον πρὸς τὰ πρόσω ἐχωρήσαμεν.

Διὰ τῆς ***Νεοελληνικῆς Κιβωτοῦ*** δὲν διανοίγονται νέοι ὁρίζοντες πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀμμάτων τῆς νεολαίας, οὐδ᾽ ἐπινοεῖται ἢ ἐπιζητεῖται μετὰ στόμφου καὶ μεγαλαυχίας καὶ αὐθεντίας ἡ κατάργησις τῆς ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις ἡμῶν ἐπιδιωκομένης κλασικῆς παιδεύσεως καὶ ἡ δημιουργία ***Πρακτικῶν Σχολείων, Πρακτικῶν Γυμνασίων, Ἐπαγγελματικῶν Ἱδρυμάτων, Βιοτεχνικῶν Διδακτηρίων*** κτλ. κτλ.

Ὁ συμπήξας τὴν ***Νεοελληνικὴν Κιβωτόν***, ἐφ᾽ ἱκανὰ ἔτη διδάσκων ἐν Ἀθήναις, κατέμαθεν ἐκ πείρας καὶ ἐβεβαιώθη ἐπαρκῶς ὅτι *ἐπιβάλλεται*, πρὸ τῆς εἰσδύσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς κλασικῆς παιδείας νὰ ἐφοδιασθῇ προχείρως διά τινος τολύπης, ὑφ᾽ ἧς βοηθούμενος, ἀσφαλῶς νὰ χωρήσῃ πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἐκεῖθεν χειραγωγούμενος ὡσαύτως ἀσφαλῶς νὰ εὑρίσκῃ τὰ ἴδια ἴχνη· ἐπιβάλλεται, ἐν ἄλλαις λέξεσι καὶ ἄνευ μεταφορῶν, ἡ διδασκαλία τῆς λαλουμένης, τῆς γραφομένης, τῆς ζώσης παρὰ τῷ λαῷ, παρὰ τῷ ἔθνει γλώσσης. Ἡ γλῶσσα αὕτη εἶναι, μάλιστα νῦν, καὶ ἔτι μᾶλλον βεβαίως εἰς τὸ μέλλον, καὶ πλουσία καὶ γλαφυρὰ καὶ ὡραία εἰς ἔκφρασιν πάσης οἱασδήποτε ἐννοίας ἢ γνώσεως, διότι ἔχει πρόχειρα καὶ ἠνεῳγμένα τὰ ἀνεξάντλητα ταμιεῖα τῆς πάλαι σοφίας, ὁπόθεν ἀρύεται ὅ,τι καὶ ὅσα θέλει. Ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ σήμερον διανοούμεθα, δι᾽ αὐτῆς ἐκφράζομεν τὰ συναισθήματα, τὰ φρονήματα καὶ τὰς σκέψεις ἡμῶν, ἐξωτερικεύομεν τὰς λύπας ἢ τὴν χαράν, τὴν ὀργὴν ἢ τὴν εὐαρέσκειαν ἡμῶν, δηλοῦμεν τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην, συζητοῦμεν, ἀγορεύομεν, διδασκόμεθα, διδάσκομεν, συνεννοούμεθα.

Καὶ ὅμως ἀφίνομεν τὸ σπουδαιότατον ὄργανον τοῦτο νὰ σκωριᾷ, καὶ τοὺς πολλούς, τοὺς ἀναριθμήτους καὶ εὐδοκίμους χειριστὰς αὐ-

τῆς παραδίδομεν μετ' ἀσυγγνώστου ἀγνωμοσύνης εἰς τὴν λήθην καὶ τὸν ἐκ ταύτης ἄδικον θάνατον.

Ἀφ' οὗ δὲ παρ' ἡμῖν οὕτως ἢ ἄλλως εἰς δύο διακεκριμένας ἀλλήλων τάξεις διαιροῦνται οἱ ἀπὸ τῆς νηπιώδους αὐτῶν ἡλικίας εἰς τὰ μητρῶα τῶν ἐκπαιδευτηρίων ἐγγραφόμενοι, δηλαδὴ εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἀνωτέραν ἐν Πανεπιστημίῳ ἢ Πολυτεχνείῳ παίδευσιν, καὶ εἰς τοὺς προωρισμένους *νὰ ἀλατισθῶσι μὲ ὀλίγα γράμματα* ἀπόρους, οἵτινες, ἠναγκασμένοι νὰ ἀποδυθῶσιν εἰς τὸν ἀδήριτον τοῦ βίου ἀγῶνα, δὲν δύνανται νὰ ἐντρυφήσωσιν εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Ἀλλ', ὡς ἔχουσι παρ' ἡμῖν τὰ τῆς παιδεύσεως νῦν, οὔτε οἱ πρῶτοι καταρτίζονται ἐπαρκῶς, οὔτε οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἄξιόν τι λόγου ὄφελος ἐκ τῆς ἱκανῶς μακρᾶς εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα φοιτήσεως αὐτῶν πορίζονται. Καὶ οἱ μὲν προβαίνοντες εἰς τὴν γυμνασιακὴν παίδευσιν νέοι, μὴ ἔχοντες τὴν προμνημονευθεῖσαν κλίμακα, ἢ μὴ ἀσκηθέντες νὰ χειρίζωνται αὐτήν, δυσχερῶς, ἀτελῶς καὶ μετὰ κόπου παρακολουθοῦσι καὶ κατανοοῦσι τὰ διδασκόμενα καὶ ἔτι δυσχερέστερον καθιστῶσιν αὐτὰ ἴδιον αὐτῶν κτῆμα. Οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι ἕνεκα διαφόρων λόγων νὰ προβῶσι πέρα τῶν τάξεων τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς οὐδὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιῶσι τὰ δεδιδαγμένα, διότι ταῦτα, ὡς ὑψηλότερά τινα σκοποῦντα, εἶναι ἐν τῷ πρακτικῷ αὐτῶν βίῳ ὅλως ἀνωφελῆ, προξωρινήν τινα μόνον αὐτοῖς ἴσως τέρψιν παρασχόντα. Εἰς τί, λόγου χάριν, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ Σχολαρχείου ἀποφοιτήσαντα νέον ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ἡ γνῶσις ΜΟΝΟΝ τῆς Αἰλιανοῦ *Ποικίλης Ἱστορίας* ἢ τῶν *Νεκρικῶν* τοῦ Λουκιανοῦ *Διαλόγων* ἢ τῆς *Κύρου Παιδείας* τοῦ Ξενοφῶντος, ἢ τῶν *Παραλλήλων Βίων* τοῦ Πλουτάρχου, *ἅτινα ἀντιπαραβολῆς* τινος πρὸς αὐτὰ τῶν νεωτέρων λογογράφων καὶ ποιητῶν, τῶν ζώντων τούτων χειριστῶν καὶ θεματοφυλάκων τῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἡμῶν; Πῶς ὁ παῖς οὗτος, ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὴν πρακτικὴν ἐνάσκησιν χειρωνακτικοῦ τινος ἐπαγγέλματος, διὰ τῶν κλασικῶν μόνον συγγραμμάτων *ἄνευ προηγουμένης ἐν τῇ σχολῇ πρακτικῆς ἀσκήσεως καὶ ἐφαρμογῆς* τῶν νέων πρὸς τὰ παλαιὰ καὶ τούτων πρὸς ἐκεῖνα θὰ δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ καλῶς ἄρθρον τι ἐφημερίδος, ἢ πῶς, ὃ καὶ τὸ σπουδαιότατον, θὰ κατορθώσῃ νὰ γράψῃ ἀνεκτῶς ἁπλῆν τινα ἐπιστολήν;

Καὶ ἂν ταῦτα ᾖναι ἀληθῆ — καὶ εἶναι δυστυχῶς — τί ὠφελεῖται ὁ ἀπόφοιτος τοῦ σχολαρχείου ἐκ τῆς διδασκαλίας τοσούτων ἐτῶν; Πρὸς τί ἡ ἀπώλεια τοσούτου μύρου τῆς νεότητος, ἀφ' οὗ οὐδὲν ἐφόδιον καὶ ὄφελος διὰ τὸν βαρὺν τοῦ βίου ἀγῶνα καὶ τὸ ἄχαρι γῆρας ἀντιπαρέχεται αὐτῇ; Οἱ ξηροὶ γραμματικοὶ κανόνες τῆς γνησίας ἀττικῆς διαλέκτου καὶ οἱ ἅπταιστοι τύποι τοῦ *λεὼ* καὶ *νεὼ* καὶ ἡ ὀρθὴ κλίσις τῆς *ἀπόκρεω* δὲν ἀρκοῦσιν *αὐτοὶ μόνοι* εἰς τὸν ἐν ἐνεργείᾳ βίον, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ὁ εἰς τὸ κοινωνικὸν πέλαγος ἐκσφενδονώμενος νέος καὶ γνώσεις τῆς νέας ἑλληνικῆς ὅσον τὸ δυνατὸν πλείστας, ἵνα ταύτας βαθμηδὸν δι' ἀναγνώσεως καὶ μελέτης καταστήσῃ ἰδίας καὶ ἀναφαιρέτους καὶ ὠφεληθῇ ἐξ αὐτῶν.

Ὥστε εἶναι ἐπάναγκες οἱ τὰ τῆς παιδείας παρ' ἡμῖν ἰθύνοντες σπουδαίως νὰ μεριμνήσωσι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ νὰ μὴ ἀκούωμεν ἐπανειλημμένως καὶ ἄνευ οἴκτου τὴν Σύνεσιν σκώπτουσαν ἡμᾶς· «Ὦ σύ, *ἐν οὐρανῷ βλέπειν πειρώμενος, τὰ ἐπὶ γῆς οὐχ ὁρᾷς;*» Καὶ δικαίως· διότι, πειρώμενοι, ἄνευ τῆς ἀναγκαίας προπαρασκευῆς, νὰ βλέπωμεν τὰ πρὸ δισχιλίων περίπου ἐτῶν γραφέντα καὶ βυθίζοντες εἰς τὰ ἀπώτατα βάθη ταῦτα τοῦ ἀπομεμακρυσμένου παρελθόντος τὸ βλέμμα, κατ' ἀνάγκην παρορῶμεν τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν συμβαίνοντα, καὶ ἐντεῦθεν, ἐπ' ἴσης κατ' ἀνάγκην, κινδυνεύομεν νὰ πάθωμεν ὅ,τι, κατ' Αἴσωπον, ὁ ἀστρολόγος, ὃς «*τὸν νοῦν ὅλον ἔχων πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐξέλαθε καταπεσὼν εἰς φρέαρ*».

Ἡ ἀλήθεια καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει κεῖται *ἐν τῷ μέσῳ*, οἱ δὲ τὸ ἀληθὲς συμφέρον τῆς νεολαίας ἐπιδιώκοντες δέον νὰ ἀκολουθῶσι τῷ τοῦ Εὐαγγελίου «*Καὶ τοῦτο ποιεῖν, κἀκεῖνο μὴ ἀφιέναι*», ἤτοι· *καὶ ἡ κλασικὴ παίδευσις νὰ καλλιεργῆται* ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐκπαιδευτηρίοις καὶ ἡ *νέα ἑλληνικὴ* **ἐξ ἴσου** καὶ **ἐκ παραλλήλου** καὶ **μετὰ**

γυμνασμάτων καὶ ἄλλων προφορικῶν καὶ γραπτῶν ἀσκήσεων νὰ διδάσκηται.

Ἔστωσαν δὲ βέβαιοι, ὅτι οἱ διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἀντιπαραβολῆς καὶ οἱονεὶ συγκρίσεως τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἑτέραν γλῶσσαν, δρέψονται ἀφθόνους τοὺς καρποὺς τῶν ἑαυτῶν μόχθων διότι ὁ ἀπὸ τοῦ σχολαρχείου ἀποφοιτῶν καὶ εἰς τὰ βιοτικὰ ἔργα ἀμέσως τρεπόμενος νεανίας ἔσεται ἱκανῶς κατηρτισμένος, ὅπως, ἂν ἐπιθυμῇ, αὔξῃσῃ τὰς ἤδη κεκτημένας γνώσεις· ὁ δὲ εἰς τὰς γυμνασιακὰς τάξεις μεταβησόμενος, κατέχων τὴν κλίμακα ἢ τὴν λέμβον, τὴν μεσολαβοῦσαν μεταξὺ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ὑψηρεφοῦς μεγάρου τῆς Παιδείας, ἢ μεταξὺ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς νεώς, εὐχερῶς θὰ ἀνέλθῃ εἰς ἐκεῖνο ἢ ἀκόπως θὰ ἐπιβῇ ταύτης.

Τὸ πρᾶγμα κεῖται τοσοῦτον σαφῶς, ὥστε θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον, φρονοῦντες ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐλλογίμων συναδέλφων καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ἀμφισβητήσει τὸ ὀρθὸν τῶν σκέψεων τούτων, αἵτινες ἄλλως ἐπαναλαμβάνονται μόνον ἐνταῦθα ὑπὸ ἀλλοίαν πως μορφήν, δὲν πλάττονται δὲ νῦν τὸ πρῶτον, ὡς ἐκ τῶν ἑξῆς δειχθήσεται·

Τῇ 14 Αὐγούστου 1857 ὁ ἀείμνηστος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Χ. Χριστόπουλος ἀπηύθυνε σοφὴν «πρὸς τοὺς γυμνασιάρχας, σχολάρχας καὶ διευθυντὰς ἑλληνικῶν σχολείων» ἐγκύκλιον, ἐξ ἧς πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ἡμῖν εἰρημένων, ἀντιγράφομεν αὐταῖς λέξεσι μέρη τινά, πολλῆς καὶ συντόνου τῆς μελέτης χρῄζοντα.

«Κατὰ τὸν ἰσχύοντα ὀργανισμὸν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων (ὅρα ἄρθρ. 1)*, τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα διπλοῦν ἔχουσι σκοπόν, ἤγουν

* *Ἄρθρ. 1.* Διὰ τὴν ἀνωτέραν ἐπιστημονικὴν καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον μετάβασιν ἀπαιτουμένην, προσέτι δὲ καὶ διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον ἀναγκαιοτάτην ἐκπαίδευσιν, θέλουν ὑφίστασθαι τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ ὑπεράνω αὐτῶν τὰ γυμνάσια.

Ἄρθρ. 2. Πρώτιστος σκοπὸς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων εἶναι νὰ προετοιμάζουν διὰ τὰ γυμνάσια, καὶ κατ' αὐτὸν συμμορφοῦται τὸ ἀντικείμενον, ἡ ἔκτασις καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας· ἀλλὰ συγχρόνως ἡ ἐν αὐτοῖς ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ

πρῶτον νὰ προετοιμάζωσι τοὺς παῖδας διὰ τὰ γυμνάσια, καὶ δεύτερον νὰ χορηγῶσιν αὐθύπαρκτόν τινα καὶ κατάλληλον βαθμὸν πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως τοῖς μὴ βουλομένοις ἢ μὴ δυναμένοις νὰ διανύσωσι τὸ μακρὸν καὶ πολύμοχθον στάδιον τῶν κλασικῶν σπουδῶν, ἀλλ' ἐφεμένοις νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ὅπως οἱονεὶ ἐπιστημονικῶς πρὸς τὰ βιωφελῆ ἔργα προκατηρτισμένοι. Τὰς δύο ταύτας διαφόρους τάσεις τῆς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις διδασκαλίας οἱ ἡμέτεροι ἑλληνοδιδάσκαλοι ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι διηνεκῶς πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ οὐδετέρας νὰ ὀλιγωρῶσιν . . .

»Κατὰ ταῦτα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀρχαία ἑλληνική, ὡς θεμέλιον πάσης παρ' ἡμῖν παιδείας, πρέπει νὰ διδάσκηται ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις τακτικῶς καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιστασίας, ὅπως καταλλήλως προπαρασκευασθῶσιν οἱ νέοι πρὸς τελείαν αὐτῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις ἐκμάθησιν· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπαιτοῦντες δυνάμει τοῦ νόμου παραλληλισμὸν τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν νέαν ἑλληνικήν, προφορικὰς ἐκθέσεις καὶ γραφικὰ γυμνάσματα ἐν τῇ τελευταίᾳ, εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι μεγίστην δέον νὰ δίδητε προσοχὴν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον διδασκαλίαν τῆς καθαρευούσης ξενισμῶν καὶ ἐκλεκτῆς καθομιλουμένης.

» Ἐν τούτοις παρετηρήσαμεν ὅτι οἱ πλεῖστοι μὲν τῶν ἑλληνοδιδασκάλων παραμελοῦσιν ἐντελῶς τὴν πρακτικὴν τῆς γλώσσης ἡμῶν διδασκαλίαν, πολλοὶ δέ, λαμβάνοντες ἴσως ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ὅτι ὁ νό-

ἀποτελῇ καὶ αὐθύπαρκτόν τι ὅλον, ὡς πρώτην μὲν θεωρούμενον βαθμίδα τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως τῆς νεολαίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς παῖδας καταλλήλον, ὅσοι δὲν θέλουν μεταβῆ εἰς τὰ γυμνάσια, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἀμέσως εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἢ εἰς θέσιν μὴ ἀπαιτοῦσαν ἐκπαίδευσιν γυμνασίου καὶ πανεπιστημίου (Βασιλικὸν Διάταγμα τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836).

Ἄρθρ. 7. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα ὀφείλουν ἐν γένει διδάσκεσθαι ἐγκυκλοπαιδικῶς τὰ ἀκόλουθα ἀντικείμενα:

'Η ἑλληνικὴ μετὰ παραλληλισμοῦ τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν νέαν· κτλ. κτλ.

Ἄρθρ. 10. Μὲ τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς θέλει συνδέεσθαι καὶ πρακτική τις, βοηθεία βιβλίου ἑλληνικοῦ, πρὸς ἀνάγνωσιν βαθμηδὸν προοδεύοντος, ὥστε δι' αὐτῆς νὰ ἀποκτῶσιν οἱ μαθηταὶ ὀρθὴν ἔκφρασιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ διηγεῖσθαι ὅσα ἤκουσαν, τοῦ χαριέντως προφέρειν τεμάχια ἐκστηθιζόμενα καὶ τοῦ συνθέτειν κατ' ἀρχὰς ἁπλᾶς, μετὰ ταῦτα δὲ πολυσυνθέτους, καὶ τέλος συνεχεῖς προτάσεις (Αὐτόθι).

μος σημειοῖ τὴν σύνταξιν μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις μαθημάτων καὶ ὑψηλῶν δῆθεν γνώσεων ἐπίδειξιν ποιούμενοι, ἐγκαταλείπουσι σχεδὸν ὁλοσχερῶς ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τῶν ἐν λόγῳ σχολείων τάξει τὸ τεχνολογικὸν καὶ τὸ ἐτυμολογικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μέρος, καὶ τὸν πλεῖστον χρόνον κατατρίβουσιν εἰς ὅλως ἀνωφελεῖς περὶ συντάξεως θεωρίας. Ἐντεῦθεν δὲ προέρχεται, ὅτι οἱ ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἀπολυόμενοι, ἐὰν μὲν τραπῶσιν ἀμέσως εἰς τὰ βιοτικὰ ἔργα, γνωρίζοντες τύπους καὶ θεωρίας μόνον, εἰσὶ παντάπασιν ἀνίκανοι νὰ ἐκφράσωσιν ἢ νὰ ἐκθέσωσι διὰ τῆς γραφῆς τὰς ἁπλουστέρας ἰδέας ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ· ἐὰν δὲ εἰς τὰ γυμνάσια μεταβῶσιν, ἐλλιπεῖς εὑρίσκονται κατά τε τὸ τεχνολογικὸν καὶ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, καίτοι διδαχθέντες τὸ ἐν τοῖς γυμνασίοις διδαχθησόμενον συντακτικόν, καὶ οὕτω ἐπὶ σαθρῶν θεμελίων οἰκοδομοῦντες, ἀείποτε χωλαίνουσιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς.

» Ἀμφότερα τὰ οὐσιώδη ταῦτα ἀτοπήματα θέλετε προσπαθήσει-κύριοι, νὰ ἐκλείψωσιν ἀπὸ ῥίζης. Ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ὀφείλουσι, καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν νέαν ἑλληνικήν, νὰ ἐξασκῶσιν ἐπιμελῶς τοὺς ἑαυτῶν μαθητὰς δι' ἀναγνώσεως καλῶς γεγραμμένου βιβλίου, δι' ἐκθέσεως προφορικῆς ἰδεῶν, διὰ γραφικῶν συνθέσεων καὶ γυμνασμάτων καὶ δι' ἀκαταπαύστου παραλληλισμοῦ τῆς ἀρχαίας πρὸς τὴν νέαν ἑλληνικὴν εἰς τὴν ἐλευθέραν χρῆσιν τῆς βαθμηδὸν προοδευούσης τῶν λογίων ἡμῶν γλώσσης· καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, νὰ ἔχωσι πρὸ πάντων ὑπ' ὄψιν τὴν εἰς τὰ γυμνάσια μετάβασιν τῶν νέων» κτλ.

Διὰ δὲ τοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος τῆς 23 Ἰουνίου 1884 ὁρίζονται τὰ τῆς διδασκαλίας τῶν νέων ἑλληνικῶν ἀναγνωσμάτων ὡς ἑξῆς·

Διὰ τὴν Α΄ *τάξιν* τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ὁρίζονται *6 ὧραι καθ' ἑβδομάδα*, διδακτέον δὲ ποσόν: «*οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν 100 σελίδων*».

Ἡ δὲ διδασκαλία ἐν τῇ τάξει ταύτῃ δέον νὰ διεξάγηται κατὰ τὰς ἑξῆς συντόμους ὁδηγίας: «*Ἀνάπτυξις τῶν δ.δασκομένων.—Συμπλήρω-*

σις καὶ σύνθεσις φράσεων τῆς γραφομένης γλώσσης ἀπὸ στόματος καὶ ἐπὶ τοῦ πίνακος.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων».

Διὰ τὴν Β΄ *τάξιν* καθ' ἑβδομάδα *4 ὧραι* καὶ διδακτέον ποσόν: «*οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν 80 σελίδων*» οὕτως: «*Ἀνάπτυξις τῶν ἀναγινωσκομένων.—Ἐφαρμογὴ γραμματικῶν κανόνων πρὸς κατάδειξιν τῶν διαφορῶν ἐν τῷ τυπικῷ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νῦν γραφομένης γλώσσης — Ἁπλαῖ ἐκθέσεις ἰδεῶν, θέμα ἔχουσαι τὴν ἐπιτομὴν δεδιδαγμένου τεμαχίου νεωτέρου Ἕλληνος συγγραφέως, ὁριζομένου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, γραφόμεναι δὲ κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν μαθητῶν.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων*».

Διὰ τὴν Γ΄ *τάξιν* ὁρίζονται ἐπ' ἴσης *ὧραι 4 καθ' ἑβδομάδα*, τὸ διδακτέον δὲ «*ποσὸν δὲν δύναται νὰ ᾖναι ἔλαττον τῶν 90 σελίδων*», καὶ κανονίζεται διὰ τῶν ἑξῆς: «*Ἀνάπτυξις τῶν ἀναγινωσκομένων.—Ἐφαρμογὴ γραμματικῶν κανόνων καὶ ἐκθέσεις ἰδεῶν ὡς ἐν τῇ Β΄ τάξει.—Ἐφαρμογὴ δεδιδαγμένων κανόνων τοῦ συντακτικοῦ.—Ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθισις ποιημάτων*».

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τοῖς σχολαρχείοις νομοθετήματα, ἐγκρινόμενα ὑπό τε τῆς πείρας καὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἴσως ὅμως ἀντείπωσί τινες ὅτι προστίθενται τῷ ἀναδεξομένῳ τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων ἑλληνικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ νέοι κόποι ἢ ὅτι δὲν περισσεύουσιν ἐκ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ὧραι διὰ τὴν νέαν κτλ. κτλ. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν προσθήκη ὡρῶν εἰς τὸ πρόγραμμα δὲν γίνεται, ἐπειδὴ αὗται λαμβάνονται ἐκ τῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν προωρισμένων ὡρῶν, διότι καὶ πάλιν ἡ ἀρχαία διδάσκεται, ἀλλὰ *διὰ τῆς νέας*. Ἔπειτα δὲ καὶ οἱ κόποι τοῦ διδάσκοντος τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν διόλου δὲν εἶναι ὀλιγώτεροι ἢ ἐλαφρότεροι τοῦ διδάξοντος τὴν νέαν, ὥστε καὶ ὁ λόγος οὗτος ἀφ' ἑαυτοῦ καταπίπτει. Καὶ οὕτως ὅμως ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἀναδεξόμενος τὴν διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων λογογράφων καὶ ποιητῶν θέλει ἀναλάβει κόπους ἱκανοὺς πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ

ἄλλως τερπνοτάτου τούτου μαθήματος, πάλιν τί σημαίνουσιν οἱ κόποι οὗτοι τοῦ διδασκάλου ἀπέναντι τῶν ἀγλαῶν καρπῶν, οὓς αὐτός τε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἀναμφισβητήτως θὰ συγκομίσωσιν ἀπὸ τοῦ εὐκάρπου καὶ εὐχύμου τούτου δένδρου τῶν γνώσεων; Εὐτυχῶς οἱ ὁμογενεῖς διδάσκαλοι διακρίνονται ἐπὶ φιλοπονίᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ, πάντες δὲ καλῶς γινώσκομεν οὓς ἀγῶνας καὶ μόχθους καταβάλλουσιν ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τῆς νεολαίας, ὥστε καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐν τῇ ***Νεοελληνικῇ Κιβωτῷ*** θέλουσιν ἀναλάβει μετ' εὐαρεσκείας οἱονεὶ ἡδύ τι ἐπιδόρπιον τῆς ὅπωσδήποτε δυσπέπτου κλασικῆς πανδαισίας τῶν ἀρχαίων.

Μόνη ὅμως ἡ εὐσυνείδητος ἐφαρμογὴ τῶν ὑποδεδειγμένων ὁδηγιῶν ἂφ' ἑνὸς καὶ ἡ διὰ τῆς πείρας ἑκάστῳ τῶν διδασκάλων προσποριζθεῖσα μέθοδος ἀφ' ἑτέρου θέλουσι καταδείξει οἵους καὶ ὅσους θησαυροὺς καὶ μεθόδους εἴχομεν, ἅτινα παντελῶς ἠγνοοῦμεν, καὶ τούτου ἕνεκα προετιμῶμεν τὸν ἐκ τῶν ξένων φιλολογιῶν οὐχὶ πάντοτε κατάλληλον ἡμῖν καὶ ἀκίνδυνον δανεισμὸν γνώσεων μηδόλως συναδουσῶν πρὸς τὰς παραδόσεις ἡμῶν καὶ ἰδέας.

Τρέφων πλήρη τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν εὐδοκίμησιν καὶ προκοπὴν τῆς φίλης ὁμογενοῦς νεολαίας, μετ' ἐλπίδων γλυκειῶν προσφέρω αὐτῇ τὴν ***Νεοελληνικὴν Κιβωτὸν*** τῆς φιλολογίας καὶ γραμματολογίας τῶν πατέρων ἡμῶν, εὐχόμενος ἀπὸ μέσης καρδίας ὅπως οἱ φίλοι συνάδελφοι διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ φιλοκαλίας καὶ φιλοτιμίας αὐτῶν ὑπεράκοντίσωσι πᾶσάν μου ἐλπίδα.

Ἐν τῷ Πέραν, τῇ 17 Ἰουνίου 1892.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, ἀδελφὸς τοῦ ὁμοίως ποιητοῦ Παναγιώτου Σούτσου, ἐξ ἐπισήμου φαναριωτικῆς οἰκογενείας καταγόμενος, ἐγεννήθη τῷ 1803 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξεπαιδεύθη δὲ κατὰ πρῶτον ἐν τῷ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀκμάζοντι γυμνασίῳ τῆς Χίου, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Παρισίους καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐξέδωκε πολλὰ ἔργα ἔμμετρά τε καὶ πεζά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄξια λόγου πολλοῦ εἶναι ὁ *Ἄσωτος*, ὁ *Ἐξόριστος*, ἡ *Ἑλληνικὴ Πλάστιγξ*, ὁ *Περιπλανώμενος*, ἡ *Τ. Ἑλλὰς* καὶ ἄλλα ποιήματα πολιτικὰ καὶ σατυρικά. Εἰς τὸ τελευταῖον εἶδος ἰδίᾳ διέπρεψεν ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος, γενόμενος ἀδιάλλακτος πολέμιος τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια καὶ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Ὄθωνος, οὓς ἔθηκε σκοπὸν εἰς τὰ πικρὰ σατυρικὰ αὐτοῦ βέλη. Ἕνεκα δὲ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων αὐτοῦ τούτων κατεδιώχθη πολυειδῶς, μέχρι οὗ, περιπλανώμενος καὶ παντοιοτρόπως ταλαιπωρούμενος, ἀπέθανεν ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1863 ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Σμύρνης. Ἡ ποιητικὴ ἀξία τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου εἶναι μεγάλη, ὑπὸ πολλῶν δὲ θεωρεῖται ὡς πατὴρ τῆς νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ κἀμμία
γλῶσσα πρὸς ὕμνον Σου δὲν ἀρκεῖ·
γαίας, στερέωμα καὶ στοιχεῖα
ἓν μόνον νεῦμά Σου διοικεῖ.
Πνεύσας, ἐκίνησας τοὺς ἀέρας·
βλέψας, προσήλωσας τοὺς ἀστέρας·
ζωὴ ὢν ἄναρχος, ἀενάως
ἄφθονον χύνεις νᾶμα ζωῆς·
καθὼς ἐποίησας Πᾶν τὸ Χάος,
ἂν θέλῃς, Χάος τὸ Πᾶν ποιεῖς.

Ὁ χρόνος ὅλος ἀκαριαία
ἐνώπιόν Σου εἶναι στιγμή,
καὶ τὸ διάστημα πᾶν κεραία.
Οἱ κοσμοσκόποι Σου ὀφθαλμοί,
φωτοδοτῆρες δύο, χιλίους
σπινθηρακίζουν ὁμοῦ ἡλίους!

Ο ΠΟΝΤΟΣ

Ὁ τοῦ πόντου διαβάτης βλέπει ἔκθαμβος τὸ λεῖον,
τὸ χωρὶς ἀρχὴν καὶ τέλος ὠκεάνιον πεδίον.
Εἰς τὸ κέντρον μένων κύκλου, ὅστις πάντοτε αὐξάνει,
πώποτε τὴν φεύγουσάν του περιφέρειαν δὲν φθάνει.
Τοῦ νοὸς ἐκεῖ δὲν ἔχει πέρας ἡ ταχυπορία,
οὐδ' ὁρίζοντα ἐμπρός της ἀπαντᾷ ἡ φαντασία·
ἡ ψυχή του ἐλευθέρα
διατρέχει τὰς ἐκτάσεις ὑπὸ οὔριον ἀέρα.
Κύλιε τὰ κύματά σου, θάλασσα!... μυρίοι στόλοι
ἔρχονται, ὑπάγουν, τρέχουν εἰς τὸν τράχηλόν σου ὅλοι·
σείεσαι, καὶ τῶν μελῶν σου τῶν βαρέων, τῶν μεγάλων,
καὶ ὁ εἷς κ' ὁ ἄλλος πόλος συναισθάνονται τὸν σάλον.
Θάλασσα! ὁ ἄμετρός σου καὶ ἀγήρατος βραχίων
ἐγκολποῦται τὴν γῆν ὅλην, ὡς ἡ μήτηρ τὸ παιδίον,
καὶ ἀτίθασος, ἀγρία
μάχεσαι πρὸς τοὺς τυφῶνας, μάχεσαι πρὸς τὰ στοιχεῖα.
Τὴν γῆν ὅλην ἡ θρασύτης τοῦ ἀνθρώπου μεταλλάττει,
ἀλλ' εὑρίσκει ὅριά της τἀναλλοίωτά σου κράτη.
Ὅτε ἤχησεν ἡ πρώτη ὥρα τῆς δημιουργίας,

νέα ἔρρευσες καὶ νέα ῥεύσεις μέχρι συντελείας.
Τὴν παλίρροιαν τῆς Τύχης καὶ τὸ ἄστατόν της πνεῦμα,
παριστᾷ τὸ ὑπ' ἀνέμων περιδίνητόν σου ῥεῦμα,
καὶ εἰς σὲ ἡ τοῦ ἀπείρου
ἔκτασις ἀνταναklᾶται, ὡς εἰς κάτοπτρον σαπφείρου.

Τὸ ἀργύριον εἶναι μέταλλον ἀχρεῖον, καὶ ἄλλο δὲν τὸ χωρίζει ἀπὸ τοὺς λίθους, πλὴν ὀλίγη πλειοτέρα στιλπνότης· ἀλλ' εἰς τὰς χεῖρας τοῦ γνωρίζοντος νὰ τὸ μεταχειρισθῇ, γίνεται δόξης αἰώνιον ὄργανον.

Α. ΚΟΡΑΗΣ

Ἡ ἀνάγνωσις τερπνῶν ἅμα καὶ ὠφελίμων βιβλίων εἶναι ἓν τῶν ἰσχυροτάτων πρὸς ἠθοποίησιν τοῦ λαοῦ μέσων, εἶναι ἡ διανοητικὴ τροφή, ἡ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία πρὸς συντήρησιν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας, ἃς ἤδη τις ἀπέκτησε καὶ πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῶν, τροφή, ἄνευ τῆς ὁποίας καὶ αἱ κάλλισται ἰδιότητες κατὰ μικρὸν ἀτροφοῦσι καὶ φθίνουσιν.

Δ. Σ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει καθ' ἑκάστην νὰ ἀκούῃ γλυκύ τι ᾄσμα, νὰ ἀναγινώσκῃ ὡραῖόν τι ποίημα, νὰ βλέπῃ ἔξοχόν τινα εἰκόνα, καί, εἰ δυνατόν, νὰ ἐκφράζῃ ὀρθάς τινας ἰδέας. Ἄλλως, χάνει τὸ αἴσθημα τοῦ τελείου καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τὴν πρὸς ταῦτα τάσιν· ἀμβλύνεται.

ΓΚΑΙΤΕ

Οἱ Ῥωμαῖοι, ὑβρίζοντές τινα βαρέως, ἐκάλουν ἁπλῶς «ἀχάριστον», φρονοῦντες — οὐχὶ ἀδίκως — ὅτι προξάπτουσιν αὐτῷ τὴν μεγίστην τῶν ὕβρεων.

ΔΑΒΙΔ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ

Ὁ Δαβίδ ἢ *Δαυΐδ* ἦτο ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ Ἰεσσαί, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, καὶ πατὴρ τοῦ Σολομῶντος· ἐγεννήθη δὲ τῷ 1085 πρὸ Χριστοῦ ἐν τῇ Βηθλεὲμ τῆς Παλαιστίνης. Ἐχρίσθη ἅναξ τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ τοῦ προφήτου Σαμουήλ, καὶ αὐτὸς ὢν *προφήτης*, ὅθεν ἐπικαλεῖται καὶ *Προφητάναξ*. Ἐνταῦθα θὰ ἐξετάσωμεν τὸν Δαβὶδ οὐχὶ ὡς πολιτικὸν καὶ πολεμιστήν, ἀλλ' ὡς ποιητὴν μόνον, διότι ὁ λοιπὸς βίος αὐτοῦ ἐκτίθεται διὰ μακρῶν ἐν ταῖς *Ἱεραῖς Ἱστορίαις*. Ὁ Δαβὶδ ἐποίησεν 150 ποιήματα, περιλαμβανόμενα ἐν τῷ *Ψαλτηρίῳ*, ἔχοντα διαφόρους ὑποθέσεις, πλὴν ἐμπνεύσεως καὶ ὕψους, ὧν τὸ ἄριστον εἶναι ὁ κατωτέρω παρατιθέμενος *Προοιμιακός*. Ἡ γλῶσσα τῶν *Ψαλμῶν*, ὡς καὶ συμπάσης τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι ἀνώμαλος, διότι ἡ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ τῶν *Ἑβδομήκοντα* μετάφρασις ἐγένετο ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εὑρίσκετο ἐν παρακμῇ. Καίτοι ὅμως τοιαύτη, ἐνέχει οὐχ ἧττον μέγα τὸ ὕψος καὶ πολλὴν τὴν ποίησιν.

Ο ΠΡΟΟΙΜΙΑΚΟΣ [1]

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ' (103)

[Πρὸς ἀποστήθισιν]

Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον· Κύριε, ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα.

---

1. Ἐκ τῶν 150 ψαλμῶν, τῶν περιλαμβανομένων ἐν τῷ *Ψαλτῆρι* ἢ *Ψαλτηρίῳ* τοῦ προφητάνακτος Δαβίδ, οὗτος, ὁ 103ος τὴν τάξιν, καλεῖται ἰδιαιτέρως *Προοιμιακός*, ἀναγινώσκεται δὲ μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἑσπερινοῦ. *Προοιμιακὸς* ὠνομάσθη, διότι χρησιμεύει ὡς προοίμιον, ὡς προειςαγωγή, ὡς προανάκρουσις ἢ πρόλογος εἰς τὴν ὅλην ἀκολουθίαν. Διὰ τοῦ ψαλμοῦ τούτου ὁ Δαβὶδ αἴρεται εἰς ὕψος μέγα, ἀντάξιον τοῦ ὑμνουμένου θέματος καὶ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν Πίνδαρον κατὰ τὸ ὕψος τῆς ποιήσεως. Ὑμνολογεῖ καὶ μεγαλύνει τὸν Ποιητὴν τοῦ Παντὸς ὁ Δαβὶδ διὰ μεγαληγορίας καὶ πρωτοτυπίας, βλέπων τὰ ἄπειρα καὶ μεγάλα ἔργα τοῦ Πλάστου καὶ ἀναφωνῶν· «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα Σου, Κύριε! Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας!»

Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος[1] φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρριν[2], ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα[3] αὐτοῦ.

Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς· οὐ κλιθήσεται[4] εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον[5] αὐτοῦ· ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα.

Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν.

Ἀναβαινουσιν ὄρη καὶ καταβαίνουσι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.

Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

---

1. *Ἀναβαλλόμενος*=Ἐνδυόμενος, περιβαλλόμενος.

2. *Δέρρις*=Δερμάτινον κάλυμμα καὶ σκέπασμα σκηνῆς. Ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ ἡ δορὰ ἐν γένει λέγεται *δερρί*. Εἶναι ἆρά γε ἡ αὐτὴ λέξις;

3. *Ὑπερῷα*. Τὰ ὑπὲρ τὸν οὐρανόν, τὴν ὀροφὴν τρόπον τινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἐστέγασεν ὁ Παντοδύναμος διὰ τοῦ ὕδατος.

4. *Οὐ κλιθήσεται*=Οὐ μετακινηθήσεται.

5. *Τὸ περιβόλαιον*=Τὸ περιβάλλον, τὸ ἱμάτιον.

Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν[1], ἀνὰ μέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν.

Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει, ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν[2].

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων[3] αὐτοῦ· ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.

Ὁ ἐξανατέλλων[4] χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς, καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.

Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ, καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.

Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.

Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι[5], τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

1. *Φάραγξιν.* Φάραγξ εἶναι ἡ μεταξὺ ὀρέων ἢ βουνῶν σχισμή, ἐν ᾗ, ἐμπῖπτον τὸ ὕδωρ, διαμένει ἢ καταβυθίζεται εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς διὰ μικρῶν ἢ μεγάλων καταβοθρῶν.

2. Τὰ πτηνά, ἐνοικοῦντα ἐν βράχοις, ἐξ αὐτῶν ἀναπέμπουσι φωνήν, εὐγνωμονοῦντα τῷ Δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν τούτων.

3. *Ἐκ τῶν ὑπερῴων,* ἐκ τῆς ὀροφῆς, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, διὰ τῆς βροχῆς

4. *Ὁ ἐξανατέλλων,* ὁ ἀπροσδοκήτως ἐκφύων αὐτοφυᾶ χόρτον καὶ σπειρομένην χλόην, ἵνα τὰ κτήνη, φαγόντα καὶ κορεσθέντα, δουλεύσωσι τῷ ἀνθρώπῳ.

5. *Ἐννοσσεύσουσι*=Θὰ πήξωσι φωλεὰς ὑπὲρ τῶν νεοσσῶν αὐτῶν.

Ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς.

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς· ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ἔθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.

Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἁρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν, καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἐπλήρωθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἑρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῷα μικρὰ μετὰ μεγάλων.

Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος[1], ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.

Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον· δόντος σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν.

Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος· ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, ταραχθήσονται.

1. *Δράκων οὗτος*=Οὗτος (ὁ ὠκεανὸς) εἶναι δράκων, ὃν ἔπλασας ἵνα ἐμπαίζηται ὑπὸ τοῦ τελειοτάτου τῶν δημιουργημάτων Σου, τοῦ ἀνθρώπου· διότι οὗτος, διὰ τῶν πλοίων διασχίζων τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις, περιφρονεῖ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων καὶ τὴν ὀργὴν τῶν ἀνέμων.

Ἀντανελεῖς[1] τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν.

Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἔτω[2] ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας· εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν· ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων, καὶ καπνίζονται[3].

Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή[4] μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.

Ἐκλείποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς.

Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον.

---

1. *Ἀντανελεῖς.* Μέλλων τοῦ ἀνταιρῶ=Ὅταν ἀφαιρέσῃς, ἀναλάβῃς ὄπίσω τὸ πνεῦμα (τὴν ψυχὴν) αὐτῶν, θὰ ἐκλίπωσιν ἀπὸ τῆς ζωῆς καὶ θὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν, θὰ μεταβληθῶσιν εἰς γῆν.

2. *Ἔτω* =Ἔστω.

3. *Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται.* Ἡ στροφὴ αὕτη κατὰ τὸ ὕψος δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ τοὐλάχιστον ἴση πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς στίχους, δι' ὧν ὁ εὐσεβὴς ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος μεγαλύνει τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Διός (Ἰλ. Α 528–530):

> Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων·
> ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
> κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

4. *Ἡ διαλογή μου*=ὁ διαλογισμός μου, ἡ σκέψις μου.

SISMANOGLIO

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 8 Ἀπριλίου 1798 καὶ ἀπέθανε σχεδὸν ἑξηκοντούτης ἐν Κερκύρᾳ τῇ 9 Νοεμβρίου 1857. Ἐσπούδασε καὶ οὗτος ἐν τῇ γείτονι Ἰταλίᾳ τήν τε ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην. Ὁ Σολωμός, νεώτατος ἔτι, ἔγραψε καὶ ἰταλιστὶ πολλὰ συγγράμματα καὶ ποιήματα πολλῆς ἀξίας, διὸ ὁ ἰταλὸς διδάσκαλος ἔλεγεν αὐτῷ· Greco, tu farai dimenticare il nostro nome, ἤτοι· *Ἕλλην, θὰ κάμῃς νὰ λησμονηθῇ ὁ ἡμέτερος Μόντης.* Τὰ ἑλληνιστὶ πεποιημένα τοῦ Σολωμοῦ ποιήματα, καίπερ γεγραμμένα κατὰ τὸ μονομερὲς γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν Ἰονίων Νήσων, ἐγκλείουσιν ὅμως ἐν ἑαυτοῖς τοσαύτην ποίησιν, ὥστε ὁ Σολωμὸς δικαίως θεωρεῖται ὁ ὕπατος τῶν συγχρόνων ἑλλήνων ποιητῶν.

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1 Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
ποὺ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

2 Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ 'σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

3 Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι' ἕνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
«Ἔλα πάλι», νὰ σοῦ πῇ.

4 Ἄργειε νἄλθῃ ἐκείνη ἡ ᾽μέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τἄσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ ᾽πλάκονε ἡ σκλαβιά.

5 Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα,
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

6 Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἕνα ἐκτύπαε τἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7 Κ᾽ ἔλεγες· Πότε, ἄ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπ᾽ τ᾽ς ἐρημιαῖς;
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ ᾽πάνω
κλάψαις, ἄλυσαις, φωναῖς.

8 Τότ᾽ ἐσήκονες τὸ βλέμμα
μέσ᾽ ᾽ς τὰ κλάϋματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ῥοῦχό σου ἔσταζ᾽ αἷμά,
πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

9 Μὲ τὰ ῥοῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10 Μοναχὴ τὸν δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανᾶλθες μοναχή·
δὲν εἶν᾽ εὔκολαις ᾗ θύραις,
ἐὰν ἡ χρεία ταῖς κουρταλῇ.

11 Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ᾽ ἀνάσαση κἀμμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
καὶ σὲ ᾽γέλασε φρικτά!

12 Ἀπ᾽ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ ᾽σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΝ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

᾽Σ τῶν Ψαρῶν τὴν ὁλόμαυρη ῥάχη
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη,
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια,
καὶ ᾽ς τὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γεναμένο ἀπὸ ᾽λίγα χορτάρια
ποὺ εἶχαν μείνει ᾽ς τὴν ἔρημη γῆ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

Ὁ Ἀλέξανδρος Ῥίζος Ῥαγκαβῆς ἐγεννήθη τῇ 23 Δεκεμβρίου 1809 ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Ἰανουαρίου 1892 μετὰ βραχεῖαν ἀσθένειαν. Ὁ Ῥαγκαβῆς ὑπῆρξεν [1] ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, διδάσκων μετὰ γλαφυρότητος, ἐν ᾗ διεκρίνετο μεταξὺ πάντων τῶν τότε συναδέλφων αὐτοῦ, τὸ μάθημα τῆς ἀρχαιολογίας. Ὡσαύτως διωρίσθη ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν (1855—1857), ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπεστάλη τῷ 1869 ἔκτακτος πληρεξούσιος ἀπεσταλμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τέλος διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ ἐπὶ πολλὰ ἔτη· μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ διεδέξατο αὐτὸν ὁ Ἄγγελος Βλάχος καὶ νῦν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κλέων Ῥ. Ῥαγκαβῆς, πολυμαθέστατος ὡσαύτως ἀνήρ. Ὁ Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβῆς ὑπῆρξε πολυγραφώτατος, καταλιπὼν πληθὺν τόμων, ἐν οἷς πραγματεύεται, μόνος σχεδὸν ἐκ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, πάντα τὰ εἴδη τοῦ λόγου μετὰ χάριτος πολλῆς. Μόνον τὰ *Φιλολογικὰ Ἅπαντα Ἀλεξάνδρου Ῥίζου τοῦ Ῥαγκαβῆ* ἀπαρτίζουσι 19 ὀγκώδεις τόμους, ἐκδοθέντας ἐν Ἀθήναις.

ΥΜΝΟΣ ΤΩΙ ΘΕΩΙ

Σὲ μεγαλύνουσιν,
ὦ ποιητά,
πάντα τἀόρατα
καὶ ὁρατά.

—

Ψυχῶν ἀνάτασις[1],
ὕμνος γλωσσῶν,
φόρον Σοὶ φέρουσι
σὰ ἐκ τῶν σῶν.

—

1. *Ἀνάτασις*=Ὕψωσις, προσήλωσις πρὸς τὰ ἄνω.

Ἀστέρες, ἥλιος,
γῆ, οὐρανός,
εἶπας, κ' ἐγένοντο
ἐκ μηδενός.

—

Τὸ πᾶν λατρεία Σου·
κ' ἔχεις ναὸν
τὸν θερμὸν ἔρωτα
τῶν καρδιῶν.

—

Δῶρόν Σου κάλλιστον
λάμπ' ἡ ζωή,
κ' αἰνεῖ Σε, Κύριε,
πᾶσα πνοή.

—

Ἧψας[1] τὸν ἥλιον
μέγαν φανόν,
μ' ἄστρα κατέσπειρας
τὸν οὐρανόν.

—

Τὰς ὥρας[2] ἔταξας.
Ὡς μειδιᾷς,
μ' ἄνθη στολίζεται
ἡ πεδιάς.

—

1. *Ἧψας*=Ἀνῆψας, ἤναψες.

2. Τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους, αἵτινες ἁρμονικώτατα διαδέχονται ἀλλήλας.

Ἡ χεὶρ ἡ θεία Σου
ὡς ἀνοιγῇ,
θάλλει τῶν δώρων Σου
πλήρης ἡ γῆ[1].

—

Οἱ κόσμοι τρέμουσι
τὸν Σὸν θυμόν·
αὐτοῦ ἀπαύγασμα[2]
εἶν' ὁ χειμών.

—

Ἡ πλάσις σύμπασα
μέγας ναός,
ἐφ' οὗ ἓν ὄνομα
λάμπει: ΘΕΟΣ.

ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Εἶχε πέσει τὸ Μεσολόγγιον[3], εὐγενὴς ἀπαρχὴ τῆς ἐλευθερίας, καὶ οἱ ἡρωϊκοὶ αὐτοῦ πρόμαχοι, ὅσοι διέφυγον τὰς φλόγας καὶ τοὺς ἐχθρούς, οἰκτρὰ θύματα τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας, εἶχον συρευσει κατὰ χιλιάδας εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐζήτουν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως[4] ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐν-

1. Πρβλ. τὸ ἐν τῷ *Προοιμιακῷ* (σελ. 19): «Ἀνοίξαντός Σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος».
2. *Ἀπαύγασμα*=Ἀπόρροια· ἐξ αὐτοῦ (τοῦ Σοῦ θυμοῦ) ἀπορρέει ὁ χειμών.
3. 10 Ἀπριλίου 1826.
4. Τῆς προσωρινῆς ἑλληνικῆς.

δόξου θυσίας των ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι, καὶ πυρίτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, τὸ ταμεῖον κενόν, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις. Τὸ Μεσολόγγιον, πυρποληθέν, ἐφάνη λάμψαν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐπικηδεία δᾷς τοῦ ἀγῶνός της, ἡ Στερεά, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ προμαχῶνος τούτου, ἠσθάνθη τὰς δυνάμεις της παραλυθείσας ἐνώπιον τοῦ φρονηματισθέντος ἐχθροῦ, ἡ Πελοπόννησος ἐδηοῦτο, ἄνευ σχεδὸν ἀντιστάσεως, ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου, καὶ ὁ κίνδυνος ἦν περὶ τῶν ὅλων. Γενικὴ καταστροφὴ καὶ διάλυσις ἐπέκειτο, ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηφὴς καὶ περίτρομος συνέρρευσεν ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς πόλεως καὶ συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πειναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. Ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γενναδιος, προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ῥίζαν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψουμένης πλατάνου, καὶ ἐκεῖθεν, φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλῆθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορείου καὶ μετ' εὐγλωττίας παντοδυνάμου, διότι ἦτο τῆς καρδίας ἡ εὐγλωττία,

— *Ἡ πατρίς, ἀνέκραξε, καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντομος· πρέπει οἱ ἄνδρες αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη, ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες, μᾶς περιστοιχίζουσι, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἀλλ', ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὑρίσκομεν. Ἂς δώσῃ ἕκαστος ὅ,τι*

ἔχει καὶ δύναται. Ἰδοὺ ἡ περιχρὰ εἰσφορά μου. Ἂς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει!

Καί, ἐπικροτοῦντος τοῦ πλήθους, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχνὸν διδασκαλικόν του βαλλάντιον. . . .

—Ἀλλ' ὄχι, ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον· ἡ συνεισφορὰ αὕτη εἶναι οὐτιδανή! Ὁλόλον ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἐμαυτόν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιά του; Ἂς καταβάλῃ ἐνταῦθα τὸ τίμημα!

Αἱ γενναῖαι αὗται λέξεις ἐξῆψαν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες οἱ μὲν χρήματα, οἱ δέ, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὅτι ἕκαστος ἢ ὅπλον ἢ κόσμημα εἶχε τίμιον· ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνελέγη ποσότης ἐπαρκὴς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν. Ἀπερασίσθη δὲ νὰ συνέλθωσι καὶ τῇ ἐπαύριον εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου, προσελθοῦσαι καὶ αἱ κυρίαι, νὰ προσφέρωσι τὸ κατὰ προαίρεσιν καὶ αὐταί.

Ἀπὸ βαθέος ὄρθρου ὁ Γενιάδιος περιέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀλλ' ἡ λειτουργία ἀπέλυσε, καὶ αἱ κυρίαι, ἴσως πτοηθεῖσαι τὴν συρροὴν τῶν ξένων στρατιωτῶν, δὲν ἐφάνησαν, ἢ ὀλίγαι μόνον ὑπήκουσαν εἰς τὴν κλῆσιν. Τότε τὸ αἱμά του αἰσθανθεὶς ὑπὸ γενναίας ἀγανακτήσεως ἀναβράζον, καί, ἀναβλέψας πρὸς τοὺς ἐκεῖ παρισταμένους μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων,

— Δυστυχῆ παιδία, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν κλονήσασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας· δυστυχῆ παιδία, σᾶς ἐγκατέλιπον αἱ μητέρες σας! Ἠξεύρουσιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς σφάζει καὶ ἀνδραποδίζει, ὅτι αὔριον θὰ ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσι, φεισωλευόμεναι ὀλίγου χρυσίου. Ἄλλος προστάτης δὲν σας μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω. Πέσατε εἰς τὰ γόνατα νὰ τὸν παρακαλέσητε!

Καὶ τὰ παιδία, μὴ τολμήσαντα νὰ παρακούσωσι τὴν ἐπιτακτικὴν ἐκείνην φωνήν, ἐγονάτισαν ὅλα. Ἀποκαλύψας δ' ἐκεῖνος τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψώσας πρὸς οὐρανόν,

— Ὕψιστε Θεέ, ἀνεφώνησε, Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθώων καὶ τῶν μὴ ἐχόντων καταφυγήν, μὴ ἐγκαταλείπῃς καὶ Σὺ τὰ παιδία ταῦτα, τὰ προσπίπτοντά Σοι. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμά. Οἱ ἄνθρωποι τὰ παρήτησαν· ἐπίβλεψον ἐπ' αὐτά, καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣς πάντες ἐξανέστησαν, ἣν παρορῶσιν, ἣν προδίδουσιν αὐτά της τὰ τέκνα. Δός, παρὰ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιλάμψῃ ἐπ' αὐτῆς πάσης ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ τελειωθῇ ἡ σὴ δύναμις, τὰ δὲ παιδία ταῦτα, πολῖται ἐλεύθεροι, νὰ τὴν ὑπηρετήσωσί ποτε ἐν πίστει καὶ εἰλικρινείᾳ πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πρὸς δόξαν Σου αἰωνίαν! Ἦ, ἂν ὁ πάνσοφος Σὺ γινώσκῃς ὅτι πέπρωται, εἰς ἀγεννῆ τραφέντα αἰσθήματα, εἰς ἰδιοτέλειαν αὐξηθέντα καὶ φιλαρχίαν, νὰ γείνωσί ποτε αὐτὰ δεινῶν τῇ πατρίδι παραίτια, παράδος τα μᾶλλον εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα, καὶ παράδος καὶ ἐμὲ εἰς αὐτό, πρὶν ἴδω ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν δουλικὴν ἡμέραν καὶ ταπείνωσιν!

Καὶ τοιαῦτα εὐξάμενος, ἐρίφθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφεὶς τὸν λαὸν καταπεπληγμένον καὶ δακρυρροοῦντα, καὶ αἱ συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν ῥαγδαιότεραι ἢ τὴν χθές, καὶ αἱ κυρίαι ἔπεμπον μετὰ πάσης προθυμίας οὐ μόνον χρημάτων ποσότη-

τας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς των τοὺς νυμφικοὺς δακτυλίους, καὶ αὐτοὺς τοὺς κόσμους τῶν κεφαλῶν των. Τοιοῦτο ἦν τότε τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας, ἐξ ἧς ἐβλάστησεν ἡ τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτησία· ἀλλὰ καὶ τοιαύτη ἡ τοῦ εὐγενοῦς τούτου φιλοπάτριδος ἐπιρροὴ εἰς τὸ ἐξάπτειν καὶ ἀναπτύσσειν αὐτὸ εἰς ἔργα ἀφοσιώσεως, ὥστε δι' αὐτῆς οὐ μόνον τὴν ἔδραν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν Κυβέρνησιν αὐτὴν ἔσωσε, πόρους ἀνευρὼν πρὸς περίθαλψιν χιλιάδων στρατιωτῶν, οὓς αἱ πρὶν κακουχίαι καὶ αἱ παραχρῆμα στερήσεις ἐδύναντο νὰ παραγάγωσιν εἴς τι ἀπογνώσεως τόλμημα, ἀλλὰ δυνάμεθα θαρρούντως καὶ τὸν ἀνώτατον ἔπαινον σωτῆρος τῆς ὅλης πατρίδος εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ τῷ ἀπονείμωμεν, διότι διὰ τῶν αὐτῶν πόρων ἐξωπλίσθη καὶ ἐξεπέμφθη ὑπὸ τὸν ἔνδοξον Καραϊσκάκην στρατός, ἐπανορθώσας τὸν σχεδὸν ἤδη ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν νίκην ὑπὸ τὰς τεταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας. Ὅπως ὅμως ἡ πλήρης ἡ ἐκστρατεία, ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη μορφώσεως καὶ ἱππικοῦ τάγματος, καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νέου δημοτικοῦ θριάμβου τοῦ Γενναδίου.

Ὑπὸ κηρύκων συγκληθείς, συνῆλθεν αὖθις ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν πλάτανον, ἀνυπόμονος νὰ ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητὸν ῥήτορά του γενναῖόν τι καὶ ὠφέλιμον συμβουλεύοντα. Οὗτος δέ, ἀφ' οὗ ἐξέθηκε τῶν κοινῶν πραγμάτων τὸν κίνδυνον καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως ἱππικοῦ,

— *Ἀλλὰ ποῦ, εἶπε, θέλομεν εὕρει τοὺς ἵππους; Ἐδῶ βλέπω πολλοὺς καὶ προύχοντας καὶ ὁπλαρχηγοὺς τρέφοντας ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς ἵππους καὶ κομπάζοντας ἐπὶ τούτῳ ἐν ταῖς ὁδοῖς. Ὅστις ἔχει ἵππον διὰ τροφὴν καὶ ἐπίδειξιν καὶ δὲν*

τὸν προσφέρει εἰς τῆς πατρίδος του τὴν ἀνάγκην, εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγηται αὐτῆς προύχων ἢ νὰ φέρῃ τὸ ξίφος τοῦ ἀρχηγοῦ. Διὰ τῶν ἵππων τούτων δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἱππικόν· τοὺς λαμβάνομεν;

— *Τοὺς λαμβάνομεν*, ἀνέκραξε μιᾷ φωνῇ ὁ λαός.

— *Καὶ ἂν δέν μας τοὺς δώσωσι, τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας;*

— *Τοὺς λαμβάνομεν διὰ τῆς βίας!* ἀπεκρίθησαν χιλιάδες στομάτων.

— *Ἄγετε λοιπόν!* διέταξεν ὁ κινῶν τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὡς ἡ ἀἰλαιψ κινεῖ τὰ κύματα.

Ἀλλὰ πρὶν ἡ προρθάσῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ δεινὴ ἐντολή, τριακόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον κομισθῇ εἰς τὴν πλατεῖαν ἐκ συνεισφορᾶς ἑκουσίου. Τότε, καλέσας ἐκ τοῦ πλήθους ὀνομαστὶ τὸν Χατζῆ Μιχαλήν,

— *Σύ*, τῷ εἶπεν ὁ Γεννάδιος, *εἶσαι ἄξιος νὰ διευθύνῃς τὸ ἱππικόν. Λάβε τοὺς ἵππους τούτους, ὀργάνωσον αὐτοὺς καὶ ἀναχώρησον ὅσον τάχος.*

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἰσχάτων κινδύνων, οἵτινες ἀναδεικνύουσι τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετήν, ὁ Γεννάδιος διὰ τῆς ἀτρομήτου παρρησίας, ἣν τῷ ἐνέπνεεν ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος καὶ διὰ τῆς λάβρου του εὐγλωττίας, ἥτις ἐξεχεῖτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις, ἥτις στρατηγοὺς ἐγκαθίστα, τὸν λαὸν δι' ἑνὸς λόγου ἦγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάττετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὁπλαρχηγοῖς καὶ τοῖς προύχουσι, καὶ ὑψοῦτο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονουμένην Κυβέρνησιν.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑ

Ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1824, διήνυσε δὲ τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν Σύρῳ, γυμνασιαρχοῦντος τοῦ χίου Γεωργίου Σερουΐου. Παρὰ τῷ Καρασούτσᾳ λίαν ἐνωρὶς ἐξεδηλώθη ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα, διότι μαθητὴς ἔτι ἐξέδωκε, τῷ 1839, ποιητικὴν συλλογήν, τὴν *Αὔραν*, καὶ οὐχὶ ἅπαξ ἐν τοῖς διαγωνισμοῖς τὰ ποιήματα τοῦ Ἰωνος ἀοιδοῦ ἐβραβεύθησαν ἢ τὰ δευτερεῖα ἔλαβον. Ἐν τῇ *Βαρβίτῳ*, ἑτέρᾳ συλλογῇ, ἐκδοθείσῃ τῷ 1860, περιελήφθησαν πολλὰ τῶν προεκδεδομένων ποιημάτων αὐτοῦ καὶ νέα, ἐν ἅπασι δὲ ἐπανθεῖ πολλὴ χάρις καὶ ἡ τῇ Ἰωνίᾳ προσιδιάζουσα λεπτότης τῆς ποιήσεως. Ἐκ τῆς γαλλικῆς ὁ Ἰωάννης Καρασούτσας μετέφρασεν εἰς δύο τόμους τὴν *Παναγίαν τῶν Παρισίων* τοῦ Victor Hugo καὶ ἄλλα ἔργα ξένα ἄξια λόγου· πρὸς τούτοις δὲ ἐξέδωκε καὶ *Γαλλικὴν Χρηστομάθειαν* καὶ τέλος *Γαλλικὴν Γραμματικήν*, εὐδοκίμως καὶ νῦν διδασκομένην ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις. Ὁ Καρασούτσας, ὑποστὰς πολλὰς ἐν τῷ βίῳ συμφοράς, ἀπέθανε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1873.

Ο ΘΕΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Ὁ Θεὸς τὸν Θάνατον, λυτρωτὴν τῶν πόνων,
ἔπεμψεν εἰς ἄρρωστον, ἄνδρα γεωπόνον,
νὰ τῷ δώσῃ ἄνεσιν τῶν δεινῶν καὶ κόπων,
καὶ εἰς ἀναπαύσεως νὰ τὸν φέρῃ τόπον.

Ἔφθασεν ὁ Θάνατος, κ' ἐπὶ τῆς καλύβης
τοῦ πτωχοῦ ἐκάθισεν ὡς ἡ ὄρνις ἶβις[1].
Στεναγμοὶ ἠκούοντο, οἰμωγαὶ καὶ θρῆνοι,
ὅλη κατεσείετο στέγ' ἡ καλαμίνη.

1. *Ἶβις*, πτηνὸν ἐκ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κυρίως ζώντων. Τὴν Ἶβιν ἐτίμων πολὺ οἱ Αἰγύπτιοι, διότι ἐφόνευε τοὺς πτερωτοὺς ὄφεις, οἵτινες ἐπέπιπτον κατά τινων αἰγυπτιακῶν πόλεων καὶ ἔφερον εἰς αὐτὰς μέγαν ὄλεθρον. Περιγραφὴν τῆς Ἴβιος ἰδὲ ἐν Ἡροδότου Β', 75 καὶ 76.

Πέντε ἐξ ἀνήλικα, καὶ ἀπὸ μητέρα
ὀρφανά, τὸν θνήσκοντα ἔκλαιον πατέρα.
«Θνήσκεις, πάτερ; ἔκραζον κύκλωθεν τῆς κλίνης,
καὶ ἡμᾶς τὰ ἔρημα, ἄχ! ποῦ μας ἀφίνεις;»

Ἤκουσεν ὁ Θάνατος καὶ τὰ ἐλυπήθη,
οἰκτιρμὸν ἠσθάνθησαν τἄπονά του στήθη.
Ἄπρακτος ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κύριόν του,
κ' ἐν ταὐτῷ φοβούμενος τὸν φρικτὸν θυμόν του,

ἄφωνος εἰς τοὐρανοῦ ἵστατο τὰς θύρας.
— Διὰ τί, ὦ Θάνατε, μὲ κενὰς τὰς χεῖρας;
— Διὰ τὰ παντέρημα τίς θὰ προνοήσῃ,
ὅταν καὶ ὁ μόνος των βοηθὸς ταφήσῃ;

— Τρέξε, εἶπ' ὁ Ἄναρχος, τρέξε ν' ἀποσπάσῃς,
λίθον ἀπὸ τἄμετρα βάθη τῆς θαλάσσης!
Εἶπε, κ' εἰς τὴν θάλασσαν, δίχως νὰ βραδύνῃ,
ὡς βολὶς ὁ Θάνατος πίπτει μολυβδίνη,

καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετὰ τάχους ἴσου
φέρει τὸν ζητούμενον λίθον τῆς ἀβύσσου.
— Θραῦσέ τον! Εἰς δάκτυλα δύο τὸν λαμβάνει,
τὸν συντρίβει, κ' ἔνδον του σκώληξ ζῶν ἐφάνη.

Τότε ὁ Πανάγιος ἔκραξεν ὀργίλος,
καὶ ὁ θόλος ἔτρεμε τοὐρανοῦ ὁ κοῖλος.
— Τίς εἰς τὰ ἀνήλια βάθη, ἀποκρίσου!
συντηρεῖ τὸν σκώληκα τοῦτον τῆς ἀβύσσου;

Τίς ὁμοῦ δι' ἅπαντα προνοεῖ τὰ ὄντα ;
Τίς γινώσκει μέλλοντα, πρότερα, παρόντα ;
Τίς ἐμοῦ, ὦ κάθαρμα ! κάλλιον γνωρίζει
ἢ ζωὴν ἢ θάνατον πότε νὰ χαρίζῃ ;

Κ' ἐν ταὐτῷ τὸ σκῆπτρόν του αἴρ' ἡ δεξιά του,
δίδ' εἰς τὸ μετάφρενον [1] μίαν τοῦ Θανάτου.
Ἥστραψε κ' ἐβρόντησε, τὸν κατακωφαίνει,
καὶ κωφὸς ὁ Θάνατος ἀπὸ τότε μένει.

Μάταια τὰ ὦτά του ὁ κλαυθμός μας κρούει·
δὲν ἀκούει δέησιν, θρήνους δὲν ἀκούει.

ΕΙΣ ΕΝ ΑΣΤΡΟΝ

Ὦ σύ, ποὺ εἰς αἰθέρος τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις
δι' ἀμυδροῦ ὁρᾶσαι φωτὸς καὶ ἀβεβαίου,
ὡς ὄστρακον λευκάζον εἰς τὸν βυθὸν θαλάσσης,
χανόμενον καὶ πάλιν φαινόμενον ἐκ νέου!

Ἐὰν ὁ μέγας οὗτος σωρὸς τῶν ἀδαμάντων
τὸ ἄκρον τῆς ἐσθῆτος ἀποτελῇ τοῦ Πλάστου,
σὺ τοῦ κρασπέδου εἶσαι τοῦ Ποιητοῦ τῶν πάντων
σμικρὸς ἀδάμας, στίλβων εἰς τὰς πυκνὰς πτυχάς του.

Ἡ ἂν δὲν ἦν' ἐσθής του, ἀλλὰ βωμὸς προχέων
ἀείροον φῶς λύχνων χιλίων καὶ χιλίων,
λαμπὰς μικρὰ σὺ εἶσαι, εἰς πεῖσμα τῶν βορέων
ἄσβεστον συντηροῦσα τὸ φέγγος σου τὸ θεῖον.

1. *Μετάφρενον*. Τὸ ἄνω μέρος τῆς ῥάχεως, τὸ κείμενον ἀπέναντι τοῦ διαφράγματος.

Ἢ ἂν ὁ θόλος οὗτος τοῦ στερεώματός του
κατάστιλπνος ἐκ λίθων σμαράγδου καὶ σαπφείρου,
δὲν ἦναι οὔτ' ἐσθής του χρυσῆ, οὔτε βωμός του,
ἀλλὰ σωρεία κόσμων ἐκτάσεως ἀπείρου·

σὺ τότε ζωογόνος πηγὴ φωτὸς καὶ κάλλους,
ἥλιος εἶσαι φέρων πλανήτας κινουμένους
καὶ πᾶς σου δὲ πλανήτης ὑποπλανήτας ἄλλους,
ὡς πρὸς μητέρα ὄρνεις μικροὺς συσσωρευμένους.

Καὶ φέρεις λοιπόν, γίγα, ἐπὶ εὐρέων νώτων
καὶ γαίας καὶ θαλάσσας καὶ λόφους καὶ πεδία,
καὶ μυριάδας ἴσως ἀστέων πολυκρότων·
πλὴν ποία των ἡ τύχη, καὶ τίς ἡ ἱστορία ;

Καὶ τὰ ἐν σοί, ὦ κόσμε, ὡς τὰ ἐνθάδε ῥέουν ;
γεννῶνται μυριάδες, καὶ θνῄσκουν μυριάδες
καὶ μυριάδες χαίρουν, καὶ μυριάδες κλαίουν,
καὶ νυμφικαὶ μαρμαίρουν καὶ νεκρικαὶ λαμπάδες ;

Κ' ἐν ᾧ ὁ ὀφθαλμός μου, ὦ ἄστρον, σ' ἀτενίζει,
σὲ διαπρήσσουν ἴσως στρατεύματα καὶ στόλοι·
ὑπὸ τὰ βήματά των τὸ ἔδαφός σου τρίζει,
καὶ μάχαι συγκροτοῦνται καὶ πίπτουν στρατοὶ ὅλοι.

Καὶ ὅμως τόσα ὄντα, βοὴ καὶ τύρβη τόση,
ἐντὸς στενῶν τὰ πάντα ἐγκλείονται ὁρίων·
πέραν, δὲ τούτων μένουν νεκρά, καὶ σιωπῶσι,
κ' εἰς ἓν σμικρὸν τὰ πάντα συγχέονται σημεῖον.

Καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, ποὺ στίλβει εἰς τὰ ὕψη,
κ' οὐδέποτε ἢ θέσιν ἢ ὥραν δὲν ἀλλάσσει,
ἂν ἔλθῃ νὺξ κ' ἐκεῖνο δὲν ἔλθῃ, τί θὰ λείψῃ ;
Εἷς κόκκος εἰς τὴν ἄμμον, ἓν φύλλον εἰς τὰ δάση !

Ὦ ἄστρον, ἀνατέλλεις αἰώνια καὶ δύεις,
κ᾽ εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἄστρων ἡμεῖς σε παρορῶμεν·
πιστῶς τὴν ὡρισμένην ὁδόν σου διανύεις,
καὶ εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι, ποτὲ δὲν ἐρωτῶμεν.

Ἡ νὺξ ὅταν ἐπέλθῃ, ὡσὰν δειλή τις κόρη,
ἔσχατον σὺ τῶν ἄστρων μὲ συστολὴν προκύπτεις·
γλυκοχαράζει μόλις, κ᾽ ὀπίσω εἰς τὰ ὄρη
σὺ πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὸ πρόζωπόν σου κρύπτεις.

Ἀνώνυμόν σ᾽ ἀφῆκεν ὁ Ἄργος ἀστρονόμος,
πλὴν σὺ ἐπανατέλλεις ἀείποτε ὡραῖον,
κ᾽ εἰς τὸν γλαυκὸν αἰθέρα μαρμαίρεις, ἄστρον· ὅμως
θὰ ἔλθῃ νύξ, ὁπόταν δὲν θ᾽ ἀνατείλῃς πλέον.

ΤΟ ΣΤΕΡΕΩΜΑ

Εὐφραίνου, ὦ ψυχή μου, τῆς κτίσεως τὰ κάλλη,
ἡ γῆ θαυμάτων πλήρης ἐνώπιόν σου θάλλει·
κι᾽ ἂν τῆς νυκτὸς ὁ πέπλος ἐπὶ μικρὸν τὰ κρύψῃ,
πληθὺς θαυμάτων νέων γεννᾶται εἰς τὰ ὕψη.

Γλυκεῖα νηνεμία! νυκτερινὴ γαλήνη!
στιλπνή, ἀκτινοβόλος, μηνοειδὴς σελήνη·
λάμπει ἐπὶ αἰθέρος εἰς δρόσον λελουσμένου,
ὡς κόσμημ᾽ ἀδαμάντων εἰς μέτωπον παρθένου.

Ἡ πόλις ὅλη κεῖται ὡς ἄνθρωπος ὑπνώττων·
κἀνένα δὲν ἀκούεις εἰς τὸν ἀέρα κρότον·
ὡς πλὰξ χρυσοῦ ἀπέφθου τὸ πέλαγος μαρμαῖρον
ἀντανακλᾷ τὴν λάμψιν ἑκάστου τῶν ἀστέρων.

Γλαυκόν, γλυκύ, γελόεν τοῦ οὐρανοῦ τὸ χρῶμα·
νέφος οὐδὲν σκιάζει τὸ καθαρόν του δῶμα·
καὶ διὰ τῆς μεγάλης ἐνάστρου ὀροφῆς του,
ἡ δόξα διαλάμπει καὶ χάρις τοῦ Ὑψίστου!

Ὁ μέγας Γαλαξίας ὡσὰν πλατεῖα ζώνη
ἐκ πέρατος εἰς πέρας τοὺς οὐρανοὺς κυκλόνει,
σπόρος πυκνὸς καὶ ἄστρων φυταλιὰ μεγάλη,
ἐξ ἧς ὁ Πλάστης κόσμους διηνεκῶς ἐκβάλλει.

Μακρὰν τῶν ἄλλων ἄστρων, δειλαὶ ὡς Πελειάδες,
ὁδεύουν κατὰ μόνας αἱ ἄσπιλοι πλειάδες,
ἀχώριστοι παρθένοι μὲ συστολὴν μεγάλην
ὁμοῦ συνανατέλλουν, καὶ δύουν ὁμοῦ πάλιν.

Ὁ εὔζωνος Ὠρίων νυκτιπολεῖ κατόπιν,
ἀργυροήλου ξίφους χρυσῆν βαστάζων κώπην,
ἄγρυπνος στρατιώτης καὶ φύλαξ πιστός. μένων,
ἔνθα ὁ Ἀρχηγός του τὸν ἔχει τεταγμένον.

Ἐδῶ σμαράγδου δίκην ἓν ἄστρον πρασινίζει,
ἐκεῖ ἐρυθρὸν ἄλλο ὡς ἄνθραξ σελαγίζει,
καὶ ὅλα ὁμοῦ λάμπουν ἀτάκτως ἐσπαρμένα,
ποὺ μὲν πυκνὰ ὡς ἄμμος, ποὺ δὲ ἀραιωμένα.

Ὦ οὐρανέ, ὦ κάλλος αἰώνιον, ἀρχαῖον,
ἀείποτε νεάζον, ἀείποτε ἀκμαῖον,
ὁ τύπος τῶν δακτύλων τοῦ Πλάστου εἰς σὲ μόνον
ἀνέπαφος τηρεῖται δι᾽ ὅλων τῶν αἰώνων.

Ποτὲ τὸ κρύσταλλόν σου τὸ διαυγὲς ἐκεῖνο
μ᾽ ἀναπνοὴν ὁ σκώληξ ἐγὼ δὲν θὰ μολύνω·
οὐδὲ κἀνεὶς μονάρχης, ὅστις τὴν γῆν ἐκπλήσσει,
δὲν θέλει ἓν σου ἄστρον μικρὸν μετατοπίσει.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ὁ Ἀναστάσιος Σ. Βυζάντιος, υἱὸς τοῦ λεξικογράφου Σκαρλάτου Δ. τοῦ Βυζαντίου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Φεβρουαρίου 1839, ἀναδειχθεὶς ἐκ τῶν κρατίστων καὶ καλλιεπεστάτων λογογράφων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, διαπρέψας δὲ καὶ ἐν τῇ διπλωματικῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἑαυτοῦ Πατρίδος καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ δημοσιογραφίᾳ ἀποτελέσας μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σ. Βυζαντίου τὴν διαπρεπῆ ξυνωρίδα τῶν συνταχτῶν τῆς τεργεσταίας «Νέας Ἡμέρας». Τινὰ τῶν ἀρίστων ἔργων τοῦ Ἀναστασίου Σ. Βυζαντίου μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐπελθόντα ἐν Ἀθήναις ἐκ καρδιακοῦ νοσήματος τῷ 1893, ἐδημοσίευσεν ἐν πολυτελεῖ τόμῳ ὁ ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος (Τεργέστῃ, μέγα 4ον, σελίδες λε΄ καὶ 482), ἔνθα καὶ ὡραῖα εἰκὼν τοῦ βαθύνου συγγραφέως.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

α΄) Περὶ Πατρίδος.

Ἐρ. Τί εἶναι *Πατρίς*;

Ἀπ. *Πατρὶς* εἶναι ἡ χώρα, ἣν κατοικεῖ λαός τις. Τὸν λαὸν τοῦτον πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς τὴν μεγάλην ἡμῶν οἰκογένειαν καὶ τὴν Πατρίδα ὡς κατοικίαν της.

Ἐρ. *Πατρὶς* εἶναι μόνον ἡ γῆ, ἡ κατοικουμένη καὶ καλλιεργουμένη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων;

Ἀπ. Ὄχι. Ὁ λέγων *Πατρίδα* ἐννοεῖ καὶ τὰ μνημεῖα καὶ τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν ἱστορίαν της. Ἐννοεῖ ἀκόμη τὴν ἀσφάλειαν, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἣν παρέχει εἰς τὰ τέκνα της, τὰς θυσίας, ἃς ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἀλλ' ἰδίως ἐν ὥρᾳ κινδύνου, καὶ ἃς ὀφείλουσι νὰ ὑφίστανται πάντες πρὸς σωτηρίαν ἢ πρὸς δόξαν αὐτῆς.

Ἐρ. Διὰ τί ἡ χώρα, ἣν κατοικοῦμεν, καὶ τὸ σύνολον τοῦτο τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν ἀπολαύσεων καὶ ὑποχρεώσεων ἐκλήθη *Πατρίς*;

Ἀπ. Διότι ὁ Ἕλλην θεωρεῖ τὰ συστατικά, τὰ ἀποτελοῦντα τὴν πατρίδα, ὡς ἔμψυχόν τι ὄν, ὅπερ δι' ἕνα ἕκαστον καὶ διὰ πάντας ἐπέχει τόπον πατρὸς ὁμοῦ καὶ μητρός.

Ἐρ. Πλὴν τῆς Πατρίδος, πρέπει νὰ πιστεύῃς ὅτι δὲν ὑπάρχει καὶ ἄλλο τι εἰς τὸν κόσμον;

Ἀπ. Ὄχι. Ἡ Πατρὶς εἶναι τὸ πρωτεῦον πρᾶγμα, ἀλλ' ὄχι τὸ μόνον. Εἶναι εἷς κρίκος τῆς Ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ὄχι ὁλόκληρος ἡ Ἀνθρωπότης. Ὅπως αὐτὴ ἀποτελεῖ μεγάλην οἰκογένειαν, δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη ἡμέραν τινὰ θὰ συγχωνευθῶσιν ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῆς Ἀνθρωπότητος.

Ἐρ. Ποῖα εἶναι τὰ πρὸς τὴν Πατρίδα αἰσθήματα καὶ ἡ διαγωγὴ παντὸς ἀγαθοῦ Ἕλληνος;

Ἀπ. Πᾶς ἀγαθὸς Ἕλλην τρέφει πρὸς τὴν Πατρίδα ἀπόλυτον καὶ ἀπεριόριστον ἀγάπην. Εἶναι ἀείποτε ἕτοιμος νὰ ὑποβληθῇ εἰς παντὸς κόπον, πᾶσαν ἐργασίαν, πάντα κίνδυνον, ὑπηρετῶν τὴν Πατρίδα. Ὅταν ἐπιτάσσῃ τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος, πᾶς ἄλλος λόγος πρέπει νὰ σιωπᾷ, καὶ ὁ φόβος αὐτὸς τοῦ θανάτου.

Ἐρ. Ποῖα εἶναι τὰ αἰσθήματα καὶ ἡ διαγωγὴ παντὸς ἀγαθοῦ Ἕλληνος πρὸς τοὺς συμπολίτας του;

Ἀπ. Ὁ ἀγαθὸς Ἕλλην θεωρεῖ τοὺς συμπολίτας του μέλη τῆς ἰδίας αὐτοῦ οἰκογενείας. Ἀγαπῶν καὶ τιμῶν αὐτούς, χρησιμεύει παράδειγμα πάσης ἀρετῆς. Περιποιεῖται πάντας ὁμοίως, πλουσίους καὶ πένητας, ἰσχυροὺς καὶ ἀδυνάτους. Ὅσον εἶναι

προηγμένος κατὰ σοφίαν, πλοῦτον ἢ δύναμιν, κατὰ τοσοῦτον ἔχει καθῆκον νὰ ὑπηρετῇ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀμαθεῖς συμπολίτας του.

Ἐρ. Ὁποῖος πρέπει νὰ ἦναι πρὸς ἑαυτὸν ὁ Ἕλλην;

Ἀπ. Ὁ ἀγαθὸς Ἕλλην προσπαθεῖ πάντοτε νὰ προκόψῃ κατ' ἀρετὴν καὶ σοφίαν, ὅπως ἐκτελέσῃ ὡς οἷόν τε ἀξιοπρεπέστερον τὸ πρὸς τοὺς συμπολίτας καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα καθῆκον. Χρησιμοποιεῖ τὰ δικαιώματα, ἅτινα παρέχει, καὶ ἐκτελεῖ τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἐπιβάλλει ὁ νόμος.

Ἐρ. Τί πρέπει πρὸ πάντων νὰ μάθῃ ὁ Ἕλλην;

Ἀπ. Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ ἡξεύρῃ τὰ ἱερὰ δόγματα τῆς θρησκείας του καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τοῦ τόπου του, ὡς καὶ τοὺς κυριωτάτους αὐτοῦ θεσμοὺς καὶ νόμους.

Ἐρ. Δὲν πρέπει νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς γνώσεις ταύτας;

Ἀπ. Βεβαίως. Πρέπει νὰ μάθῃ προσέτι καὶ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν καί, εἰ δυνατόν, μίαν ἢ καὶ πλειοτέρας ξένας γλώσσας.

Ἐρ. Διὰ τί;

Ἀπ. Διότι ὁ Ἕλλην, ὡς λαὸς ναυτικὸς καὶ ἐμπορικός, ἔχει σχέσεις καὶ συμφέροντα μετὰ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς λαῶν. Οὐχὶ λοιπὸν μόνον ἡ διευκόλυνσις τῆς συνεννοήσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ μέλλουσα ἀδελφότης πάντων τῶν λαῶν, τέκνων τῆς αὐτῆς μητρός, δὲν ἐπιτυγχάνεται, ἐὰν τὰ ἔθνη δὲν σπουδάσωσι τὴν ἱστορίαν, τὴν γλῶσσαν, τὰς ἀνάγκας ἀλλήλων.

Ἐρ. Ἐὰν πάντες οἱ ἄνθρωποι ἦναι τέκνα τῆς αὐτῆς μητρός, πρὸς τί αἱ διάφοροι Πατρίδες;

Ἀπ. Ἡ Πατρὶς εἶναι ἀναπόφευκτος πρὸς διαμόρφωσιν καὶ συντήρησιν τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ λαοί, παρ' οἷς ἀμβλύνεται ἡ

ἰδέα τῆς Πατρίδος, διάγουσιν ἐλεεινὸν βίον καὶ πίπτουσιν ἐπὶ τέλους θύματα ἐξωτερικῆς βίας. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι, ὅσον ἀκμαιότερον εἶναι τὸ αἴσθημα τῆς Πατρίδος, τόσον δοξάζονται καὶ εὐημεροῦσι τὰ ἔθνη.

Ἐρ. Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ νὰ δεσπόσῃ ἡ Πατρίς του καὶ ἄλλων ἐθνῶν;

Ἀπ. Ὄχι. Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ εὔχηται νὰ ζῶσι καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ εὐτυχεῖς καὶ ἐλεύθεροι, ὅσον αὐτός. Οἱ πόλεμοι εἶναι ἴχνος βαρβαρότητος, ὅπερ θὰ ἐκλείψῃ ἡμέραν τινά. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον αἱ ἐθνικότητες, ἀνήκουσαι εἰς ἄλλην φυλήν, γλῶσσαν καὶ θρησκείαν, κρατοῦνται διὰ τῆς βίας ὑπὸ ξένον ζυγόν, ἡ διαρκὴς εἰρήνη εἶναι ἀκατόρθωτος.

β') Περὶ τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος.

Ἐρ. Ποία εἶναι ἡ οὐσία καὶ ὁ μηχανισμὸς τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος;

Ἀπ. Ὁ βασιλεὺς εἶναι μὲν ὁ ἀνώτατος ἄρχων τοῦ Κράτους, ἀλλ' οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄνευ τῆς συναινέσεως καὶ τῆς προϋπογραφῆς τῶν ὑπουργῶν του. Διὰ τοῦ περιορισμοῦ τούτου περιστέλλεται μὲν ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ προλαμβάνεται πᾶσα βιαία ἀνατροπή· διότι, ἐὰν τυχὸν συμβῇ ἄτοπόν τι ἢ ἐπιζήμιον εἰς τὰ δημόσια, τὴν εὐθύνην δὲν φέρει ὁ βασιλεύς, ἀλλ' οἱ ὑπουργοί, οἵτινες καὶ μόνοι τιμωροῦνται διὰ πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων ὑπὸ τῆς Βουλῆς. Τὸ ἀνεύθυνον τοῦ βασιλέως καὶ τὸ ὑπεύθυνον τῶν ὑπουργῶν εἶναι ἡ βάσις τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ ἐκλαμ-

βάνεται ὡς μέσος καὶ σωτήριος ὅρος μεταξὺ Δημοκρατίας καὶ ἀπολύτου Μοναρχίας.

Ἐρ. Τί διαφέρει προέδρου Δημοκρατίας ὁ συνταγματικὸς βασιλεύς;

Ἀπ. Ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν ἰσοβίως καὶ δύναται νὰ μεταβιβάσῃ αὐτὴν εἰς τὰ τέκνα του, ἐν ᾧ οἱ δημοκρατικοὶ ἄρχοντες εἶναι αἱρετοὶ καὶ βασιλεύουσιν ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον. Ἡ συνταγματικὴ βασιλεία παρέχει πᾶσαν ἐγγύησιν εἰς τὴν τάξιν συγχρόνως καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς καθιεροῖ τὴν μονιμότητα καὶ προλαμβάνει τὰς ἐπικινδύνους ἀντιζηλίας πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἀνωτάτου ἀξιώματος, διασῴζει σύναμα καὶ τὰ κυριώτατα στοιχεῖα τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας.

Ἐρ. Τί σημαίνει *ἐθνικὴ κυριαρχία*;

Ἀπ. Ἄλλοτε τὴν κυριαρχίαν ἐξεπροσώπει ὁ βασιλεύς, ὅστις ἐπέβαλλε νόμους κατὰ βούλησιν. Κατὰ τὰς παλαιὰς ἐκείνας θεωρίας, ὁ βασιλεὺς ἦτο κύριος τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, πάντες δ' ὤφειλον αὐτῷ ὑπακοὴν ἐπὶ ποινῇ ἱεροσυλίας, διότι ὁ βασιλεὺς ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπὸ Θεοῦ φέρων τὸ στέμμα. Ἀλλὰ μετὰ πολλὰς ἐπαναστάσεις, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789, καθιερώθησαν ἄλλαι ἀρχαί. Ἡ κυριαρχία μετεβιβάσθη ἀπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸν λαὸν καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ ἐκδίδονται οἱ νόμοι, διοικεῖ ἡ κυβέρνησις καὶ ἀπονέμεται ἡ δικαιοσύνη.

Ἐρ. Ἀλλ' ὁλόκληρος ὁ λαὸς δὲν δύναται οὔτε νόμους νὰ ἐκδίδῃ, οὔτε νὰ κυβερνᾷ, οὔτε νὰ ἀπονέμῃ δικαιοσύνην. Πῶς λοιπὸν ἐκτελεῖ τὴν κυριαρχίαν του;

Ἀπ. Διὰ ἐπιτροπείας. Ὁ λαὸς ἐκλέγει ἀντιπροσώπους κατὰ προδιαγεγραμμένους τύπους καὶ ἐφ' ὡρισμένον χρόνον· οἱ δὲ

ἀντιπρόσωποι οὗτοι συνερχόμενοι ἀποτελοῦσι τὴν *Βουλήν*, ἥτις εἶναι ὁ ταμίας τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Ἡ Βουλὴ ἐκδίδει τοὺς νόμους καὶ διέπει τὰ τῆς κυβερνήσεως.

Ἐρ. Ἡ Βουλὴ αὕτη διεξάγει πάσας τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους καὶ ἔχει πᾶσαν ἐξουσίαν;

Ἀπ. Ὄχι. Ἡ Βουλὴ ἐξασκεῖ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν μετὰ τοῦ βασιλέως· αἱ δὲ ἄλλαι ἐξουσίαι ὑπάγονται μὲν εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτῆς, ἀλλ' ἀσκοῦνται ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων. Αἱ ἐξουσίαι αὗται εἶναι σαφῶς κεχωρισμέναι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων.

Ἐρ. Πόσαι εἶναι αἱ ἐξουσίαι αὗται;

Ἀπ. Τρεῖς. Ἡ *νομοθετική*, ἀσκουμένη ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἥτις ψηφίζει, καὶ τοῦ βασιλέως, ὅστις κυροῖ τοὺς νόμους· ἡ *ἐκτελεστική*, ἀνατεθειμένη μὲν εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλ' ἐνεργουμένη διὰ τῶν ὑπουργῶν, καὶ ἡ *δικαστική*, διεπομένη ὑπὸ δικαστῶν ἰσοβίων πάντων, πλὴν τῶν εἰρηνοδικῶν.

Ἐρ. Ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας;

Ἀπ. Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης· συνίσταται δὲ κυρίως εἰς τὸ νὰ τιμωρῇ τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ πραττόμενα ἐγκλήματα, καὶ εἰς τὸ νὰ λύῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων τὴν πολιτείαν προσώπων, ἰδίως περὶ τὴν περιουσίαν, διαφοράς· ὅθεν καὶ τὰ δικαστήρια διαιροῦνται εἰς *δικαστήρια ποινικὰ* καὶ *δικαστήρια πολιτικά*.

Ἐρ. Πῶς λειτουργοῦσι τὰ ποινικὰ δικαστήρια;

Ἀπ. Ἐπειδὴ τὰ ἐγκλήματα, ἤτοι ἡ προσβολὴ κατὰ τῶν προσώπων καὶ τῆς περιουσίας, διαιροῦνται εἰς *κακουργήματα*, *πλημμελήματα* καὶ εἰς *πταίσματα*, διαιροῦνται καὶ τὰ ποινικὰ δικαστήρια εἰς *κακουργιοδικεῖα*, *πλημμελειοδικεῖα* καὶ *πται-*

σματοδικεῖα. Τὰ πρῶτα, ἤτοι τὰ κακουργιοδικεῖα, συνίστανται ἐξ ἑνόρκων, λαμβανομένων διὰ κληρώσεως ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ ἀποφαινομένων περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, καὶ ἐκ συνέδρων, τακτικῶν δικαστῶν, ἐφαρμοζόντων τὴν νόμιμον ποινήν· τὰ δεύτερα καὶ τὰ τρίτα συνίστανται ἐκ τακτικῶν δικαστῶν. Παρ' ἅπασι τούτοις λειτουργεῖ 1) ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτείας καὶ τοῦ νόμου, καθῆκον ἔχων νὰ κατηγορῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποδειχθέντων γεγονότων, καὶ καλούμενος παρὰ μὲν τοῖς κακουργιοδικείοις καὶ πλημμελειοδικείοις *Εἰσαγγελεύς*, παρὰ δὲ τοῖς πταισματοδικείοις *Δημόσιος κατήγορος*· 2) συνήγορος τοῦ κατηγορουμένου, πρὸς ὑπεράσπισιν τούτου.

Ἐρ. Πῶς λειτουργοῦσι τὰ πολιτικὰ δικαστήρια;

Ἀπ. Κατ' ἀρχήν, τὰ πολιτικὰ δικαστήρια διαιροῦνται εἰς δύο βαθμούς, *πρωτοβάθμια* καὶ *δευτεροβάθμια* ἢ *ἐφετεῖα*. Εἰς τὰ δεύτερα καταφεύγει ὁ διάδικος μόνον, ὅταν νομίζῃ ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς διαφορᾶς αὐτοῦ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ἀπόφασις δὲν εἶναι νόμιμος. —Ἐκτὸς τούτου, ὡς ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀντικειμένου τῆς διαφορᾶς, ὑπάρχουσι δύο διάφορα δικαστήρια, ὧν τὸ κατώτερον καλεῖται *Εἰρηνοδικεῖον*, τὸ δ' ἀνώτερον *Πρωτοδικεῖον*.

Ἐρ. Ὁ κρίνων ἑαυτὸν ἀδικούμενον ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν μνησθέντων πολιτικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων δὲν δύναται νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλην δικαστικὴν ἐξουσίαν;

Ἀπ. Μόνον ὅταν ὁ δικαζόμενος κρίνῃ ὅτι δὲν ἐφηρμόσθη ἀκριβῶς ὁ νόμος, δύναται νὰ καταφύγῃ εἰς δικαστήριον ἀνώτατον, καλούμενον *Ἄρειος Πάγος*, τὸ ὁποῖον ἔχει ἔργον νὰ ἐξετάζῃ τὸ νόμιμον τῆς ἀποφάσεως· καὶ ἂν κρίνῃ ὅτι ὁ νόμος

δὲν ἐφηρμόσθη ἀκριβῶς, παραπέμπει συνήθως τὴν δίκην ἐκ νέου εἰς δικαστήριον ὁμοβάθμιον τοῦ δικάσαντος.

Ἐρ. Ἅπαντα τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἄτομα ὑπάγονται εἰς τὰ ἀνωτέρω πολιτικὰ καὶ ποινικὰ δικαστήρια;

Ἀπ. Ἐξαίρεσις ὑπάρχει, ὡς πρὸς μὲν τὰ πολιτικὰ δικαστήρια, ἰδίως διὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγάς, ὑπαγομένας εἰς εἰδικὸν δικαστήριον, καλούμενον *Ἐμποροδικεῖον*· ὡς πρὸς δὲ τὰ ποινικά, πρὸ πάντων μὲν διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ ναυτικοὺς τῆς πολιτείας, ὑπαγομένους εἰς δικαστήρια ποινικά, καλούμενα *Ναυτοδικεῖα* καὶ *Στρατοδικεῖα*, καὶ διὰ τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ Κράτους, ὑπαγομένους εἰς δικαστήριον συγκροτούμενον διὰ κληρώσεως ἐκ μελῶν τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων τοῦ Κράτους, παρ' ᾧ τὴν θέσιν τοῦ εἰσαγγελέως ἔχει ἡ Βουλή· ἐν μέρει δὲ καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους.

Ἐρ. Πῶς διαιρεῖται διοικητικῶς τὸ βασίλειον;

Ἀπ. Κατὰ νομούς, ἐπαρχίας καὶ δήμους· ἐν ἑκάστῃ δὲ τῶν ὑποδιαιρέσεων τούτων ἡ κεντρικὴ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἔχει ὡς ὄργανα τοὺς νομάρχας, ἐπάρχους καὶ δημάρχους.

Ἐρ. Ἡ κυβέρνησις διορίζει καὶ τὰς τρεῖς ταύτας τάξεις τῶν ὑπαλλήλων;

Ἀπ. Ὄχι. Ἡ κυβέρνησις διορίζει μόνον τοὺς νομάρχας καὶ τοὺς ἐπάρχους· ὁ δὲ δήμαρχος, ὡς καὶ τὸ περὶ αὐτὸν δημοτικὸν συμβούλιον, ἐκλέγονται κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τῶν δημοτῶν διὰ ψηφοφορίας.

γ') Καθήκοντα τοῦ πολίτου.

Ἐρ. Πολλάκις ὡμίλησας περὶ *καθηκόντων*. Τί ἐννοεῖς διὰ τῆς λέξεως ταύτης;

Ἀπ. Λέγων *καθήκοντα* ἐννοῶ πάσας τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τὴν Πατρίδα, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν οἰκογένειαν.

Ἐρ. Ποῖα τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου πρὸς τὴν Πατρίδα;

Ἀπ. Ὁ πολίτης ἀνήκει καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν Πατρίδα. Κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀκούει εὐλαβῶς τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου του καὶ προσπαθεῖ ὅλαις δυνάμεσι νὰ ἀποθησαυρίσῃ γνώσεις, ὅπως καταστῇ ὡς οἷόν τε χρησιμώτερος. Πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του πρέπει νὰ ἔχῃ ἀγάπην, σέβας καὶ ὑποταγήν. Ὀφείλει προσέτι σέβας πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἄρχοντας, οἵτινες εἶναι ἀντιπρόσωποι τῶν νόμων καί, οὕτως εἰπεῖν, οἱ πατέρες τῆς Πατρίδος.

Ἐρ. Ἀρκεῖ νὰ σέβηταί τις μόνον τοὺς ἄρχοντας, νὰ ἀγαπᾷ τοὺς γονεῖς του καὶ νὰ τιμᾷ τὸν διδάσκαλόν του;

Ἀπ. Ὄχι. Τὰ αἰσθήματα πρέπει νὰ γίνωνται φανερὰ διὰ πράξεων.

Ἐρ. Τί ἐννοεῖς διὰ τούτου;

Ἀπ. Ἐννοῶ ὅτι πρέπει τις νὰ ἐργάζηται διηνεκῶς ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὴν κοινωνίαν πλειότερα ὧν ἔλαβεν.

Ἐρ. Ποῖον πρὸ πάντων καθῆκον τοῦ πολίτου εἶναι τὸ ἱερώτατον;

Ἀπ. Τὸ καθῆκον τοῦ στρατιώτου. Πάντες οἱ πολῖται, ἐν καιρῷ κινδύνου, ὀφείλουσι νὰ λαμβάνωσι τὰ ὅπλα ὑπὲρ Πατρίδος. Ὅσους δὲ ὁρίζει ὡς στρατιώτας ἡ τύχη ἐν καιρῷ εἰρήνης, πρέπει νὰ ἐκτελῶσιν ἀγογγύστως τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην. Οἱ

ἀποφεύγοντες διὰ πανουργιῶν τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην εἶναι ἀνάξιοι οὐ μόνον τοῦ ὀνόματος τοῦ πολίτου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνδρός.

Ἐρ. Ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ Ἕλληνος πρὸς τοὺς συμπολίτας του;

Ἀπ. Πρέπει νὰ παρέχῃ τὸ παράδειγμα τῶν χριστιανικῶν καὶ πολιτικῶν ἀρετῶν. Νὰ θεωρῇ τὸ πάθημα ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν ὡ, ἴδιον αὐτοῦ πάθημα καὶ νὰ βοηθῇ τὸν χρῄζοντα βοηθείας διὰ λόγου καὶ ἔργου.

Ἐρ. Πρέπει νὰ μισῇ τοὺς ξένους;

Ἀπ. Ἄπαγε! Οἱ ξένοι εἶναι καὶ αὐτοὶ κλάδος τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἐπιτρέπεται μόνον νὰ προτιμῶμεν αὐτῶν τοὺς Ἕλληνας, ὅπως ἀγαπῶμεν τοὺς συγγενεῖς μας πλειότερον τῶν γειτόνων ἢ τῶν συμπολιτῶν μας.

Ἐρ. Πρέπει νὰ προτιμᾷς τῆς Πατρίδος τοὺς γονεῖς σου;

Ἀπ. Ὄχι. Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὴν Πατρίδα ὑπὲρ πᾶν ἄλλο. Οἱ Πρόγονοί μας εἶπον ὅτι καὶ πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ πραγμάτων ἁπάντων τιμιώτερον εἶναι ἡ Πατρίς. Ὅταν ἡ Πατρὶς τὸ ἀπαιτῇ, ὀφείλεις νὰ ἐγκαταλείπῃς καὶ τοὺς γονεῖς σου.

Ἐρ. Ποῖα εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ Ἕλληνος πρὸς τὴν οἰκογένειάν του;

Ἀπ. Ὡς παιδίον, εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ὀφείλει ἀγάπην καὶ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς. Ὅταν ἀνδρωθῇ, ὀφείλει νὰ ζῇ ἐργαζόμενος καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀργίαν, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὀφείλει προσέτι νὰ νυμφεύηται, ὅπως παρέχῃ πολίτας πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ νὰ ἀνατρέφῃ τὰ τέκνα του διδάσκων αὐτὰ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην καὶ τὴν ἄσκησιν πάσης ἀρετῆς.

Ἐρ. Τότε πλέον οὐδὲν ὀφείλει εἰς τοὺς γονεῖς του;

Ἀπ. Ὁ υἱὸς καθ' ὅλον τὸν βίον ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ σέβας πρὸς τοὺς γονεῖς του. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι, χάρις εἰς αὐτούς, ἔγεινε χρηστὸς πολίτης, καί, ἂν ἔχωσιν ἀνάγκην τῆς βοηθείας του, πρέπει νὰ τὴν παρέχῃ ἀδιστάκτως.

δ') Δικαιώματα τοῦ πολίτου.

Ἐρ. Τί εἶναι *δικαίωμα;*

Ἀπ. Τὸ ἀντίθετον τοῦ *καθήκοντος*. Ὡς τὸ καθῆκον ἐκπροσωπεῖ τὸ χρέος τοῦ πολίτου πρὸς τὴν Κοινωνίαν, τὸ δικαίωμα εἶναι τὸ χρέος τῆς Κοινωνίας πρὸς τὸν πολίτην.

Ἐρ. Ἀπαρίθμησον τὰ διάφορα δικαιώματα τῶν πολιτῶν.

Ἀπ. Τὸ δικαίωμα τοῦ ζῆν ἐν ἀσφαλείᾳ, τοῦ ἐργάζεσθαι, τοῦ παιδεύεσθαι, τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τοῦ μετέχειν ἀδιακρίτως τῶν δημοσίων, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου, τέλος τὸ δικαίωμα τοῦ σκέπτεσθαι, πιστεύειν, ὁμιλεῖν καὶ γράφειν ἐλευθέρως, καθὰ κελεύει πάντοτε ὁ Νόμος.

Ἐρ. Δὲν λησμονεῖς ἄλλο κανὲν δικαίωμα;

Ἀπ. Διὰ νὰ ἦμαι βέβαιος ὅτι τὰ περιέλαβον ὅλα, πρέπει νὰ τὰ συνοψίσω εἰς τὸ ἑξῆς ἀξίωμα: Ἕκαστος δύναται νὰ πράττῃ καὶ νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐνοχλῇ τὸν πλησίον καὶ νὰ σέβηται τοὺς νόμους καὶ τὰ κοινωνικὰ ἔθιμα.

Ἐρ. Τὰ δικαιώματά σου εἶναι ἴσα πρὸς τὰ καθήκοντα;

Ἀπ. Ὄχι. Τὸ σύνολον τῶν καθηκόντων μου, δηλαδὴ ἡ πρὸς τὴν Κοινωνίαν ὀφειλή μου ὑπερτερεῖ τὸ σύνολον τῶν δικαιωμάτων μου.

Ἐρ. Διὰ τί;

Ἀπ. Διὰ δύο λόγους. Ὁ πρῶτος εἶναι ὅτι, χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ ἐννοήσω, καθ' ὅλην τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν ἀπήλαυον δικαιωμάτων, χωρὶς νὰ ἐκτελῶ καθήκοντα, διότι ἡ Κοινωνία μοι παρεῖχε τροφήν, παίδευσιν καὶ πᾶν ὅ,τι χρειώδες. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἠνδρώθην, πρέπει νὰ πληρώσω τὴν καθυστεροῦσαν ὀφειλήν, δίδων πλειότερα παρ' ὅσα λαμβάνω.

Ἐρ. Ποῖος εἶναι ὁ δεύτερος λόγος;

Ἀπ. Ἂν οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐξελάμβανον τὰ δικαιώματα αὐτῶν ἴσα πρὸς τὰ καθήκοντα, θὰ κατηνάλισκον πᾶν ὅ,τι παρῆγον καὶ οὕτω δὲν θὰ ἐσχηματίζετο τὸ κοινὸν ἀποταμίευμα, ἡ κληρονομία τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ θὰ ἤμεθα καὶ σήμερον ἄγριοι καὶ βάρβαροι. Ἐὰν τὸ ἀποταμίευμα τοῦτο ὑπάρχῃ καὶ αὐξάνῃ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, δυνάμει τοῦ νόμου τῆς προόδου, ὀφείλω νὰ συντελέσω καὶ ἐγὼ πρὸς τιμήν μου εἰς τὴν αὔξησιν ταύτην. Τοῦτο εἶναι ὀφειλὴ τῶν συγχρόνων μου, ἥτις μέλλει νὰ παρασκευάσῃ τὴν εὐημερίαν τῶν μεταγενεστέρων, ὡς οἱ πρόγονοι ἡμῶν παρεσκεύασαν τὴν ἡμετέραν.

Τὸ σύνολον λοιπὸν τῶν καθηκόντων μου ὑπερβαίνει, καὶ κατὰ πολύ, τὸ σύνολον τῶν δικαιωμάτων μου.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐν γένει τὸ ἥμισυ περίπου τῶν κατοίκων ἦσαν δοῦλοι, δηλαδὴ ἄνθρωποι ἐστερημένοι παντὸς δικαιώματος καὶ πάσης εἰς τὰ κοινὰ μετοχῆς. Ὑπῆρχον μάλιστα χῶραί τινες, εἰς τὰς ὁποίας οἱ δοῦλοι ἦσαν πολλαπλάσιοι τῶν ἐλευθέρων, καθὼς λ. χ. ἐν τῇ κυρίως Ἀττικῇ, ὅπου ἐπὶ πεντακοσίων χιλιάδων ψυχῶν λέγεται ὅτι τετρακόσιαι χιλιάδες ἦσαν δοῦλοι. Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΒΗΛΑΡΑ

Ὁ Ἰωάννης Βηλαρᾶς ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1771 καὶ ἀπέθανε τῷ 1823 ἐν Ζαγορίῳ. Περατώσας ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς ἰδίας πατρίδος τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδάς, μετέβη εἰς Παταύιον τῆς Ἰταλίας πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς, ἐπιστρέψας δὲ προσελήφθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Βελῆ πασσᾶ, υἱοῦ Ἀλῆ τοῦ Τεπελενλῆ. Ὁ Βηλαρᾶς μετέφρασε διάφορα ἔργα, ἔγραψε δὲ πεζά τινα καὶ ποιήματα εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Ἐπολέμει τὴν καθαρεύουσαν γλῶσσαν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν, συνέταξε δὲ καὶ σύντομον Γραμματικὴν φέρουσαν τίτλον «Ἡ Ρομπηη γλοσα». Ὁ Βηλαρᾶς ἐποίησε κυρίως, ὡς ὁ Ἀθανάσιος Χριστόπουλος, ἐρωτικὰ καὶ βακχικὰ ποιήματα, ἔτι δὲ καὶ ἱκανοὺς μύθους.

ΤΙΜΗ, ΦΩΤΙΑ ΚΑΙ ΝΕΡΟ

Συμφώνησαν παληὸν καιρὸ
Τιμή, Φωτιὰ καὶ τὸ Νερὸ
μαζὶ νὰ συντροφέψουν
καὶ τύχη νὰ γυρέψουν.

—

Σ᾽ τὸ δρόμο τους ποὺ περπατᾶν
ἕνας τὸν ἄλλον ἐρωτᾶν·
—Ἂν λάχῃ καὶ χαθοῦμε,
πῶς νὰ ἀνταμωθοῦμε;

—

—Μὲ χάσεταν; λέει ἡ Φωτιά,
ρίξτε τριγύρω μιὰ ματιὰ
κι᾽ ὅπου καπνὸ νὰ ἰδῆτε,
ἐλᾶτε νά με βρῆτε.

—

—Κι᾽ ἐγώ, ἀπεκρίθη τὸ Νερό,
ἔχω τὸν τόπο φανερό.
Ὅπου χλωρὸ λιβάδι,
δικό μ᾽ εἶναι σημάδι.

—

Γυρίζουν λὲν καὶ τῆς Τιμῆς·
—Σοῦ φανερώσαμεν ἐμεῖς
τοῦ καθενοῦ μας τόπο·
πές μας κ᾽ ἐσὺ τὸν τρόπο.

—

Λέγ᾽ ἡ Τιμή·—Ἐγὼ ᾽ς αὐτὸ
σᾶς συμβουλεύω, ὀχ τὸ κοντὸ
ποτὲ μὴ γελασθῆτε
νά μου ξεχωρισθῆτε.

—

Γιατ᾽ ἂν γλιστρήσω μιὰ φορὰ
καὶ δέ με πιάστε σταθερά,
ὅσο νά με γυρέψτε
τὸν κόπο θὰ ξοδέψτε.

Η ΑΝΟΙΞΗ

Ἡ γλυκυτάτη Ἄνοιξη
μὲ τἄνθια στολισμένη,
ῥοδοστεφανωμένη,
τὴ γῆ γλυκοτηράει·

κ' ἡ γῆ τὴ χλόη ἐντύνεται,
τὰ δάση της ἰσκιόνουν,
τὰ κρύα χιόνια λυόνουν,
ὁ οὐρανὸς γελάει.

Τὰ λουλουδάκια βάφουνται,
τὰ πλάγια χρωματίζουν,
κ' ἡδονικαῖς φωτίζουν
ἢ δροσεραῖς αὐγαῖς·
'ς τὸ ἀγκαθερὸ τραντάφυλλο
γλυκολαλάει ταηδόνι.

'Σ τοὺς κάμπους πλούσια κι' ἄκοπα,
σὲ πράσινα λιβάδια
τὰ ζωντανὰ κοπάδια
βελάζουν καὶ πηδᾶν·
κι' ὁ νιὸς βοσκὸς χαρούμενος,
φυσῶντας τὴ φλογέρα,
γιομόζει τὸν ἀγέρα
μὲ τραγουδιῶν φωναῖς.

Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἐξήντλησαν ἀκόμη οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον τῶν ἀπείρων ἀληθειῶν, ὅσας ὁ Χριστιανισμὸς κυοφορεῖ ἀενάως· ἡ θρησκεία μας, τῆς ὁποίας εἶναι σύμβολον οἱ ἄρτοι, δι' ὧν ἔτρεφεν ὁ Χριστὸς τὰ πλήθη, θέλει τρέφει τὰς γενεὰς μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος.

ΜΑΡΚΟΣ ΡΕΝΙΕΡΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι τῇ 27 Αὐγούστου 1824. Διδαχθεὶς τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν Κερκύρᾳ, ἐπέρανε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Παρισίοις. Ἐδημοσίευσε τὰ «Στιχουργήματα», τὰ «Μνημόσυνα», τὴν «Κυρὰ Φροσύνην», τὸν «Διάκον», τὸν «Ἀστραπόγιαννον», τὸν «Φωτεινὸν» καὶ ἄλλα. Ἐξελέγη ἀντιπρόσωπος τῶν Λευκαδίων ἐν τῇ Ἰονίῳ Βουλῇ, πληρεξούσιος τῷ 1862 καὶ εἶτα βουλευτής. Ἐτελεύτησεν ἐν τῇ ἰδιοκτήτῳ ἐξοχῇ Μαδουρῇ τῇ 24 Ἰουλίου 1879. Ὁ Βαλαωρίτης ἐποίησεν ἐν δημώδει καλῇ γλώσσῃ, προέταξε δὲ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ γλαφυρωτάτους προλόγους ἐν τῇ καθαρευούσῃ καὶ σημειώσεις πολλῆς ἀξίας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τῷ 1891 πάντα τὰ ἀνέκδοτα καὶ ἐκδεδομένα ἔργα αὐτοῦ εἰς δύο τόμους, εἶτα δέ, τῷ 1908, ἐξεδόθησαν εἰς τρεῖς ὀγκώδεις καὶ λαμπροὺς τόμους, περιληφθέντας ἐν τῇ «Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ» ὁ «Βίος καὶ τὰ Ἔργα Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου» ἐπιμελείᾳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κ. Ἰωάννου Α. Βαλαωρίτου.

ΑΛΗΣ ΤΕΠΕΛΕΝΛΗΣ

Πρὸ χρόνου πολλοῦ ἔκρυπτεν ὁ Ἀλῆς ἐν τῇ θυελλώδει διανοίᾳ του τὴν ἰδέαν τῆς ἀνεξαρτησίας του, ἐργαζόμενος δὲ ἀκαταπαύστως ὑπὲρ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς, προσεπάθει διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου πᾶν πρόσκομμα, δυνάμενον νὰ βραδύνῃ ἢ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ μυστικοῦ πόθου, ὅστις κατέτρωγε τὰ σπλάγχνα του. Ἤθελε τοῦτ' ἔστι νὰ ἐκμηδενίσῃ πᾶσαν ἐσωτερικὴν ἀντίδρασιν καὶ νὰ ἐνσπείρῃ κύκλῳ τοῦ ἡγεμονικοῦ θρόνου του τοιοῦτον τρόμον, ὥστε καθ' ἣν ἡμέραν ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ τὸ κυοφορούμενον τόλμημα, νὰ μὴ ὑπάρχῃ τίποτε ἱκανὸν νὰ ἀποτρέψῃ τὴν προσοχήν του ἀπὸ τοῦ φωτεινοῦ σημείου, ἐφ' οὗ εἶχον προσηλωθῇ ἅπαντες οἱ διαλογισμοί του, τίποτε ἱκανὸν νὰ διαταράξῃ τὴν νευρικὴν γαλήνην τοῦ ἀπεράντου κοιμητηρίου του.

Ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον εἶχε καταστρέψει ὅλους τοὺς ἰσχυροὺς συγγενεῖς του καὶ ἔλαβε τὴν ἐπιτηδειότητα, διαπράττων στυγερώτατα κακουργήματα, νὰ παρίσταται εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κυρίου του καὶ τῆς κοινωνίας ὡς ἀμείλικτος ἐξολοθρευτὴς τῶν κακούργων καὶ ὡς ἄγρυπνος φρουρὸς τῆς δημοσίας τάξεως.

Ἐπὶ δεκαπέντε περίπου ἔτη, μετ' ἀκατανοήτου ἐπιμονῆς ἐβασάνιστε τὸ Σοῦλι, μέχρις οὗ κατώρθωσεν ἐκ θεμελίων νὰ τὸ ἀνασκάψῃ. Ἡ δὲ μανία, ἥτις τὸν κατελάμβανεν, ὁσάκις ἔβλεπεν ἐπανερχόμενον τὸν στρατόν του ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιδρομῶν ἡττημένον, αἱματόφυρτον, προήρχετο ὄχι μόνον ἐκ τοῦ ὅτι ἐταπεινοῦτο ἐνώπιον ὀλίγων, καθὼς ἔλεγε, ζωοκλεπτῶν, ἀλλὰ διότι ἐφοβεῖτο μὴ ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἔρως τῶν ἀθλητῶν ἐκείνων μεταδοθῇ εἰς ἄλλους ὁμορίους πολεμικοὺς λαούς, καὶ οὕτω δαπανήσῃ τοὺς ὡραιοτάτους χρόνους τῆς ζωῆς του ἐν μέσῳ μικρῶν ἐγχωρίων ἀγώνων, οἵτινες κῦδος μὲν τὴν δόξαν τῶν ἐχθρῶν του, δὲν προσέθετον ὅμως τίποτε εἰς τὸν πλοῦτον καὶ εἰς τὴν δύναμίν του.

Ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἰδέας ταύτης, δὲν ἀπέκαμε, πολεμῶν ἐπὶ πέντε ἔτη τὴν Νίβιτζαν, τὸν Ἅγιον Βασίλειον, τὸ Λούκοβο, τὸ Λυκοῦρσι, ὅλην τὴν χριστιανικὴν Χειμάρραν, διότι ὁ ἀκαταδάμαστος ὁπλαρχηγὸς αὐτῆς Κίτζος Δούλης δὲν ἔστεργε, περιφρονῶν τὰ δῶρα καὶ τὰς ὑποσχέσεις του, νὰ θυσιάσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος του καὶ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὸν ζυγόν του. Οὐδ' ἀνεπαύθη ἐντελῶς παρ' ὅτε ὁ Ἰουσοὺφ Ἀράπης ἐπανῆλθεν ἐκεῖθεν ἄγων ἐν θριάμβῳ τὸν στολίσκον του ἐν τῷ λιμένι τῆς Πρεβέζης, εἰλεχθῶς κεκοσμημένον διὰ τῶν κεφαλῶν τῶν γενναίων τέκνων τῆς Ἠπείρου. Οἱ δὲ κατέχοντες τότε τὴν Κέρκυραν αὐτοκρατορικοὶ Γάλλοι ἐγένοντο συνένοχοι τῆς πει-

ρατείας ἐκείνης, διότι, διατελοῦντες ἐν γνώσει τῆς τεκταινομένης προδοσίας, οὐ μόνον ἐπέτρεψαν τὴν διάβασιν τῶν πλοίων τοῦ Ἀλῆ διὰ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀλλ' ἔμειναν καὶ θεαταὶ ἀπαθεῖς τῆς τελεσθείσης κρεουργίας.

Εἶχεν ἐκπληρώσει τὴν τρομερὰν ἐκδίκησιν, ἣν εἶχε πρὸ χρόνων ὀμόσει ἐπὶ τοῦ πτώματος τῆς μητρός του καὶ ἔσφαξεν ἀνηλεῶς τὸ Γαρδίκι καὶ ἐπότισε διὰ τοῦ αἵματός του τὸν τάφον τῆς μιαρᾶς Χάμκως. Δὲν ἐσεβάσθη δὲ οὔτε τὰ ἔμβρυα ἐν ταῖς κοιλίαις τῶν μητέρων, φοβούμενος μή ποτε γεννηθῇ ἄσπλαγχνός τις ἐκδικητὴς τοιούτου κακουργήματος.

Ἐξεπόρθησε τὸ Χόρμοβον καὶ τοὺς κατοίκους αὐτοῦ ἐξωλόθρευσε, διότι παλαιὰ φιλία συνέδεεν αὐτὸ μὲ τὸ Γαρδίκι, τὴν δὲ χώραν, ἔνθα ἠγείρετο ἡ ἡρωϊκὴ πολίχνη, ἔσχιτε διὰ τοῦ ἀρότρου καὶ ἔσπειρεν ἐπ' αὐτῆς στάκτην καὶ ἅλας, ὡς ἂν διὰ τῶν συμβόλων τούτων τῆς στειρώσεως ἤθελε νὰ προκηρύξῃ ὅτι ἡ αὐτὴ ἐπεφυλάττετο μοῖρα εἰς ὅσους δὲν ὑπετάσσοντο εἰς τὰ θελήματά του.

Ὁ πνιγμὸς τῆς Εὐφροσύνης, τοῦ Βλαχάβα καὶ τοῦ παππᾶ Δημήτρη τὰ ἀπερίγραπτα βάσανα, ἡ σφυρηλάτησις τοῦ Κατζαντώνη καὶ τοῦ Γκώγου Χασώτου, τὰ διὰ τοῦ ἰταλοῦ ἰατροῦ του Τοζίνη λάθρᾳ ἐν ταῖς ὑπόπτοις οἰκογενείαις εἰσαγόμενα θανατηφόρα δηλητήρια, ὁ διὰ χειρὸς τοῦ Γώγου Μπακόλα τελεσθεὶς ἐν Ἄρτῃ φόνος τοῦ Κίτσου Μπότσαρη, τοῦ Μαυρομμάτη ἐν Λευκάδι, ἡ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπιχειρηθεῖσα καὶ ἀποτυχοῦσα δολοφονία τοῦ Πασόμπεη, τὰ ποταπὰ συγχαρητήρια τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος καὶ τὸ ἐν ὀνόματι τοῦ παντοδυνάμου πολεμιστοῦ προσενεχθὲν εἰς αὐτὸν πολύτιμον πυροβόλον, τοῦ Νέλσωνος αἱ κολακεῖαι, —πάντα

ταῦτα κατέστησαν αὐτὸν οὐ μόνον φοβερὸν τοῖς πᾶσιν, ἀλλὰ συνέτειναν νὰ ἐμφυτεύσωσιν εἰς τὴν καρδίαν του τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀνωτέρα τις δύναμις καθωδήγει τὰ διαβήματά του, καὶ ὅτι, γενόμενος ἤδη ἀκαταγώνιστος, ἀκινδύνως ἐδύνατο νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀκατορθωτάτων φαντασιοκοπημάτων τῆς ἀχαλινώτου φιλοδοξίας του.

Ἐπίστευε λοιπὸν ἀκραδάντως εἰς τὴν ἄφευκτον καὶ προσεχῆ ἐκπλήρωσιν τῶν μυστικῶν πόθων του καὶ ἐθεώρει ὥριμον τὴν ἰδέαν, ἥτις πρὸ τοσούτων ἐτῶν ἐνεφώλευεν εἰς τὴν καρδίαν του. Ἄλλως τε προῃσθάνετο ὅτι οὔτε τὰ ἀφειδῶς ἐν Κων)πόλει ὑπὸ τῶν πρακτόρων του διασπειρόμενα χρήματα, οὔτε αἱ ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν φίλων του καταβαλλόμεναι προσπάθειαι ἐδύναντο πλέον νὰ ἀναστείλωσι τὴν ἔκρηξιν τῆς τρικυμίας, ἥτις πρὸ πρὸ πολλοῦ ἐμυκᾶτο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, καὶ ἣν μετὰ θαυμαστῆς ἐπιμονῆς καὶ ἐπιτηδειότητος εἶχον προετοιμάσει οἱ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ προσφυγόντες ἐχθροί του, ἰδίως ὁ Πασόμπεης καὶ οἱ Φιλικοί, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ πείσωσι τὸν Σουλτάνον ὅτι ὁ Ἀλῆς ἐπεδίωκε τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ ὅτι, μεγαλυνθεὶς ἤδη πάρα πολύ, δὲν ἔστεργε νὰ ἦναι πλέον ὑποτελὴς καὶ ὑπήκοος.

Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ῥίψῃ τὸ προσωπεῖον καὶ ὀχυρούμενος ἐντὸς τῆς σατραπείας του νὰ δεχθῇ τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν του, ὡς ὁ βράχος δέχεται ἐπὶ τοῦ στήθους τὰ μαινόμενα κύματα τῆς θαλάσσης.

Ἀλλά . . . ἀλλὰ τὰ θεμέλια τοῦ θαυμαστοῦ, τοῦ ἰδανικοῦ τούτου πύργου ἔφθειρον ἐν κρυφῷ καὶ ἐσάλευον δύο ἀόρατοι καὶ φοβεραὶ δυνάμεις, τὸ γῆρας τὸ χαλεπὸν καὶ τῶν Φιλικῶν αἱ ὑπόνομοι.

Ἦγε τότε ὁ Ἀλῆς τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, μολονότι δὲ ὁ σιδηροῦς ὀργανισμός του δὲν ἐλύγιζεν ἀκόμη ὑπὸ τὸ βαρὺ φορτίον τοῦ χρόνου, οὐχ ἧττον ἠσθάνετό που καί που συμπτώματα προαγγέλλοντα τὸ προσεχὲς τέλος τοῦ βίου του. Ὅτε κεκμηκώς, ἀπηυδηκένος ἔρριπτε τὴν πολιὰν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων, ἐπιζητῶν ὀλίγην ἄνεσιν, εὐθὺς ἐβυθίζετο εἰς ὕπνον βαρύν, ὡς ἂν ὑπὸ μανδραγόρα· ἐν ᾧ δ' ἄλλοτε προσέτρεχεν εἰς δραστικώτατα ναρκωτικὰ φάρμακα, ὅπως ὑπερνικήσῃ τὴν ἀϋπνίαν, ὑφ' ἧς κατετρύχετο ἐν τῇ νεότητί του, ἡ καρδία του ἔπαλλε τόρα βραδέως ἐξηντλημένη ἐκ τῶν πολυετῶν ἀγώνων ἢ τοῦ μίσους ἢ τῆς ἀκορέστου φιλοδοξίας, διότι ποτὲ τὸ θηρίον ἐκεῖνο δὲν ἀνεπαύθη ἐπὶ μιᾶς ἀγαθῆς πράξεως, ἐπὶ μιᾶς γενναίας ἐμπνεύσεως, ποτέ. . . ποτέ. . .

Εἶχε καταντήσει ἀσθματικός, τὴν δὲ θολερὰν ὅρασίν του προσφύλαττε διὰ μεγάλων πρασίνων χρυσῶν διόπτρων, ἅτινα ἐπέφερον εἰς τὸ ἄγριον πρόσωπόν του παράδοξον ἀλλοίωσιν καὶ ἔδιδον εἰς αὐτὸν μορφὴν ἀλλοκότου τέρατος. Τὸν θάνατον ἐφοβεῖτο ὁ ἀλιτήριος ὄχι μόνον διότι ἀμυδρά τις περιεστρέφετο ἐν τῇ διανοίᾳ του προαίσθησις περὶ μιᾶς πέραν τοῦ τάφου κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως, ἀλλὰ διότι θὰ διέκοπτε τὴν πραγματοποίησιν τῶν πόθων του καὶ δὲν θὰ τὸν ἄφινε νὰ γευθῇ καὶ νὰ χορτάσῃ τὸ νέον μεγαλεῖον, ὅπερ ὑπέφωσκεν ἤδη καὶ διεγέλα ἐν τῇ φαντασίᾳ του.

Φαίνεται ἀπίστευτον, καὶ ὅμως εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Ἀλῆς, ὅστις ὡς ἐκ μακρᾶς μετὰ τοῦ Χάρου συμμαχίας εἶχεν ἐξοικειωθῇ μετὰ τοῦ θανάτου τόσον, ὥστε νὰ μὴ θεωρῇ αὐτὸν πλέον ὡς τιμωρίαν, ἂν μὴ συνωδεύετο ὑπὸ φρικτῶν μαρτυρίων, ὁ Ἀλῆς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς του, ἐνδί-

δων εἰς τὰς εἰσηγήσεις τῶν μάγων καὶ τῶν οἰωνοσκόπων του, ἐπίστευεν ὅτ. ἐδύνατο νὰ γείνῃ ἀθάνατος διὰ τῆς χημείας, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἠσχύνετο διακηρύττων ἀναφανδὸν τὴν πεποίθησίν του ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἐχορήγει εἰς διαβόητον τυχοδιώκτην ὅλα τὰ μέσα πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἀθανάτου ἐκείνου νεροῦ, δι' οὗ ἤλπιζε νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ νὰ διαιωνισθῇ ἐπὶ τῆς γῆς.

Κατέχω τὴν προτομὴν τοῦ Ἀλῆ, καὶ ὅταν ἀτενίζω ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπομόρφου ἐκείνου δαίμονος, ὅταν ὑπὸ τὰς βαθείας αὐλακας, ἃς εἶχε χαράξει ἐπὶ τοῦ μετώπου του ἡ ἄσπλαγχνος σμίλη τοῦ χρόνου, πειρῶμαι νοερῶς νὰ εἰσδύσω εἰς τὸ ζοφερὸν σπήλαιον, τὸ περικλεῖον τὸν ἐγκεφαλόν του, ὅταν ὑπὸ τὸν ἀφρώδη καταρράκτην τῆς μακρᾶς γενειάδος του προσπαθῶ νὰ μαντεύσω τὸν σάλον καὶ τοὺς σεισμοὺς τῆς μαύρης του καρδίας, ὅταν προσηλόνω τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν ἀγελάστων χειλέων του καὶ ἐξετάζω τοὺς ἀπεριγράπτους ἐκείνους ὀρθαλμούς, ἔνθα ἡ χολὴ καὶ τὸ αἷμα παρῆγον ἀνθρωποκτόνα, καταστρεπτικὰ νεύματα, πείθομαι ὅτι ὁ καλλιτέχνης, ὅτις ἐξεργάσθη τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀλῆ, συνέλαβεν αὐτὴν ἐπ' αὐτοφώρῳ παλαίοντα κατὰ μυρίων ἀντιθέτων συλλογισμῶν, οἵτινες ἐβύθουν τότε ἐν τῇ κεφαλῇ του ὡς σμῆνος ἐργαζομένων μελισσῶν.

Ἡ Αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἦτο μίγμα ἰδιόρρυθμον ἀσιατικῆς πολυτελείας καὶ ρυπαρᾶς λιτότητος. Ὁ διαβόητος σατράπης, ἐν ᾧ ἤρέσκετο νὰ δαπανᾷ ἀνὰ μυριάδας τὰ βενέτικά του φλωρία, ἀγοράζων σπανίους πολυτίμους λίθους καὶ ὅπλα περίφημα καὶ σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ πολυτελέστατα, ἐν ᾧ ἐν μὲν τοῖς ἱπποστασίοις αὐτοῦ ἐχρεμέτιζον θυμοειδέστατοι ἵπποι τῆς Ἀραβίας, ἐν ᾧ τὸν ἔπνιγεν ἡ ἀκατάπαυστος πλήμμυρα τῶν

θηπαυρῶν, οὓς εἰσῆγεν εἰς τὰ ταμεῖά του, δὲν ἀπέκρυεν ὅμως οὔτε τοῦ γύρτου τὰ πέταλα, οὔτε τῶν ποιμένων τὰ πρόβατα, οὔτε τῶν βουκόλων τοὺς μόσχους, οὔτε ὅσα ἄλλα ἀσήμαντα καὶ εὐτελῆ δῶρα ἐρρίπτοντο εἰς τὸν ἀχόρταγον λάρυγγά του. Ἀφ' ἑτέρου, ἐν ᾧ ἐκαυχᾶτο ἐπὶ τῷ μισελληνισμῷ του, ἀδιστάκτως διεπιστεύετο τὴν ζωήν του εἰς χεῖρας τῶν ἀνδρειοτάτων πολεμιστῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀδιαφόρων ἐντελῶς ἂν εἷς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ὠφειλεν αἷμα ἢ τιμήν. Εἶχε δὲ καταστήσει τὰ Ἰωάννινα παράδεισον τρυφηλότητος καὶ ἡδυπαθείας, ἀλλὰ καὶ καταγώγιον αἰλοχαρῶν τίγρεων. Ἐκεῖ ἀντιπαρετάσσοντο κατ' ἀλλήλων αἱ παραδοξότατα ἀντιθέσεις, αἱ ἀποτομώταται ἀντιφάσεις: ἀσφάλεια καὶ λῃστεία, πλοῦτος ἀπέραντος καὶ ἐσχάτη πενία, πίστις ἀκραδάντος καὶ ἀσέβεια θρασυτάτη, πατριωτισμὸς ἀγνότατος καὶ ἐξαχρείωσις καὶ ὑποδουλοσύνη ἀπαραδειγμάτιστος, ἕλκυσις ἠθῶν καὶ ἀρεταὶ οἰκογενειακαί. Εἰς ἐπίμετρον δὲ πάντων τούτων κρύφα διεθρυλεῖτο ὅτι ὑπὸ τὸ ἔλαφος τῆς μητροπόλεως ἐκείνης ἐκρύπτοντο φλόγες μυστικαὶ καὶ ἐκυοφορροῦντο σεισμοί, οἵτινες ἔμελλον ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἀνατρέψωσιν ἐκ βάθρων τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Ταῦτα πάντα ἠρέθιζον τὴν περιεργίαν τῶν Εὐρωπαίων, ἰδίως δὲ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες ἦσαν γείτονες καὶ δὲν ἔκρυπτον τὰς πρὸς τὸν Ἀλῆν φιλικὰς διαθέσεις των.

Ἡ ἔκτασις τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι 720 γεωγραφικὰ μίλια, ἐν ᾧ τῆς Ἰταλίας εἶναι 580, τῆς δὲ Γαλλίας 275. Ἓν γεωγραφικὸν μίλιον ἔχει 7 419 μέτρα γαλλικά, δηλαδὴ κάτι ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ τι εἶναι τὸ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διάστημα.

ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Οὗτος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Γεωργίου Παράσχου, ἐπ' ἴσης διαπρεποῦς ποιητοῦ, ἐγεννήθη δὲ ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1838 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1892. Ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸς ποιητής, τὰ δὲ ποιήματα αὐτοῦ, γεγραμμένα ἐν καθαρευούσῃ καὶ δημώδει γλώσσῃ, εἶναι μεστὰ φιλοπατρίας καὶ λυρισμοῦ, ἀγαπῶνται δὲ καὶ ᾄδονται ὑπὸ τοῦ ἔθνους σύμπαντος καὶ ἐξεδόθησαν τῷ 1881 εἰς τρεῖς τόμους. Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις ποιήμασι τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου καταλέγεται καὶ ὁ *Λέων Καλέργης*, δρᾶμα θαυμασίας πλοκῆς, ἐκτελέσεως καὶ ἐπιτυχίας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀειμνήστου φίλου ποιητοῦ ἐκ χειρογράφου ἀναγνωσθὲν ἡμῖν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου ὑπὸ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐξεδόθησαν εἰς δύο τόμους τὰ *Ἀνέκδοτα* (Ἀθήναις, 1904).

ΑΝΤΑΠΟΔΟΣΙΣ

Α΄

Σ' τὰ χρόνια, ποὺ ἐμύριζε μπαροῦτι καὶ θυμάρι,
ποὺ εἶχε Διάκους ἡ στεριά, τὸ πέλαο Κανάρη,
ς τὰ χρόνια, ποὺ ἡ Λευθεριὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα πέρα,
χίλια τραγούδια ἔδινε πολέμου νύχτα-μέρα,
ἀντάμα ἐπολεμούσανε τῆς Καλογρηᾶς ἡ γέννα,
καὶ τῆς Κιουτάχιας ὁ γυιός, σὲ χώματ' ἁγιασμένα.
Ἀητὸς μὲ Δράκο πάλαιβε, λειοντάρι μὲ λειοντάρι,
βορειᾶς μ' ὁλόμαυρη νυχτιά, πλατάνι μὲ πλατάνι!

Β΄

Τοῦ κάκου ἐπολεμούσανε· δὲν ἔπεφτε κανείς τους·
τὴ δύναμί τους ἐδίπλιαζε ἡ δίψα τῆς ψυχῆς τους.
Χίλια κομμάτια ἐπέσανε ς τὸ χῶμα τἄρματά τους·
μέση μὲ μέση ἁρπάχθηκαν· τὰ ἐδόντια ἐπολεμοῦσαν,
τὰ νύχια ἔξεσχίζανε, ματόναν τὰ κορμιά τους
καὶ σὰν ἀμμῶνι μὲ σφυρὶ τὰ στήθεια τους ἠχοῦσαν!

Κ' ἤρχουνταν, ἤρχουνταν νὰ ἰδοῦν ἀπὸ τὸν κόσμον ὅλο
τὴ φοβερὴ κι' ἀγέννητη αὐτὴ μονομαχία,
ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς, ἀκόμη κι' ἀπ' τὸν Πόλο!

. . . . . .

Γ΄

Μιὰ μέρα, ποὺ ὁ πόλεμος γιὰ λίγο εἶχε πάψει,
ὅπου δὲν μάτωσε σπαθί, οὔτε τουφέκι ἀνάψει,
ς τὸ Φαληρέα ναύαρχος εἶχε ἀράξει Γάλλος·
μικρὸς κομμάτι ς τὸ κορμί, μὰ ς τὴν καρδιὰ μεγάλος.
Ἤρχουνταν ὄψεις λειονταριῶν κι' ἀητῶν νὰ χαιρετίσῃ,
νὰ ἰδῇ τὸ γυιὸ τῆς Καλογρηᾶς, τὸν Τούσα, τὸν Τζαβέλλα·
τὰ πεινασμένα ὅπλα τους κρυφὰ νὰ τοὺς γεμίσῃ
καὶ νὰ χαρῇ τὸ μάτι του χιονάτη φουστανέλλα!
γεμάτη ἀπὸ ὄνειρα κ' Ἑλλάδα ἡ καρδιά του,
τοῦ Καραΐσκου τὰ παιδιὰ τὰ ἔκαμε δικά του....
Συχνὰ τὸν ἐκυττάζανε ἀπάνω ς τὰ λιθάρια,
μὲ δραγουμάνο νὰ μιλῇ ς τοῦ Δράκου τὰ λειοντάρια.
Γιὰ τὸν Καραΐσκάκη τους ὁ Γάλλος ἐρωτοῦσε,
καὶ γιὰ τὸν Ναπολέοντα ρωτοῦσαν ἐκεῖνοι πάλι,
ἂν ς τὸ κορμὶ τὸν γίγαντα Γριζιώτη τους περνοῦσε,
κι' ἂν εἶχε ἀν τῆς Καλογρηᾶς τὸ γυιὸ ψυχὴ μεγάλη...
Κι' ἄλλαις φοραὶς νὰ κάθεται τὸν βλέπαν ς τὸ χορτάρι
κι' ὁλόχαραις παλληκαριῶν μορφαὶς νὰ ξεσηκόνῃ·
πότε ζωγράφιζε ἀητοῦ μορφή, πότε λειοντάρι,
πότε ψηλαὶς βελανιδιαὶς μὲ φουστανέλλα χιόνι....

Δ΄

Τὸν Καραΐσκο κάλεσε μιὰ μέρα νὰ φιλέψῃ·
μέσα ς τὴν ναυαρχίδα του μαζὶ νὰ γευματίσουν
καὶ εἶχε καὶ τοὺς ναύταις του κρυφά, κρυφ' ἁρμηνέψει,

νὰ ῥίξουν τὰ κανόνια τους μὲ μιᾶς 'σὰν τοὺς μηνύσουν...
Νὰ ἰδῇ ζητοῦσε ὁ μικρὸς μὲ τὴ 'δική του πήχη,
ἂν ἔχῃ ὁ ἀητὸς φτερὸ καὶ τὸ λειοντάρι 'νύχι!
'Σ τοῦ καραβιοῦ ὁ ναύαρχος τὸν δέχθηκε τὴ σκάλα,
μ' ἐκείνη τὴν εὐγένεια, ποὺ βλέπομε 'ς τὸ Γάλλο·
γιορτῆς σημαία 'σήκωσαν καὶ τὰ καράβια τἄλλα,
γιατ' ἤρωα καὶ στρατηγὸ ἐφίλευαν μεγάλο ....
Καὶ τὴ στιγμή, ποὺ κάθισαν ἀντάμα γιὰ νὰ φᾶνε
καὶ τὸ ποτῆρι ἄδειασαν χαρούμενοι τὸ πρῶτο,
μὲ μιᾶς ἀκοῦσαν ἑκατὸ κανόνια νὰ βροντᾶνε
καὶ χίλιοι κρότοι ἔσμιξαν εἰς ἕνα μόνο κρότο.
'Σ τὴν ταραχὴ ὁ στρατηγὸς 'λαφιάσθηκε κομμάτι·
'συννέφιασαν τὰ 'φρύδια του, 'φωσφόρισε τὸ 'μάτι,
καὶ δίχως νὰ τὸ στοχασθῇ καὶ δίχως νὰ τὸ ξέρῃ,
εἰς τὸ σπαθὶ ἀθέλητα κατέβηκε τὸ χέρι ....
Παληὰ συνήθεια· δὲν 'μπορεῖ κἀνένας νὰ τὴ βγάλῃ! ...
Τοῦ Γάλλου 'σὰν χαμόγελο ἐχάραξε τὸ στόμα
κ' εἶπε—*Φοβήθης, στρατηγέ;...—Τί λές, κὺρ ἀμιράλη;*
ἀκοῦς ἐκεῖ; ... μοῦ φαίνεται ὅτι φοβοῦμαι ἀκόμα!
Κι' ὁ Γάλλος πάλι 'γέλασε 'σὰν πέρασε ἡ ὥρα,
κ' ἀντάμα εἰς τοῦ καραβιοῦ ἀνέβαιναν τὴν πρῷρα,
τὸ Γάλλο εὐχαρίστησε μ' ἁπλότητα μεγάλη·
μὰ πρὶν νὰ φύγῃ—*Αὔριο, τοῦ εἶπε, ἀμιράλη,*
γιορτάζουμε τὸν Ἅγιο, τὸν συνονόματό μου,
πῶχει κοντάρι καὶ σταυρό ... Ἔλα 'ς τὸ πιτσικό μου
μαζὶ μὲ τὰ πρωτᾶτά σου καὶ μὲ τὸ ψυχογυιό σου,
νὰ σὲ φιλέψω ἕνα σφαχτὸ καλὸ 'ς τὴν πρασινάδα·
δὲν θἆναι τὸ τραπέζι μου ὡσὰν καὶ τὸ 'δικό σου,
μὰ ὅ,τι δίνει ἡ καρδιὰ ἔχει πολὺ γλυκάδα!

Ε΄

'Σ τὸ Φαληρέα ψήνουνε ἀρνιὰ τὰ παλληκάρια·
'ς τὴ σούβλα τὰ γυρίζουνε καὶ ψιλοτραγουδοῦνε·
μοσχομυρίζ' ἡ θάλασσα, μυρίζουν τὰ θυμάρια,
λαμποκοποῦν ἀρματωσιὰς κι' ἀηδόνια κελαϊδοῦνε.
Τὸ στράτευμα ἀπὸ βαθειὰν αὐγὴ ἔχει ξυπνήσει,
γιατὶ γιορτάζει σήμερα γιορτῆς μεγάλη χάρι·
πῆγε κ' ἐλειτουργήθηκε 'ς ἕνα ἐρημοκκλῆσι
κ' ἕνα κεράκι ἄναψε τὸ κάθε παλληκάρι·
τόρα τὸ στράτευμα θὰ πιῇ καὶ θενὰ ξεφαντώσῃ,
γιατὶ τραπέζι ὁ Στρατηγὸς 'ς τὸ Ναύαρχο θὰ δώσῃ.

ς΄

'Σ τοῦ Καραΐσκου τὴ σκηνὴ μυρτιαὶς δροσάταις στρώνουν
καὶ δάφνη κάτω ἁπλόνουνε·—τραπέζι μυρισμένο·
—Σὲ δάφναις στρώνουν τὰ παιδιά, ποὺ δάφναις σαβανόνουν!
Τὸ κῦμα τὴν ἀκρογιαλιὰ χαϊδεύει ἐρωτευμένο
καὶ ἡ σημαία τοῦ Σταυροῦ 'ς τἀγέρι ἀνοιγμένη,
'ς τὸ γαλανὸ πατέρα της θαρρεῖς πὼς ἀναιβαίνει.
Τουφέκι' ἀκούγονται χαρᾶς· ἐκεῖ τῆς τρεῖς πηδοῦνε·
ὁ Συννεφιᾶς ἐπέρασε τὸν Λῆμο ἕν' ἀχνάρι·
χορεύουν τὸν πυρρίχιο ἐκεῖ καὶ τραγουδοῦνε,
καὶ ἄλλα ῥίχνουνε παιδιὰ θεόρατο λιθάρι.
Παρέκει γέρο ἀρματωλὸ κυκλόνουν καὶ ῥωτοῦνε,
γιὰ τοῦ Βλαχάβα τὸ σπαθί, τοῦ Χρήστου τὸ μηλιόνι,
κι' ἄλλο γλυκὸ τραγουδιστὴ 'ς ἄλλη μεριὰ 'γροικοῦνε,
ὅπου 'ς τὴ λύρα τραγουδεῖ τὸν Λάμπρο τὸν Κατσώνη ...
Ἄχ, τί καιροὶ 'περάσανε, τί ἄνδρες καὶ τί νειᾶτα!
Τὴ φουστανέλλ' ἀνέμιζε τἀγέρι καὶ φλοκάτα!
Ἔβλεπες ὅπου 'γύριζες νὰ περπατοῦν ἀντάμα,
ὄχι τὰ τορινὰ κορμιά—βελανιδιαῖς κ' ἐλάτια.—

Ποτὲ 'ς τοῦ κόσμου τὴ σκηνὴ δὲν 'φάνη τέτοιο δρᾶμα,
οὔτε τοὺς ἄνδρες θενὰ ἰδοῦν ἐκείνους ἄλλα 'μάτια.
Βούλιαζ' ἡ γῆ ὁ πυργωτὸς Γριζιώτης 'σὰν πατοῦσε,
τὸ πόδι τοῦ Τζαβέλλα μας τὸ χόρτο δὲν 'λιγοῦσε,
τὸ φτερωτὸ τσαροῦχί του 'σὰν τἄγγιζε κ' ἐπέρα.
Τὸν εἶδα πῶς περπάτα· τὸν εἶδα, τὸν ἀγέρα! . . . .

Z'

Ὅμως τουφέκια πέφτουνε χαρούμενα καὶ πάλι
καὶ φουστανέλλα ἐπλάκωσε καὶ τρέχει 'ς τἀκρογιάλι·
ἀπὸ τὴν βάρκα ὁ ναύαρχος μὲ τοὺς δικούς του βγαίνει·
πετιέται καὶ 'ς τοῦ ἀρχηγοῦ τὴ συντροφιὰ πηγαίνει.
Τὰ χέρια σφίγγουν· χαιρετᾷ τὸν Βάσσο, τὸν Τζαβέλλα·
τὴ βάρκα πέρα σπρώχτει,
σμίγει μὲ φράγκικη στολὴ χιονάτη φουστανέλλα,
καὶ μὲ τσαροῦχι φτερωτὸ παρισινὸ χειρόχτι . . . .
Ἑλλὰς καὶ Φράντζ' ἀγκαλιαστά, ἀντάμα πλάϊ πλάϊ,
χέρι μὲ χέρι 'ς τὴ σκηνὴ τοῦ Καραΐσκου πάει.
. . . . . .
Ποτέ τους δὲν 'γευμάτισαν 'σὰν τότε· ἀράδ' ἀράδα,
σὲ δάφνη ἀπάνω ἔτρωγαν καὶ σὲ Φαλήρου κρίνο.
Εἶχε τὸ μαῦρό τους ψωμὶ τόση πολὺ γλυκάδα,
καὶ τὸ ψητὸ ἐμύριζε τόσο καλὰ ἐκεῖνο!
Ἡ πλόσκα τόσο εὔθυμα ἐκέρνα κάθε στόμα,
ποὺ ἤπιε καὶ ὁ ναύαρχος ἀπὸ αὐτὴ ἀκόμα . . . .
Σ' τὸ γεῦμα τὸ ὁμηρικὸ οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι
εἴχανε τόση ὄρεξι, ποὺ ἄνοιξ' ἡ καρδιά του
καὶ 'σὰν καὶ 'κείνους ἄρχισε νὰ τρώγῃ καὶ νὰ πίνῃ·
τὰ παλληκάρια ἤπιανε ἀντάμα 'ς τὴν ὑγειά του,
κ' ἐκεῖνος γιὰ τὸν ἀρχηγὸ καὶ τὴν Ἐλευθερία,
κι' ἄκουες· « *Ζήτω ἡ Ἑλλὰς καὶ ζήτω ἡ Γαλλία!* »

Τοῦ δραγουμάνου μιὰ στιγμὴ δὲν ἔπαυε ἡ γλῶσσα.
Φραντζέζοι κ' Ἕλληνες μαζὶ νὰ εἰπῇ τοῦ 'λέγαν τόσα . . .
Ξεφάντωναν κ' ἐκτύπαε ποτῆρι τὸ ποτῆρι
ὡσὰν σὲ πανηγύρι·
γιατὶ τὴν ἴδια 'γιόρταζαν ἡμέρα διπλῆ χάρι·
μεγάλο ἀρχιστράτηγο, μεγάλο καβαλλάρη!
. . . . . .

H'

Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε· 'σηκῶσαν τὸ τραπέζι,
καὶ ξακουσμένος λυριστὴς σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα
τοῦ Διάκου τὸ μαρτύριο ἀρχίνησε νὰ παίζῃ,
κ' ἔβαζε μέσα 'ς τὴν καρδιὰ τῆς Λύρας τὴ γλυκάδα.
Οἱ ἥρωες τριγύρω του ἀκοῦγαν δακρυσμένοι·
τοῦ Καραΐσκου γίνουνταν χλωμότερο τὸ χρῶμα
καὶ οἱ Φραντζέζοι ἔστεκαν γλυκὰ συγκινημένοι·
δὲν ἔνοιωθαν· ὅμως κι' αὐτοὶ ἐδάκρυζαν ἀκόμα·
γιατ' ὁ καλὸς τραγουδιστὴς κάθε καρδιὰ φτερόνει·
γλῶσσα δὲν χρειάζεται κἀμμιὰ καθὼς καὶ τὸ ἀηδόνι.
Ἐξαφνα·—*Πᾶψε τὸ σκοπό!* ὁ Καραΐσκος λέει·
Δέν μου ἀρέσ' ἡ λύρα σου ποὺ 'σὰν γυναῖκα κλαίει.
Ἡ Λύρα θέλω τὸ σπαθὶ μονάχα ν' ἀκονίζῃ,
φωτιὰ ν' ἀνάφτῃ 'ς τὴν καρδιά, τουφέκια νὰ γεμίζῃ!
Σ' τὸν ψυχογυιό του ἐστράφηκε—*Σύρε καφὲ νὰ φέρῃς,*
νὰ 'πιοῦν οἱ ξένοι μας κ' ἐμεῖς· κ' ἐκεῖνο τἄλλο . . . ξέρεις.
Καὶ πεταχτὰ τοῦ ἔγνεψε τὸ γλήγορό του 'μάτι.
Ἠλθ' ὁ καφές· τὸν 'μοίρασαν εἰς ὅλους σὲ κομμάτι,
καὶ τοὔφερε ὁ ψυχογυιὸς τὸ *γιασεμί* του ἀκόμα,
κι' ἀφ' οὗ ἐγέμισε καπνὸ τὸ κόκκινό του στόμα,
μικρὸ βαρέλι ἔφερε μπαροῦτι γιεμισμένο,
καὶ εἰς τὰ πόδια τὤβαλε τοῦ στρατηγοῦ ἀνοιγμένο . . . .

Μὲ ἀπορία ἔβλεπαν κ' οἱ ξένοι κ' οἱ ἰδικοί του·
τὴν ταραχή τους δὲν ἠμπορῶ καλὰ νὰ ζωγραφίσω.
Πλὴν ἐς τὸ βαρέλι ἔβαλε αὐτὸς τὸ *γιασεμί* του
καὶ εἶπε· *Φέρε μου φωτιά, κομμάτι νὰ καπνίσω....*
Κ' ἦλθ' ἡ φωτιά· τὸ *γιασεμὶ* σὲ τάφο ἀνοιγμένο
εὑρίσκουνταν ἀπάνω
κι' ὁ ψυχογυιὸς τὸ κάρβουνο τοῦ ἔβαζε ἀναμμένο.
—Χαρὰ σὲ τέτοιο ψυχογυιό, χαρὰ ἐς τὸν καπετάνο!...
Ἔβαζ' ἐκεῖνος τὴ φωτιὰ κ' ἐκάπνιζε ὁ ἄλλος
χωρὶς ἀπὸ τὰ φρύδια του μιὰ τρίχα νὰ σαλέψῃ.
Ὅλοι ἐταραχθήκανε, φοβήθηκε ὁ Γάλλος·
δὲν ἤξευρε ἐς τὰ μάτια του ἂν πρέπῃ νὰ πιστέψῃ·
ἀπάνω ἐπετάχθηκε κατάχλωμος ἐσὰν κρίνος,
καί —*Θὰ μᾶς κάψῃς!* μὲ φωνὴ ἐφώναξε μεγάλη.
Μέσα ἐς τὰ μάτια ἤσυχα τὸν κύτταξε ἐκεῖνος,
καὶ εἶπε μὲ χαμόγελο· *Φοβήθης, ἀμοράλη;....*

Ἡ ἱστορία εἶναι τὸ διδακτικώτατον τῶν μαθημάτων καὶ ὁ καθημερινὸς ὁδηγὸς τῶν ἀνθρώπων. Μᾶς διδάσκει τὰ λάθη καὶ τὰ παραπτώματα, ὅσα κατέστρεψαν τοὺς πατέρας μας, καὶ τὰς ἀρετάς, δι' ὧν ἐδοξάσθησαν. Μᾶς διδάσκει πῶς ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ ξένων κατακτητῶν, ὁσάκις διηρέθησαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ πῶς, ὁσάκις ὡμονόησαν, κατέστρεψαν ἐχθροὺς ἀνικήτους. Οἱ Ἕλληνες, οἱ γνωρίζοντες τί ἦτο ἡ Ἑλλὰς καὶ διὰ ποίων θαυμάτων ἀνδρείας καὶ αὐταπαρνήσεως ἀνεστήθη ἐκ νεκρῶν τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον, αἰσθάνονται θερμότερον τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Πατρίδα. ΑΝ. Σ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν ἄτιμον τὸν μὴ γηροκομοῦντα ἢ μὴ τρέφοντα τοὺς γονεῖς αὐτοῦ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Οὗτος εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Πέτρου Παπαρρηγοπούλου καὶ πατὴρ τοῦ ποιητοῦ καὶ συγγραφέως Δημητζίου Παπαρρηγοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1815 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ἀπριλίου 1891. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν Αἰγίνῃ καὶ διωρίσθη καθηγητὴς γυμνασίου πρῶτον καὶ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῷ 1851, διετέλεσε δὲ μέχρι ἐσχάτων ἐργαζόμενος ἐν αὐτῷ. Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος συνέγραψε μεγάλην «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» εἰς τόμους πέντε, τρὶς ἤδη ἐκδοθεῖσαν, «Ἱστορικὰς Πραγματείας» καὶ πλῆθος ἄλλων ἱστορικῶν μονογραφιῶν, δημοσιευθεισῶν ἔν τε τῇ «Πανδώρᾳ» καὶ ἐν τῇ «Ἑστίᾳ». Τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου αἱ συγγραφαὶ διακρίνονται διὰ τὴν φιλαλήθειαν καὶ τὴν ἄμεροληψίαν καὶ τὸ γλαφυρὸν τοῦ ὕφους αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ πάντῃ ἀπηλλαγμέναι γερμανισμῶν καὶ γαλλισμῶν.

ΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΜΝΗΝΟΣ

Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης (ὁ Κομνηνὸς) ἀπεβίωσε κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Συρίαν στρατείαν τῷ 1143 ἐκ πληγῆς, ἣν ἔλαβεν ἐν κυνηγεσίῳ περὶ τὸν Ταῦρον τὸ ὄρος. Ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ υἱῶν οἱ μὲν δύο πρῶτοι εἶχον προαποθάνει, ἐκ δὲ τῶν δύο λοιπῶν παρηκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὴν στρατείαν ἐκείνην μόνος ὁ νεώτατος Μανουήλ. Ὁ τούτου πρεσβύτερος Ἰσαάκιος εἶχε μείνει ἐν Κωνσταντινουπόλει. Κατὰ τὰ ἀνέκαθεν εἰθισμένα, ὁ θρόνος ἀνῆκεν εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης, ὅστις ἐγνώριζε τὴν λαμπροτάτην τοῦ νεωτέρου ἀνδρείαν, ἧς οὗτος εἶχε δώσει ἐπιρανῆ δείγματα προσφάτως κατὰ Τούρκων, ἐνόμισεν αὐτὸν ἐπιτηδειότερον νὰ πηδαλιουχήσῃ τὸ κράτος ἐντὸς τῶν δυσχερῶν περιστάσεων, εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκετο. Ὅθεν τὴν προτεραίαν τοῦ θανάτου, συγκαλέσας περὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ τοὺς ἀνωτάτους τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικούς, ἐξήγησεν εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, δι' οὓς

ἐξελέξατο τὸν Μανουὴλ ὡς διάδοχον· οἱ δὲ ἀνεκήρυξαν αὐτὸν προθύμως βασιλέα. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ δικαίως προετιμήθη ὁ νέος οὗτος. Ὁ Μανουὴλ ὑπῆρξεν ὁ ἡρωϊκώτερος τῶν βασιλέων ὅσοι ἐκάθισάν ποτε ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀνεδείχθησαν μὲν καὶ ἄλλοι πολλοὶ γενναῖοι, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς ὁ πατήρ, αὐτὸς ὁ πάππος αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Μανουὴλ ἐπεζήτει τὸν πόλεμον ὡς τὸ μᾶλλον πρέπον τῇ βασιλείᾳ ἐνασχόλημα, καὶ ἐν πολέμῳ ἐπεζήτει τὸν κίνδυνον ὡς τὴν ἡδίστην τῶν τοῦ βίου περιπετειῶν· ὥστε ὡμοίαζε πολὺ τοὺς πολυθρυλήτους τότε ἱππότας τῆς Δύσεως, τοὺς ὁποίους καὶ ἐφιλοτιμήθη νὰ μιμηθῇ, παραδεξάμενος ἐν τῷ στρατῷ αὐτοῦ τὸν βαρὺν αὐτῶν ὁπλισμόν, τὰς μεγάλας ἀσπίδας, τὰς μακρὰς λόγχας· ἰδίως δὲ αὐτὸς ὑπόδειγμα γενόμενος τοῖς ὑπηκόοις τῶν στρατιωτικῶν προτερημάτων, δι' ὧν καὶ μόνον ἠδύναντο νὰ ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς τοὺς πολεμίους ἐκείνους. Καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν τολμᾷ χιστον ὑπερέβαλλε βεβαίως πάντας τοὺς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους συναγωνιστάς. Ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐμπειρία αὐτοῦ περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων ἦτο τοσαύτη, ὥστε ὁ Ῥαιμοῦνδος τῆς Ἀντιοχείας, τὸν ὁποῖον ὁ Κίνναμος [1] λέγει «*ἄνδρα ἰσχύϊ καὶ ῥώμῃ κατὰ τοὺς θρυλουμένους ἐκείνους Ἡρακλεῖς*», δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταχειρισθῇ τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. Συμμετασχὼν ποτε περιφήμου τινὸς ἱπποτικοῦ ἀγῶνος, παρεστάθη εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ ἵππου πυρώδους, καὶ κατέβαλε διὰ μιᾶς δύο

1. Ἰωάννης Κίνναμος, ἐκ τῶν βυζαντίνων ἱστορικῶν τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος, γραμματεὺς Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, γράψας «Ἱστορίαν», περιλαμβάνουσαν τὰ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Α' ἀπὸ τοῦ 1118 μέχρι τοῦ 1143 καὶ τὰ τῆς βασιλείας τοῦ Μανουὴλ μέχρι τοῦ ἔτους 1176.

Ἰταλούς, νομιζομένους ὡς τοὺς ῥωμαλεωτάτους τῶν ἱπποτῶν. Ἄλλοτε πάλιν, καθίσας ἐνέδραν ἐντὸς δάσους, προήλασεν αὐτὸς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, παρακολουθούμενος ὑπὸ δύο καὶ μόνων ἀνθρώπων, τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰσαακίου καὶ τοῦ πιστοῦ δομεστίκου Ἀξούχ. Ὁ Μανουὴλ μετὰ τῶν δύο τούτων συντρόφων ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον ὀκτωκαίδεκα βαρβάρους ἱππεῖς καὶ τρέπει αὐτοὺς εἰς φυγήν· ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχθρῶν αὐξάνει, οἱ σταλέντες εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ προέβαινον νωθρῶς ὀπωσοῦν, ὁ δὲ Μανουήλ, μηδεμίαν λαβὼν πληγήν, διεξήλασε σῶος ἀναμέσον πεντακοσίων πολεμίων ἱππέων. Ὀλιγώτερον παράδοξον δὲν εἶναι καὶ τὸ ἑπόμενον γεγονός, τὸ ὁποῖον συνέβη ἐν τῷ κατὰ τῶν Οὔγγρων πολέμῳ. Ἐν τῷ μέσῳ μάχης τινός, ἀγανακτήσας διὰ τὴν ὀλίγην τοῦ στρατοῦ προθυμίαν, ἁρπάζει τὴν σημαίαν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ φέροντος αὐτὴν ὑπαξιωματικοῦ καὶ πρῶτος καὶ μόνος σχεδὸν διέρχεται τὴν γέφυραν, ἥτις διεχώριζεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ πόλεμον, ἀναλαβὼν τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ καὶ διαβὰς τὸν Σᾶον ποταμὸν ἵνα συμπλακῇ πρὸς τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους ἀντιπάλους, διέταξε τὸν στόλαρχον τῆς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ναυτικῆς δυνάμεως νὰ θανατώσῃ πάντα φυγάδα προαιρούμενον νὰ ἀνακάμψῃ εἰς τὴν ἑτέραν ὄχθην, ὅστις δήποτε καὶ ἂν ἦτο: «Κἂν αὐτὸς» προσέθηκε «*παρέσομαι βασιλεὺς ἕτερα τῶν παρόντων ἑλόμενος, ἀποπροσποιεῖσθαί σε τοὺς λόγους χρεών, ἢ μὴν μὴ οὕτω ποιῶν, τὸν αὐτίκα οὐκ ἐκφεύξει ἀνασκολοπισμόν*». Λέγουσι δὲ ὅτι μίαν ἡμέραν ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ τεσσαράκοντα βαρβάρους, καὶ ὅτι ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον σύρων τέσσαρας αἰχμαλώτους ἀνηρτημένους εἰς τοὺς κρίκους τοῦ ἐφιππίου του. Ἡ ζέσις του πρὸς τὰς μονομαχίας ἦτο ἀκατανόη-

τος, καὶ ἀείποτε ἐτρύπα διὰ τῆς λόγχης ἢ διὰ τοῦ ξίφους ἔσχιζε τοὺς γιγαντώδεις ἀντιπάλους, ὅτοι ἐτόλμων νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς τὸν στιβαρὸν αὐτοῦ βραχίονα.

ΥΓΡΟΝ ἢ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΥΡ

Κατὰ τὸν βυζαντινὸν χρονογράφον Μαλάλαν, ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος εἶχε μετακαλέσει παρ' ἑαυτῷ (514 μ. Χ.) τὸν φιλόσοφον Πρόκλον τὸν Ἀθηναῖον, οὐχὶ τὸν μέγαν Πλατωνικόν, ἀλλ' ἕτερόν τινα φυσικὸν καὶ χημικὸν ἐμπειρότατον. Ὁ Πρόκλος κατεσκεύασε τότε ἐκ θείου ἀπύρου κόνιν λεπτοτάτην, ἥτις, ῥιπτομένη κατὰ τοῦ στόλου τῶν πολεμίων καὶ ἁπτομένη, ὡς βεβαιοῦσι, διὰ μόνης τῆς τοῦ ἡλίου θέρμης, κατέκαυσε τὸν στόλον τοῦ Βιταλιανοῦ (ἀρχηγοῦ τῶν Γότθων καὶ ἄλλων βαρβάρων). Ἂν τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔχῃ ὑπόστασίν τινα ἀληθείας, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκτοτε ἐγένοντο αἱ πρῶται ἀπόπειραι τῆς κατασκευῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον, τελειωθὲν βραδύτερον, πλεῖστον μὲν ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν πολέμους, ἀπιτέλεσε δὲ τὴν βασιν τῆς πολὺ πάλιν βραδύτερον ἐπινοηθείσης πυρίτιδος. Ἕτερός τις δὲ χρονογράφος, ὁ κατὰ τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Ζωναρᾶς, ἀποδίδει εἰς τὸν Πρόκλον καὶ ἄλλο ἐπινόημα· ὅτι ἐχάλκευσε κάτοπτρα πυροφόρα, τὰ ὁποῖα, ἀναρτηθέντα ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατέναντι τῶν πολεμίων νεῶν, κατεπυρπόλησαν αὐτὰς διὰ τῆς ἀνταναλάσεως τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων. Ἀλλὰ τοῦτο νομίζεται παντάπασι μυθῶδες· καὶ ὑπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ Ζωναρᾶ ἀναφέρεται μόνον ὡς ᾄδόμενον.

*
* *

Ὁ μηχανικὸς Καλλίνικος, ὁ καταγόμενος ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ Ἡλιουπόλεως, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν (κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων, 672—678 μ. Χ.), ἔφερεν αὐτόθι τὸ παρ' αὐτοῦ ἐπινοηθὲν ὑγρὸν ἢ ἑλληνικὸν πῦρ. Ὁ Καλλίνικος ἐτελείωσεν, ὡς φαίνεται, παραδόξως τὸ τοῦ Πρόκλου ἐπινόημα, διότι τὸ παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ Ζ' ἑκατονταετηρίδι κατασκευασθὲν χημικὸν μῖγμα ἦτο πολὺ τοῦ πρώτου δραστικώτερον. Βεβαιοῦσιν ὅτι ἔκαιεν ἐν τῷ ὕδατι καὶ ὅτι, παρὰ τὴν φύσιν τῶν ἄλλων πυρῶν, τῶν ὁποίων ἡ φλὸξ τείνει πρὸς τὰ ἄνω, τὸ τοῦ Καλλινίκου πῦρ ἐφέρετο πρὸς τὰ κάτω τε καὶ πρὸς πᾶσαν οἱανδήποτε διδομένην αὐτῷ διεύθυνσιν. Κατέστρεφε δὲ τὰ πάντα, καὶ οὔτε λίθοι οὔτε σίδηρος ἀντεῖχον εἰς τὴν ὀξεῖαν αὐτοῦ ἐνέργειαν· οὐδὲ ἠδύνατο νὰ σβεσθῇ, εἰμὴ δι' ὄξους ἢ ἄμμου ἢ οὔρων. Ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἦτο ποικίλη. Ἐν μὲν ταῖς ναυμαχίαις ἐπλήρουν διὰ τῆς ὕλης ταύτης πυρπολικά, τὰ ὁποῖα, ἐμβαλόντες εἰς αὐτὰ πῦρ, ἐξώθουν κατὰ τῶν πολεμίων· καὶ πλὴν τούτου ἐπέθετον ἐπὶ τῆς πρῴρας τῶν δρομώνων μεγάλους χαλκίνους σίφωνας, δι' ὧν ἐσφενδόνιζον τὸ πῦρ ἐκεῖνο κατὰ τῶν πολεμίων. Εἰς δὲ τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας, ἢ ἐξηκοντίζετο δι' ἀναλόγων τινῶν σωλήνων, ἢ περιεκλείετο ὁτὲ μὲν ὡς κόνις, ὁτὲ δὲ ὡς ἔλαιον ἐντὸς ὑελίνων ἢ ἐπικεχρισμένων πηλίνων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα οἱ στρατιῶται ἔρριπτον διὰ τῆς χειρός, ἀνάψαντες τὸ ἐμπύρευμα. Ἐν ταῖς πολιορκίαις ἐνίοτε περιωρίζοντο εἰς τὸ νὰ βάλλωσιν ἐπὶ τὰς μηχανὰς τῶν πολιορκητῶν ἔμβολα σιδηρα, ἔχοντα μὲν ὀξυτάτην τὴν ἄκραν, περιβεβλημένα δὲ διὰ στυππείου ποτισθέντος ὑπὸ τῆς ὕλης ταύτης. Ἀλλὰ φοβερώτατον ἀπέβαινε μάλιστα

τὸ ἑλληνικὸν πῦρ, ὅτε ἐτινάσσετο διὰ βαλλιστρίδων εἰς δόσιν ὑπερβάλλουσαν, ἥτις, διασχίζουσα τὸν ἀέρα ὡς ἀστραπὴ καὶ κεραυνός, κατέφλεγεν, ἐὰν πιστεύσωμεν τὰ λεγόμενα, ὁλόκληρα τάγματα καὶ πλοῖα καὶ οἰκοδομήματα.

Τοιοῦτο λέγεται ὅτι ἦτο τὸ πῦρ, τὸ ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου ἐπινοηθὲν καὶ διακοινωθὲν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Κυβέρνησιν. Ἡ Κυβέρνησις αὕτη ἠγωνίσθη καὶ ἐπέτυχε νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ἀπόρρητον τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, ἥτις ἐνηργεῖτο διαδοχικῶ. ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Καλλινίκου· τοῦτο τοὐλάχιστον λέγει ἐν τῇ ΙΑ' ἑκατονταετηρίδι ὁ Γεώργιος Κεδρηνός, ὅστις, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Καλλινίκου, ἐπιφέρει· «ἐκ τούτου κατάγεται ἡ γενεὰ τοῦ *Λαμπροῦ*, τοῦ *νυνὶ τὸ πῦρ ἐντέχνως κατασκευάζοντος*». Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ἐπὶ τέλους οἱ Ἄραβες ἐγνώρισαν τὸ μυστήριον, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ μέσου αἰῶνος ἐξέλιπεν, ἄδηλον πῶς καὶ διὰ τί, ἡ χρῆσις τοῦ ὑγροῦ πυρός. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους πολλαὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ χημικοῦ τούτου κράματος· ἐκ διαλειμμάτων μάλιστα ἐρρήθη ὅτι ἀνεκαλύφθη τὸ μυστήριον, ἀλλὰ πρακτικὴ αὐτοῦ χρῆσις οὐδεμία ἀνεφάνη.

ΠΟΘΕΝ ΩΝΟΜΑΣΘΗ Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἱδρύσας τὴν νέαν πρωτεύουσαν, ἐκόσμησεν αὐτὴν διὰ πολλῶν εὐκτηρίων οἴκων. Ὁ πρώτιστος τῶν εὐκτηρίων τούτων οἴκων ἀφιερώθη ἔκτοτε καὶ παρέμεινεν

ἀφιερωμένος εἰς τὴν ὑπερτάτην τοῦ Θεοῦ Σοφίαν, οὐχὶ δὲ εἰς γυναῖκά τινα ἁγίαν, ὡς ὑπέλαβον, καὶ ἄχρι τοῦδε ὑπολαμβάνουσι, πολλοὶ ἐκ τῶν τοῦ ὄχλου. Τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρει μὲν γυναῖκας *Σοφίας* καλουμένας, ὧν ἡ μὲν ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Ἀδριανοῦ μετὰ τῶν τριῶν αὐτῆς θυγατέρων, Πίστεως, Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης, ἑτέρα δὲ ὑπέστη τὸν θάνατον τοῦ μαρτυρίου ἐπὶ τοῦ τελευταίου διωγμοῦ περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καθ' οὓς καὶ ἡ ἁγία Εἰρήνη. Ἀλλ' ὁ ναὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὰς ἁγίας ταύτας. Ἐν τῇ Δ' ἑκατονταετηρίδι ὁ Χριστιανισμὸς ἔσῳζεν εἰσέτι μέχρι τινὸς τὸν ἀρχικὸν ἰδεώδη χαρακτῆρα, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐνεφορροῦντο διαυγῶν περὶ θεότητος ἀντιλήψεων. Ὅθεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀφιέρωσε τὸν πρωτεύοντα τῆς νέας πίστεως ναὸν εἰς τὴν *ὑπερτάτην τοῦ Θεοῦ Σοφίαν*, μὴ περικαλύψας τὴν ἀκαταμέτρητον ταύτης ἔννοιαν δι' ἐξωτερικοῦ τινος τύπου, ὅπως ἔπραξαν οἱ ἀρχαιότεροι ἡμῶν προπάτορες, οἱ στήσαντες μὲν ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν ἱερὰ τῆς τοῦ *Θεοῦ Σοφίας*, ἀλλὰ σωματοποιήσαντες τὴν ἔννοιαν ταύτην διὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς εἰκόνος τῆς *Ἀθηνᾶς*. Τῷ ὄντι ὁ Παρθενὼν τοῦ Περικλέους, τοῦ Ἰκτίνου καὶ τοῦ Φειδίου οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ τὸ ἐθνικὸν τῆς ἁγίας Σοφίας ἱερόν· καὶ πάλιν ἡ ἁγία Σοφία τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τοῦ Ἀνθεμίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ Παρθενὼν τῆς χριστιανικῆς πίστεως· Ἀλλ' ἐν τῷ διαφόρῳ τρόπῳ, καθ' ὃν ἐξεδηλώθη ἡ αὐτὴ ἔννοια εἰς τοὺς δύο τούτους ναούς, ἀπεικονίζετο ὁλόκληρος ἡ μεταξὺ τῶν δύο θρησκευμάτων διαφορά.

Η ΤΟΥ ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ ΥΜΝΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πρώτης μεγάλης πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων τῷ 626, ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος, ἀναλογιζόμενος μὲν τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπηλλάγη τὸ Ἔθνος, ἀνταποκρινόμενος δὲ εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ, οἵτινες ἠγωνίσθησαν τοσοῦτον γενναίως πεποιθότες εἰς τὴν προστασίαν τῆς πολιούχου Παναγίας Θεοτόκου, ἐνέκρινεν, εἰς δήλωσιν ἀϊδίου πρὸς αὐτὴν εὐγνωμοσύνης, τὴν καθιέρωσιν τῆς Ἀκολουθίας τοῦ *Ἀκαθίστου Ὕμνου*, ἥτις μέχρι τῆς σήμερον τελεῖται παρ' ἡμῖν τὴν Παρασκευὴν τῆς Ε' ἑβδομάδος τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθη βραδύτερον ἡ μνήμη τῶν δύο πολιορκιῶν, καθ' ἃς οἱ Ἄραβες τοσοῦτον γενναίως ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης ἐκείνης. Τίς Ἕλλην δὲν γνωρίζει τὸν ὕμνον, τὸν κατὰ τὴν ἀκολουθίαν ταύτην ψαλλόμενον ἐκ διαλειμμάτων εἰς τιμὴν τῆς ἰδιαζούσης προστάτιδος τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος;

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια!
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια
ἀναγράφω Σοι ἡ πόλις Σου, Θεοτόκε.
Ἀλλ', ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω Σοι· Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε!

Τίς Ἕλλην δὲν ἀκούει κατ' ἔτος μετὰ κατανύξεως βαθείας τοὺς χαιρετισμοὺς ἐκείνους, ἐν οἷς ἡ ζωηροτάτη φαντασία καὶ ἡ εὐλαβεστάτη ἀγάπη ἐπεσώρευσαν ὅλας τὰς δυνατὰς διαδηλώσεις τῆς ἀροσιώσεως πρὸς τὴν σώτειραν τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, καὶ τῆς Βασιλείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας;

Χαῖρε, τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀσάλευτος πύργος·
Χαῖρε, τῆς Βασιλείας τὸ ἀπόρθητον τεῖχος·
Χαῖρε, δι' ἧς ἐγείρονται τρόπαια·
Χαῖρε, δι' ἧς ἐχθροὶ καταπίπτουσιν.

Ἴσως τινὲς ἐξ ἐκείνων, ὅσοι ἀξιοῦσι νὰ καθυποβάλλωσι τὰ πάντα εἰς τὴν στάθμην τῆς λεγομένης *αὐστηρᾶς λογικῆς* παρατηρήσωσιν, ἀφορῶντες μάλιστα εἰς τὰ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι συμβαίνοντα, ὅτι αἱ δοξολογίαι ἐκεῖναι καὶ δεήσεις ἦτο εὐλογώτερον νὰ ἀπευθύνωνται πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὄν, πρὸς τὸν παντοδύναμον Θεὸν μᾶλλον ἢ πρὸς ἓν τῶν κτισμάτων Αὐτοῦ, ἔστω τὸ κτίσμα τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ σοφοὶ οὗτοι ἄνθρωποι ἠμποροῦν νὰ ἠξεύρωσι πολλὰ πράγματα, ἀλλ' ἀγνοοῦσιν ὅτι ὀλίγοι τινὲς λόγιοι δὲν ἀποτελοῦσιν ἔθνος, ἀγνοοῦσιν ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη δὲν ἐπλάσθησαν ὁμοιομόρφως, πρὸ πάντων δὲ ἀγνοοῦσι τὰ μυστήρια τῆς εὐπαθοῦς τῶν μεσημβρινῶν ἐθνῶν καρδίας, ὑφ' ὧν καθοδηγουμένη ἡ θρησκεία ἡμῶν ἔθετο τὴν γέφυραν ἐκείνην τὴν μετάγουσαν τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν. Καὶ ἐκκαλῶ λοιπὸν τὴν κρίσιν τῆς ξηρᾶς αὐτῶν λογικῆς εἰς τὰς καρδίας ὅλων τῶν ἀναγνωστῶν μου, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων. Τίς ἐξ ὑμῶν, ἐν ἡμέραις θλίψεων, ἐν στιγμαῖς ὀδύνης, δὲν ἐστέναξεν ἐπικαλούμενος τὸ ἅγιον τῆς μητρὸς αὐτοῦ ὄνομα; Τῆς μητρός, καὶ οὐχὶ ἑτέρου τινὸς τῶν φιλτάτων· διότι ἠγαπήθητε βεβαίως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπὸ τοῦ πατρός· ἠγαπήθητε ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, τῶν συζύγων, τῶν τέκνων, τῶν φίλων. Ποτέ ὅμως, ὄχι! ποτὲ δὲν ἠγαπήθητε οὐδὲ θέλετε ἀγαπηθῆ ὅσον ὑπὸ τῆς μητρὸς ὑμῶν. Ὅλαι αἱ μελῳδίαι τῶν διαφόρων τῆς ἀγάπης εἰδῶν συναρμολογοῦνται εἰς

μίαν οὐρανίωνα ἁρμονίαν ἐντὸς τῆς καρδίας τῆς μητρικῆς· καί, ἂν ὑπάρχῃ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἡ ἀγάπη, περὶ ἧς ὁ Παῦλος εἶπεν ὅτι εἶναι μεῖζων τῆς γνώσεως, μεῖζων τῆς ἐλπίδος, μεῖζων τῆς πίστεως, εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ μητρική. Ἐκ τούτου ἡ κραυγὴ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ἡ ἐπικαλουμένη τὴν ἀρωγὴν ἐκείνην καὶ τὴν εὐλογίαν ἐπὶ πάσης ὑπερβαλλούσης τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος ἀληθὴς ἐστίν.

Ἀλλ' ἡ Δέσποινα, ἡ τὸν Σωτῆρα τῆς ἀνθρωπότητος τεκοῦσα, ἡ μήτηρ τῆς Ζωῆς, ὅπως ὀνομάζει αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία, τί ἄλλο εἶναι ἢ ἡ πνευματικὴ ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μήτηρ; Τί δὲ συμφωνότερον πρὸς τὰς ὁρμὰς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἢ τὸ νὰ προσφεύγωμεν εἰς τὴν μεσιτείαν, τὴν προστασίαν, τὰς πρεσβείας τῆς μητρὸς ἐκείνης ἵνα εἴτε δηλώσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν εἰς τὸ Ὑπέρτατον Ὄν, εἴτε ἐξαιτηθῶμεν τὴν παντοδύναμον Αὐτοῦ ἀντίληψιν;

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Βορρᾶ, οἱ ἔχοντες τὴν λογικὴν δύναμιν κρείττονα τῆς φανταστικῆς, καὶ ὀλιγώτερον ὑποκείμενοι ὄντες εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περὶ αὐτοὺς αἰσθητοῦ κόσμου, οὐδενὸς τῷ ὄντι δέονται τοῦ μεσάζοντος ἵνα ἔλθωσιν εἰς σχέσιν πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῆς Μεσημβρίας, τῶν ὁποίων ζωηροτέρα μὲν εἶναι ἡ φαντασία, ἡ δὲ καρδία εὐπαθεστέρα, οὕτω πως ἐπλάσθησαν, ὥστε νὰ ἔχωσι χρείαν οἰκείων τινῶν αἰσθημάτων, ἵνα δι' αὐτῶν καὶ ὡς διὰ κλίμακος ἀναβιβασθῶσι μέχρι τοῦ Ὑπερτάτου Ὄντος.

Μὴ ἐπιχειρῶμεν λοιπὸν νὰ ἀνατρέψωμεν, διὰ τῆς μικρᾶς ἡμῶν σοφίας, τοὺς μεγάλους τῆς φύσεως νόμους· μὴ ἐπιβάλλωμεν χεῖρα ἱερόσυλον ἐπὶ τὰς πατρίους παραδόσεις, οἱ νήπιοι ἡμεῖς, οἱ χθὲς καὶ πρώην ψηφίσαντες ποικίλας τελετὰς καὶ

δοξολογίας, αἵτινες ἤνθησαν καὶ ἀπήνθησαν ὡς ὁ χόρτος τοῦ ἀγροῦ, ὁ σήμερον ὢν καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενος, ἐν ᾧ τὰ ἱδρύματα τῶν ἀοιδίμων ἡμῶν βασιλέων κατίσχυσαν τοσούτων αἰώνων καὶ τοσούτων πολιτικῶν μεταβολῶν!

Τῷ ὄντι, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ Ἡράκλειος καθιέρωσε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, παρῆλθον ὑπὲρ τὰ 1200 ἔτη· τὸ ἀνατολικὸν κράτος ἠκρωτηριάσθη, διεμελίσθη, κατέπεσεν, ἀνωρθώθη, πάλιν κατέπεσεν· εἰς δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους πάλιν τμῆμά τι αὐτοῦ ἀνέκτησε τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν· ἀλλὰ καίτοι ἐπῆλθον ἔκτοτε τοσαῦται μεταβολαί, καίτοι παρῆλθον ἔκτοτε τοσοῦτοι αἰῶνες, μέχρι τῆς σήμερον, εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν χώραν, εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἰς Σμύρνην, εἰς Κρήτην καὶ εἰς Χίον, τὸ ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς τῆς Ε' ἑβδομάδος τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου δὲν παύει ἀναπέμπουσα πρὸς τὸν Ὕψιστον αἴνους εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δὲν παύει ἑνοῦσα πνευματικῶς ὅ,τι διέσπασεν ἡ βία, δὲν παύει πληροῦσα τὰς καρδίας ἡμῶν ἐλπίδων περὶ αἰσιωτέρου μέλλοντος.

Σημ. Μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τῶν Ἀράβων κατὰ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (718 μ. Χ.), οἱ γενναῖοι καὶ εὐσεβεῖς κάτοικοι τῆς πόλεως ἔδραμον εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῆς καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν πρωτεύοντα ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἵνα εὐχαριστήσωσι τὴν ἐν πρεσβείαις ἀκοίμητον Θεοτόκον, εἰς τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας ἀπέδωκαν τόσῳ μᾶλλον τὴν λύτρωσιν αὐτῶν, ὅσῳ ἡ πολιορκία καὶ ἤρξατο καὶ διελύθη καθ' ἣν ἡμέραν τελοῦμεν τὴν Κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Δεσποίνης καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας· ἵνα δὲ ἐξαιρέτως πανηγυρίζηται ὁ μέγας ἐκεῖνος ἆθλος, ἡ μνήμη αὐτοῦ προσετέθη εἰς τὴν τοῦ *Ἀκαθίστου* Ὕμνου ἀκολουθίαν.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Ἀθανάσιος Χριστόπουλος ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας τῷ 1772, μετέβη δὲ εἰς Βλαχίαν καὶ κατόπιν εἰς Βοῦδαν τῆς Οὐγγαρίας ἵνα σπουδάσῃ φιλοσοφίαν καὶ ἰατρικήν, εἰς ἣν καὶ ἐτελειοποιήθη ὕστερον, ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διαμείνας ἐν Βενετίᾳ καὶ Πατανίῳ. Ἐπιστρέψας εἰς Βλαχίαν προσελήφθη οἰκοδιδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ ἡγεμόνος Ἀ. Μουρούζη, ἐφελκύσας εἰς ἑαυτὸν καὶ τοῦ μετὰ τοῦτον ἡγεμονεύσαντος Καρατζᾶ τὴν ὑπόληψιν καὶ εὔνοιαν. Ὁ Χριστόπουλος ἔγραψε διάφορα συγγράμματα, ἐνδοξος ὅμως κατέστη κυρίως διὰ τῶν *ἐρωτικῶν* καὶ *βακχικῶν* αὐτοῦ ποιημάτων, ἐν οἷς ἐπανθεῖ χάρις καὶ ἁβρότης μεγίστη, ὕθεν ἐπεκλήθη καὶ *Νέος Ἀνακρέων*. Ἀπέθανε τῷ 1847 ἐν Βουκουρεστίῳ.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΚΡΗΝΗΝ[1]

Εἰς τὸν κύκλον τῶν ζῳδίων εἶμαι λέων φλογερός [2],
εἰς τὴν πόλιν Ἰασίου ὑδροχόος δροσερός.
Ἐκεῖ φλόγας, ἐδῶ δρόσον· ἐκεῖ πῦρ, ἐδῶ νερὸν
ἐξερεύγομαι[3] καὶ χύνω ἀπὸ φάρυγγα ξηρόν.
Ὅλην μ' ἄλλαξε τὴν φύσιν ὁ τῆς πόλεως σωτήρ,
ὁ Ἀλέξανδρος Μουρούζης, τῶν ὑδάτων ὁ δοτήρ.

---

1. Ὁ ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος Μουρούζης κατεσκεύασε τὴν κρήνην ταύτην ἐν Ἰασίῳ ἐκ μαρμάρου· παρίστα δὲ ἄγαλμα λέοντος, ἀπὸ τοῦ στόματος ἐκχέοντος τὸ ὕδωρ. Τὸ ὡραῖον τοῦτο ἐπίγραμμα ἐνεχαράχθη ἐπὶ πλακός, ἔτι καὶ νῦν σῳζομένης.

2. Τὸ ζῴδιον τοῦ *Λέοντος* συμπίπτει τῷ μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅτε ἐπιτείνονται τὰ λεγόμενα *κυνικὰ καύματα*. Ὁ λέων παρίσταται λέγων ὅσα τὸ ἐπίγραμμα ἀναφέρει.

3. *Ἐξερεύγομαι*=Ἐκχύνω. Πρβλ. τὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς «Λέων ἐρεύξεται καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται;»

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΠΑΣΠΑΤΗ

Ὁ Ἀλέξανδρος Πασπάτης ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1814 ἐξ ἐπιφανοῦς χιακῆς οἰκογενείας, ὀκταέτης δὲ γενόμενος ἠχμαλωτίσθη τῷ 1822 καὶ ἐπωλήθη ἀντὶ 500 γροσίων ὡς δοῦλος καὶ ἐδουλευσε παρά τούρκῳ δεσπότῃ, εἶτα ἐξηγοράσθη ὑπὸ φιλανθρώπων φιλελλήνων Ἀμερικανῶν, παρ' ὧν καὶ ἐπὶ ἑπταετίαν ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀμερικῇ. Μετὰ ταῦτα ἐσπούδασεν ἐν Παρισίοις καὶ Ἰταλίᾳ τὴν ἰατρικὴν καὶ τῷ 1839 ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ αὐτῆς ἐπανῆλθε τῷ 1840 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐν ᾗ ἐπὶ 40 ὅλα ἔτη ἤσκησεν αὐτὴν εὐσυνειδήτως καὶ φιλανθρώπως, ἐπιδοθεὶς συγχρόνως καὶ εἰς εὐτυχὲς πέρας ἀγαγὼν σπουδαιοτάτας ἀρχαιολογικάς, ἱστορικὰς καὶ τοπογραφικὰς περὶ Βυζαντίου μελέτας, τὰ μάλιστα καὶ ὑπὸ τῶν ξένων ἔτι ἐπιστημόνων ἐκτιμηθείσας, δημοσευθείσας δὲ ἔν τε τῷ «Περιοδικῷ» τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἐν τῇ «Πανδώρᾳ», τῷ «Παρνασσῷ» καὶ ἀλλαχοῦ. Πονήματα τοῦ Πασπάτη εἶναι αἱ περιώνυμοι καὶ μοναδικαὶ γαλλιστὶ ἐκδοθεῖσαι «Études sur les Tchingianés ou Bohemiens de l'Empire Ottomane», τὸ «Ὑπόμνημα περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Νοσοκομείου τῶν Ἑπτὰ Πύργων», αἱ «Βυζαντιναὶ Μελέται», τὰ «Βυζαντινὰ Ἀνάκτορα», ἡ «Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων», τὸ «Χιακὸν Γλωσσάριον» καὶ ἄλλα ἀγγλιστὶ καὶ γαλλιστὶ ποικίλης ὕλης.

ΤΟ ΑΓΙΑΣΜΑ ΤΩΝ ΒΛΑΧΕΡΝΩΝ

Τῆς ἐπιφανοῦς ταύτης τῶν Βυζαντίων ἐκκλησίας διεσώθη μόνον τὸ ἁγίασμα, συχνάκις καλούμενον *λοῦμα* ἢ *λοῦσμα τῶν Βλαχερνῶν*. Κεῖται ἐν τῇ βορειοδυτικῇ ἄκρᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ συνοικίᾳ τὸ πάλαι καλουμένῃ *Τὸ Ἑβδόμον* καὶ νῦν *Ἐγρῆ-Καπή*. Συχνότατα μνημονεύεται ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Βυζαντινῶν, πολιτικοῖς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς, καὶ ἀπειράκις ἐν τοῖς Συναξαρίοις. Κατὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα αἰῶνας τοῦ κράτους ὁ ναὸς οὗτος, ἕνεκα τοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ κειμένου ἀνακτόρου τῶν Βλαχερνῶν, λίαν ἐτιμᾶτο, διότι ἐδῶ ἐκκλησιάζοντο ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐλικῶν. Σήμερον

καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ τοῦ ναοῦ ἀγνοοῦσιν οἱ πλειότεροι. Ἅπασα ἡ συνοικία αὕτη, καὶ ἡ ἔξω τῶν χερσαίων τειχῶν χώρα, καλουμένη *Κοσμίδιον*, εἶναι ἀξία μελέτης, διότι ἐδῶ ἐστρατοπέδευσαν οὐχὶ μόνον οἱ πολιορκήσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἄραβες καὶ Βούλγαροι, ἀλλὰ καὶ οἱ Σταυροφόροι, τοὺς ὁποίους ἐκ τῶν τειχῶν ἐθεῶντο οἱ Βυζάντιοι.

Πόθεν ἡ λέξις *Βλαχέρνα*, εἶναι ἄγνωστον. Ὅλαι αἱ ἐτυμολογίαι εἶναι παιδαριώδεις.

Τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, ναόν, κατ' ἐμέ, τὸ πάλαι ἑλληνικόν, ἀνήγειρεν ἡ Αὐγούστα Πουλχερία τῷ 435, ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τοῦ Μαρκιανοῦ. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τῆς Πουλχερίας ἀνίδρυσεν ὁ Ἰουστῖνος δύο ἁψῖδας καὶ ἔγειναν ἡ ἐκκλησία σταυρωτή. Τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, πυρποληθεῖσαν βασιλεύοντος τοῦ Ῥωμανοῦ Διογένους, ἀνήγειρε λαμπροτέραν Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος.

Οἱ Σταυροφόροι, οἱ κυριεύσαντες τὴν Κων)πολιν τῷ 1204, μετέβαλον αὐτὴν εἰς λατινικήν. Σῴζονται πολλαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ παπα Ἰννοκεντίου πρὸς τὸν ἀρχιερέα τῆς ἐκκλησίας τῶν Βλαχερνῶν. Ὁ Δουκάγγιος μνημονεύει καὶ τοὺς πλείστους τῶν ξένων συγγραφέων, τῶν γραψάντων περὶ τῶν Βλαχερνῶν.

Ἡ ἐκκλησία αὕτη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀτταλειώτου, ἐπυρπολήθη τῷ 1070, ἀνεκτίσθη, καὶ ἐκ νέου ἐπυρπολήθη τῷ 1434, δεκαεννέα ἔτη πρὸ τῆς τελευταίας ἁλώσεως, «*ὑπό τινων ἀρχοντοπούλων θελόντων πιάσαι τινὰς νεοττοὺς περιστερῶν*». Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἡ ἐκκλησία ἀπ' ἀρχῆς ἦτο ξυλοστέγαστος, καθὼς μέχρι σήμερον εἶναι ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου καὶ τοῦ Μανουήλ.

Ὁ ναὸς οὗτος, τὸ πάλαι ἔξω τῶν Θεοδοσιακῶν τειχῶν κειμένος, περιεβλήθη μεθ' ὅλου τοῦ καλουμένου *Ἑβδόμου*, ὑπὸ τοῦ μονοτείχους τοῦ Ἡρακλείου περὶ τὰς πρώτας ἀρχὰς τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος.

Τὰ μὲν ἐγκαίνια τῆς ἐκκλησίας ἐτελοῦντο μετὰ πολλῆς παραταξεως τῇ 31 Ἰουλίου, ἡ δὲ σύναξις τῆς Θεοτόκου τῇ 15 Αὐγούστου.

Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐφυλάττετο τὸ πάλαι ἡ τιμία ἐσθὴς τῆς Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν οἱ πατρίκιοι Γάλβιος καὶ Κάνδιδος μετεκόμισαν ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν καὶ κατέθεσαν πρῶτον ἐν τῷ ὑπ' αὐτῶν ἀνεγερθέντι ναῷ τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Μάρκου, νῦν *Κοτζὰ Μουσταφᾶ πασσᾶ*, καὶ ἀκολούθως ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν.

Παρὰ τὴν τιμίαν ἐσθῆτα ἐφυλάττετο ἐν τῷ ναῷ τούτῳ καὶ τὸ ὠμοφόριον τῆς Θεοτόκου, τὸ ὁποῖον ὁ Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς ὡς θώρακα περιέβαλε καὶ ἐξῆλθε κατὰ τοῦ πολιορκοῦντος τὴν πόλιν Συμεὼν τοῦ Βουλγάρου. Ἕνεκα τῶν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ φυλαττομένων ἱερῶν κειμηλίων, μεγίστη ἦτο τὸ πάλαι τῶν Βυζαντίων ἡ συρροὴ καὶ μέγας τῆς ἐκκλησίας ὁ πλοῦτος. Κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, ὅταν οἱ ἡμέτεροι βασιλεῖς διέτριβον τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἐν τῷ ὑπεράνω τοῦ ναοῦ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν, τακτικῶς ἐδῶ συνεκκλησιάζοντο μετὰ πάντων τῶν αὐλικῶν. Μνημονεύεται ὁ πρωτοπαπᾶς Βλαχερνῶν, ἔχων τὴν αὐτὴν ἐκκλησιαστικὴν τιμὴν τοῦ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῆς Ἀκροπόλεως ἱερουργοῦντος πρωτοπαπᾶ.

Ἡ ἐκκλησία τῶν Βλαχερνῶν καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἱερουργοῦντες μνημονεύονται συχνότατα ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις.

Περὶ τῆς ἐπιφανοῦς ταύτης ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα φέρουσι καὶ ἕτεραι ἀλλαχόσε ἐκκλησίαι, λέγει ἀνώνυμός

τις: «*Τούτων δὲ πάντων τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ναῶν τε καὶ εὐκτηρίων, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς Θεοτόκου δοξαζομένων καὶ τιμωμένων, κεφαλή τις ὥσπερ καθέστηκε καὶ μητρόπολις, ὁ ἐν Βλαχέρναις αὐτῆς ὑπερένδοξος καὶ θεῖος ναός, πάντων ἀνέχων, πάντων ὑπερλάμπων, καθάπερ πάντας ἀνέχει καὶ ὑπερλάμπει τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων, ἥλιος*».

Τῇ 2 Φεβρουαρίου, ἑορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς, ἀνήρχοντο οἱ βασιλεῖς ἐκ τῶν μεγάλων ἀνακτόρων, ἐν μεγάλῃ πομπῇ εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν, μεθ' ὅλων τῶν αὐλικῶν καὶ τοῦ πατριάρχου. Τὴν παραμονὴν τῆς Ὀρθοδοξίας ὁ πατριάρχης μετὰ πάντων τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων, τῶν διατριβόντων ἐν Κων)πόλει, ἀπήρχετο πρὸς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν. Μετ' αὐτῶν προσήρχοντο καὶ πάντες οἱ ἐν ταῖς μοναῖς ἐνασκούμενοι μοναχοί. Τὸ πρωὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας εἰσήρχετο εἰς τὸν ναὸν ὁ βασιλεύς, καὶ ἅπτων κηρόν, καὶ δεχόμενος θυμιατὸν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πραιποσίτου[1], ἐθυμία τὸ θυσιαστήριον καὶ τὴν ἁγίαν Σορόν[2], καὶ μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, ἀπήρχοντο εἰς τὰ ἴδια. Ἐδῶ συνῆλθεν ἡ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων σύνοδος ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἐν τῇ ὁποίᾳ οἱ ἱερεῖς ἀνεφώνησαν· «*Σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ὅτι σύ, βασιλεῦ, ἐλυτρώσω ἡμᾶς ἐκ τῶν εἰδώλων*».

1. *Πραιπόσιτος* ἐκαλεῖτο ὁ ἐν τῇ βυζαντιακῇ Αὐλῇ προϊστάμενος τῶν ὑπηρετούντων τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς δεσποίνης· ὤφειλε δὲ νὰ ἦναι καλλίφωνος καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ, διότι οὗτοι ἔψαλλον τοὺς κατὰ πᾶσαν τελετὴν ᾀδομένους ἱάμβους.

2. *Σορός* (ἡ) ἐλέγετο τὸ ἀγγεῖον ἢ δοχεῖον, ἐν ᾧ ἐσωρεύοντο, ἐναπετίθεντο καὶ ἐφυλάσσοντο τὰ ὀστᾶ νεκροῦ.

Ἡ Νεαρὰ τοῦ Ἡρακλείου ὁρίζει διὰ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις τοὺς ἀκολούθους ἱερεῖς:

Πρεσβύτερους	12	Ἀναγνώστας	20
Διακόνους	18	Ψάλτας	4
Διακονίσσας	6	Πυλωροὺς	6
Ὑποδιακόνους	8	Ὅλους	74

Ἑτέρα προέλευσις εἰς τὸν ναὸν τοῦτον ἐγίνετο τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, ὅταν ὁ βασιλεύς, ἱππεύων ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, ἀπήρχετο εἰς Βλαχέρνας. Οἱ πατρίκιοι ἐκκλησιάζοντο ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ὅπου ὁ πατριάρχης ἐτέλει τὰς θείας κατηχήσεις. Ὁ βασιλεύς, ἐπιστρέφων ἐκ Βλαχερνῶν, ἐπεσκέπτετο τὰ καθ' ὁδὸν πτωχοτροφεῖα, λωβοκομεῖα, διανέμων τοῖς γηροκομουμένοις χρήματα καὶ τροφάς. Εἰσήρχετο εἰς τὰ ἀνάκτορα περὶ τὴν θην μ. μ.

Λέων ὁ Γραμματικὸς μνημονεύει καὶ ἑτέραν λιτὴν[1] ἐν Βλαχέρναις, καλουμένην *πρεσβεῖαν* «τὴν κατὰ Παρασκευὴν τελουμένην», διαταχθεῖσαν ὑπὸ Μαυρικίου, γαμβροῦ τοῦ Τιβερίου.

Ἐκ τῶν πολλῶν περὶ τοῦ ναοῦ τούτου γεγραμμένων ἀντιγράφω τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου τὰ «*ὅσα δεῖ παραφυλάττειν τῶν δεσποτῶν ἀπιόντων λούσασθαι ἐν Βλαχέρναις*.

Τῇ Παρασκευῇ ἅπασα ἡ σύγκλητος συναθροίζεται ἔξω τῆς χερσαίας πύλης τῶν Βλαχερνῶν, ὅπου ὁ βασιλεὺς προσέρχεται διαπλεύσας ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα μέχρι τῆς ἀποβάθρας, μετὰ τοῦ Δρουγγαρίου τῆς Βίγλας[2]. Οἱ βασιλεῖς, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν

1. *Λιτὴ* (ὅθεν τὸ *Λιτανεύω, Λιτανεία*) δηλοῖ ἱκεσίαν, παράκλησιν διὰ δημοσίας τελετῆς. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς συνηθέστερον ἡ λέξις ἀπαντᾷ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν.

2. *Δρουγγάριος τῆς Βίγλας* ἐκαλεῖτο ἐν τῇ βυζαντιακῇ Αὐλῇ ὁ χιλίαρχος, ὁ ἀρχηγὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς σωματοφυλακῆς.

περιεστώτων, ἀπέρχονται κατ' εὐθεῖαν διὰ τῆς ὁμωνύμου χερσαίας πύλης εἰς τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν. Εἰσερχομένων τῶν βασιλέων εἰς τὸν νάρθηκα, ἅπτουσι κηρούς, διέρχονται τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν σωλέαν, καί, εἰσερχόμενοι διὰ τῶν ἁγίων θυρῶν, ἀσπάζονται τὴν ἁγίαν ἐνδυτήν. Εὐχομένων δὲ τῶν βασιλέων ἐνώπιον τοῦ ἁγίου βήματος, οἱ μὲν βασιλικοὶ ἵστανται εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἁγίας Σοροῦ, οἱ δὲ βασιλεῖς ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου ἀπέρχο ται διὰ τοῦ πρὸς ἀνατολὴν δεξιοῦ μέρους τοῦ βήματος καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἁγίας Σοροῦ. Οἱ βασιλεῖς ἐκ νέου ἅπτουσι κηροὺς εἰς τὰς βασιλικὰς πύλας τῆς ἁγίας Σοροῦ, εἰσέρχονται, κλείονται αἱ πύλαι καὶ ἐκτελοῦσιν ὅσα ἐξετέλεσαν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ ναοῦ.

Μετὰ ταῦτα οἱ βασιλεῖς εἰσέρχονται εἰς τὰ ἀποδυτά, περιβάλλονται χρυσᾶ λέντια καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον λοῦσμα. Προεισέρχονται τῶν βασιλέων αὐλικοί τινες κρατοῦντες κηρούς, τοὺς ὁποίους ἅπτουσιν οἱ βασιλεῖς εὐχόμενοι. Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ κολύμβου ἵστανται οἱ πραιπόσιτοι μετὰ τῆς ἰδιαιτέρας θεραπείας τῶν βασιλέων. Εἰσερχόμενοι ἅπτουσι κηρούς, καί, προσκυνοῦντες τὰς ἀργυρᾶς εἰκόνας ἐν τῷ κολύμβῳ, διέρχονται τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ κολύμβου· εἶτα ἅπτουσι κηροὺς εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὴν κόγχην, ἐν ᾗ καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου. Ἐσωθεν ἀπέρχονται ἀριστερᾷ ἐν τόπῳ, ὅπου εἶναι ἡ ἐκ μαρμάρου ἐκτύπωσις τῆς χειρὸς τῆς Θεοτόκου. Εἰσέρχονται τέλος εἰς τὸν Ἅγιον Φωτεινόν, εἰς τὸν ἐνδότερον θόλον, καὶ ἅπτουσι κηροὺς ἔμπροσθεν τῆς μαρμαρίνου εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, ἐκ τῶν χειρῶν τῆς ὁποίας ἐκχύνεται τὸ ἁγίασμα. Μετὰ ταῦτα ἐξέρχονται οἱ βασιλεῖς, ἐνδύονται καὶ περιβάλλονται λέντια χρυσοῦφαντα. Μετά τινας εὐχὰς λαμβάνουσιν οἱ

δεσπόται ἁγίασμα, ἐκ νέου καταδύουσι καὶ ἀπέρχονται εἰς τὸ ἀποδυτόν, καὶ ἐσωθεν εἴτε εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν εἴτε εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν πολλὰ περὶ τοῦ ναοῦ τούτου Πρὸ πάντων, ὅτι κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ναοῦ ἦτο παρεκκλήσιον καλούμενον *Ἁγία Σορός*, ὅπου ἱφυλάττοντο τὸ ὠμοφόριον καὶ ἡ τιμία ἐσθὴς τῆς Θεοτόκου καὶ ὅπου μόνος ὁ βασιλεὺς συνεχωρεῖτο νὰ εἰσέλθῃ.

Τὸ ἁγίασμα, ὡς σήμερον φαίνεται, ἀπώλεσε τὰς εἰκόνας καὶ τὰ μαρμάρινα ἐκτυπώματα, τὰ ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀναφερόμενα. Σῴζει τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ σχῆμα, τὸν κόλυμβον, καὶ τὸν ἐνδότερον θόλον, τὸν Ἅγιον Φωτεινόν, ὅπου σήμερον δὲν σῴζεται τὸ ἐλάχιστον σημεῖον βυζαντινῆς τέχνης.

Ἐμακρηγόρησα περιγράφων τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, τοσούτῳ ἠμελημένην τὴν σήμερον ὑπὸ πάντων τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν. Ἄνευ τῆς συντόνου μελέτης τῆς ἐκκλησίας ταύτης καὶ τοῦ ὑπερκειμένου ἀνακτόρου τῶν Βλαχερνῶν οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν Σταυροφόρων καὶ τὰς πολλὰς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦτον ἁφῆρεσαν οἱ Λατῖνοι ἐπὶ τῆς τετάρτης Σταυροφορίας τὸν βραχίονα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ σῶμα τῆς ἁγίας Λουκίας καὶ Σταυρὸν θαυματουργόν. Ταῦτα μέχρι σήμερον σῴζονται ἐν Βενετίᾳ.

Τὴν ἐκκλησίαν ταύτην εὑρῆκαν κατηρειπωμένην οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπὶ τῆς Ἁλώσεως. Ὀγδοήκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸν Πέτρον Γύλλιον, διατρίβοντα τότε ἐν Βυζαντίῳ, καὶ αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς πυρποληθείσης ἐκκλησίας ὁλονὲν ἠφανίζοντο.

Ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς Ἁλώσεως μέχρι τῆς σήμερον τὸ

ἁγίασμα τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσέτι προστρέχουσί τινες τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ, τελουμένῃ τῇ 31 Ἰουλίου, ἐπωλήθη εἰς Ὀθωμανόν, καρπιζόμενον πλούσια δωρήματα ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς. Ἀνηγέρθη ἄνω τοῦ ἁγιάσματος ξύλινον οἴκημα, κτῆμα Ὀθωμανοῦ. Οὐδέποτε ὅμως ἐπειράθησαν οἱ Ὀθωμανοὶ νὰ μεταβάλωσι τὸν ναὸν τοῦτον εἰς τέμενος. Τὸν παρελθόντα αἰῶνα συγκατῴκουν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἁγιάσματος πλεῖστοι Ἀτσιγγανοί, οἵτινες, ἐκδιωχθέντες ἐκεῖθεν, ἐνδιαιτῶνται ὑπὸ τὰ ἠρειπωμένα ἀνατολικὰ τείχη τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν.

Τὸν ναὸν ἠγόρασεν ἡ συντεχνία τῶν Γουναράδων ἀπὸ τὸν ὀθωμανὸν κτήτορα. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνηγέρθη παρὰ τὸ ἁγίασμα ναΐσκος Ἀνασκαπτομένων τῶν θεμελίων, εὑρέθησαν τεμάχια μαρμάρου πορφυροῦ καὶ τμῆμα κίονος. Ταῦτα ἀνῆκον εἰς τὸ δάπεδον τοῦ βυζαντινοῦ ἁγιάσματος, διότι ἡ ἐκκλησία ἦτο ὑπεράνω αὐτοῦ.

Σήμερον τὸ ἁγίασμα τοῦτο σῴζεται ὡς τὸ περιγράφει ὁ Πορφυρογέννητος. Ἐν τῇ βορείῳ πλευρᾷ τοῦ περιβόλου ἐφαίνοντο, ὡς πρὸ ὀλίγου χρόνου, δύο ἁψῖδες εὐτελεστάτης ἐργασίας καὶ ὕλης, μνημονευόμεναι ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Πατριάρχου. Ὁ περίβολος ὁ ἀρχαῖος ἦτο ἐκτενέστερος τοῦ σημερινοῦ καὶ ἐξετείνετο πρὸς νότον μέχρι τῶν βορείων τειχῶν τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν καὶ πρὸς βορρᾶν μέχρι τῶν παραλίων τειχῶν. Ὑπὸ τὸ τεῖχος τοῦτο τοῦ παλατίου εἶναι δύο μέγιστα ὑπόγεια, καὶ ἐντὸς τοῦ τείχους κρύπται τετράγωνοι καὶ ἐπιμήκεις, μήκους 2,50μ. καὶ πλάτους 0,75μ. Πιθανὸν ὅτι ἐν τοῖς ὑπογείοις καὶ ταῖς κρύπταις ταύταις ἐνέθετον τὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων ἱερέων. Ἐκ τούτων ὅλων συμπεραίνω ὅτι ὁ ναὸς ἐξετείνετο μέχρι τοῦ τείχους τοῦ παλατίου, ἀπὸ

τοῦ ὁποίου σήμερον διαχωρίζεται διὰ τῆς ὁδοῦ Λιβάζ ἐφέντη.

Κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ κλεινοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου, ὁ ἅγιος Δημήτριος, τοῦ Καβάδη ἐπιλεγόμενος, ἦτο ναὸς χρ[illegible] μετὰ τροῦλλου «καὶ ἔσωθεν καθιστορισμένος διὰ μωσείου». Ὁ ναὸς οὗτος κατεστράφη, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑκατοῦ ὀγδόου αἰῶνος ἀνηγέρθη ὁ νῦν ξυλόστεγος. Ὁ ναὸς οὗτος οὐδέποτε μνημονεύεται ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Βυζαντινῶν. Εἰκάζει ὁ Πατριάρχης ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Καβάδη, «ἐφημέρως χρισθέντος βασιλέως» τῷ 1204, ἀνήγειρε τὸν ναὸν τοῦτον.

Μισητὴς ἐλευθερίας δὲν ἐφάνη κανεὶς ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον· διότι ἡ ἐλευθερία εἶναι αἴσθημα ριζωμένον εἰς ὅλων τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὸν ὅστις μᾶς ἔπλασεν αὐτεξουσίους· ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἐπαγγελλομένους φίλους αὐτῆς ὀλίγοι τὴν γνωρίζουν. Ἄλλοι τὴν ἐπιθυμοῦν διὰ μόνους ἑαυτούς· ἄλλοι τὴν συγχέουν μὲ τὴν ἀκολασίαν, νομίζοντες ἐλευθερίαν τὴν θρασύτητα νὰ μὴ σέβωνται τοὺς νόμους, μηδὲ νὰ πείθωνται εἰς τοὺς ὑπηρέτας τῶν νόμων, τοὺς ἄρχοντας. Ἂν ἐδιδάσκοντο παιδιόθεν εἰς τὰ σχολεῖα τὴν ἐπιστήμην αὐτῆς, ἤθελαν καταπεισθῆ ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία περιέχεται εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια: «Ἀνθρώπων μηδενὸς μήτε τύραννον μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάναι».

Α. ΚΟΡΑΗΣ

Εὐκολώτερον εἶναι νὰ κρατῇ τις ἄνθρακα πεπυρωμένον ἐπὶ τῆς γλώσσης ἢ λόγον μυστικόν. ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Μόνη ἡ ἀληθὴς παιδεία, ἤγουν ἡ ὑπὸ ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεων συνοδευομένη, ἡ συγχρόνως καὶ νοῦν καὶ καρδίαν μορφοῦσα, δύναται νὰ ὁδηγήσῃ ἔθνος τι πρὸς τὸν ἀληθῆ πολιτισμόν. Δ. Σ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

Ἡ ἐργασία εἶναι προσευχή. ΑΓΙΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΙΚΕΛΑ

Ὁ Δημήτριος Βικέλας, καταγόμενος πατρόθεν ἐκ Βεροίας τῆς Μακεδονίας, ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ τῷ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Κηφισίᾳ τῇ ἑβδόμῃ Ἰουλίου 1908. Πρῶτον ἔργον τοῦ Δημητρίου Βικέλα εἶναι ἡ μετάφρασις τῆς *Ἐσθῆρ* τοῦ Ῥακίνα, ἐκδοθεῖσα μετὰ καὶ ἄλλων ποιημάτων ἐν Σύρῳ τῷ 1851. Ὁ Βικέλας ἠσχολήθη ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἐξελλήνισιν τῶν δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ, συγγράψας καὶ πλεῖσθ' ὅσα πρωτότυπα ποιήματα καὶ διηγήματα μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ ἁβρότητος, δημοσιευθέντα ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» καὶ ἀλλαχοῦ. Τῷ 1881 ἐξέδωκε, πλὴν τῶν ἐξ δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ καὶ τῆς *Περὶ Βυζαντινῶν μελέτης*, τὸ δεύτερον τὰ *Δανικὰ Παραμύθια* τοῦ Ἀνδερσεν καὶ τοὺς *Στίχους* (1885), τὰ *Διηγήματα*, τὰς *Διαλέξεις* καὶ *Ἀναμνήσεις* (1893) καὶ ἄλλα πολλὰ ἕκτοτε εἰς μικρὰ τομίδια. Ὅ,τι ὅμως ἐκ τῶν ἔργων τοῦ διαπρεποῦς συγγραφέως εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, συμφυὲς τῷ ὀνόματι τοῦ Δ. Βικέλα εἶναι ὁ *Λουκῆς Λάρας*, αὐτοβιογραφία γέροντος Χίου, ἐξιστοροῦντος διαφόρους περιπετείας τῆς ὡραίας νήσου μετὰ φιλαληθείας καὶ ζωηρότητος ἐκτάκτου, ὅθεν καὶ μετεφράσθη εἰς δέκα καὶ τέσσαρας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἐκδοθεὶς τετράκις ἤδη καὶ τῷ 1892 πολυτελῶς καὶ μετὰ καλλιτεχνικῶν εἰκόνων. Ὁ Δημήτριος Βικέλας ἵδρυσεν ἐν Ἀθήναις καὶ τὸν «Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων», εἰς ὃν ἀφιέρωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ἐθνωφελοῦς βίου καὶ μέγα μέρος τῆς ἰδίας περιουσίας, ὡς καὶ τὸ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐκδοθὲν τελευταῖον ἔργον «Ἡ ζωή μου» (1908).

ΤΑ ΟΡΦΑΝΑ

—Μάνα, κοιμᾶσαι; Ἄνοιξε τὰ 'μάτια σου κι' ὁμίλει,
ὁμίλει καὶ σκιαζόμασθε νὰ σοῦ 'μιλοῦμε μόνα.
Ἄλλαις φοραὶς 'ς τὸν ὕπνο σου ἐσάλευες τὰ χείλη,
κι' ὅταν 'κοιμώσουν ἔμοιαζε πῶς λὲς τὴν προσευχή σου.
Ἀπόψε εἶσαι ἥσυχη καὶ κρύα 'σὰν εἰκόνα,
τὰ χείλη σου ἀκίνητα, βουβὴ ἡ ἀναπνοή σου.

Μάνα, γιατί 'ς τὸ στῆθός σου γέρνεις τὴν κεφαλή σου;
Σ' ἔφταίξαμε τὰ ἔρημα κ' ἐσφάλισες τὸ 'μάτι,
καὶ δὲν γυρίζεις νὰ μᾶς 'δῇς 'ς τὰ πόδια σου πεσμένα;

Ὁ λύχνος σβύνει, 'ς τὴ γωνιὰ τὰ ξύλα στακτωμένα
τρίζουνε· ἂν δὲν μᾶς 'νοιασθῇς, μανούλα, σὲ κομμάτι
κ' ἐμεῖς κι' ὁ λύχνος κ' ἡ φωτιὰ μαζὶ θ' ἀποσβυσθοῦμε.
Καὶ τί θὰ 'πῇς ὅταν μᾶς 'δῇς νεκρὰ καὶ παγωμένα,
καὶ μᾶς 'μιλῇς κ' ἐμεῖς νεκρὰ τί λέγεις δὲν θ' ἀκοῦμε;
Τοῦ κάκου θὰ παρακαλῇς γιὰ 'μᾶς τὴν Παναγιά σου,
θὰ μᾶς κρατῇς ἀναίσθητα 'ς τὴν κρύαν ἀγκαλιά σου.

Ξύπνησε, μάνα, βάλε μας καὶ 'μᾶς νὰ κοιμηθοῦμε·
φέρε τὰ κρύα χέρια σου μέσ' 'ς τὰ ζεστά μας στήθη·
ἄχ! τόσην ὥρα τὰ πτωχὰ σὲ κράζουμε τοῦ κάκου.
Ξύπνησε, μάνα, νὰ μᾶς 'πῇς κἀνένα παραμῦθι·
'πέ μας τὸ βασιλόπουλο, ποὺ χρυσᾶ ροῦχα ἐφόρει,
ποὺ ἦταν ἡ ἀγάπη του μέσ' 'ς τὴ σπηλιὰ τοῦ δράκου,
ποὺ εἶχε ἄσπρο ἄλογο μὲ πέταλ' ἀσημένια,
κ' ἐσκότωσε τὸν δράκοντα καὶ τοὔκλεψε τὴν κόρη.
Ἢ φέρε τ' *Ὡρολόγι* σου εἰκόνες νὰ μᾶς δείξῃς,
νὰ ἰδοῦμ' ἀγγέλους μὲ πτερὰ κι' ἁγίους μὲ τὰ γένεια,
καὶ τὸ Χριστὸ 'ς τῆς Παναγιᾶς τὴ μητρικὴν ἀγκάλη.

Ἄκουσε, μάνα, ξύπνησε! τὰ 'μάτια δὲν θ' ἀνοίξῃς;
Σκιαζόμασθε... ὁ λύχνος μας σβύνει ἀγάλι, ἀγάλι·
κρυόνουμε καὶ 'ς τὴ γωνιὰ ἔγειν' ἡ στάκτη στίβα·
ξύπνησε, μάνα, τὰ στοιχειὰ θὰ 'μβοῦν μέσ' 'ς τὴν καλύβα.
Ὦ! φθάνει πλειὰ ὁ ὕπνος σου, ἡ προσευχή σου φθάνει.
Μὴ μᾶς τρομάζεις! Ἄνοιξε τὰ 'μάτια σου, μητέρα!
Ἄλλη φορὰ μᾶς ἔλεγες γιὰ 'κεῖνον ποὺ 'πεθάνῃ,
πῶς μεταβαίνει 'ς ἄλλη γῆ, σὲ μιὰ ζωὴ δευτέρα.
Γιὰ θάνατο, γιὰ μνήματα μᾶς ἔλεγες, 'θυμᾶσαι;
γιὰ 'πέ μας τ' εἶν' ὁ θάνατος; Δὲν μᾶς 'μιλεῖς; Κοιμᾶσαι;

Ὁλονυκτὶς τὰ ὀρφανὰ ἔτσι παραπονοῦνταν,
κι' οὐδ' ἄκουε κι' οὐδ' ἄνοιγε τὰ 'μάτια της ἡ μάνα·
κι' ὅταν 'ξημέρωσ' ἡ αὐγὴ κ' ἐκείνη ἐκοιμοῦνταν,
λυπητερὰ 'ς τὴν ἐκκλησιὰ ἐσήμαν' ἡ καμπάνα.
Κ' οἱ χωρικοί, ποὺ ἤρχονταν τὸ βράδ' ἀπ' τὸν ἀγρό τους,
'ς τὴν θύρα τὴν 'μισανοικτὴ ἐγύριζαν τὸ 'μάτι,
κ' ἐστέκουνταν κ' ἐκύτταζαν 'ς τὸ εὔκαιρο κρεββάττι
γονατιστὰ τὰ δυὸ παιδιὰ νὰ κάνουν τὸ σταυρό τους.

Εἰς τὰ ἔθνη, ὅπου ἡ παιδεία δὲν εἶναι ἐξαπλωμένη καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν φωτίζει τοὺς νέους, οἱ γέροντες ἔχουν τὰ πρωτεῖα τῆς γνώσεως· ὅποιος εἶδε πρωϊμώτερα τὸν ἥλιο, ἔχει καὶ πράξεις περισσότερη τῆς ζωῆς. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Ἡ ἑπομένη βαθεῖα συμβουλὴ πρὸς τοὺς νέους ὑπάρχει ἐγγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ ὡρολογίου τοῦ ἐν Ὀξωνίᾳ σχολείου· «Periunt et imputantur», ἤτοι «Ἀπόλλυνται αἱ ὧραι καὶ εἴμεθα ὑπεύθυνοι δι' αὐτάς».

Τὸ λαλεῖν πολλὰ καὶ καλῶς εἶναι τοῦ εὐφυοῦς πλεονέκτημα· τὸ λαλεῖν ὀλίγα καὶ καλῶς, χαρακτηριστικὸν τοῦ φρονίμου· τὸ λαλεῖν πολλὰ καὶ κακῶς, ἐλάττωμα τοῦ ἀδολέσχου· τὸ λαλεῖν ὀλίγα καὶ κακῶς, χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀνοήτου. LAROCHEFOUCAULD

Ἰδοὺ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, οὓς δύνανται νὰ περιλάβωσιν αἱ μεγάλαι τῆς Εὐρώπης ἐκκλησίαι: Ὁ ἅγιος Πέτρος τῆς Ῥώμης 54 000, ὁ ναὸς τοῦ Μιλάνου 37 000, ὁ ἅγιος Παῦλος τοῦ Λονδίνου 25 000, ἡ ἁγία Σοφία τῆς Κωνσταντινουπόλεως 23 000, ἡ Παναγία τῶν Παρισίων 21 000, ἡ μητρόπολις τῆς Πίσης 13 000, ὁ ἅγιος Μᾶρκος τῆς Βενετίας 7 000.

Λαλήσας μέν, πολλάκις μετενόησα, σιωπήσας δέ, οὐδέποτε.
ΣΙΜΩΝΙΔΗΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ μέγιστος τῶν νεωτέρων ἑλλήνων συγγραφέων, ὁ πατὴρ τῆς νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης, ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῇ 27 Ἀπριλίου 1748. Ὁ Κοραῆς ἦτο γλωσσομαθέστατος, μεταφράζων δὲ διάφορα ἰατρικὰ συγγράμματα ἀπὸ μιᾶς γλώσσης εἰς ἑτέραν, ἐπορίζετο τὰ πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ ἀναγκαιοῦντα. Ἐσπούδασε δὲ κυρίως τὴν ἰατρικὴν ἐν τῷ Montpellière τῆς Γαλλίας, ἀλλ' οὐδόλως ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ἀφοσιωθεὶς καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν συγγραφὴν ὠφελιμωτάτων καὶ πολλῶν βιβλίων. Ὁ Κοραῆς ἦτο πολυμαθέστατος καὶ κριτικώτατος ἀνήρ, μέχρι δὲ τῆς σήμερον καὶ διηνεκῶς θὰ θαυμάζωνται τὰ προλεγόμενα καὶ αἱ κριτικαὶ αὐτοῦ παρατηρήσεις εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς, ἐκδοθέντας δαπάνῃ τῶν Ἀδελφῶν Ζωσιμάδων. Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, μεστὰ πάσης ἀρετῆς καὶ τεκμήρια τῆς ἀκαταβλήτου φιλοπονίας τοῦ ἀνδρός, εἶναι πολυπληθέστατα. Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν ἐν Παρισίοις τῇ 25 Μαρτίου 1833. Μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς εἰργάζετο συγγράφων. Τὸν μέγαν τοῦτον συγγραφέα καὶ ἄνθρωπον καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐξύμνησεν ἐναϊσίως διὰ τριτόμου ὀγκώδους συγγράμματος, ἐν Τεργέστῃ ἐκδοθέντος (1889—1890), ὁ πολυμαθὴς Δ. Θερειανός.

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἕνας ἀπὸ τοὺς συμπολίτας μου χίους φίλους μ' ἐρωτοῦσε μίαν των ἡμερῶν εὑρισκόμενος εἰς τοὺς Παρισίους, ἂν ἐφρόντισα νὰ γράψω τὸν βίον μου. Ἡ ἐρώτησίς μ' ἐφανη παραξενος· πιθανὸν ὅτι παραξενον ἔκρινε κ' ἐκεῖνος τὴν ἀπόκρισίν μου.

Ὅστις ἱστορεῖ τὸν ἴδιον βίον, χρεωστεῖ νὰ σημειώσῃ καὶ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῆς ζωῆς του μὲ τόσην ἀκρίβειαν, ὥστε μήτε τὰ πρῶτα νὰ μεγαλύνῃ, μήτε τὰ δεύτερα νὰ σμικρύνῃ ἢ νὰ σιωπᾷ παντάπασι· πρᾶγμα δυσκολώτατον, διὰ τὴν ἔμφυτον εἰς ὅλους μας φιλαυτίαν. Ὅστις ἀμφιβάλλει περὶ τούτου, ἂς κάμῃ τὴν πεῖραν νὰ χαράξῃ δύο μόνους στίχους τῆς βιογραφίας του, καὶ θέλει καταλαβεῖν τὴν δυσκολίαν.

Κατορθώματα τοῦ βίου μου ἄξια λόγου δὲν ἔχω νὰ ἀπαριθμήσω· τὰ ἁμαρτήματά μου ἤθελα μετὰ χαρᾶς δημοσιεύσειν, ἂν ἔβλεπα ὅτι ἔμελλε νὰ διορθώσῃ κανένα ἡ δημοσίευσις. Γράφω λοιπὸν ἁπλᾶ τινα τῆς ζωῆς μου συμβάματα· καὶ τοῦτο ὄχι δι' ἄλλο (μαρτύρομαι τὴν ἱερὰν ἀλήθειαν), πλὴν διὰ νὰ ἐπανορθώσω τινὰ σφάλματα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καὶ ζῶντα ἀκόμη (δὲν ἠξεύρω διὰ ποίαν αἰτίαν) ἠθέλησαν νὰ μὲ βιογραφήσωσιν.

Ἐγεννήθην πρωτότοκος τὴν 27 Ἀπριλίου τοῦ 1748 ἔτους εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Κοραῆν, Χῖον τὴν πατρίδα, καὶ τὴν Θωμαΐδα Ῥυσίαν[1], Σμυρναίαν. Ἀπὸ τὰ ὀκτὼ των τέκνα ἔμεινα ἐγὼ καὶ ὁ τρία ἔτη νεώτερός μου ἀδελφὸς Ἀνδρέας. Ὁ πατήρ μου δὲν εὐτύχησε νὰ λάβῃ παιδείαν, ὄχι μόνον διότι ὅλον τὸ ἔθνος ἦτο τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀπαίδευτον (παρεκτὸς ὀλίγων, στολισμένων μὲ ψευδοπαιδείαν πλέον παρὰ μὲ ἀληθινὴν παιδείαν), ἀλλὰ καὶ διότι εἶχε μείνει ὀρφανὸς εἰς πάντα πρυφερὰν ἡλικίαν. Ἡ μήτηρ μου ἔλαβεν ἐλευθεριωτέραν ἀνατροφήν, διότι εὐτύχησε νὰ ἔχῃ πατέρα Ἀδαμάντιον τὸν Ῥύσιον, τὸν σοφώτατον ἐκείνου τοῦ καιροῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἄνδρα, ὅστις ἀπέθανεν ἓν ἔτος (1747) πρὸ τῆς γεννήσεώς μου. Αὐτὸς ἐχρημάτισεν, ἔτι νεος ὤν, διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς Χίον, μετα ταῦτα ἦλθεν εἰς

1. Ὁ πρὸς μητρὸς πάππος τοῦ Κοραῆ ἐκαλεῖτο *Ῥύσιος*, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς γενετείρας αὐτοῦ *Ῥυσίου*, ὡς στερούμενος ἴσως οἰκογενειακοῦ ἐπιθέτου, καὶ διὰ τοῦτο καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ *Ῥυσίου* ἐκαλοῦντο *Ῥύσιαι*. Τὸ *Ῥύσιον*, κείμενον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀστακηνοῦ Κόλπου, εἶναι ὀνομαστὸν διὰ τοὺς ξηροὺς σκόμβρους (τσίρους) αὐτοῦ, καλεῖται δὲ κοινῶς *Ἀρετσοῦ* (τουρκ. *Δάριτζα*).

Σμύρνην, ὅπου ἐνυμφεύθη χήραν τινὰ ἀγκυρανήν[1]. Οὗτος, μὴ γεννήσας ἀρσενικόν, ἐπαρηγόρησε τὴν ἀποτυχίαν του, σπουδάσας νὰ ἀναθρέψῃ ὡς υἱοὺς τὰς τέσσαρας θυγατέρας του, Θωμαΐδα τὴν μητέρα μου, καὶ τὰς τρεῖς αὐτῆς ἀδελφάς, Ἀναστασίαν, Θεοδώραν καὶ Εὐδοκίαν. Ἡ κατάστασις τοῦ Γένους[2] ἦτο τοιαύτη τότε, ὥστε εἰς τὴν μεγαλόπολιν Σμύρνην μόναι σχεδὸν αἱ θυγατέρες τοῦ Ῥυσίου ἠξεύραν νὰ ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι· παρὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν ἐδιδάχθησαν (πολλὰ ὀλίγον ὅμως) καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ Θεοδώρα, σοφωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας, ἀπέθανε παρθένος ἀπὸ τὸ θανατικόν[3]. Ἡ μήτηρ μου ἐκαταλάμβανεν ἱκανῶς τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ τὰ συγγράμματα.

Τῆς μητρός μου ἡ παιδεία δὲν ἤθελ' ἀρκέσειν νὰ παιδεύσῃ ἐμὲ καὶ τὸν ἀδελφόν μου, ἂν δὲν ἐσύντρεχαν ἄλλαι περιστάσεις, αἱ ἑξῆς·

Ὁ πατήρ μου, ἂν καὶ στερημένος παιδείας, ἦτο στολισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ νοῦν ὀξύτατον καὶ ἄλλα τῆς φύσεως δωρήματα πολλά· ὥστε ἐκατάλαβεν ὅτι μόνη ἡ παιδεία τελειοποιεῖ τὰ δῶρα τῆς φύσεως, καὶ ἐπυρώθη μὲ τὸν ἔρωτα τῆς παιδείας· ἀλλά, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ τὴν ἀποκτήσῃ σχολικῶς, ἀνεπλήρωσε τὴν ἔλλειψιν, συχνάζων ὅπου εὗρισκε κανένα λόγιον ἄνδρα, διὰ νὰ ποτίζῃ τὴν δίψαν του μὲ τὴν ἀκρόασιν τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς σοφίας. Παρὰ τὴν φυσικὴν ὀξύνοιαν, εἶχε

1. Ἐξ Ἀγκύρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Πρβλ. ὅσα περὶ Ἀγκύρας ἐγράψαμεν ἐν τοῖς *Μικρασιατικοῖς*, σελ. 110.

2. Ἡ λέξις *Γένος* κεῖται ἀντὶ τῆς *Ἔθνος*, διότι μετὰ τὸν Χριστιανισμὸν ἡ δευτέρα ἐσήμαινε τοὺς εἰδωλολάτρας, τοὺς *ἐθνικούς*· διὰ ταῦτο ἐξεβλήθη τῆς προτέρας ἐννοίας καὶ ἀντικατέστη διὰ τῆς πρώτης.

3. *Θανατικόν* = Τὴν πανώλη, τὸν λοιμόν.

καὶ τὸ χαρισμα τοῦ λόγου. Ὅλη του ἡ ζωὴ ἐδαπανήθη εἰς τὴν φροντίδα τοῦ κοινοῦ μὲ ζημίαν τῆς ἰδίας του οὐσίας[1]. Ὁκτακις ἢ δεκάκις ἐκλέχθη δημογέρων· δὲν ἐπέρασεν ἔτος, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ἢ δημογέρων ἢ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ νοσοκομείου ἢ πρωτομαγίστωρ[2] τοῦ συστήματος τῶν χίων ἐμπόρων. Παρὰ τὰς φροντίδας ταύτας, ὅσοι εἶχον διχονοίας ἐμπορικὰς, οἰκιακὰς ἢ ἄλλας ὁποίας δήποτε διαφοράς, εἰς τὸν πατέρα μου κατέφευγαν, ὡς μόνον ἱκανὸν νὰ τὰς διαλύσῃ μὲ τὴν ἐμπειρίαν του καὶ νὰ εἰρηνοποιήσῃ τοὺς διαφερομένους μὲ τὴν ἔμφυτον ῥητορείαν. Διὰ ταῦτά του τὰ προτερήματα εἶχε τὸν ἐκλέξειν γαμβρὸν ὁ μητρικός μου πάππος, παραβλέψας πολὺ πλουσιωτέρους κατὰ τὴν τύχην καὶ τὴν ὑπόληψιν παρὰ τὸν πατέρα μου ἐπιθυμητὰς τῆς συγγενείας του γαμβροὺς.

Πυρωμένος ἀπὸ τόσον ἔρωτα παιδείας ὁ πατήρ μου, ἀκόλουθον[3] ἦτο νὰ φροντισῃ τὴν παιδείαν τῶν τέκνων του. Ἂν ὁ πάππος μου ἔζη ἀκόμη, εἰς ἐκεῖνον ἀδιστάκτως ἤθελεν ἐμπιστευθῆν τὴν φροντίδα· ἀλλ' ὁ θάνατος ἐκείνου τὸν ἠναγκασε νὰ μας παραδώσῃ εἰς τὸ τότε πρὸ μικροῦ συσταθὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον ἀπὸ ἄνδρα χῖον, Παντολέοντα τὸν Σεβαστόπουλον, τὸ ὁποῖον ἐσχολαρχεῖτο τότε ἀπὸ μοναχόν τινα, ἰθακήσιον τὴν πατρίδα. Ὁ διδάσκαλος καὶ τὸ σχολεῖον ὡμοίαζον ὅλους τοὺς ἀλλοῦ διδασκάλους καὶ τὰ σχολεῖα τῆς τότε Ἑλλάδος, ἤγουν ἔδιδαν διδασκαλίαν πολλὰ πτωχήν, συνωδευμένην μὲ βαβδισμὸν πλουσιοπάροχον. Τόσον ἄφθονα ἐξυλοκοπούμεθα, ὥστε ὁ

1. *Οὐσίας* = Περιουσίας.

2. *Πρωτομαγίστωρ*=Πρόεδρος τῶν μαγιστόρων (μαστόρων), καταστηματαρχῶν, ἀρχηγὸς τοῦ συστήματος (τῆς συντεχνίας).

3. *Ἀκόλουθον*= Σύμφωνον (πρὸς τὰς ἰδέας αὐτοῦ), ἐπόμενον ἦτο...

ἀδελφός μου, μὴ ὑποφέρων πλέον, παρητήθη τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ παρὰ γνώμην τῶν γονέων μας.

Δύο μάλιστα αἰτίαι ἰσχυροποίησαν τὴν ἰδικήν μου ὑπομονήν, ἔρως παιδείας καὶ ἔρως τιμῆς. Ὁ ἔρως τῆς παιδείας μοι ἦτον σροδρός. Τῆς τιμῆς τὸν ἔρωτα ἔτρεφε καὶ νύζανε πρῶτον ἡ φήμη τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ πάππου μου Ἀδαμαντίου τοῦ Ῥυτίου, ἔπειτα ἄλλου συγγενοῦς, μικρὸν παλαιοτέρου, τοῦ ἰατροφιλοσόφου Ἀντωνίου τοῦ Κοραῆ, καὶ τρίτου τοῦ ζῶντος ἀκόμη τότε καὶ διδάσκοντος τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν εἰς τὴν Χίον ἱερομονάχου Κυρίλλου, ἀνεψιοῦ τοῦ πατρός μου (πρὸς μητρός). Ἤθελα σιωπήσειν καὶ ἄλλην αἰτίαν τῆς ὑπομονῆς μου, τὴν πλεονεξίαν, ἂν δὲν ἐχρησίμευεν εἰς τιμὴν τοῦ μακαρίτου παππου μου καὶ εἰς παράδειγμα πῶς χρεωστοῦν νὰ θαρρύνωσιν οἱ γονεῖς τὰ τέκνα των καὶ τοὺς ἀπογόνους των εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν καλῶν.

Εἶπα ὅτι ὁ πάππος μου, λυπημένος πολὺ διὰ τὴν στέρησιν ἀρσενικῶν τέκνων, ἐσπούδασε νὰ κοινωνήσῃ[1] μέρος τῆς σοφίας του εἰς τὰς θυγατέρας. Ἀφοῦ τὰς ὑπάνδρευσε, προικισμένας παρὰ τὴν ἀργυρικὴν δόσιν κάθε μίαν μὲ οἶκον κατεσκευασμένον ἐκ θεμελίων, ἐπρόσμενεν ἀνυπομόνως ἐξ αὐτῶν καρποὺς ἀρσενικούς, διὰ μόνην τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ἀναθρέψῃ αὐτὸς μὲ ἑλληνικὴν παιδείαν.

Βλέπων ὅμως πλησιάζοντα τὸν θάνατον, τοῦ ὁποίου πρόδρομος ἔγεινεν ἡ τύφλωσις τῶν ὀφθαλμῶν του, καί, φοβούμενος τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ποθουμένου, ἔγραψε τὴν διαθήκην του. Τὸ πρῶτον αὐτῆς κεφάλαιον ἄφινε κληρονόμον τῶν βιβλίων του

1. *Νὰ κοινωνήσῃ*= Νὰ κάμῃ μετόχους τῆς ἑαυτοῦ σοφίας τὰς ἰδίας θυγατέρας.

ἀπὸ τοὺς ἀρσενικοὺς μέλλοντας ἀπογόνους τόν, ὅστις ἔμελλε[1] πρῶτος ν' ἀφήσῃ τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον, διδαγμένος κἂν ὅσα ἤξευρεν ὁ διδάσκαλος τοῦ σχολείου. Οἱ συνεριζόμενοι μ' ἐμὲ ἐξάδελφοι καὶ συσχολασταί μου δὲν ἔδειξαν ὀλιγωτέραν προθυμίαν νὰ κληρονομήσωσι τὰ βιβλία· ἡ τύχη ὅμως ἔσυρε πρῶτον ἐμὲ ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ με κατέστησε κληρονόμον τῆς παππικῆς βιβλιοθήκης.

Τὰ βιβλία τοῦ πάππου μου δὲν ἦσαν πολλά· ἦσαν ὅμως ἀρκετὰ νὰ μὲ φέρωσιν εἰς αἴσθησιν, πόσον ἦτο εὐτελὴς ἡ μὲ πολλοὺς ῥαβδισμοὺς ἀποκτηθεῖσα παιδεία καὶ πόσον ἦτον γελοῖος ὁ τῦρος τῆς κεφαλῆς μου, γεννημένος ἀπὸ τὸν συνήθως καὶ κοινῶς τότε διδόμενον τίτλον *Λογιώτατος* ἢ καὶ *Σοφολογιώτατος* εἰς ὅλους, χωρὶς ἐξαίρεσιν, τοὺς γνωρίζοντας τὰς κλίσεις τῶν ὀνομάτων καὶ τὰς συζυγίας τῶν ῥημάτων. Ἔφριξα, ὅταν ἐκατάλαβα πόσα βοηθήματά μ' ἔλειπαν ἀκόμη διὰ νὰ καταλαμβάνω μὲ πληροφορίαν[2] τοὺς ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς, καὶ ἠγανάκτησα συλλογιζόμενος ὅσον ἐξώδευσα ματαίως καιρὸν εἰς ἀπόκτησιν τόσον μικρᾶς ἐπιστήμης, τῆς ἐπιστήμης ὀλίγων λέξεων. Μόνην παρηγορίαν εὑρίσκω τὸ νέον ἀκόμη τῆς ἡλικίας, ἥτις μ' ἐσυγχώρει ν' ἀνοικοδομήσω ὁπωσοῦν τὴν κακοκτισμένην σοφίαν μου. Ἀλλ' εἰς πόλιν, ἂν καὶ μεγαλόπολιν, ὁποία ἦτον ἡ Σμύρνη τότε, ἔλειπαν τὰ μέσα τοιαύτης ἀνοικοδομῆς. Ἡ τόση ἐπιθυμία ἐξήπτετο καθ' ἡμέραν καὶ μ' ἐφλόγιζεν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν μάλιστα τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, ἕως ἔβλαψε καὶ τὴν ὑγείαν μου. Ἀπὸ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἤρχισα νὰ πτύω αἷμα, καὶ τὸ ἔπτυσα ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ. Ἀπὸ τότε δὲν ἔπαυσα νὰ τὸ πτύω, ἐκ μακρῶν διαστημάτων ὅμως, ἕως σχεδὸν τὸ ἑξηκοστόν. Μ' ὅλον τοῦτο οὔτ' ἡ νοσηρὰ κατάστασις οὔτ' ὁ φόβος μὴ τὴν αὐξήσω δέν μου ἐμπόδισε τὴν δίψαν τῆς παιδείας.

Μόλις εὗρηκα ἄνθρωπον νὰ μὲ διδάξῃ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν, καὶ πλειοτέραν δυσκολίαν ἀπήντησα νὰ εὕρω διδάσκαλον τῆς γαλλικῆς. Ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα ἦτον ἡ μόνη τότε διδασκομένη εἰς ὀλίγους τινὰς νέους, τὸ πλέον δι' ἐμπορικὰς χρείας παρὰ μὲ σκοπὸν νὰ αὐξήσωσι τὴν γνῶσίν των· καὶ τῆς γαλλικῆς ἐπενόησα πρῶτος σχεδὸν ἐγὼ νὰ ζητήσω διδάσκαλον, βοηθούμενος ἀπὸ τοῦ πατρός μου τὴν πρόθυμον χορηγίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ τῆς ἰταλικῆς καὶ ὁ τῆς γαλλικῆς διδάσκαλος τοῦτο μόνον ἐδιάφεραν ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχα ἐλευθερωθῆν τῆς ἑλληνικῆς διδάσκαλον, ὅτι μ' ἐδίδασκαν χωρὶς ῥαβδισμούς.

Καὶ τὰς δύο ταύτας γλώσσας ἐσπούδαζα ὄχι τόσον διὰ τὴν ἀπ' αὐτὰς ὠφέλειαν, ἐπειδὴ οὔτ' εἶχα οὔτ' εὔκολον ἦτο νὰ δανεισθῶ εἰς ἀνάγνωσιν ἰταλικὰ ἢ γαλλικὰ βιβλία, ὅσον ὡς προσδοποίησιν εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Τὴν ἐπιθυμίαν ταύτης τῆς γλώσσης ἄναψαν εἰς τὴν ψυχήν μου αἱ λατινικαὶ σημειώσεις πολλῶν ἑλληνικῶν βιβλίων, καὶ ἐξαιρέτως αἱ σημειώσεις τοῦ Κασωβῶνος. Εὑρέθη κατὰ τύχην μεταξὺ τῶν βιβλίων τοῦ πάππου μου ἡ μετατυπωθεῖσα (1707) εἰς Ἀμστελόδαμον ἔκδοσις τοῦ Στράβωνος ἀπὸ τὸν Κασωβῶνα. Λέγω *κατὰ τύχην*· διότι τοιαῦται ἐκδόσεις εἰς τὴν Σμύρνην

1. Σήμερον, ὅτε προώδευσεν ἱκανῶς ἡ γραφομένη γλῶσσα, προσεγγίζουσα πρὸς τὴν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἄλλων τῶν κλασικῶν χρόνων συγγραφέων, δὲν μεταχειριζόμεθα τοιαύτας ἀναλύσεις· προτιμῶμεν δὲ τὰ συνετυγμένα· ἀντὶ *Τὸν, ὅστις ἔμελλε* κτλ., γράφομεν· *Τὸν μέλλοντα* κτλ.

2. *Πληροφορίαν*= Ἀκρίβειαν.

τότε ἦσαν ἀπὸ τὰ ἀνήκουστα. Εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου ἐσπούδαζα, δὲν εὑρίσκετο, καὶ πιθανὸν ὅτι οὐδ' ἐγνωρίζετο ὅλως ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν μου ἡ καλὴ ἔκδοσις τοῦ Στράβωνος. Ὁ πάππος μου εἶχε τὴν ἀποκτήσειν, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν συγγραμμάτων καλὰς ἐκδόσεις, διότι ἐμπορεύετο ἐξαιρέτως μὲ τὴν Ὁλλανδίαν, ὅθεν ἐρρόντιζε νὰ φέρῃ ἀπὸ τὸ Ἀμστελόδαμον κατὰ καιρὸν καὶ ἑλληνικὰ βιβλία εἰς ἰδίαν του χρῆσιν. Ὅσάκις ἤνοιγα τὸν Στράβωνα, ἐβασανιζόμην ἀπὸ μόνην τὴν ὄψιν τῶν μακρῶν τοῦ Κασωβῶνος σημειώσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἤλπιζα νὰ καταλάβω τὸ κείμενον, ἐπειδὴ δὲν εἶχα νὰ προσμένω ἀπ' ὅσα [1] ἐδιδάχθην εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον μεγάλην βοήθειαν.

Διὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἔπρεπε νὰ προσδράμω εἰς τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν Σμύρνην Δυτικοὺς ἱερωμένους, καὶ ἐξαιρέτως τοὺς Ἰησουΐτας· πρᾶγμα δύσκολον, διὰ τὴν κατ' αὐτῶν πρόληψιν. Τὸ πρᾶγμα ἤθελ' εἶσθαι πολὺ δυσκολώτερον, ἂν ἔζη ὁ πάππος μου. Πῶς ἦτο δυνατὸν νά με παραδώσῃ εἰς χεῖρας Ἰησουϊτῶν ὁ Ἀδαμάντιος Ῥύσιος, ὅστις ἐσύνταξε ποίημα ὁλόκληρον διὰ στίχων ἰαμβικῶν [2] κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ἐπιγραφόμενον *Λατίνων θρησκείας*

1. *Ἀπ' ὅσα*. Βεβαίως, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, ὤφειλε καὶ ὁ Κοραῆς νὰ γράψῃ: *Ἀφ' ὅσα· ἀλλ'* ὁ πολυμαθέστατος συγγραφεὺς τῶν «Ἀτάκτων» προσεῖχε, γράφων, εἰς τὰς ἐννοίας καὶ τὴν εὐφωνίαν τοῦ λόγου μᾶλλον ἢ τὴν τυπικῶς ὀρθὴν ἐκφοράν τῶν λέξεων. Δεινὸς πολέμιος τῆς σχολαστικότητος, τῆς περιοριζομένης *μόνον* εἰς τὴν γραμματικήν, τὴν ξηρὰν γνῶσιν τῶν γραμματικῶν τύπων, ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς ἀνηλεῶς κατέκρινε καὶ ἐπολέμησε τὴν σχολαστικότητα. Ἐν πᾶσι τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, ὁσάκις δοθῇ ἀφορμή, χλευάζονται προσηκόντως τὰ *Καλὰ γραμματικά*, καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς *Αὐτοσχεδίοις Στοχασμοῖς*, ἐν τοῖς *Ἀτάκτοις* καὶ τοῖς ἄλλοις *Προλεγομένοις* τῶν ἀπειραρίθμων πονημάτων αὐτοῦ.

†. *Στίχων ἰαμβικῶν*. Οὕτω καλοῦνται οἱ ἐξ ἰάμβων ἀποτελούμενοι

Ἔλεγχος εἰς 36 κεφάλαια, κ' ἐφρόντισε νὰ τυπωθῇ εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον διὰ νὰ τὸ μοιράζῃ δωρεὰν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, ὡς προφυλακτικὸν κατὰ τῆς Παποσύνης φάρμακον;

Ὅ,τι περιερχόμενος ἐζήτουν μὲ τόσην ἐπιθυμίαν, μὲ τὸ ἐπρόσφερεν ἀνελπίστως ἡ τύχη. Καὶ τὸν χρόνον τοῦτον νομίζω κ' ἐνθυμοῦμαι μ' εὐγνωμοσύνην ὡς τὸ εὐτυχέστερον μέρος τῆς ζωῆς μου, διότι εὗρηκα διδάσκαλον ἱκανὸν ὄχι μόνον νά με διδάξῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ νὰ χαλινώσῃ τῆς ζεούσης μου νεότητος τὰς ἀτάκτους ὁρμάς.

Ἱεράτευε τότε εἰς τὸν ναΐσκον τοῦ προξένου τῶν Ὁλλανδῶν ἀνὴρ σορός, σεβάσμιος καὶ σεβαστός, ὁ Βερνάρδος Κεῦνος. Ἐπειδὴ ἤκουσα ὅτι ἐζήτει Γραικὸν ἐπιστήμονα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν ὁποίαν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς [1], ἐπρόσφερα διὰ φίλου τινὸς τὴν διδασκαλίαν μου εἰς μαθητήν, ὅστις ἐγνώριζε τὴν γλῶσσαν ἴσως ἐντελέστερον παρ' ἐμὲ καὶ δὲν ἐχρειάζετο παρὰ τὴν διδαχὴν τῆς σημερινῆς προφορᾶς. Νομίζων ὁ χρηστὸς Βερνάρδος ὅτι ἐπεθύμουν ἀργυρικὸν μισθὸν

στίχοι· ἴαμβος δὲ εἶναι μετρικὸς πούς, συγκείμενος ἐκ μιᾶς βραχείας συλλαβῆς καὶ ἐκ μιᾶς μακρᾶς (⏑ —). Οἱ ποιηταί, οἱ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως (ὅπερ κυρίως εἶναι σατυρικόν) ἀσχολούμενοι καλοῦνται *Ἰαμβογράφοι*. Οἱ δὲ μῖμοι (κωμῳδίαι ἢ δράματα), οἱ εἰς *ἰάμβους* γεγραμμένοι, ὀνομάζονται *Μιμίαμβοι*.

1. Ἡ τοιαύτη ἐκφορὰ εἶναι συνηθεστάτη τῷ ὕφει τοῦ Κοραῆ, ὅστις μεταφράζει τὸ *Ἦν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς* τῆς ἀρχαίας γλώσσης εἰς τὸ *Τὴν ὁποίαν εἶχε γνῶσιν αὐτῆς*. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐκφράσεως πρὸ πολλοῦ ἤρξατο ἐκλείπον, διότι καὶ ὁ μακαρίτης Ἰάκωβος Ῥίζος Νερουλὸς ἐσατύρισεν αὐτὸ μετὰ δυνάμεως ἔν τινι κωμῳδίᾳ αὐτοῦ, κατὰ τοῦ Κοραῆ γραφείσῃ, ἣν ἐπέγραφε *Τὰ Κοραϊστικά*, οἱονεὶ *Τὰ Κοραϊστικά*. Ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη τυχὸν μὴ ὀρθὴ ἔκφρασις ἀπέναντι τῶν ἀναριθμήτων ἀρετῶν τοῦ χαλκεντέρου συγγραφέως;

τῆς διδαχῆς μου καὶ ἕτοιμος νὰ τὸν πληρώσῃ, ὅταν ἤκουσεν ὅτι δὲν ἐζητοῦσα ἄλλο πλὴν νὰ μὲ ἀντιδιδάξῃ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, τὸ ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς, πλέον ἀπὸ φιλανθρωπον ἐπιθυμίαν νὰ εὐεργετήσῃ νέον πρόθυμον νὰ διδαχθῇ, παρὰ ἀπὸ χρείαν, ἤτις ἔμελλε νὰ παύσῃ μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας. Ὀλίγαι ἀληθῶς ἑβδομάδες τὸν ἤρκεσαν νὰ προφέρῃ ὡς ἐπροφέρα τὴν γλῶσσαν· καὶ τὸ ἑξῆς, μὲ πρόφασιν χρείας, μ' ἐκράτησε πολὺν ἀκόμη καιρόν, ὅσον ἀκόμη διέτριψα εἰς τὴν Σμύρνην πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου. Ἡ πρὸς ἐμέ του εὔνοια ηὐξησε τόσον, ὥστε νὰ μὲ προσκαλῇ νὰ τὸν συνοδεύω εἰς τοὺς μετὰ τὸ γεῦμα περιπάτους, νὰ μὲ διδάσκῃ πάντοτε διὰ ζώσης φωνῆς ὅσα ἐγνώριζε χρήσιμα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν μου, νὰ μὲ δανείζῃ λατίνους ἐνδόξους συγγραφεῖς καὶ τέλος νὰ μ' ἀφίνῃ μόνον εἰς τὴν βιβλιοθήκην του, ὁσάκις ἠναγκάζετο νὰ διατρίβῃ ἔξω τῆς κατοικίας του.

Ἐλησμόνησα νὰ ἱστορήσω ὅτι, πρὶν γνωρίσω τὸν σεβάσμιον τοῦτον διδάσκαλον, ἐπόθησα τὴν γνῶσιν τῆς ἀραβικῆς γλώσσης. Παρατρέχω τὴν αἰτίαν τοῦ πόθου τούτου, φοβούμενος μὴ φανῶ ὅτι γράφω μυθιστορίαν. Ἔμαθα ὅτι τῶν Ἀράβων ἡ γλῶσσα εἶχε μεγάλην συγγένειαν μὲ τὴν ἑβραϊκήν· ὅθεν ἀπεφάσισα νὰ ζητήσω κ' εὗρηκα διδάσκαλον ἑβραῖον. Ἀλλ' ὁποῖον διδάσκαλον! Ἔπαθαν καὶ αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι ὅ,τι ἐπάθαμεν ἡμεῖς. Μ' ὅλον τοῦτο ἐσπούδαζα τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν ὡς προσοδοποίησιν τῆς ἀραβικῆς, μ' ἐλπίδα νὰ εὕρω ποτὲ καὶ ταύτης διδάσκαλον. Ἡ χρεία νὰ πληρόνω τὸν ἑβραῖον διδάσκαλόν με ἠνάγκασε φυσικὰ νὰ προσδράμω εἰς τὸν πατέρα μου. Εἰς ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον (1764) καὶ τοῦ Γένους τὴν κατάστασιν, πᾶς ἄλλος πατὴρ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, χωρὶς ἐξαίρεσιν, ἀκούων τὸν υἱόν του νὰ ζητῇ ἑβραϊκῆς γλώσσης διδάσκαλον, ἤθελε καλέσειν ἰατρόν, νομίζων ὅτι ἐπαραφρόνησεν ὁ υἱός του. Ἀλλ' ὁ χρηστὸς καὶ φρόνιμος πατήρ μου ἠρκέσθη μόνον νὰ μ' ἐρωτήσῃ εἰς τί ὠφέλει ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα. Ἀφοῦ τὸν εἶπα ὅτι ἐχρησίμευεν εἰς ἀκριβεστέραν κατάληψιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης,—*Καλά! ἄρχισε λοιπόν*, μ' ἀπεκρίθη. Ποτὲ δὲν ἐνθυμήθην τὴν λακωνικὴν ταύτην ἀπόκρισιν, χωρὶς νὰ δακρύσω. Τόση ἦτον ἡ εἰς τὴν παιδείαν μου προθυμία του, τῆς ὁποίας ἀπόδειξις εἶναι καὶ τοῦτο· πολλάκις ἐπεθύμησα εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν νέων, ἑορτάσιμον ἔνδυμα νέον καί μ' ἀνέβαλλεν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα εἰς τὸ Πάσχα, καὶ ἀπὸ τοῦτο πάλιν εἰς τὰ Χριστούγεννα. Οὔτε διδάσκαλον, οὔτε βιβλίον ὅμως ἢ ἄλλο τι ὄργανον παιδείας ζητοῦντα δὲν μ' ἀπέβαλε ποτέ.

Ὢ; τόσον ἡ ἀμάθεια τοῦ ἑβραίου διδασκάλου μου ἤθελέ με ἀποσπάσειν ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς γλώσσης, ἂν δὲν εὕρισκα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ καλοῦ μου ἄλλου φιλιστόργου διδασκάλου καὶ πατρός, τοῦ Βερνάρδου[1], βοηθήματα καὶ ταύτης, ὡς καὶ τῆς λατινικῆς καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἑλληνικῆς. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξῆψε τὸν ὁποῖον συνέλαβα πρὸ πολλοῦ ἔρωτα νὰ ἱστορήσω[2] τὴν Εὐρώπην. Ἐπειδὴ ἔβλεπα ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι, μὴν ὄντες Ἕλληνες μηδὲ Ῥωμαῖοι, εἶχαν βοηθήματα τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς παιδείας, μὴν ὄντες Ἑβραῖοι, εἶχαν καὶ γραμματικὰς καὶ λεξικὰ τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἄγνωστα εἰς τοὺς Ἑβραίους, φυσικὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνω ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν

1. Πόσον ὁ ἀγαθὸς Κοραῆς ἐξετίμησε τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ καὶ μετὰ πόσης εὐγνωμοσύνης ἀναφέρει αὐτὸν ἑκάστοτε!

2. *Νὰ ἱστορήσω*—Νὰ περιηγηθῶ, νὰ ἐπισκεφθῶ.

Εὐρώπην κατέφυγαν καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, ἀκόμη καὶ τῆς Παλαιστίνης, τὰ φῶτα.

Ὁ πατήρ μου ἐπώλει μεταξωτά, ἐμπορευόμενος εἰς τὸ λεγόμενον *Βεζεστένιον*[1] τῆς Σμύρνης, ὅπου ἦσαν καὶ ἄλλοι Χῖοι, καὶ ὄχι, ὡς λέγει ὁ βιογράφος μου, εἰς τὴν Χίον, ὅθεν ἀνεχώρησεν εἰς παιδικὴν ἡλικίαν, χωρὶς πλέον νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐπεθύμει νὰ ἐκτείνῃ τὸ ἐμπόριόν του καὶ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, κατὰ μίμησιν τοῦ πενθεροῦ του καὶ πάππου μου· ἀλλ' ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ ἐκεῖ ἄνθρωπον οἰκεῖον, καὶ ὄχι νὰ ἐμπορεύεται διὰ μέσου τῶν Ὁλλανδῶν, ὡς ἔκαμεν ὁ πάππος μου. Μετὰ πολλὰ ἐμπόδια ἐκ μέρους τῆς μητρός μου, ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον. Ἡ μήτηρ μου ἐλογίζετο τὸ διὰ θαλάσσης ταξείδιον ὀλίγον διάφορον ἀπὸ τὸν θανατόν μου· ἐγὼ δὲ πάλιν ἀπεστρεφόμην τὸν ἐμπορικὸν βίον, ὡς μέγα ἐμπόδιον ν' ἀπολαύσω τὴν ποθουμένην παιδείαν. Μ' ὅλον τοῦτο ἔκρινα τὸ ταξείδιον εὐτύχημα μέγα, διὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου ἔμελλε νά μ' ἀφίνῃ καὶ καιρὸν ἱκανὸν νὰ θησαυρίζω ὅσην ἦτο δυνατόν, ἂν ὄχι ὅσην ἐλιψοῦσα σοφίαν.

Ἐμβῆκα λοιπὸν (1772) εἰς πλοῖον δανικόν, καὶ μετὰ 26 ἡμερῶν θαλασσοπορίαν κατευωδώθην εἰς Λιβόρνον, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον, συνωδευμένος μὲ πολλὰς ἐπιστολὰς συστατικάς. Μία μόνη ἀπ' αὐτάς μ' ὠφέλησεν, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ φίλου καὶ διδασκάλου μου πρὸς ἄλλον

1. *Βεζεστένιον* ὀνομάζεται μεγάλη τουρκικὴ ἀγορὰ θολωτὴ ὡς στοά, ἔχουσα ἑκατέρωθεν μικρὰ καταστήματα, ἐν οἷς πωλοῦνται ἰδίᾳ πολύτιμα κοσμήματα. Τοιαῦτα εἶναι πολλὰ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι τῆς Τουρκίας, κυρίως δὲ ἐν τῷ Βυζαντίῳ τὸ *Μέγα Βεζεστένιον* καὶ τὸ *Σανδὰλ Βεζεστέν*.

μινίστρον[1] φίλον του, ὀνομαζόμενον *Ἀδριανὸν Βύρτον*, ἄνδρα μεταξὺ τῶν τότε εὑρισκομένων ἐκεῖ μινίστρων σοφώτατον, σεβασμιώτατον καὶ σεβαστότατον.

Ὁ σωκρατικὸς οὗτος διδασκαλός μ' ἐδέχθη ὡς υἱόν του, καὶ ἀφοῦ ἐξέτασε τὰς μικράς μου γνώσεις, μ' ἐρώτησεν ἂν μ' ἐσυγχωροῦσαν αἱ ἐμπορικαὶ ἀσχολίαι νὰ ὑπάγω δὶς τῆς ἑβδομάδος εἰς αὐτόν, νὰ διδάσκωμαι ὅσα ἔκρινεν ἀναγκαῖα εἰς τὸ καλῶς συλλογίζεσθαι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον (ὡς ἔλεγεν) ἔπρεπε ν' ἀρχίζῃ ἡ ὀρθὴ παιδεία. Ἐδέχθην, δὲν λέγω μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ μ' ἐνθουσιασμὸν τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην πατρικὴν πρόσκλησιν, καὶ ἐδιδασκόμην ἀπ' αὐτὸν τὰ *Στοιχεῖα* τοῦ Εὐκλείδου καὶ τὴν Λογικὴν ἐπιστήμην. Ταύτην ἐσπούδαζα εἰς βιβλίον Λογικῆς, συνταγμένον ἀπ' αὐτήν του τὴν σοφὴν σύζυγον Καρολίναν, σύνταγμα[2] ὁλότελα διάφορον ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχα διδαχθῆν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Σμύρνης Λογικήν.

Ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ ἡ σοφή του σύζυγος ἦταν ἄτεκνοι· εὐδαίμονες ὅμως, διότι ἐσυνεργοῦσαν[3] καὶ οἱ δύο εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἰδίων πολιτῶν. Παρὰ τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην εἶχαν καὶ ταμεῖον[4] φυσικῆς ἱστορίας· καὶ αἱ δύο τῆς ἑβδομάδος ἡμέραι, αἱ δωρηθεῖσαι εἰς ἐμὲ τὸν ξένον, ἦσαν διωρισμέναι καὶ εἰς πολλῶν ἐπισήμων πολιτῶν υἱοὺς καὶ θυγατέρας. Αἱ θυγατέρες ἤρχοντο νὰ ἀκούσωσι τὴν διδαχὴν τῆς Καρολίνας, καὶ οἱ υἱοὶ ἐδιδάσκοντο ἀπὸ τὸν σύζυγον αὐτῆς Ἀδριανόν.

1. *Μινίστρον*. Λέξις ἰταλική, δηλοῦσα τὸν *Ὑπουργόν*· γαλλιστὶ Ministre, ἐνταῦθα δὲ τὸν *Ἱερέα*.
2. Ἐκ τοῦ *Συντάσσω*=συγγράφω=σύγγραμμα.
3. *Ἐσυνεργοῦσαν*=συνήργουν, συνετέλουν.
4. Σήμερον τὰ τοιαῦτα *Ταμεῖα* καλοῦνται *Μουσεῖα*.

Εἰς τῶν δύο τούτων σεβασμίων προσώπων καὶ τοῦ προτέρου φίλου καὶ διδασκάλου μου σεβασμίου Βερνάρδου τὴν ἀρετὴν χρεωστῶ, ὄχι τὴν ἀρετήν μου, ἀλλὰ τὴν ὁπωσδήποτε χαλίνωσιν τῶν παθῶν μου. Ἡ νεότης μου ἐσαλεύετο ἀπὸ τρικυμίας παθῶν· καὶ ἄλλο δέν μ' ἔστρεφεν ἀπὸ τὸ ναυάγιον παρὰ ἡ πρὸς τοὺς διδασκάλους μου αἰδὼς καὶ ἡ φιλοτιμία νὰ ἀξιωθῶ τῆς ἀγάπης των. Τοιαύτην κρίνω τόρα καὶ τὴν νεότητα τοῦ πατρός μου· πιθανὸν ὅτι οὐδ' ἐκεῖνος ἤθελε σωθῆν, ἂν δέν ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ἀξιωθῇ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἀδαμαντίου Ῥυσίου. Μάθημα ἀναγκαῖον εἰς τοὺς γονεῖς, ὅσοι φροντίζουν τὴν σωτηρίαν τῶν ἰδίων τέκνων, νὰ τὰ παραδίδωσιν εἰς τοιούτους διδασκάλους, ὁποίων ὄχι μόνον νὰ θαυμάζωσι τὴν σοφίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ δίψῶσι τὴν ἀγάπην καὶ νὰ τρέμωσι τὴν καταφρόνησιν.

Εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον διέτριψα ἓξ ἔτη, καταγινόμενος εἰς τὸ ἐμπόριον, καί, καθ' ὅσον μ' ἐσυγχώρει ἡ ἀσχολία τοῦ ἐμπορίου, εἰς τὴν παιδείαν, ἐνοχλούμενος ἀδιαλείπτως ἀπὸ σφοδρὰν ὄρεξιν νὰ αὐτὴν ἐπιστρέψω πλέον εἰς τὴν πατρίδα μου.

Μ' ὅλον τοῦτο ἠναγκάσθην νὰ ἐπιστρέψω, καὶ ἐπέρασα διὰ Βιέννης (ὅθεν εἶχα περάσειν καὶ πρότερον ὑπάγων εἰς Ἀμστελόδαμον) διὰ νὰ ἴδω καὶ δεύτερον τὸν θεῖόν μου (ἀδελφὸν τοῦ πατρός μου) Σωφρόνιον, Ἀρχιεπίσκοπον Βελεγραδίου, ὅστις, κατατρεχόμενος ἀπὸ τὸν ἐκεῖ πασσᾶν, εἶχε καταφύγειν εἰς τὴν προστασίαν τῆς Μαρίας Τερέζης, αὐτοκρατορίσσης τῆς Γερμανίας.

Μετὰ τεσσαρακονθήμερον διατριβὴν εἰς τὴν Βιέννην, ἐπέρασα εἰς Τεργέστην, κ' ἐκεῖθεν εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου διέτριψα ὅλον σχεδὸν τὸν χειμῶνα τοῦ 1778 ἔτους, βοσκόμενος ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἐλπίδα νὰ λάβω ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου τὴν ζητηθεῖσαν

ἄδειαν νὰ περάσω εἰς τὴν Γαλλίαν, νὰ σπουδάσω τὴν ἰατρικήν.

Εἰς τὴν Σμύρνην κατευωδώθην ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἥτις ἀφάνισε μεγα μέρος τῆς πόλεως, σειομένης ἀκόμη καὶ ἀπὸ σεισμόν. Αἱ κοιναὶ δυστυχίαι, ἑνωμέναι μὲ τὰς ἰδίας (ἐπειδὴ ἐπυρπολήθη καὶ ὁ γονικός μου οἶκος), μοῦ ἐπροξένησαν τόσην μελαγχολίαν, ὥστε ἐκινδύνευσα νὰ πέσω εἰς ἀληθινὴν παραφροσύνην. Καὶ ἐδῶ τοῦνομα *παραφροσύνη* δὲν εἶναι *ῥητορικὴ ὑπερβολή*· σήμερον ἀκόμη, ἐνθυμούμενος τὴν τότε ταραχὴν τῆς κεφαλῆς μου, βεβαιοῦμαι ὅτι ἤθελα ἀφεύκτως παραφρονήσειν, χωρὶς τὰς καθημερινὰς παρηγορίας τοῦ διδασκάλου καὶ φίλου μου Βερνάρδου. Μὲ σχεδὸν μόνον αὐτὸν ἤτον ἡ συχνοτέρα μου συναναστροφὴ ἐς τεσσάρων ἐτῶν διαστημα, ὅσον διέτριψα ἀκόμη εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ καιροῦ κατέφευγα ὀλίγα στάδια μακρὰν τῆς πόλεως ἐς τὴν ἐξοχήν. Οἱ γονεῖς μου ἔτρεφαν ἀκόμη τὴν ἐλπίδα νὰ μὲ κρατήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα κ' ἐμεταχειρίσθησαν παντοίους τρόπους, ἕως καὶ αὐτὸ τοῦ γάμου τὸ δέλεαρ[1], νὰ μεταβάλωσι τὴν γνώμην μου. Τὸ δέλεαρ τοῦτο ἤθελεν ἐξάπαντός με συναρπάσειν, καὶ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας μου καὶ διὰ τὸ κάλλος, ἔτι δὲ καὶ τὸν πλοῦτον τῆς νύμφης, ὀρφανῆς ἀπὸ πατέρα βαθύπλουτον, ἂν ὁ ἔρως τῆς ἐλευθερίας δέν μ' ἐβίαζε νὰ καταφρονήσω πασης λογῆς[2] ἄλλους ἔρωτας. Οἱ γονεῖς μου, βλέποντες ὅτι οὐδὲ τοῦτο ἴσχυσε νὰ με μαλάξῃ, καὶ τὸν μέγαν κίνδυνον τῆς φθειρομένης καθ' ἡμέραν ὑγείας μου, μ' ἐσυγχώρησαν τελευταῖον νὰ περάσω εἰς τὴν Γαλλίαν.

Διὰ νὰ συντέμω τὰ μεταξύ, ἐπέρασα πάλιν εἰς Λιβόρνον,

1. *Δέλεαρ*=Δόλωμα.
2. *Πάσης λογῆς*=Παντὸς εἴδους.

ἔπειτα εἰς Μασσαλίαν, καὶ κατευωδώθην τελευταῖον εἰς τὸ Μοντςπελλιέρον τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782. Ἐκεῖ διέτριψα ἓξ ἔτη, σπουδάζων τὴν ἰατρικήν, ὅτον μ' ἐσυγχωροῦσε σῶμα ἀσθενημένον ἀπὸ τοὺς καθημερινοὺς κόπους τῆς σπουδῆς.

Εἰ. τὸ Μοντςπελλιέρον ἔμαθα τὴν θλιβερὰν ἀγγελίαν ὅτι ὁ πατήρ μου ἀπέθανε τῇ 21 Ἰουλίου 1783, καὶ ἡ μήτηρ μου τὸν ἠκολούθησε μετὰ χρόνον ἕνα. Αἰωνία των ἡ μνήμη! Τοιούτους γονεῖς εὔχομαι εἰς ὅλους τοὺς νέους.

Ἐδῶ ἀναγκάζομαι πάλιν νὰ διορθώσω ἄλλο λάθος τοῦ βιογράφου μου. Λέγει ὅτι ἡ εἰς Μοντςπελλιέρον διατριβή καὶ σπουδή μου ἔγεινε μὲ χορηγίαν ἐτήσιον φράγκων 2000 τοῦ Βερνάρδου. Ὁ καλός μου οὗτος φίλος καὶ διδάσκαλος ἤθελε μετὰ χαρᾶς δράμειν εἰς βοήθειάν μου, ἂν ἡ χρηματική του κατάστασις τὸν ἐσυγχώρει τοιαύτας χορηγίας. Δὲν ἔλειψεν ὅμως οὔτ' αὐτὸς οὔτ' οἱ συγγενεῖς μου νὰ παχύνωσι μὲ προσωρινᾶς δωρεὰς τὴν ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου, ἐνόσῳ ἔζοῦσαν, καὶ μετὰ θανάτον αὐτῶν ἀπὸ τὴν πώλησιν τῆς ἀνακτισθείσης γονικῆς οἰκίας, καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους μου κόπους χορηγουμένην βοήθειαν. Ἐκ τῶν κόπων τούτων ἦτο καὶ ἡ ἀπὸ τὸ γερμανικὸν εἰς τὸ γαλλικὸν μετάφρασις τῆς *Κατηχήσεως* τοῦ ῥώσσου Πλάτωνος, τῆς *Κλινικῆς Ἰατρικῆς* τοῦ Σέλλ, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκα κατὰ τὸ 1787 ἔτος εἰς τὸ Μοντςπελλιέρον εὑρισκόμενος, καὶ ἄλλα τινὰ ἰατρικὰ συγγράμματα, μεταφρασμένα ἀπὸ τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ ἐκδομένα ἔπειτα εἰς τοὺς Παρισίους.

Ἀφοῦ ἐτελείωσα τὰ μαθήματά μου, ἐπεθύμησα νὰ ἱστορήσω τοὺς Νέας Ἀθήνας, τοὺς Παρισίους, διὰ νὰ ἀποφύγω κἂν τὸ ὄνειδος τῶν, ὅσοι δὲν ἐγνώριζαν ἄλλοτε τὰς παλαιάς. Ἦλθα

λοιπὸν εἰς τοὺς Παρισίους τὴν 24 Μαΐου 1788, συνωδευμένος μὲ συστατικὰς ἐπιστολὰς τῶν προφεσσόρων[1] μου, τῶν ὁποίων ἡ εἰς ἐμὲ εὔνοια ἐχρημάτισεν[2] ἓν ἀπὸ τὰ εὐτυχήματα τῆς ζωῆς μου.

Ἀλλ' ἦλθα εἰς καιρόν, ὅτε ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ γεννηθῇ ἡ ἀπὸ τὰ μέσα ταύτης τῆς ἑκατονταετηρίδος κυοφορουμένη παράδοξος καὶ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν πολιτικὴ μεταβολὴ ἔθνους, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἠλπίζετο τοιαύτη μεταβολή. Οἱ Γάλλοι, ἕως τότε ὅμοιοι τῶν Ἀθηναίων τὴν σοφίαν, τὴν ἡμερότητα, τὴν ἐρασμιότητα, ἐκρίνοντο καὶ ἐλαφροὶ ὡς οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ἄξιοι ὅσων ἔγραψε κατὰ τῆς ἐλαφρίας ἐκείνων ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης. Ἡ μεταβολὴ ἔδειξεν ὅτι εἰς τὸ φαινόμενον ἐλαφρὸν ἔθνος τοῦτο ἐκρύπτετο μέγας ἀριθμὸς φιλοσόφων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀνεκάλυψεν ἀπρασδοκήτως ἡ κατάχρησις τῆς τότε ἀπολύτου μοναρχίας καὶ κατέστησε νέας πολιτείας νομοθέτας.

Τὰς μέχρι τούτου ἀπορίας μου περὶ τῆς εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφῆς, τὰς ὁποίας εἶχε μετριάσειν ὁ θάνατος τῶν γονέων μου, ἔλυσε πλέον ὁλότελα ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς Γαλλίας, καὶ ἀπεφάσισα ἀμεταθέτως νὰ μὴ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου. Τοῦτο ηὔξησε καὶ τὴν ὁποίαν ἔτρεφα ἐπιθυμίαν πρὸ πολλοῦ νὰ συνεργήσω τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν παιδείαν τῶν ὁμογενῶν μου, καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἐπληροφορήθην ὅτι ἡ αὔξησις καὶ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας εἰς τὸ γαλλικὸν ἔθνος ἐγέννησε τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας. Μόνον μέσον τοιαύτης συνεργίας εὕρισκα τὰς ἐκδόσεις τῶν ἑλληνικῶν συγγραφέων μὲ μακρὰ προλεγόμενα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ ἀναγινώσκωνται

1. *Προφεσσόρων*. Λέξις λατινική=καθηγητῶν.
2. *Ἐχρημάτισεν*=Ὑπῆρξεν, ἐγένετο.

ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς σπουδαστὰς τῆς παλαιᾶς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδιώτας. Εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν ὅμως ἐχρειάζετο πλειοτέρα γνῶσις τῆ ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου τῶν συγγραφέων. Εἰς ταύτης λοιπὸν τὴν ἀπόκτησιν ἔδωκα ὅλην μου τὴν προσοχήν, ἀφίνων καὶ τὴν ἐπαγγελίαν[1] τῆς ἰατρικῆς καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν.

Αἱ συμβᾶσαι ταραχαὶ ἀπὸ τοὺς ἔπειτα δημαγωγοὺς τῆς Γαλλίας, ἀνομοίους ὁλότελα τῶν ἀρχαίων τῆς μεταβολῆς, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης νὰ γεννήσωσι δημαγωγὸν δεινότερον, διὰ νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχάς· καὶ τὸν ἐγέννησαν. Οὗτος ἦτον ὁ περιβόητος Ναπολέων. Στολισμένος μὲ κυβερνητικὰς καὶ στρατηγικὰς ἀρετὰς ὑπερτέρας ὅσων μας παρέδωκεν ἡ ἱστορία καὶ δημιουργημένος ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ ἐμπνέῃ φόβον εἰς τοὺς ταραχοποιοὺς καὶ σέβας εἰς τοὺς ἐπιθυμητὰς τῆς ἡσυχίας, εἰς τοῦτο μόνον ἐπλανήθη, ὅτι δὲν ἐνόησεν ὁποίους καρποὺς ἐπρόσμεναν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ τότα του προτερήματα.

Ὁ μεγαλουργός, ἀλλ' ὄχι μέγας, οὗτος ἀνήρ, ὑπατεύων (ὑπατείαν, ἥτις ἔμελλε ν' ἀφανίσῃ καὶ αὐτὸν καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐλπιζόμενα πολλὰ καὶ μεγάλα καλά), ἐπεθύμησε τὴν μετάφρασιν τῆς Γεωγραφίας τοῦ Στράβωνος. Ὁ ποτέ μου εἰς τὸ Μοντπελλιέρον διδάσκαλος τῆς χημείας Chaptal, τότε δὲ λειτουργὸς τῆς ὑπατείας, ἐπρόβαλε[2] μεταφραστὰς[3] τοῦ κειμένου δύο ἄλλους καὶ ἐμέ, διορίσας εἰς καθένα ἐξ ἡμῶν ἐτήσιον μισθὸν τοῦ ἔργου φράγκα 3000, καὶ ὄχι σύνταξιν ἐτήσιον, ἥτις ἔμελλε νὰ διορισθῇ μετέπειτα.

1. *Ἐπαγγελίαν*=Ἐπάγγελμα.

2. *Ἐπρόβαλε*=Προέτεινεν.

3. *Μεταφραστάς*. Τὸ *Μεταφράστης* εἶναι ὀρθότερον τοῦ *Μεταφραστής*.

Κατὰ τὸ 1805 ἐπροσφέραμεν εἰς τὸν Ναπολέοντα (ὄχι πλέον ὑπατον, ἀλλ' Αὐτοκράτορα) τὸν πρῶτον τόμον τῆς μεταφράσεως τοῦ Στράβωνος τυπωμένον. Πρὸ τῆς προσφορᾶς τοῦ δευτέρου, παρὰ τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν φράγκων 3000, μᾶς ἐφιλοδώρησεν ἀκόμη καθένα 2000 φράγκων σύνταξιν ἐπὶ ζωῆς. Ὅταν μας ἦλθεν ἡ ἀπροσδόκητος ἀγγελία τῆς συντάξεως, ὑποπτευόμενος (δὲν ἠξεύρω διὰ τί) τὰς μεγαλοδωρίας τοῦ Ναπολέοντος, καὶ φοβούμενος μή μ' ἀναγκάσωσί ποτε νὰ φανῶ εὐγνώμων ὑπὲρ τὸ δίκαιον, ἐπεθύμησα νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὴν εὐεργεσίαν. Μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ τὸ πράξω μόνος, ἐπρόβαλα εἰς τοὺς συνεργάτας μου ὅτι, ἐπειδὴ ἡ μετάφρασις τοῦ Στράβωνος ἔμελλε νὰ ἦναι μακρά, μᾶς ἐσύμφερε νὰ ἀποβάλωμεν ἢ τὸν μισθὸν ἢ τὴν σύνταξιν· καὶ τὸ ἐδέχθησαν οἱ συνεργάται μου χωρὶς ἐναντίωσιν. Ἐγράψαμεν λοιπὸν κοινῶς οἱ τρεῖς πρὸς τὸν τότε λειτουργὸν παραιτούμενοι τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν φράγκων 3000 καὶ ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἐπὶ ζωῆς σύνταξιν τῶν φράγκων 2000. Ἡ ἀπόκρισις τοῦ λειτουργοῦ ἦτο ἐγκώμιον τῆς ἀφιλοκερδείας μας, ὡς τὴν ὠνόμαζε, καὶ παῦσις τοῦ ἐτησίου μισθοῦ.

Τούτου τοῦ δυστυχοῦς Ναπολέοντος βασιλεύοντος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐπρόβαλεν εἰς τὸν μακαρίτην Κλαυιέρον κ' ἐμὲ νὰ μας ἀναδείξῃ μὲ δαφνῆ ἀμοιβὴν ἐτήσιον βιβλιοκρίτας, αὐτὸν μὲν διὰ τὰ λατινιστί, ἐμὲ δὲ διὰ τὰ ἑλληνιστὶ ἢ γραικιστὶ[1] ἐκδιδόμενα βιβλία.

Ἀλλ' ἀφίνω τὸν ἥρωα τοῦτον (δυστυχέστερον διότι ἐχώρισε τὰ ἴδιά του ἀπὸ τὰ κοινὰ συμφέροντα, παρὰ διότι κατεστρά-

1. *Ἑλληνιστὶ* προδήλως ἐννοεῖ τὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς συγγράμματα, *γραικιστὶ* δὲ τὰ τῆς νέας.

φη ἀπὸ ἀσυγκρίτως ὑποδειστέρους του δεσπότας)[1] καὶ ἀκολουθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐξῆς βίου μου.

Ἐδῶ χρεωστῶ νὰ ἱστορήσω[2] μίαν ἀπὸ τὰς τύχας τοῦ βίου μου, τὴν ὁποίαν ἤθελα σιωπήσειν, ἂν δὲν μὲ ἐκατάκριναν οἱ φίλοι μου ὡς ὑπερήφανον, οἱ μὴ φίλοι ἴσως ὡς ἀνάξιον. Τὴν ὑπερηφάνειαν βλελύσσομαι· ἀνάξιος πάλιν ὁλότελα νὰ κριθῶ, τὸ ἀποστρέφομαι. Ἀπόρησάν τινες διὰ τί δὲν ἐζήτησά ποτε νὰ ψηφισθῶ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου. Ἰδοὺ πῶς ἠκολούθησε τὸ πρᾶγμα. Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκλεχθῇ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου χρεωστεῖ πρῶτον νὰ ζητήσῃ δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ τὸν πρόεδρον νὰ τὸν καταγράψῃ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὑποψηφίων· χρεωστεῖ δεύτερον πρὸ τῆς ψηφοφορίας νὰ ἐπισκεφθῇ προσωπικῶς ἕνα καθένα ἀπὸ τοὺς ψηφοφόρους καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ ταπεινῶς νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν ψῆφόν του. Τὸ πρῶτον μόνον ἐγνώριζα, καὶ τὸ πρῶτον ἐπλήρωσα, ἂν ὄχι ὡς χρέος ἀναγκαῖον, ὡς κἂν ἔθιμον ἄλογον, καὶ κατεγράφθην ὡς ὑποψήφιος.

Τὸ αὐτὸ ἔτος (1805) τῆς ἐκδόσεως τοῦ γαλλικοῦ Στράβωνος ἐξέδωκα διὰ δαπάνης τῶν Ζωσιμάδων[3] τὸν *Πρόδρομον*

1. Τοὺς Ἄγγλους.

2. *Ἱστορήσω*=ἐξιστορήσω, ἀφηγηθῶ.

3. *Ζωσιμάδων*· ὀρθότερον, κατὰ Κόντον, *Ζωσιμαδῶν*. Οἱ φιλογενέστατοι οὗτοι Ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι, ἐξ Ἠπείρου καταγόμενοι, ἐδαπάνησαν, πλὴν ἄλλων, πρὸς ἔκδοσιν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων δυσπολόγιστα ποσά. Δαπάνῃ αὐτῶν ἐξεδόθησαν πολλοὶ τόμοι τοῦ Κοραῆ καὶ διενεμήθησαν δωρεὰν πανταχοῦ, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ταχεῖαν καὶ εὐτυχῆ ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας. Οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι ἦσαν ἓξ, ἔχοντες καὶ τρεῖς ἀδελφάς· ὀνομάζοντο δὲ *Ἰωάννης, Θεοδόσιος, Ἀναστάσιος, Νικόλαος, Ζώης* καὶ *Μιχαήλος*. Τῇ 14 Φεβρουαρίου 1842 ἀπεβίωσε καὶ ὁ τελευταῖος τῶν ἀδελφῶν, ὁ Νικόλαος, καταλιπὼν ὑπὲρ ἐθνικῶν ἱδρυμάτων ὅλην τὴν περιουσίαν, συγκειμένην ἐξ 1 004 249 χαρτίνων ρουβλίων.

τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, μὲ προλεγόμενα διεξοδικώτατα, εἰς ὄνομα *Αὐτοσχεδίων Στοχασμῶν*. Ἡ διασπορὰ τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ γεννηθεῖσα ἐξ αὐτῶν εὔνοια τοῦ Γένους εἰς ἐμέ, μ' ἐδίδαξεν ὅτι τὸ Γένος ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὴν χρείαν τῆς παιδείας, καὶ ἤὐξησε τὰς ὁποίας πρὸ πέντε ἐτῶν εἶχα φανερώσειν ἐλπίδας τῆς πλησιαζούσης ἐλευθερίας του.

Αἱ ἐκδόσεις μου δὲν ἔλειψαν ὅμως νά μου γεννήσωσι καὶ ἐχθρούς, ὀλίγους τινὰς σχολαστικούς, ἑνωμένους μὲ ὄχι πολλοὺς τοῦ ἱερατικοῦ τάγματος, οἱ ὁποῖοι με κατεπολέμησαν ἀγρίως ὡς καινοτόμον ὄχι μόνον εἰς τὰ περὶ παιδείας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτήν μου τὴν θρησκείαν. Μετανοῶ τόρα ὅτι τοὺς ἀντεπολέμησα κ' ἐγὼ· φρονιμώτερα ἤθελα πράξειν, ἂν ἀκολουθοῦσα τὸ σοφὸν παράγγελμα τοῦ Ἐπικτήτου· «*Ἔδοξεν αὐτῷ*». Πρὶν ἐπιχειρήσῃ τις νὰ συμβουλεύσῃ διόρθωσιν ἔργων στραβῶν, πρέπει νὰ προβλέπῃ καὶ τὸν μέλλοντα ἀπαραιτήτως πόλεμον ἀπὸ τοὺς ὅσων ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐτυχία κρέμεται καὶ τρέφετ' ἀπὸ τὰ στραβά· καὶ ἀντὶ νὰ ἐλπίζῃ πρᾶγμ' ἀδύνατον, εἰρήνην ἀπ' αὐτούς, χρεωστεῖ ν' ἀκολουθῇ τὸ ἔργον του ἀταράχα, ἀρκούμενος εἰς τὴν εὔνοιαν τῶν ὠφελουμένων ἀπ' αὐτό.

Πρὶν ἀρχίσω τὴν *Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην*, ἐξέδωκα (1799) τοὺς *Χαρακτῆρας* τοῦ Θεοφράστου ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ μὲ προλεγόμενα καὶ σημειώσεις γαλλικάς· ὁμοίως τὸ *Περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων* (1800) τοῦ Ἱπποκράτους, τὸ *Σάλπισμα πολεμιστήριον* (1801), τὴν πρώτην ἔκδοσιν (1802) τῆς μεταφράσεως τοῦ *Βεκκαρίου*, τὸ γαλλιστὶ γραμμένον *Ὑπόμνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος* (1803), ἀφοῦ πρῶτον τὸ ἀνέγνωσα εἰς τὴν τότε *Ἑταιρείαν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν*, καὶ τοῦ Ἡλιοδώρου τὰ *Αἰθιοπικά*,

μὲ σημειώσεις ἑλληνικὰς καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν σημερινὴν τῶν Γραικῶν γλῶτσαν (1804). Μετὰ τὸν *Ἡλιόδωρον* ἤρχισα (κατὰ τὸ 1805 ἔτος) τὴν ἀνωτέρω ὀνομασθεῖσαν *Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην*. Ταύτην ἠκολούθησα ἀδιακόπως μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς τῶν Ἑλλήνων μὲ τόσην εὐχαρίστησιν τῶν ἀναγινωσκόντων, ὥστ' ἔκριναν ὠφέλιμόν τινες τῶν ὁμογενῶν νὰ συναθροίσωσι καὶ νὰ ἐκδώτωτιν εἰς τόμον χωριστὸν τὰ εἰς καθένα συγγραφέα *Προλεγόμενα ἢ Αὐτοσχεδίους Στοχασμούς* [1].

Ἀλλ' οἱ μὲν Ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι (διὰ περιστάσεις τινὰς ἀπροσδοκήτους) εἶχαν παύσειν πρὸ πολλοῦ τὴν συνεισφορὰν τῆς δαπάνης τοῦ τύπου· ἡ δὲ χρηματική μου κατάστασις δὲν ἐξαρκοῦσε νὰ πληρόνω βοηθοὺς ἢ διορθωτὰς τοῦ τύπου τόσου, ὅσων ἦτο χρεία εἰς πολλῶν ἑντάμα τόμων ἔκδοσιν.

Ἤρχισα λοιπὸν (1821) ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῶν *Πολιτικῶν* τοῦ Ἀριστοτέλους. Πρὸ ἑνὸς ἔτους (1820) εἶχα μεταφράσειν καὶ ἐκδώσειν ἀνωνύμως τὴν παράδοξον *Συμβουλὴν τριῶν Ἐπισκόπων πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον τὸν τρίτον*. Σκοπὸν εἶχεν ἡ φανέρωσις τοιούτου συγγράμματος τὴν διόρθωσιν καὶ δικαίωσιν ἐν ταύτῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν Παρισίοις, 23 Δεκεμβρίου 1829.

1. Λεπτομερῆ ἀναγραφὴν τῶν πρὸ τοῦ θανάτου καὶ τῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ἔργων εὑρίσκει ὁ βουλόμενος ἐν τῷ «Ἡμερολογίῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων» τοῦ 1907, ἐν σελίσι 369—376.

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1788, ἀπεπεράτωσε δὲ ἐν Εὐρώπῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ καὶ συνεργάσθη ἐκθύμως μετὰ τοῦ ἀοιδίμου ἐπιφανοῦς λόρδου Γουίλφορδ πρὸς ἵδρυσιν τῆς Ἰονίου Ἀκαδημείας ἐν Κερκύρᾳ. Εἶτα, ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, μετασχὼν τῶν αὐτόθι συγκροτηθεισῶν ἐθνικῶν Συνελεύσεων ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Μεσολογγίου, γενόμενος μέλος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1826 καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τοῦ κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδιστρίου καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ὄθωνος. Πρεσβευτὴς δὲ τῆς Ἑλλάδος ὢν ἐν Λονδίνῳ ἐξέδωκεν ἐκεῖ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» ἐν τέσσαρσι τόμοις (Λονδίνῳ, ϡωξ'—ϡωξβ'), ἀσχολούμενος ἅμα καὶ εἰς ἄλλους τῆς φιλολογίας κλάδους. Τέλος ἐγένετο γερουσιαστὴς καὶ ἀποσχὼν τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς, ἀπέθανε τῇ 12 Φεβρουαρίου 1873 ἐν Ἀθήναις, καταλιπὼν κατὰ πάντα ἄξιον διάδοχον καὶ πολλῷ αὐτοῦ ὑπέρτερον πολιτικὸν υἱόν, τὸν ἀείμνηστον πρωθυπουργὸν Τρικούπην, ὅν, γεννηθέντα ἐν Ναυπλίῳ τῇ 11 Ἰουλίου 1832, καθ' ἣν ἀκριβῶς ἡμέραν ἠγγέλλετο ἡ κάθοδος βασιλέως εἰς Ἑλλάδα, ὠνόμασε *Χαρίλαον*, δηλῶν διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου τὴν *χαρὰν τοῦ λαοῦ*.

ΤΟ ΑΙΣΜΑ ΤΟΥ ΤΥΡΤΑΙΟΥ

Τί τιμὴ 'ς τὸ παλληκάρι, ὅταν πρῶτο 'ς τὴ φωτιὰ
σκοτωθῇ γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὴν σπάθη 'ς τὴ δεξιά!
Πόσο λυπηρὸ ν' ἀφήσῃ τὴν πατρίδα τὴν γλυκειά,
τὰ καλά του τὰ χωράφια καὶ νὰ ζῇ μὲ διακονιά·
μὲ γονιὸ νὰ παραδέρνῃ, μὲ γυναῖκ' ὠμορφονειά,
μὲ γερόντισσα μητέρα καὶ μ' ἀνήλικα παιδιά·
κι' ἀπ' τὴ στέρησι καὶ φτώχεια ὅπου πάῃ, ὅπου σταθῇ
νὰ γνωρίζῃ ὅτ' εἶναι 'ς ὅλους ἡ ζωή του μισητή·
νὰ 'ντροπιάζῃ τὴ γενιά του, νὰ 'ντροπιάζεται κι' αὐτός,
καὶ ποτὲ νὰ μὴ τοῦ λείπῃ ἀπ' τὰ χείλη ὁ στεναγμός!
Τέτοιον ἄνθρωπον καθένας ζωντανὸν καταφρονᾷ,
μηδ' ἀφ' οὗ 'ς τὸν τάφο πέσῃ, τῶνομά του μελετᾷ.

Εἰς τὴν μάχην ἂς χυθοῦμεν ὅλοι μ᾽ ἄφοβη καρδιά,
ὁ καθένας ἂς πεθάνῃ γιὰ πατρίδα, γιὰ παιδιά.
Ἂ τὴ φωτιά, παλληκαρᾶδες, γενῆτ᾽ ὅλοι ἕνα κορμί,
᾽ς τὴ φωτιά, μὴ ᾽ντροπιασθῆτε ᾽σὰν φυγάδες, ᾽σὰν δειλοί.
Λεοντόκαρδο τὸ στῆθος καθενός σας ἂς φανῇ,
τοὺς ἐχθρούς σας πολεμοῦντες μὴ ψηφᾶτε τὴ ζωή.
Νὰ μὴ φύγετε κι᾽ ἀφῆστε τὰ σεβάσμια γερατειά,
πῶχουν ἀχαμνὰ τὰ χέρια καὶ τὰ γόνατα βαρειά.
Ἐντροπή σας, ἐντροπή σας, ἀπ᾽ ὀπίσω νἄν᾽ ὁ νειός,
κ᾽ ὁ ἀδύνατος ὁ γέρος νὰ ᾽πεθαίνῃ ᾽μπροστινός,
πῶχει κάτασπρα τὰ γένεια, κάτασπρη τὴν κεφαλή,
κ᾽ εἰς τὰ χώματα ν᾽ ἀφήσῃ τὴν ἀδούλωτη ψυχή!
Ὅλ᾽ οἱ κίνδυνοι, οἱ πολέμοι, ὅλοι πρέπουν εἰς τὸ νειό,
εἰς τὸ νειὸ πολέμοι πρέπουν, ποὺ τὸ σῶμ᾽ ἔχει ἀνθηρό.
Σεβαστὸς εἶναι ᾽ς τοὺς ἄνδρας, ᾽ς ταὶς γυναῖκες ποθητός,
εὔμορφος ἂν πρωτοπέσῃ κ᾽ εἰς τὸν πόλεμο νεκρός.
Ἂς ῥιφθῇ ᾽μπροστὰ ᾽ς τὸν γέρο κ᾽ ἄσειστος ἂς στυλωθῇ,
καὶ τὰ ᾽δόντια του ἂς σφίξῃ, μέσ᾽ ᾽ς τὸ αἷμ᾽ ἂς κυλισθῇ!

Η ΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Εἰς τὴ λίμνη ᾽κυματοῦσα μιὰν ἀνέφελη νυχτιά·
ἡ πολύπαθη καρδιά μου ἐποθοῦσε μοναξιά·
σιγὰ ᾽φλοίσβιζε τὸ κῦμα ᾽ς τὸ μονόξυλον ἐμπρός,
τὸ πανάκι μου ᾽φυσοῦσεν ἀεράκης στεριανός.
Δὲν ἀκούετο ἄλλος κρότος, ἀπ᾽ τὸν κρότο τῶν ψαριῶν,
ὅταν ἔξαφνα πηδῶντας ἐβουτοῦσαν ᾽ς τὸν βυθόν.
Ἐξανοίγοντο μακρόθεν τῶν ψαράδων ἡ πυραίς,
᾽φαίνοντ᾽ ὅλαις ἀπ᾽ τὸ μάκρος πὼς ᾽κινοῦντο μηχαναίς,

κι᾽ ἐσχημάτιζαν ἐμπρός μου τόξον ὅλο φωτεινό,
᾽σὰν τῆς θάλασσας πλανῆται ᾽περπατοῦσαν ᾽ς τὸ νερό.
Ἀνεφαίνοντο σποράδην τἀστερέωτα νησιά,
λὲς κ᾽ ἐβγῆκαν ὑγρὰ τότε ἀπὸ τἄβαθα νερά.
Πάμπολλα θαλασσοπούλια, κουρνιασμένα ἐδῶ κ᾽ ἐκεῖ,
εἶχαν φύλακας τὰ σκότη καὶ τὰ κύματα στρωμνή.
Τὸ φεγγάρι ἀπ᾽ τῆς Πάτρας εἶχε ἀρχίσει τὸ βουνὸ
ν᾽ ἀναβαίνῃ ἀγάλια ἀγάλια τὸν καθάριο οὐρανό,
κ᾽ ἡ ἀχτίνά του ᾽ς τὸ κῦμα ἐλαφρὰ νὰ κολυμβᾷ,
κι᾽ ὁλογάλανο τὸ κῦμα νὰ τὴν βλέπῃ νὰ γελᾷ.
Μὲ τὴ λάμψη ἐφάνη τότε κάτω ᾽ς τὴν ἀκρογιαλιὰ
μιὰ ψιλὴ καὶ μαυροφόρα, ᾽σὰν τὸν ἴσκιο ἐλαφρά·
᾽μισοκρύβετο ἡ μορφή της σὲ μιὰ σκέπη μελανή,
᾽σὰν ὁλόφωτος κομήτης ᾽ς τὴ νεφέλη τὴ λεπτή·
καί, ᾽ς τὴ λάμψη γυρισμένη, ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ
μὲ τὴν αὔρα, μὲ τὸ κῦμα, τὴν ἀκόλουθον ᾠδή:
« Ὠχρὸ καὶ ἄστατο φεγγάρι, ποὺ τὴ μαύρη φέγγεις γῆ,
κι᾽ ὅπου ᾽μοιάζεις μέσ᾽ ᾽ς τὰ σκότη μιὰ λαμπάδα νεκρική!
ἀρχινᾷς φωτογεννιέσαι, κ᾽ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ φωτὸς
ἀπ᾽ ὀλίγο ὀλίγο αὐξάνεις, ὥς που γίνεσ᾽ ὅλο φῶς·
καὶ φῶς ὅλον ἀφ᾽ οὗ γένῃς, συχνὰ σύγνεφον πυκνὸν
᾽ξάφνω σηκόνεται, σ᾽ ἁρπάζει ἀπ᾽ τὰ ᾽μάτια τῶν θνητῶν.
Κι᾽ ὁ σκληρότατος ὁ Χάρος ἔρχετ᾽ ὅλως ἀφανής,
καὶ συχνότατ᾽ ἀφανίζει τὸ γλυκὸ ἄνθος τῆς ζωῆς ».

Ἐρωτηθεὶς ὁ περίφημος ἐξ Ἐφέσου ζωγράφος Ἀπελλῆς πῶς κατώρθωσε νὰ γείνῃ τόσον ἔξοχος ζωγράφος, ἀπήντησεν· «Οὐδὲ μίαν ἡμέραν ἀφῆκα νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ σύρω ἔστω καὶ μίαν μόνην γραμμήν».

ΗΛΙΑ ΜΗΝΙΑΤΟΥ

Ὁ Ἡλίας Μηνιάτης ἦτο ἔνδοξος ἱεροκήρυξ τῆς ιζ΄ ἑκατονταετηρίδος, γεννηθεὶς τῷ 1669 ἐν Ληξουρίῳ, πρωτευούσῃ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἀποθανὼν τῷ 1714 ἐν Πάτραις. Ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ τοσαύτης εὐγλωττίας καὶ χάριτος, ὥστε δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ Χρυσόστομος τῶν τελευταίων ἑκατονταετηρίδων. Ἦτο ἐγκρατὴς τῆς τε ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας καὶ σεμνὸς μελετητὴς τῆς θεολογίας. Κηρύττων μετεχειρίζετο γλῶσσαν εὔληπτον καὶ σαφῆ διὰ τὸν λαόν, τοῦτου δ' ἕνεκα ἠγαπᾶτο καὶ ἠκούετο παρὰ πάντων μετ' ἀφοσιώσεως καὶ ἀμερίστου ἀγάπης. Ὁ Μηνιάτης, ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον, προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Καλαβρύτων τῷ 1711, οὐδὲ στιγμὴν δὲ ἐπαύσατο ἐποικοδομῶν διὰ τῆς πειστικωτάτης εὐγλωττίας αὐτοῦ τοὺς Χριστιανούς.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Ὦ Πίστις τῶν Χριστιανῶν, θεία τὴν ἀρχήν, θεία εἰς τὴν αὔξησιν, θεία εἰς τὴν στερέωσιν, ὅλη θεία! Ἐσὺ ἔγεινες ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐσὺ νύξήνθης[1] ἀπὸ τὸν Θεόν! Ἐσὺ εἶσαι ἡ ἀληθινὴ διδασκαλία· ὅποιος σὲ κρατεῖ, ἐκεῖνος πιστεύει ὀρθὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐσὺ εἶσαι ἡ ἁπλανὴς[2] ὁδός· ὅποιος εἰς σὲ περιπατεῖ, φθάνει ἄσφαλτα[3] εἰς τὸν Παράδεισον.

Ἡμεῖς νομίζομεν πὼς ἡ πίστις μας εἶναι ζωντανή· ἐκείνη εἶναι νεκρά, διότι εἶναι χωρὶς ἔργα· ἔξωθεν χαλκὸς φαίνεται καὶ δείχνει κάποιόν τι εἰς τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα τῆς πίστεως, ἔσωθεν πηλός, τὰ ἔργα δὲν ἔχουσι καμμίαν τιμὴν καὶ ἀξίαν. Ἔξωθεν Χριστιανοί, ἔσωθεν, ὦ πόσον διαφορετικοί! Ἔξωθεν εἰς

1. *Νὺξήνθης.* Περιττὸν τὸ ν *Νὺξήθης.*
2. *Ἀπλανὴς ὁδός,* ἡ μὴ ἄγουσα εἰς τὴν πλάνην.
3. *Ἄσφαλτα*=ἀπταίστως, ἄνευ σφάλματος.

τὴν ἐπιφάνειαν, ἡμεῖς ἐρχόμεσθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡμεῖς νηστεύομεν, ἡμεῖς ἐξομολογούμεθα καὶ μεταλαμβάνομεν κάμμίαν φορὰν· αὐτὰ ἕως ἐδῶ εἶναι χαλκός, ὅπου λάμπει κάποια εὐσέβεια. Ἀλλ' ὅταν καὶ τὰ ἔσωθεν δὲν συμφωνοῦσι μὲ τὰ ἔξωθεν καὶ ἡμεῖς μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν φυλάττωμεν τὴν εὐλάβειαν· ὅταν νηστεύωμεν ἀπὸ τὰ κρέατα καὶ ὄψαρια καὶ δὲν ἐγκρατευώμασθεν εἰς τὰ πάθη· ὅταν ἐξομολογούμεσθεν τόσαις φοραῖς εἰς ὅλην μας τὴν ζωήν, καὶ εἰς ὅλην μας τὴν ζωὴν μένωμεν ἀδιόρθωτοι, αὐτὰ εἶναι πηλός, καὶ τίποτε δὲν ὠφελοῦσιν. Μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ χάλκωμα, ὅπου φαίνεται ἀπ' ἔξω καὶ στίλβει κάποιόν τι, μέσα εἶναι πηλός, ὅπου δὲν ἀξίζει τίποτε. Μέσα εἰς ἐκεῖνο τὸ πλαστὸν σχῆμα, ὅπου φαίνεται ἀπ' ἔξω ἀρετή, εὐλάβεια, ταπεινοφροσύνη, εἶναι ὑπόκρισις, εἶναι φθόνος καὶ εἶναι ὑπερηφάνια ὑπὲρ τὴν φαρισαϊκήν.

Μὴ πλανᾶσθε, Χριστιανοί· μία τέτοια πίστις, ὁποῦ κρατοῦμεν, δὲν εἶναι ζωντανή, διότι δὲν ἔχει ψυχήν, ὅπου εἶναι τὰ ἔργα· καὶ ἂν ἔχῃ καὶ κάποια ἔργα, αὐτὰ εἶναι μόνον ἐξωτερικά, ὅπου γίνονται ἢ διὰ συνήθειαν ἢ διὰ ἀνθρωπαρέσκειαν· δὲν εἶναι ἐσωτερικά, προαιρέσεως ἀγαθῆς καὶ γνώμης θεαρέστου. Μὴ πλανᾶσθε· ὁ Βὴλ[1] δὲν ἦτο θεὸς ζῶν, ἦτο ἕνα ἄψυχον εἴδωλον, καὶ μὲ τέτοιαν πίστιν πολλοί, ὅπου νομίζονται Χριστιανοί, εἶναι μόνον εἴδωλα Χριστιανῶν· εἴδωλα (λέγει ὁ Παῦλος), ὅπου ἔχουσιν εἰς τὸ σχῆμα τῆς εὐσεβείας τὴν μορφήν, καὶ μὲ τὰ ἔργα ἀρνοῦνται τῆς εὐσεβείας τὴν δύναμιν. *Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι.*

Ἀλλὰ ποῖα εἶναι τὰ ἔργα τῆς πίστεως; Συσπειροῦνται εἰς ἕνα μόνον ὁ μακάριος Παῦλος ὀνομάζει τὴν πίστιν δι' ἀγά-

1 *Βήλ,* θεὸς τῶν Ἀσσυρίων, ὁ *Ἥλιος* τῶν Ἑλλήνων.

πης ἐνεργουμένην· ὥστε ὅπου ἡ πίστις ἐνεργεῖ μὲ τὴν ἀγάπην, καὶ ἡ ἀγάπη λοιπὸν εἶναι τὸ ἔργον τῆς πίστεως, καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ χαρακτὴρ, ὅπου σημαδεύει τοὺς ἀληθινοὺς Χριστιανούς. *Ἐν τούτῳ* (λέγει ὁ Χριστὸς) *γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε μετ' ἀλλήλων.* Διατὶ ἡ ἀγάπη (ἐξηγεῖ ὁ θεῖος Χρυσόστομος) εἶναι ὑπόθεσις καθε ἀρετῆς, μήτηρ τῆς ἁγιότητος, πρόξενος σωτηρίας. *Τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρετῆς ὑπόθεσις καὶ ἐν τούτῳ σῳζόμεθα πάντες.*

Ἡ Ἁγία Σοφία εἶχε, βασιλεύοντος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κληρικοὺς χιλίους. Ἡ Νεαρὰ τοῦ Ἡρακλείου, βασιλεύσαντος κατὰ τὴν ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα, ὁρίζει: Πρεσβυτέρους 80, Διακόνους 150, Διακονίσσας 40, Ὑποδιακόνους 70, Ἀναγνώστας 160, Ψάλτας 25, Θυρωροὺς 75

Ἐν ὅλῳ πρόσωπα 600

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἠλαττοῦτο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Κράτους, ὅτε τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας μόλις εἰς φωταψίαν αὐτῆς ἐπήρκουν.

Ὦ Σύ, ὁ Ὤν! Σὲ ὁ Ἐκκλησιαστὴς ἀποκαλεῖ ***Παντοδυναμίαν*** οἱ Μακκαβαῖοι ***Πλάστην*** ἡ πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολὴ ***Ἐλευθερίαν*** ὁ Βαρούχ ***Ἀπειροτελειότητα*** οἱ Ψαλμοὶ ***Σοφίαν*** καὶ ***Ἀλήθειαν*** ὁ Ἰωάννης ***Φῶς*** αἱ Βασιλεῖαι ***Κύριον*** ἡ Ἔξοδος ***Πρόνοιαν*** τὸ Λευϊτικὸν ***Ἁγιότητα*** ὁ Ἔσδρας ***Δικαιοσύνην*** ἡ κτίσις ***Θεόν*** ὁ ἄνθρωπος ***Πατέρα*** ἀλλ' ὁ Σόλομὼν Σὲ ἀποκαλεῖ ΕΛΕΟΣ, τοῦτο δὲ εἶναι τὸ κάλλιστον τῶν ὀνομάτων Σου!

ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΓΟ

Δύο ὑπῆρξαν οἱ παντοδύναμοι μοχλοί, δι' ὧν ἐσαλεύθησαν τὰ θεμέλια τῆς ξένης κατακτήσεως τὸ βροντόφωνον, τὸ πυρίπνουν καρυοφύλλι τοῦ Κλέφτη, καὶ τὸ βουβὸ μελανοδοχεῖον τοῦ Ἕλληνος Διδασκάλου. Τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα ἐκ συμφώνου συνειργάσθησαν καὶ θὰ συνεργασθῶσιν.

ΑΡ. ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ

Ὁ Γεώργιος Χ. Ζαλοκώστας ἐγεννήθη ἐν Συρράκῳ τῆς Ἠπείρου τῷ 1805 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις καταλυματίας, ἤτοι ἄξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ κλάδου, τῇ 3 Σεπτεμβρίου 1858. Μικρὸς μετέβη εἰς Λιβόρνον καὶ ἐκεῖ ἠσχολήθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἰταλικῆς, ἀφ' ἧς οὐκ ὀλίγα πονήματα ἐπιτυχῶς ἐξηλλήνισεν. Κατὰ τὰς ὥρας τῆς σχολῆς αὐτοῦ ἔγραφε πεζά τε καὶ ἔμμετρα ἔργα, ὧν τινα καὶ ἐβραβεύθησαν ἐν ποιητικοῖς διαγωνισμοῖς, ἔσχε δὲ τὴν ὑπερτάτην τιμὴν νὰ στεφθῇ διὰ τοῦ δαφνίνου στεφάνου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Ὄθωνος. Τὸν ποιητὴν τοῦτον κατεδίωξεν ἀπηνὴς συμφορά, διότι ἀλλεπαλλήλως ἀπώλεσεν ἐκ τῶν ἑννέα αὐτοῦ τέκνων τὰ ἑπτά. Ἡ ποίησις τοῦ Ζαλοκώστα εἶναι τρυφερὰ καὶ σεμνή, πολλὰ δὲ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ εἶναι ἀληθῆ κοσμήματα τοῦ συγχρόνου Ἑλικῶνος.

Ο ΒΟΡΕΙΑΣ, ΠΟΥ Τ'ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΟΝΕΙ[1]

Ἦτον νύχτα, εἰς τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βορειᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμηνοῦσε,
ὁ βορειᾶς, ποὺ ταρνάκια παγόνει;

Μέσ' 'ς τὸ σπίτι μιὰ χαροκαμμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
'ς τοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη,
δέκα νύχτες δὲν ἔκλειγε 'μάτι.

---

1. Τρία τέκνα εἶχε θάψει ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι ὁ Γεώργιος Χ. Ζαλοκώστας καὶ ἤδη ἀνεκούφιζε τὸ ἄλγος αὐτοῦ τὸ τέταρτον, φέρον τὸ ὄνομα τοῦ πάππου αὐτοῦ *Χρήστου*, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀνηρπάγη προώρως ὑπὸ τοῦ θανάτου. Ὁ ἀτυχὴς ποιητὴς-πατὴρ ἐθρήνησε τὸν προσφιλῆ υἱὸν καὶ ἀπὸ τῆς δεινῶς τραυματισθείσης καρδίας αὐτοῦ ἀνέθορε τὸ ἀνωτέρω ἀριστούργημα.

Εἶχε τρία παιδιὰ πεθαμμένα,
ἀγγελούδια, λευκὰ 'ς ἀν τὸν κρίνο,
κ' ἕνα μόνον τῆς ἔμεινεν, ἕνα,
καὶ 'ς τὸν τάφο κοντὰ ἤτον κ' ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμμα ἐβογγοῦσε,
ὡς νὰ ἐζήταε τὸ δόλιο βοήθεια,
κ' ἡ μητέρα σιμά του ἐθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπῶντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρῆνοι
ἐπληγόναν βαθειὰ τὴν ψυχή μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τὸ ἄρωστο ἤτον παιδί μου.

'Σ τοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βορειᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακό μου ἐμηνοῦσε
ὁ βορειᾶς, ποὺ ταρνάκια παγόνει.

Τὸν γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
'ς ἀν τρελλή. Ὅλοι γύρω ἐσωπαίναν·
φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγι' ἀπ' τὸ στόμα της βγαίναν:

«Ὦ, κακὸ πού μ' εὑρῆκε μεγάλο!
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου. . . .
ἕνα τῶχω, δέν μ' ἔμεινεν ἄλλο·
σῶσέ μού το, καὶ πᾶρ' τὴν ψυχή μου».

Κι' ὁ γιατρὸς μὲ τὰ μάτια σκυμμένα
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων—ἄχ, λόγια χαμένα,—
«Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα».

Κ' ἐκαμώθη πὼς θέλει νὰ σκύψῃ
'ς τὸ παιδί, καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμό του.
Ἕνα δάκρυ ἐπροσπάθαε νὰ κρύψῃ,
ποὺ κατέβ' εἰς τὼχρὸ πρόσωπό του.

'Σ τοῦ σπιτιοῦ μας τὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βορειᾶς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ, μεγάλο κακό μας ἐμηνοῦσε
ὁ βορειᾶς, ποὺ ταρνάκια παγόνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ 'νοιώσῃ τὸ 'μάτι,
ὅταν ἔχῃ βαρειὰ 'ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεβάττι!

Η ΠΕΡΔΙΚΑ

Βόσκουνε ἡ ἄλλαις πέρδικες ἢ λούζονται 'ς τὸ αὐλάκι
καὶ μιὰ 'ς τὰ 'νύχια περπατεῖ ἐπάνω σὲ κοτρῶνι,
καὶ γέρνει 'πίσω καὶ τηρᾷ μικρὸ ἕνα περδικάκι
καὶ πότε τοῦ γλυκομιλεῖ καὶ πότε τοῦ μαλλόνει.

—Ἄκω τῆς μάνας τὴ λαλιὰ κι' ἀναίβα 'ς τὸ λιθάρι,
γιατ' ἡ καρδιά μου λαχταρεῖ, μονάκριβο πουλί μου.
—Γιὰ δέ, μανούλα, τὸ νερό, ποὺ βρέχει τὸ θυμάρι,
γιὰ δὲ τὰ συνομήλικα πῶς παίζουν ἀντικρύ μου! . . .

—Ἔχουν ἡ μάναις τους πολλά! Ἔλα, πουλί, κοντά μου,
κ' εἶδα τὸν ἴσκιο γερακιοῦ ἐδῶ σιμὰ 'ς τὸ αὐλάκι.
—Πᾶμε, μανούλα, 'ς τὰ νερά, νὰ βρῶ τὴν συντροφιά μου·
αὐτὸ ἦταν σύννεφο μικρό, δὲν ἦτανε γεράκι.

Κι' ὁ ἴσκιος πάλι ἐφάνηκεν ἐπάνω 'ς τὰ λιθάρια·
καὶ καταιβαίν' ἡ πέρδικα ζητῶντας τἀκριβό της.
Κι' αὐταίς, ποὺ ἦταν 'ς τὸ ῥίζωμα, 'τρυπῶσαν 'ς τὰ θυμάρια.
Ἐκεῖθε ὁ ἴσκιος ἐπέρασε τοῦ γερακιοῦ προδότης.

Καὶ ἀκούσθη ἕνα φτερούγισμα, μιὰ ταραχή, μιὰ ἀντάρα.
«Ὁπῶχει τὸ μονάκριβο ἔχει πικρὴ τὴν τύχη!»
Σκούζει, κτυπιέται ἡ πέρδικα μὲ τρόμο, μὲ λαχτάρα,
καὶ τἀκριβό της σπαρταρᾷ 'ς τοῦ γερακιοῦ τὸ νύχι.
. . . . . .

Τῆς ἐλευθερίας τὸ χρῶμα εἶναι τόσον βαθὺ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων, ὥστε καὶ ἡ τόσον πολυετὴς ἐκβαρβάρωσις δὲν τὸ ἐξέπλυνεν ὁλότελα μήτε ἀπὸ τὴν λαλουμένην διάλεκτον. Α. ΚΟΡΑΗΣ

Πάντες φιλοτιμούμεθα νὰ ὁμοιάσωμεν κατά τι τοὺς μεγάλους ἄνδρας, μιμούμενοι τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, ὁσάκις ἀδυνατοῦμεν νὰ μιμηθῶμεν τὰς ἀρετάς των. ΕΜΜ. Δ. ΡΟΪΔΗΣ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ

Ὁ Νικόλαος Θεοτόκης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1736, ἐσπούδασε δὲ φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικὰ ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου μετέβαινον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ γείνωσι κάτοχοι ἐπιστήμης τινὸς ἢ νὰ τύχωσιν ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως. Ἐξ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν γενόμενος ὁ Νικόλαος Θεοτόκης ἐχειροτονήθη ἐν Κερκύρᾳ ἱερομόναχος, μετονομασθείς, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, *Νικηφόρος*. Διωρίσθη δὲ ἱεροκήρυξ καὶ σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ Αὐθεντικῆς Σχολῆς καὶ τέλος διεδέξατο τῷ 1779 ὡς ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίας καὶ Χερσῶνος ἐν Ῥωσσίᾳ τὸν κλεινὸν Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν. Μετατεθείς κατόπιν εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστραχανίου καὶ Σταυρουπόλεως, ἐπ' ἴσης ἐν Ῥωσσίᾳ, παρητήσατο αὐτὴν μετά τινα ἔτη καὶ ἐγκατέστη ἐν Μόσχᾳ, ἔνθα διήγαγε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου μονάζων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος τῷ 1800. Ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης ὑπῆρξεν εἷς τῶν κρατίστων συγγραφέων τῆς δεκάτης ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος, καταλιπὼν πολλὰ συγγράμματα θεολογικά, φιλοσοφικά, μαθηματικὰ κτλ. πρωτότυπά τε καὶ μεταφρασμένα. Ὡς ἱεροκήρυξ ἦτο δεινός, μετεχειρίζετο δέ, χάριν τοῦ λαοῦ, τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἐν ᾧ κάλλιστα ἐγίνωσκε καὶ εὐχερῶς ἐχειρίζετο καὶ τὴν παλαιάν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν, ἰδίᾳ φιλοσοφικῶν, αὐτοῦ διατριβῶν.

ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Ἡ ψυχὴ διὰ τοῦ νοὸς αὐτῆς ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν, καταβαίνει εἰς τὸν ᾅδην, περιέρχεται τὴν γῆν, ἐμβαίνει εἰς τὰς πόλεις, εἰσέρχεται εἰς πάντα τόπον, νοεῖ εἴ τι θέλει, μνημονεύει τὰ παρελθόντα, συλλογίζεται τὰ ἐνεστῶτα· προνοεῖ τὰ μέλλοντα, ζυγοστατεῖ [1], ἀνακρίνει, συμβιβάζει, διαχωρίζει καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῆς συλλογισμούς· αὐτὴ μανθάνει διαφόρους γλώσσας, τέχνας παντοίας, ἐπιστήμας ὑψηλάς· ὅσας διαλέκτους ἀκούετε, ὅσα βιβλία ἀναγινώσκετε, ὅσα τεχνητὰ πράγματα βλέπετε, τῆς ψυχῆς ὑμῶν εἰσιν ἔργα· αὐτὴ ἐφεῦρε

1. *Ζυγοστατεῖ*=Ζυγίζει, κρίνει.

φιλοτεχνήματα, διὰ τῶν ὁποίων διαπερῶμεν τὰ μακρὰ τῆς θαλασσης διαστήματα, βυθιζόμεθα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης καὶ ἀνάγομεν τοὺς μαργαρίτας, καταβαίνομεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς καὶ ἐξάγομεν τὰ μέταλλα, μετροῦμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν λοιπῶν πλανητῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαστήματα· ἀναλογιζόμεθα[1] τὸν καιρὸν τῆς τούτων περιόδου· τῆς ἀνατολῆς, τῆς δύσεως, τῆς συζυγίας, τῆς ἐκλείψεως, τῆς μεταξὺ ἀλλήλων καὶ τῆς γῆς ἀποστάσεως· συνάγομεν καὶ σκορπίζομεν τὸ πῦρ, εἰσάγομεν καὶ ἐξάγομεν τὸν ἀέρα, γνωρίζομεν τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως τοῦ πυρός, τοῦ ὕδατος, τῶν ἀνέμων, βλέπομεν καὶ ἐκεῖνα, ὅσα ἢ διὰ τὴν μικρότητα ἢ διὰ τὸ διάστημα φεύγουσι τῶν ὀρθαλμῶν τὴν ὅρασιν. Αὐτὴ εὗρε μικροσκόπια, τηλεσκόπια, πυρόμετρα, ὑγρόμετρα, βαρόμετρα, θερμόμετρα, ἀνεμόμετρα· αὐτὴ νοεῖ λύσεις προβλημάτων πασης ὑποθέσεως, ἀναλογισμοὺς μακροσκελεῖς καὶ χρυσανάλογίστους εὑρέσεις πραγμάτων ἀποκρύφων[2]. Ἡ ψυχὴ ἠθολογεῖ, φυσιολογεῖ, γεωμετρολογεῖ, βοτανολογεῖ, μετεωρολογεῖ, ἰατρολογεῖ, ἀστρονομεῖ, ὀντολογεῖ, πνευματολογεῖ, ψυχολογεῖ, θεολογεῖ· διὰ τούτων δὲ τῶν ἔργων αὐτῆς ἄρχει καὶ δεσπόζει πάντων τῶν ἐν τῇ γῇ πραγμάτων καὶ αὐτῆς ὅλης τῆς γῆς. Βλέπεις πόση διαφορὰ μεταξὺ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀλόγου ζώου; Ποῖον τῶν ἀλόγων ζώων ἢ τῶν πετεινῶν ἢ

1. *Ἀναλογιζόμεθα*=Ὑπολογίζομεν.

2. Πόσαι ἄλλαι ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις ἐγένοντο ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ιθ' ἑκατονταετηρίδος! Ἡ ἀτμοπλοΐα, ὁ τηλεγράφος, ἡ γέννησις καὶ καταπληκτικὴ πρόοδος τῆς χημείας καὶ ἐν γένει τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὁ σιδηρόδρομος, ὁ ἠλεκτρισμός, τὸ τηλέφωνον, τὸ ἀεροπόρον κτλ. κτλ.!

τῶν νηκτικῶν[1] ἢ τῶν ἑρπετῶν ἢ τῶν τετραπόδων δύναται νὰ πράξῃ, οὐ λέγω πάντα, ἀλλ' ἓν μόνον μετὰ τῆς αὐτῆς τελειότητος, μετὰ τῆς ὁποίας πράττει ταῦτα πάντα ὁ ἄνθρωπος; Ὅστις ταῦτα βυλλογίζεται, ἐκεῖνος θαυμάζει καὶ ἐξίσταται, βλέπων τὴν τόσην εὐγένειαν καὶ χάριν τῆς ψυχῆς, θαυμάζει δὲ μᾶλλον καὶ ὑπερυψοῖ τὴν παντοδυναμίαν, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ τῆς ψυχῆς δημιουργοῦ, καὶ βοᾷ μετὰ τοῦ Προφήτάνακτος: *Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν.* Μωροὶ λοιπὸν καὶ ἀνόητοι καὶ κατηχυμμένοι εἰσὶν ὅσοι λέγουσιν ὅτι ὁ λογικὸς ἄνθρωπος οὐδὲν διαφέρει τῶν ἀλόγων ζώων.

1. Ἡ λέξις ἐκ τοῦ *Νήχομαι*=Κολυμβῶ.

Ὅστις θέλει μυθιστορήματα ὡς ἐγκύψῃ σπουδαίως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας· ἐν αὐτῇ θέλει ἴδει τὸν ἀνθρώπινον βίον μετὰ τῶν ποικιλωτάτων καὶ δραματικωτάτων αὐτοῦ σκηνῶν, τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν μετὰ τῶν ζωηροτάτων καὶ τερπνοτάτων αὐτῆς παθῶν καὶ περιπλέον ὑπερτάτην τινὰ γοητείαν, τὴν γοητείαν τῆς πραγματικότητος. Θαυμάζω τὴν φαντασίαν καὶ ἀρέσκει μοι ὑπερβαλλόντως ἡ δημιουργὸς αὕτη δύναμις, ἥτις ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὸ εἶναι παράγει ὄντα, ἐμψυχοῖ, χρωματίζει καὶ ζωοποιεῖ αὐτὰ ἐνώπιον ἡμῶν, ἀναπτύσσουσα διὰ τῶν ὀπτασιῶν τῆς τέχνης τοὺς παντοειδεῖς θησαυροὺς τῆς ψυχῆς· τὰ ὄντα ὅμως, ἅπερ πραγματικῶς ἔζησαν καὶ ἠσθάνθησαν τὰς περιπετείας ταύτας τῆς τύχης, τὰ πάθη, τὴν εὐφροσύνην καὶ τὰς λύπας, ὧν ἡ θέα ἐξασκεῖ τοσαύτην ἰσχὺν ἐφ' ἡμῶν, τὰ ὄντα ταῦτα, λέγω, ὅταν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ ἐν τῇ οἰκιακῇ αὐτῶν ζωῇ βλέπω, μὲ ἑλκύουσι καί με κρατοῦσιν ἔτι πλέον ἰσχυρότερον ἢ τὰ ἐντελέστατα ποιητικὰ ἢ μυθιστορικὰ ἔργα. Ἡ ζῶσα δημιουργία, τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τοὺς θείους αὐτοῦ χαρακτῆρας παριστανόμενον, εἶναι ὡραιότερον παντὸς ἀνθρωπίνου ποιήματος, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὑπέρτερος παντὸς ποιητοῦ.

GUIZOT

ΗΛΙΑ ΤΑΝΤΑΛΙΔΟΥ

Ὁ Ἡλίας Τανταλίδης ἐγεννήθη ἐν Φαναρίῳ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1818, σπουδάσας πρῶτον ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ, ἐν τῇ Ξηρᾷ Κρήνῃ, καὶ περατώσας τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ τῆς Σμύρνης. Τῷ 1840 μεταβὰς εἰς Ἀθήνας καὶ διακούσας φιλολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἀτυχῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν μελετῶν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς παραγωγῆς διανοητικῶν προϊόντων ἔπαθεν ἀμαύρωσιν τῶν ὀφθαλμῶν τῇ 16 Νοεμβρίου 1845. Ἓν ἔτος μετὰ τὸ πλῆγμα τοῦτο διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῆς ῥητορικῆς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ, τὴν ἔδραν δὲ ταύτην κατεῖχε μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ (ἰοῦν αὐτοῦ (31 Ἰουλίου 1876). Ὁ Τανταλίδης διαπρέπει μεταξὺ τῶν νέων ἑλλήνων ποιητῶν καὶ λογογράφων, ὅθεν καὶ δικαίως ἐπικαλεῖται *Ἀηδὼν τοῦ Βοσπόρου*. Εὐχερῶς δὲ καὶ ἐπιτυχῶς ἐχειρίζετο ἐν τῇ ποιήσει τὴν τε ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ τὴν καθαρεύουσαν καὶ τὴν δημώδη. Μόλις εἰκοσαέτης ἐξέδωκεν ἐν Σμύρνῃ (τῷ 1839) τὰ *Παίγνια*, εἶτα (τῷ 1860) ἐν Τεργέστῃ τὰ *Ἰδιωτικὰ Στιχουργήματα* καὶ τέλος τὰ *Ἄσματα* ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἐγένετο καὶ ἔκδοσις αὐτῶν μετὰ μουσικῶν χαρακτήρων (τῷ 1876). Ἡ ποίησις τοῦ Τανταλίδου εἶναι εὐσεβής, χαρίεσσα, εὐφυής, σαφὴς καὶ ἡ στιχουργία δ' αὐτῆς ἄπταιστος.

Ο ΒΟΣΠΟΡΟΣ

Σιγή! . . . σιγή! . . . παράμερα ἂς μένῃ πᾶσα καλλονή·
καὶ τἄστρα σβύνουν τοὐρανοῦ, ὅταν ὁ ἥλιος φανῇ.
Εἰς τἄπειρά του θέλγητρα γελῶν καὶ ἀγαλλόμενος,
κ' ὑπὸ Χαρίτων Ἄδωνις ἐπέραστος στεφόμενος,
ὁ Βόσπορος, τῆς φύσεως παρορμηθείσης ὁ υἱός,
ἰδοὺ ἐκεῖ, ἐντρύφημα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ νοός.
Ἀέρα ὑαρότητος πνέ' ἡ ὡραία του μορφή,
κ' εἰς τὰς πλευράς του ἔκλυτος ἀπογυμνοῦται ἡ τρυφή.
Ἐν μέσῳ κυλιόμενος Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως,
καὶ παίζων εἰς τὰς εὐτυχεῖς ἀγκάλας μόνης φύσεως,

ὦ Βόσπορε, πηγὴ ζωῆς τῶν εἰς ἀκτάς σου ζώντων,
εἰς ῥεῦμ' ἀπερευγόμενος τὸν μεγακήτην Πόντον
ἀθρόως κυλινδούμενον,
ἀνάγεις τὸν ἐποπτευτὴν εἰς ἀναμνήσεις παλαιάς,
τοὺς πάλαι διεκπλεύσαντας τὰς δροσοβρύτους σου ῥοὰς
λαοὺς διανοούμενον.
Ἀπὸ ζεφύρου δροσεροῦ ἐλαυνομένη πνεῦμα
καὶ ἔνθα κ' ἔνθα σχίζουσα τὸ κελαρύζον ῥεῦμα,
ἡ δρακοντόκορμος *Ἀργὼ* ἐφάνη πρῶτον ἀπ' ἐκεῖ.
Οἱ ναῦται θυμολέοντες, εἰς θέαν σου ἐκστατικοί,
τὴν εἰρεσίαν ἄφησαν,
κι' ἀφ' οὗ μὲ ὄμμα ἔκθαμβον δίς, τρὶς περιεστράφησαν,
—«Δὲν εἶν' (ἐφώνησαν κοινῶς) τῶν ἀθανάτων χώρ' αὐτή;
καὶ τάχα τί; λοιπὸν ἐδῶ εἶν' οἱ θνητοὶ τόσον θνητοί;»
Τότ' ἔνθους ὁ γλυκὺς Ὀρφεύς, μεθύσας ἀπὸ καλλονήν,
καὶ ὅλος μ' ἐνθουσιασμοῦ περιχυμένος ἡδονήν,
εἰς χέλυν περιχρύσωτον ἀνέκρουεν ἀνακλιθείς
ᾠδὴν κατὰ τὸν Ὄρθιον, Φοῖβος θνητὸς γοητευθείς,
κι' ὑπὸ τὸ τρέμον πλῆκτρόν του ἡ Λυρικὴ ἐλάλει,
καὶ εἰς θρησκείαν κ' ἔρωτα τὸν κόσμον ἀνεκάλει.
Τότε καὶ ἄγριοι λαοί, τὰς τρώγλας παραιτήσαντες,
κ' οἱ Θρᾷκες καὶ οἱ Βιθυνοὶ
εἰς τὰς ἀκτάς σου, Βόσπορε, συναγελάσθησαν κοινῇ
τὴν φύσιν προσκυνήσαντες.
Καὶ ἔκτοτ' αἱ τρεῖς Χάριτες, κ' ἔκτοτε Νύμφαι περισσαὶ
πρὸς τῶν ᾠδῶν σου τὸν ῥυθμὸν περιχορεύουν περὶ σέ.
Χαῖρε, Κωνσταντινούπολις! τῶν πόλεων ἡ Βασιλίς,
ἐντρύφημα τῆς Δύσεως, κυρία τῆς Ἀνατολῆς!

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Ὁ *Ἐλευθέριος Βούλγαρις* ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1716 καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη τῇ 10 Ἰουνίου 1806 ἐνενήκοντα ἐτῶν γενόμενος. Μεταβὰς δὲ εἰς Ἰωάννινα ὁ Ἐλευθέριος Βούλγαρις ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος, μετονομασθεὶς *Εὐγένιος*· καὶ κατόπιν τῇ συνδρομῇ ἐμπόρων τινῶν ἐπεσκέψατο τὴν Ἰταλίαν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν λατινικήν, ἰταλικήν, γαλλικὴν καὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις (1742), ἐν Κοζάνῃ (1750), ἐν τῇ τότε περιωνύμῳ Σχολῇ τοῦ Γένους ἐν Ἄθῳ (1753) καὶ τῷ 1761 προσεκλήθη εἰς Κων/πολιν διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ αὐτόθι Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ. Μετά τινας χρόνους παραιτησάμενος τὴν ἕδραν ταύτην ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν, καὶ ἐντεῦθεν, κατὰ πρόσκλησιν τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β', μετέβη εἰς Ῥωσσίαν, ἔνθα ἐχειροτόνησεν αὐτὸν τῷ 1775 ἱερέα ὁ πολὺς Μητροπολίτης Μόσχας Πλάτων, ὁ γνωστότατος συγγραφεὺς πολλῶν καὶ σπουδαίων θεολογικῶν συγγραμμάτων (ἐν οἷς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ἀδαμαντίου Κοραῆ μεταφρασθεῖσα *Ὀρθόδοξος Κατήχησις*), καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίου καὶ Χερσῶνος. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις ἦτο ἐκ τῶν πολυμαθεστάτων ἀνδρῶν τῆς ιη' ἑκατονταετηρίδος καὶ γλωσσομαθέστατος ἱεράρχης, συγγράψας πλεῖσά ὅσα πονήματα διαφόρου ὕλης καὶ σπουδαίως συντελέσας εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ὑγιῶν ἀρχῶν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει.

ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΑΙ ΧΑΡΙΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Τῆς μουσικῆς ἡ χάρις καὶ δύναμις, ἡ χρῆσις καὶ ἡ ὠφέλεια εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα, ἐπειδὴ τὰ γνωρίζουν πάντες κοινῶς, φαίνεται περιττὸν νὰ ζητῇ τινας[1] νὰ τὰ παραστήσῃ ἰδίως. Οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἔλεγον ὅτι ὅστις δὲν ἀνοίγει στόμα εἰς ἔπαινον τοῦ Ἡρακλέους εἶναι κωφός. Τοῦτο, ὁποῦ

1. Ἀντὶ τῆς ὀνομαστικῆς *Τις*. Ἡ τοιαύτη τῆς ὀνομαστικῆς κατάληξις, ἀπαντῶσα ἰδίως ἐν ταῖς μετοχαῖς, οἷον *Λέγοντας, Τρώγοντας, Πηγαίνοντας* κτλ., ἐκληροδοτήθη, φαίνεται, ἡμῖν ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων.

ἐλέγετο διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης, δύναται νὰ ῥηθῇ καὶ διὰ τὰς Μούσας, τὰς θυγατέρας τῆς Μνημοσύνης καὶ τοῦ Διός, τὰς ὁποίας καὶ ἐκεῖνος ὁ ἥρως τιμῶν ἐξόχως καὶ θεραπεύων, εἰς ἐγκωμίου λόγον ἔλαβε τὸ νὰ ὀνομάζεται ὡς ὁ Ἀπόλλων καὶ αὐτὸς *Μουσηγέτης*. Ἂν ἦναί τις ἀνίκητος εἰς τὰ θέλγητρα καὶ εἰς τοὺς γλυκασμοὺς τῆς Εὐτέρπης, τῆς Ἐρατοῦς καὶ τῆς Τερψιχόρης[1], βέβαια ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ ἦναι κωφός· ἢ ἂν δὲν ἦναι βεβλαμμένος τὰς ἀκοάς, ἀνάγκη νὰ συναριθμηθῇ μὲ τὰ ἀλογώτερα καὶ νωθρότερα κτήνη· ἐπειδὴ καὶ τούτων ἱστοροῦνται πολλά, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφιλοτιμήθη ἡ φύσις νὰ ἐνστάξῃ τὸν τῆς μουσικῆς ἔρωτα.

Τί ἄλλο οἱ παμπάλαιοι μῦθοι νά μας διδάξουν ἠθέλησαν παρὰ τὴν δραστηριωτάτην χάριν ἢ τὴν χαριεστάτην δύναμιν τῆς μουσικῆς, ὅταν ἐτόλμησαν νὰ πλάσουν τὰς τόσον ἀπίστους, τόσον ἀτόπους περὶ αὐτῆς δοξολογίας; Ὁ θρᾷξ Ὀρφεὺς μὲ τὴν μουσικήν του ἀνεχαίτιζεν ἀπὸ τὸν ἴδιον δρόμον τοὺς ποταμούς· ἔσυρεν ὀπίσω του ὄχι μόνον τὰ θηρία τὰ πλέον ἄγρια, ἀλλὰ καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰς πέτρας· καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς μελῳδίας ἔφθασε (λέγουσι) νὰ καταμαλάξῃ καὶ τὸν Ἀϊδωνέα[2] καὶ τὴν Περσεφόνην, τοὺς ἀμειλίκτους καὶ ἀδυ-

1. Ἐκ τῶν ἐννέα Μουσῶν, αἵτινες πᾶσαι ἦσαν προστάτιδες τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ἡ *Εὐτέρπη* προῖστατο τῆς μουσικῆς, ἡ *Ἐρατὼ* τῆς ἐλεγειακῆς ποιήσεως, καὶ ἡ *Τερψιχόρη* τοῦ χοροῦ. Αἱ λοιπαὶ ἐξ Μοῦσαι ἦσαν ἡ *Καλλιόπη*, ἔφορος τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἡ *Κλειὼ* τῆς ἱστορίας, ἡ *Μελπομένη* τῆς τραγῳδίας, ἡ *Πολύμνια* τοῦ μέλους καὶ τοῦ διθυράμβου, ἡ *Θάλεια* τῆς κωμῳδίας καὶ ἡ *Οὐρανία* τῆς ἀστρονομίας. Αἱ Μοῦσαι ὠνομάζοντο καὶ *Πιερίδες*, ἐκ τῶν *Πιερίδων*, θυγατέρων τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας *Πιέρου*, ἃς, ἀλαζονευομένας κατ' αὐτῶν, ἐνίκησαν.

2. Ὁ Πλούτων ὀνομάζεται καὶ *Ἀϊδωνεύς*, ὡς θεὸς τοῦ Ἅδου, ὅθεν καὶ ὁ ὅρκος «Νὴ τὸν Ἀϊδωνέα» = «Νὴ τὸν Πλούτωνα».

ωπήτους θεούς, διὰ νὰ τοῦ ἐπιστρέψουν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν Εὐρυδίκην, τὴν φιλτάτην του σύζυγον. Οἱ Βοιωτοὶ Ζῆθος καὶ Ἀμφίων μὲ τὰ θελκτικὰ κρούσματα τοῦ ὀργάνου των καὶ κατεκήλουν[1] καὶ κατεκύλιον ἀπὸ τὰ ὄρη τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς λίθους καὶ δι' αὐτῶν, εὐρύθμως τε καὶ ἁρμονικῶς συναπτομένων, ἔκτιζον τῶν Θηβῶν τὰ ὑψηλὰ πυργώματα καὶ τὰ τείχη. Καὶ ὁ μηθυμναῖος Ἀρίων, πηδῶν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ φύγῃ τὸν κίνδυνον τῶν καταποντιστῶν, συνεκάλει διὰ τῶν τῆς λύρας αὐτοῦ μουσουργημάτων πρὸς βοήθειάν του τοὺς φιλανθρώπους δελφῖνας, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἀναβασταζόμενος καὶ διανηχόμενος ἀσφαλῶς τὰ κύματα, εὗρισκεν εἰς Ταίναρον τὴν σωτηρίαν. Τοῦτο τὸ ἔσχατον δὲν ἔλειψέ τις νὰ τὸ περάσῃ ὡς πραγματῶδη[2] καὶ ἀληθινὴν ἱστορίαν. Ἡμεῖς μὲ τοὺς περισσοτέρους μύθους τὸ κρίνομεν μῦθον, καθὼς καὶ ἄλλα· ἀλλ' οἱ μῦθοι οὗτοι εἰκονίζουσι τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἡ ἀλήθεια, ὁποῦ ὑποκρύπτεται ὑπὸ τὰς εἰρημένας μυθολογίας, εἶναι ὅτι ἡ μουσικὴ τόσην ἔχει δύναμιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ καὶ τοὺς ἀκινήτους διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν τους διεγείρει, καὶ τοὺς ἀναισθήτους διὰ νωθρότητα τους παρορμᾷ, καὶ τοὺς σκληροὺς καὶ τοὺς ἀτέγκτους[3] μαλάττει, καὶ τοὺς ἀγρίους καὶ θηριώδεις φέρει εἰς ἡμερότητα.

1. *Κατακηλῶ* =Καταθέλγω, καταγοητεύω. Κυρίως ἐπὶ τῆς μουσικῆς. Τὸ ῥῆμα *Κατακηλέω-ῶ* καὶ ἁπλῶς *Κηλέω* εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ *Κατακυλίω*, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀνωτέρω παραθέσεως ἀμφοτέρων τῶν ῥημάτων δηλοῦται· ἐσφαλμένως δέ τινες γράφουσι «*Κατεκύλισε* τὰ ὦτα ἡμῶν ἡ ἁρμονία τοῦ θείνα μουσικοῦ τεμαχίου κτλ.», ἐν ᾧ ὁ ἀόριστος τοῦ *Κατακηλέω-ῶ* σχηματίζεται ὁμαλῶς ***Κατεκήλησα***.

2. *Πραγματῶδη*=Πραγματικήν, ἀληθῆ.

3. *Ἀτέγκτους*, κυρίως ἀβρέκτους· ἐπαμένως, σκληρούς, ἀδυσωπήτους.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

Ὁ Δημοσθένης Βαλαβάνης ἐγεννήθη τῷ 1824 ἐν Καρυταίνῃ τῆς Πελοποννήσου ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μείνας σχεδὸν ἀπροστάτευτος. Δεκαοκταέτης μόλις ἐνεγράφη φοιτητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ἀκολουθῶν τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς μετὰ σπανίας φιλοπονίας καὶ ἐπιμελείας, ἀλλ' ἐν μεγίστῃ οἰκονομικῇ στενοχωρίᾳ, ἥτις, κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, τοσοῦτον ἐπετάθη καὶ ἐπεδεινώθη, ὥστε ὁ φιλότιμος σπουδαστής, ἐπιμελὴς ἀποκρύπτων τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ ἀπὸ πάντων, ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν σκληρὰν καταπίεσιν αὐτῆς, καί, προσβληθεὶς ὑπὸ φθίσεως, ἐτελεύτησε προώρως τῷ 1854 ἐν Ἀθήναις. Τοῦ Δημοσθένους Βαλαβάνη τὰ περισωθέντα ὀλίγα, ἀλλὰ θαυμαστῆς ἐμπνεύσεως, ποιήματα κατατάσσουσιν αὐτὸν ἐν διακεκριμένῃ θέσει τοῦ ἑλληνικοῦ Παρνασσοῦ, λέγει δὲ καὶ ὁ ἀείμνηστος Σπυρίδων Ν. Βασιλειάδης (Ἀττικαὶ Νύκτες, Ἀθήναις, 1875 ἐν τόμῳ Β', σελίδι 93) περὶ αὐτοῦ: «Ὁ Βαλαβάνης ἦτο τὸ γλυκύτερον καὶ ἀγνότερον ἄστρον τῆς νέας ἑλληνίδος ποιήσεως». Λαμπρὰν μελέτην περὶ Δημοσθένους Βαλαβάνη ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Παρθενῶνι» (Ἀθήναις, 1873, σελίδι 249 καὶ ἑξ.) ὁ κ. Εὐγένιος Γ. Ζαλοκώστας.

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΗ

Κούφια πέφτουν τουφέκι' ἀπ' ἀνάρια
καὶ 'ς τοῦ Σίρτση ταῖς ῥάχαις βοΐζουν·
μαζευμένα εἶν' ἐκεῖ παλληκάρια,
ποὺ τὰ πεῦκα βογκᾶνε καὶ τρίζουν.

Ἀπὸ ξένα λημέρι' ἀνταμώνουν
'ς ἑρμοκκλῆσι ὁλόγναντο ῥάχης,
'ς ἕνα μνῆμα βαιόκλαρα στρώνουν,
κι' ἀνδρειᾶς λὲν τραγούδια καὶ μάχης.

Χύθη ὁ ἥλιος· ἡ πάχνη διαλυέται,
ἡ αὐγὴ 'σὰν τὴν νειότη γελάει·
'σὰν πουλιοῦ ξεσυρμάδ' ἀγροικέται,
εἰς τὰ φύλλα τἀέρι ἂν περνάῃ.

Σὲ δροσιᾶς ψιλαῖς στάλαις ᾽σκορπιῶνταν,
μ᾽ ἀντηλιάδα σὲ μύριαις· ἀγνάντια
ἂν ἡ χλόη σὲ φύσημα ἐσειόνταν,
λὲς καὶ χίλια νὰ ἐτρέμαν διαμάντια.

Ξενοιαστὰ τὰ κλεφτόπουλα πηδᾶνε,
τὸ λιθάρι ἄλλοι ῥίχνουν σιμά τους,
᾽ς τἀργυρᾶ τους τσαπράζια βροντᾶνε,
τὰ χρυσᾶ κρεμαστὰ χαϊμαλιά τους.

Ῥουσαλιοῦ ἐξημέρονε ᾽μέρα,
ποὺ ᾽ς τὸν κάτω ἡ ψυχαῖς κόσμο κλειέντα,
μὰ ᾽ς τοῦ Γεώργου τὸν τάφο μητέρα,
δὲν στενάζει, τραγούδι᾽ ἀγροικέντα.

Σταυραδέλφια ᾽ς τὸ χρόνο περνᾶνε
ὅταν χλιαίνῃ τὸ χιόνι καὶ λυόνῃ·
τ᾽ ἄρματά τους σὲ πεῦκο κρεμᾶνε,
ποὺ τὸν ἔρημο τάφο του ἰσκιόνει.

Δὲν τὸν κλαῖν, τραγουδᾶνε τὴ μάχη,
ποὺ σκοτώθη, καὶ ῥίχνουν λουλούδια·
μόνη ὁ κλέφτης τιμὴ θέλει νἄχῃ,
᾽σὰν χαθῇ, νὰ τοῦ βγάλουν τραγούδια.

᾽Εκεῖ ἀκοῦς τὸ τουφέκι νὰ πέφτῃ,
νὰ βογκοῦν ῥεματιαῖς ᾽ς τὴ βοή του·
τέτοια δίνουν τιμὴ ᾽ς κάθε κλέφτη,
τὶ ἀπὸ μι᾽ ἄνοιξ᾽ ἀρχίζει ἡ ζωή του.

᾽Εχαμόγερνε ὁ ἥλιος τὸ βράδυ·
τὰ πουλιὰ εἰς τὴν ἔρμο ᾽σιγοῦσαν,
μιᾶς φλογέρας βοσκοῦ ᾽ς τὸ λιβάδι
τὰ λαλήματ᾽ ἀκόμ᾽ ἀντηχοῦσαν.

Τὰ κλεφτόπουλα τριγύρω καθίζουν,
γιὰ τὸν Γεῶργο νὰ λὲν ἀρχινᾶνε·
μὰ τὰ ᾽μάτια τοῦ Λάμπρου δακρύζουν,
βουρκωμένα ᾽ς τὸ μνῆμα γυρνᾶνε.

«Μ᾽ ἀπιστιὰ τὸν ᾽σκοτῶσαν! τοὺς λέει·
᾽Σ τὸ δεξί μ᾽ ἐφονεύθη τὸ πλάϊ!»
—«Λάμπρο, πές μας!» τοῦ λέν, κι᾽ αὐτὸς κλαίει,
καὶ μὲ πόνο ψυχῆς ἀρχινάει·

«Τοῦ Μαγιοῦ ᾽γλυκοχάραζε ἡ πούλια,
μελιχρὸ τὸ φεγγάρι ἐφαινόνταν·
᾽πουρπουλίζαν ᾽ς τὰ φύλλα ἀγριοπούλια,
καὶ ᾽ς τοὺς κάμπους ἡ πάχνη ἁπλονόνταν.

Μ᾽ ἕνα ὄνειρο ὁ Γεῶργος ᾽ξυπνάει,
συμφορὰ ᾽σὰν νὰ γνώρισε ὁ νοῦς του·
᾽ς ἔννοιαις μύριαις τὸ νοῦ του σκορπάει,
μὰ κρυμμένους κρατεῖ τοὺς σκοπούς του.

Λέν, παιδιά, τὸ σφακτὸ πρὶν νὰ σφάξουν,
πὼς τὸ μαῦρο τὸ Χάρο γνωρίζει,
καὶ τὴν ὥρα μαχαῖρι ποὺ δράξουν,
δὲν πηγαίνει, ᾽νοιασμένο μουγκρίζει.

Ἔτσι ὁ νοῦς του ’νοιασμένος ’γυρνοῦσε,
καὶ ἂν τὸν εἶχε ἡ ἀνδρεία γιὰ ’παίνια,
τόρα φύλλο τἀέρι ἂν ’κινοῦσε,
’ς τ’ ἅρματά του ’γυρνοῦσε τὴν ἔννοια.

Νὰ ’ς τὴ βίγλα ἕνας γέρος καὶ φθάνει,
μὲ τὸ Γεῶργο ζητεῖ νὰ ’μιλήσῃ·
«Πάει ἡ Χάϊδω, τοῦ λέει, νὰ λευκάνῃ,
καὶ μηνάει ν’ ἀνταμῶστε ’ς τὴ βρύση».

Ψαχτὰ ’μάτι ’ς ἐκεῖνον καρφόνει·
«Ποῦ τὴν εἶδες τὴν Χάϊδω;» ῥωτάει·
—«Τὸ νυχτόσαρκο, μὲ ἠῦρε ’ς τ’ ἄλῶνι,
’ς τὸ νερὸ ποὺ ’περνοῦσε νὰ πάῃ».

«Γιὰ τὸν κόπο μαντῆλι μοῦ νέθει,
τὶ ἀπὸ ’λᾶδι τὴν ἔχω παιδί μου·
καὶ σοῦ εἶπα ὅ,τι αὐτὴ μοῦ ἐμπιστεύθη·
ἔτσι ἀκρίματη νὰ ᾖναι ἡ ψυχή μου!»

Προῦ χυθῇ ταὔγινὸ ἀκόμ’ ἀστέρι,
προῦ τὰ ’λάφια νὰ βγοῦν νὰ βοσκήσουν,
ῥοβολᾶμε· κ’ ἐμπρὸς σὲ καρτέρι,
τὰ σκυλιὰ μᾶς φυλᾶν νὰ χτυπήσουν!

’Σ τὸ πετρόρρεμ’ ἀπ’ ἔξω, θυμοῦμαι,
ποὺ τὸν τόπο πλατάνια τὸν κρύφτουν,
ποδοβόλημα, ’λάφισμ’ ἀκοῦμε...
δὲν τ’ ἀκούσαμ’ ἀκόμη... καὶ ῥίχτουν.

Φωτιὰ ἐμεῖς, φωτιὰ ἐκεῖνοι, καὶ ἐρρίχτη·
«Τὸ σπαθί σου, μοῦ λέει, κ’ ἐμπρὸς ἔλα!»
Κι’ ὁ καπνὸς τῆς μπαρούτης τὸν κρύφτει,
μ’ ἀναφτὴ ’ς τὴ φωτιὰ φουστανέλλα.

Δύο κάτω νεκροὺς δρασκελάει,
κ’ οἱ λοιποὶ ’ς τὴ φευγάλα γλυτόνουν·
μὰ δυὸ βόλια ’ς τὰ στήθη ἀγροικάει,
π’ ἀρχινᾶν ’ς τὴν καρδιὰ νὰ κρυόνουν.

Τῆς πληγαῖς μὲ μαντῆλι τοῦ δένω,
μὰ ᾗ πληγαίς του τὸ αἷμά του χύνουν·
«Λάμπρο! μοῦ εἶπε, καϋμένε, ’πεθαίνω!
’Α! τὰ βόλια ’ς τὸν Χάρο μὲ δίνουν!

Τ’ ἅρματά μου σύ, Λάμπρο μου, νἄχῃς·
’πὲς τῆς Χάϊδως, ἡ δόλια μὴν κλάψῃ·
’ς τὸ ἐρμοκκλῆσι ἂν ἔρθῃ τῆς ῥάχης,
δεῖξ’ τὸ μνῆμα, κερὶ νά μ’ ἀνάψῃ.

«Τὴν καϋμένη!... δέν μ’ ἄφησε ἡ μοῖρα...
Τοῦτο ’πρόφθασε κ’ εἶπε, καὶ σβύνει.
Βαρὺ τότε κουφάρι τὸν ’πῆρα
καὶ τὸν ’θάψαμε.....»

Παύει ὁ Λάμπρος, κ’ εὐθὺς ’σηκωθῆκαν,
τὰ τουφέκια ’ς τὸ μνῆμα ἐτινάξαν·
τὸ φιλὶ χωρισμοῦ ’φιληθῆκαν
κι’ ἀπ’ ἐκεῖ ’ς τὰ βουνά τους ’πετάξαν.

ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ Δ. ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

'Ο Σκαρλᾶτος Δ. Βυζάντιος ἐγεννήθη ἐν Ἰασίῳ τῷ 1798. Ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτον ἐν τῇ τῆς Ξηρᾶς Κρήνης (Κουρσοῦ Τσεσμέ) Μεγάλῃ Σχολῇ καὶ εἶτα ἐτελειοποίησεν ἑαυτὸν ἀδιακόπως μελετῶν καὶ ἀναγινώσκων. Εἰς Ἑλλάδα μεταβάς, διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, τοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Βασιλικῆς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἑλλάδος. Τὴν θέσιν ταύτην παραιτησάμενον τῷ 1854, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, μεγάλως δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ κλάδου τούτου. 'Ο Βυζάντιος ἐξέδωκε πολλὰ συγγράμματα, ἂν τὰ σπουδαιότατα εἶναι τὸ μέγα *Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, τὸ *Ἑλληνογαλλικὸν* καὶ *Γαλλοελληνικὸν Λεξικόν*, τὸ *Λεξικὸν τῆς ἁπλῆς διαλέκτου* καὶ ἡ *Κωνσταντινούπολις* εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους μετὰ πολλῶν εἰκόνων. Τοῦ φιλοπόνου λεξιωγράφου Βυζαντίου υἱοὶ ἦσαν οἱ τῆς ἐν Τεργέστῃ «Νέας Ἡμέρας» ἀοίδιμοι ἱδρυταὶ καὶ συντάκται Ἀναστάσιος καὶ Ἀλέξανδρος Σ. Βυζάντιοι.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΣΙΑΝΟΙΣ

Παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς ὁ πατὴρ θεωρεῖται ὁ κύριος τῆς οἰκίας. Μεταξὺ δὲ πατρὸς καὶ υἱοῦ ὑπάρχει ἡ αὐτὴ ὡς καὶ μεταξὺ δεσπότου καὶ ὑποτεταγμένου σχέσις· οὐδέποτε καθηται πλησίον του ἢ ἐνώπιόν του χωρὶς ἀδείας, οὐδέποτε καπνίζει παρόντος τοῦ πατρός, κἂν ἤθελεν ἔχει αὐτὸς ἤδη τέκνα ἐν ἡλικίᾳ. Ἀνέγνωσα δέ ποτε ἔν τινι τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, δημοσιευθὲν ὡς πρᾶγμα πρωτάκουστον, ὅτι ὁ ἡγεμὼν Σκαρλάτος ὁ Καλλιμάχης, ἀναγγελθέντος αἴρνης αὐτῷ ὅτι ἔρχεται ὁ πατήρ του, ἔρριψεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου εἰς τὴν θάλασσαν ὃν ἐκάπνιζε ναργκελέν, ὅπως μὴ φωραθῇ ὑπὸ τοῦ γέροντος καπνίζων. Τοῦτο δὲν τὸ γνωρίζω· ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον γνωρίζω, εἶναι ὅτι ἀληθῶς οὐδέποτε πρὸ τοῦ γέροντος ἐκάπνιζε, καί, ἐὰν ἐκράτει πίπαν, ἔκρυπτε πάντοτε αὐτὴν ἐρχομένου τοῦ πατρός του·

ἀλλὰ τοῦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦτο, τότε τοὐλάχιστον, σύνηθες καὶ οὔτε τὸ ἀνέφερέ τις. Καὶ ἀληθῶς, ἐάν που ἦν' εὐτυχεῖς οἱ γέροντες, εἶναι ἀναμφιβόλως ἐν Τουρκίᾳ· ὁ δὲ πρεσβύτης ἐκεῖνος, πρὸς τὸν ὁποῖον, μὴ εὑρίσκοντα τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ ἵνα καθίσῃ, προσεκλήθησαν μόνοι οἱ Σπαρτιᾶται, ἐν ὁμηγύρει Τούρκων ὁποίᾳ δήποτε ἤθελεν εὕρει τὴν ἰδίαν προθυμίαν.

Τῶν Ἰουδαίων ἰδίως τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς σέβας, ὡς διατατόμενον ὑπὸ τῆς θρησκείας, εἶναι ἀπεριόριστον. Κἂν ὁ πολιτικὸς νόμος ἀπαλλάττῃ τὰ ἐνήλικα τέκνα τῆς πρὸς τοὺς γονεῖς ὑποταγῆς, ὁ θρησκευτικὸς παρ' αὐτοῖς θεσμὸς θεωρεῖ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἄμεσον ἐξουσίαν τῶν γονέων ἰσόβιον, ἀκόμη καὶ ὅταν οἱ γονεῖς ἤθελον εἶναι ἁμαρτωλοὶ ἀδιόρθωτοι, ἢ καὶ ἐγκληματίαι ἔνοχοι θανάτου. Ἐὰν ὁ υἱός, λέγουσιν οἱ νομοδιδάσκαλοι αὐτῶν, λαμπροφορεμένος, ἤθελε τύχει καθήμενος ἐν τῇ ἐντιμοτάτῃ καθέδρᾳ, ὡς προϊστάμενος τῆς κοινότητος, καὶ ἐλθὼν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἤθελε τοῦ ἐκβάλλει τὰ φορέματα, τὸν κτυπήσει καὶ τὸν περιυβρίσει παντοιοτρόπως, ὀφειλει νὰ σιωπήσῃ καὶ νὰ ὑπακούσῃ ἀγογγύστως εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὅστις διατάττει τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς σέβας. Διηγοῦνται δὲ ὅτι ῥαβδίνον τινα ἠρώτησάν ποτε οἱ μαθηταί του: *Μέχρι τίνος ἐκτείνεται τὸ τιμᾶν πατέρα καὶ μητέρα;* Ἐκεῖνος δέ, ἀντὶ νὰ τοῖς ἀποκριθῇ ἀπ' εὐθείας, διηγήθη αὐτοῖς τὴν ἑπομένην ἱστορίαν: Ἔθνικός τις, κάτοικος τῆς Ἀσκάλωνος [1], εἶχε τιμαλφεῖς λίθους, διὰ τοὺς ὁποίους τῷ προσέφερον ἑξήκοντα χιλιάδας χρυσοῦς· ἀλλ' ὁ πατήρ του ἐκοιμᾶτο καὶ εἶχε

1. Ἡ *Ἀσκάλων-ωνος* ἦτο πόλις τῆς Συρίας πρὸς τῇ Ἰουδαίᾳ, λεγομένη καὶ *Ἀσκαλώνιον*. 'Ο κάτοικος *Ἀσκαλωνίτης* καὶ *Ἀσκαλώνιος*, κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον.

τὴν κλειδὰ τοῦ κιβωτίου, ὅπου ἦσαν τὰ πετράδια, ὑπὸ τὸ προσκέφαλόν του. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀγοραστὰὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ περιμένουν, ὁ υἱὸς ἐπροτίμησε νὰ διαλύσῃ τὴν ἐπικερδεστάτην ταύτην συμφωνίαν, πικρὰ νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν πατέρα του.

Ἂς ἀκούσωσί τινες τῶν σημερινῶν μας νέων, καὶ εἴθε μὴ ἐντραπῶσιν!

Ἐπίγραμμα εἰς βαρέως κοιμώμενον

Ζωντανόνεκρος σωρὸς νέος ἔτι κρῖμα, κρῖμα!
ἀναπαύετ' ὑπ' αὐτὸ τοῦ παπλώματος τὸ μνῆμα.
Κλαῦσέ τον πρὶν σηκωθῇ, ὅμως ποῦ νὰ τὸν σηκώσῃς;
Ἐσκοτώθη ἐν ᾧ ζῇ, καὶ δὲν ζῇ νὰ τὸν σκοτώσῃς.

Η. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ

Ὁ λαός, ὁ μελετῶν καὶ γινώσκων τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, κρίνει σχεδὸν πάντοτε ἀσφαλέστερον καὶ ὀρθότερον περί τε τῶν παρόντων αὐτοῦ πραγμάτων, καὶ περὶ τῶν ὅρων τῆς προόδου καὶ περὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ τύχης.

GUIZOT

Ὁ Γύλλιος λέγει ὅτι ἡ γνωστὴ συνοικία τῆς Κωνσταντινουπόλεως *Φαναρίον* (ἐν ᾗ ἐδρεύουσι τό τε Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ὁ ἀνώτατος Κλῆρος) ὠνομάσθη οὕτω, διότι τὸ περικλεῖον αὐτὴν δεύτερον τεῖχος ἐκτίσθη ἐν μιᾷ νυκτὶ ὑπὸ φανοῖς, ἐπικειμένης τῆς πολιορκίας· ἄλλοι δὲ συγγραφεῖς διατείνονται ὅτι ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἐπὶ τοῦ παραχειμένου ἀκρωτηρίου θὰ ὑψοῦτο *φανὸς* τὸ πάλαι πρὸς ὁδηγίαν τῶν πλοίων διὰ τὰς παρὰ τὸ Πετρίον ὑφάλους πέτρας. Ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ συνῳκίσθησαν, ἀπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν πρώτων μετὰ τὴν Ἅλωσιν χρόνων, οἱ λόγιοι καὶ ἐπίσημοι Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀνομασθέντες *Φαναριῶται*.

ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΑΓΑΠΗ

Ἀνάθεμά τον ποὺ τὸ εἰπῇ: «Τἀδέρφια δὲν πονιοῦνται».
Τἀδέρφια σχίζουν τὰ βουνὰ καὶ δένδρα ξερριζόνουν·
τἀδέρφια ἐκυνηγήσανε κ' ἐνίκησαν τὸν Χάρο.

Δυὸ ἀδέρφια εἶχαν ἀδερφὴ 'ς τὸν κόσμο ξακουσμένη·
τὴν 'φθόναγεν ἡ γειτονιά, τὴν 'ζήλευεν ἡ χώρα,
τὴν 'ζήλευσε κι' ὁ Χάροντας καὶ θέλει νὰ τὴν πάρῃ.

'Σ σπίτι τρέχει καὶ βρονταέι 'σὰν νάηταν 'νοικοκύρης.
—Ἄνοιξε, κόρη, γιὰ νὰ 'μπῶ, 'τοιμάσου νά σε πάρω,
τὶ ἐγὼ εἶμ' ὁ γυιὸς τῆς μαύρης γῆς, τς' ἀραχνιασμένης πέτρας.

—Ἄσε με, Χάροντα, ἄσε με· σήμερα μή με πάρῃς,
ταχυὰ Σαββᾶτο νὰ λουστῶ, τὴν Κυριακὴ ν' ἀλλάξω,
καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχὺ ἔρχομαι μοναχή μου.

Απ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἄρπαξε, κ' ἡ κόρη κλαίει καὶ σκούζει.
Νά, καὶ τἀδέρφια 'πρόφθασαν 'ψηλὰ 'π' τὸ κορφοβοῦνι,
τὸν Χάροντα 'κυνήγησαν καὶ 'γλύτωσαν τὴν κόρη!

Ο ΧΑΡΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΠΕΘΑΜΜΕΝΟΥΣ

Γιατ' εἶναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκωμένα;
Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ; μήνα βροχὴ τὰ δέρνει;
Κι' οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
μόνε διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀπεθαμμένους·
σέρνει τοὺς νειοὺς ἀπὸ 'μπροστά, τοὺς γέροντας κατόπι,
τὰ τρυφερὰ παιδόπουλα 'ς τὴν σέλλ' ἀραδιασμένα.
Παρακαλοῦν οἱ γέροντες, τἀγόρια γονατίζουν·
—Χάρε μου, κόνεψ' εἰς χωριό, κόνεψ' εἰς κρύα βρύσι,
νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερὸ κ' οἱ νειοὶ νὰ λιθαρίσουν,
καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ μάσσουν λουλουδάκια.
—Κι' οὐδ' εἰς χωριὸ κονεύω 'γώ, κι' οὐδὲ εἰς κρύα βρύση·
ἔρχοντ' ἡ μάναις γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιά των,
γνωρίζονται τἀντρόγυνα καὶ χωρισμὸ δὲν ἔχουν.

Δὲν εἶναι ἀδάμας ὅ,τι στίλβει κ' ἐκθαμβοῖ τὸ ὄμμα,
οὔτ' εὐῶδες εἶναι ῥόδον ὅ,τι ῥόδου ἔχει χρῶμα.

Η. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ

Λέγων τις ὅτι τὰ ἑλληνικὰ μνημεῖα ὑπερτεροῦσι πάντων τῶν ἄλλων, δὲν ἐπαινεῖ αὐτὰ ἀποχρώντως. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι διὰ τῶν μνημείων τούτων ἐτέθη τι ἀπόλυτον ἐν τῇ τέχνῃ· οἱ δὲ πρὸς αὐτὰ ἀμιλλώμενοι ἢ ἀντιγράφουσιν ἢ βαίνουσι ψηλαφῶντες. Ἡ τελειότης αὕτη ἅπαξ μόνον ἐπετεύχθη, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλλὰς εἶναι ὁ μόνος θησαυροφύλαξ τῶν πολυτιμοτάτων διὰ πάντα φιλόκαλον ἀνθρωπον κειμηλίων. Ἂς φυλάττῃ αὐτὰ ἀνενδότως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ζηλοτύπως! Ἔστω δὲ πεπεισμένη ὅτι ὁ Φειδίας ὑπῆρξεν ὁ κυριώτατος ἐργάτης τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους, μένει δὲ καὶ ὁ κραταιότατος αὐτοῦ προστάτης.

E. RENAN

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Δ. ΡΟΪΔΟΥ

Ὁ Ἐμμ. Δ. Ῥοΐδης, ὁ εὐφυέστατος τῶν λογογράφων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, ἐγεννήθη τῷ 1835 ἐκ πατρὸς ἐμπόρου ἐν Σύρῳ, ἔνθα καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχάς. Διανύων τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, μετέβη εἰς Γένουαν τῆς Ἰταλίας μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, διορισθέντος αὐτόθι προξένου τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ ἤκουσε καὶ τὰς διηγήσεις, ἐξ ὧν βραδύτερον συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε (τῷ 1866) τὴν «*Πάπισσαν Ἰωάνναν*», μέγαν ἐν Ἑλλάδι καὶ τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ πάταγον προκαλέσασαν. Ὁ Ῥοΐδης διεκρίθη κυρίως ὡς σατυρογράφος ἐν τῷ «*Ἀσμοδαίῳ*» καὶ ὡς δημοσιογράφος πολιτικὸς ἐν τῇ «*Ὥρᾳ*», ἐφημερίδι τοῦ ἀειμνήστου πρωθυπουργοῦ Χαριλάου Τρικούπη. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὁ Ῥοΐδης ἐγένετο καὶ ἔφορος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, περὶ ἧς καὶ διάφορα φυλλάδια ἐξέδωκεν. Τὴν μεγάλην φιλολογικὴν δρᾶσιν τοῦ Ῥοΐδου ἀπεικονίζουσι τὰ «*Πάρεργα*» (1885) καὶ τὰ «*Εἴδωλα*», γλωσσολογικὴ μελέτη καὶ πολλὰ ἄλλα φυλλάδια καὶ ἄρθρα δημοσιευθέντα ἐν τῇ «*Χρυσαλλίδι*», τῷ «*Παρνασσῷ*», τῇ «*Ἑστίᾳ*», τῷ ἑξατόμῳ «Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ» τῶν κ. κ. Μπὲκ καὶ Μπὰρτ καὶ ἐν ἄλλοις περιοδικοῖς, ἡμερολογίοις καὶ ἐφημερίσιν. Ὁ Ῥοΐδης μετέφρασε γλαφυρῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ «Ὁδοιπορικὸν ἐκ Παρισίων εἰς Ἱεροσόλυμα» τοῦ Σατωβριάνδου εἰς τόμους 4 (Ἀθήναις, 1860) καὶ ἐν 6 τόμοις τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας» τοῦ Μακώλεϋ, περιληφθεῖσαν ἐν τῇ «Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ», καὶ πλῆθος ἔργων ἄλλων συγγραφέων. Ὁ Ῥοΐδης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Ἰανουαρίου 1904. Ἰδιαιτέρα περὶ Ἐμμανουὴλ Ῥοΐδου μελέτη ἡμῶν ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ «Ἡμερολογίῳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων τοῦ 1907» (ἐν σελίσιν 161 — 169).

ΑΚΑΔΗΜΙΑΙ [1]

Οὕτω ὠνομάσθησαν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκ τοῦ τόπου τῆς πλατωνικῆς διδασκαλίας σύλλογοι σοφῶν ἀνδρῶν, συνερχομένων ὅπως διαλέγωνται περὶ ἀντικειμένων σχετικῶν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας ἢ καὶ τὰς καλὰς τέχνας. Ἐπιφανεστάτη μεταξὺ τούτων εἶναι ἡ ἐν Ἰτα-

1. Ὀρθότερος εἶναι ὁ τύπος *Ἀκαδήμεια*, ἐκ τοῦ *Ἀκάδημος*, κατὰ τὸ *Ἀλεξάνδρεια*, *Ἀντιόχεια*, *Ἀττάλεια*, *Κασσάνδρεια*, *Σελεύκεια* κτλ.

λίαν λεγομένη τῆς *Κρούσκας*, ἱδρυθεῖσα ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1582 πρὸς σύνταξιν τοῦ λεξικοῦ τῆς ἰταλικῆς γλώσσης, τὸ ὁποῖον, συντελεσθὲν καὶ ἐκδοθὲν κατὰ πρῶτον ἐν ἔτει 1612, ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς τὰ ἔπειτα ἀπανταχοῦ τοιαῦτα. Ἡ ἐργασία τῶν Ἀκαδημαϊκῶν τῆς *Κρούσκας* πρὸς κανονισμὸν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐξακριβωθέντος κειμένου τῶν ἐνδόξων ποιητῶν καὶ λογογράφων δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν τῶν ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν.

Πλὴν τῆς ἀνωτέρω, ἀξιαι μνείας εἰσὶν ἐν Ἰταλίᾳ ἡ *Ἀκαδημία τῶν Ἀρκάδων*, ἱδρυθεῖσα ἐν Ῥώμῃ τῷ 1690 ὑπὸ τοῦ ἐπιφανοῦς Γραβίνα, ἧς ἕκαστον μέλος ἐλάμβανεν ὄνομα ἀρκάδος ποιμένος, ἡ *Ἀκαδημία τῶν Λυγκέων* καὶ ἡ *Ἀκαδημία τοῦ Πειράματος* (del Cimento), ἡ συσταθεῖσα ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1657 ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου τῶν Μεδίκων πρὸς προαγωγὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ προαγαγοῦσα τῷ ὄντι ταύτας δι' ἀξιομνημονεύτων πειραμάτων περὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἤχου, τοῦ φωτός, τῆς πιέσεως τοῦ ὕδατος καὶ ἄλλων τοιούτων. Μέλη τῆς Ἀκαδημίας ταύτης ἦσαν ὁ Βαρέλλης, ὁ Βιβάνης, ὁ Μαγαλόττης καὶ ἄλλοι οὐχ ἧττον ἔξοχοι ἐπιστήμονες.

Κατὰ μίμησιν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἱδρύθησαν μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ πλεῖστοι τοιοῦτοι φιλολογικοὶ καὶ ἐπιστημονικοὶ σύλλογοι, ἐν οἷς πρωτεύουσιν ἡ *Βασιλικὴ Ἀκαδημία* ἢ *Ἑταιρεία τοῦ Λονδίνου*, ἡ πρὶν ἐδρεύουσα ἐν Ὀξφόρδῃ καὶ ἐκδίδουσα περισπούδαστον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον *Φιλοσοφικαὶ Πραγματεῖαι*· ἡ βερολίνειος *Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν*, ἱδρυθεῖσα τῷ 1700 καὶ ἀναδειχθεῖσα ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου διὰ τῆς δημοσιεύσεως πλείστων σπουδαιοτάτων διατριβῶν γεγραμμένων γαλλιστί, κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἐφ' ὅλον τὸν λήξαντα αἰῶνα παρὰ τοῖς λογίοις γερμανοῖς συνήθειαν τοῦ γράφειν λατινιστὶ ἢ γαλλιστί· ἡ ἐν ἔτει 1710 συστηθεῖσα *Ἀκαδημία τῆς Ὑγιάλης*, ἡ ἐν Πετρουπόλει *Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν*, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Α' κατὰ πρόγραμμα συνταχθὲν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου.

Ἄξιαι, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, μνείας εἶναι ἡ ἐν Στοκχόλμῃ *Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν*, ἡ *Βασιλικὴ Ἀκαδημία τῆς Μαδρίτης*, ἡ ἐν Ταυρίνῳ *Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν*, ἡ *Βασιλικὴ Ἑταιρεία τοῦ Ἐδιμβούργου*, ἡ *Ἐπιστημονικὴ Ἀκαδημία τῆς Βοστόνης* καὶ ἡ *Ἀσιατικὴ Ἑταιρεία*, ἡ σκοπὸν ἔχουσα πρὸ πάντων τὴν μελέτην τῶν μνημείων τῆς ἰνδικῆς ἀρχαιότητος· ἀπό τινος δὲ χρόνου ἐπληθύνθησαν καὶ αἱ ἐπαρχιακαὶ ἀκαδημίαι, ἀσχολούμεναι ἰδίως περὶ τὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαιοτήτων ἑκάστης ἐπαρχίας.

Πλὴν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ τῶν φιλολογικῶν ὠνομάζοντο πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Γαλλίᾳ *Ἀκαδημίαι* τὰ γυμναστήρια, ὅπου οἱ εὐγενεῖς ἔφηβοι ἐδιδάσκοντο τὴν ξιφασκίαν, τὴν ὄρχησιν, τὴν ἱππασίαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ σώματος ἀσκήσεις· σήμερον δὲ καλεῖται *Ἰατρικὴ Ἀκαδημία* συμβούλιον ἐξ ἐπιφανῶν ἰατρῶν, συνερχόμενον ὅπως διαφωτίζῃ τὴν γαλλικὴν κυβέρνησιν περὶ παντὸς ζητήματος δημοσίας ὑγιεινῆς, καθ' ὃν περίπου τρόπον τὸ παρ' ἡμῖν *Ἰατροσυνέδριον*.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΓΑΛΛΙΚΗ

Αὕτη ἱδρύθη ἐν ἔτει 1635 ὑπὸ τοῦ καρδιναλίου Ῥιχελιέως, διακρίνεται δὲ τῶν λοιπῶν, διότι προορισμὸς αὐτῆς ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς νὰ περιλαμβάνῃ οὐχὶ εἰδικοὺς ἐπιστή-

μονας καὶ φιλολόγους, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον πάντα τὸν ἀναδειχθέντα ὑπέροχον ἐν τῇ χρήσει τῆς γλώσσης ὡς ὀργάνου ἐκφράσεως ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων, πάντας δηλαδὴ τοὺς μεγάλους ποιητάς, συγγραφεῖς, ἱεροκήρυκας, δημοσιογράφους, πολιτικοὺς ῥήτορας, μυθιστοριογράφους, δραματοποιοὺς καὶ ἄλλους τεχνίτας τοῦ λόγου ἐν Γαλλίᾳ. Ὡς ἐκ τοῦ τοιούτου αὐτῆς προορισμοῦ ἑπόμενον ἦτο νὰ καταστῇ δημοτικωτέρα πάσης ἄλλης ἐν Εὐρώπῃ, ὡς ἡ μόνη περιλαμβάνουσα τοὺς ἄνδρας, ὧν τὰ ἔργα πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ τῶν ἀσχολουμένων περὶ ὡρισμένην τινὰ ἐπιστήμην, ὁλόκληρον τὸ ἔθνος ἐγνώριζεν, ἐθαύμαζε καὶ ἠδύνατο νὰ ἐκτιμήσῃ.

Ὁ διεξερχόμενος τὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον μελῶν τῆς *Γαλλικῆς Ἀκαδημίας*, ὑπὸ τοῦ Βοσσουέτου καὶ τοῦ Ῥακίνα μέχρι τοῦ Σατωβριάνδου, Λαμαρτίνου, Βίκτωρος Οὐγώ, Θιέρσου καὶ Ῥενὰν πείθεται ἀδιστάκτως ὅτι οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτο ἵδρυμα ἠξιώθη νὰ συναριθμήσῃ μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτοῦ ὅσους ἡ *Γαλλικὴ Ἀκαδημία* ἐνδόξους ἄνδρας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν γάλλων ἀκαδημαϊκῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς τεσσαράκοντα, ὧν ἕκαστος κατέχει ἰσοβίως ὡρισμένην ἕδραν (fauteuil), ἥτις μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ μένει κενὴ μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου του. Ἐκ τούτου ἑκάστη τῶν τεσσαράκοντα τούτων ἑδρῶν ἔχει ἰδίαν ἱστορίαν, τὴν τῶν καθεσθέντων ἐπ' αὐτῆς ἐπὶ δύο καὶ ἥμισυν αἰῶνα διασήμων ἀνδρῶν ἢ *Ἀθανάτων*, ὅπως ἐπεκράτησε τὸ ἔθος νὰ ὀνομάζωνται οἱ γάλλοι ἀκαδημαϊκοί.

Ὅπως ἡ *Ἀκαδημία τῆς Κρούσκας*, οὕτω καὶ ἡ *Γαλλικὴ* ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν, τὴν διηνεκῆ συμπλήρωσιν καὶ τὴν κατὰ

καιροὺς ἔκδοσιν τοῦ λεξικοῦ τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Ἡ τοιαύτη ὅμως ἐργασία, ἡ ὀλίγιστα ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἀπασχολοῦσα, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὡς παρὰ τῇ *Κρούσκᾳ*, ὡς τὸ κύριον αὐτῆς ἔργον, πολὺ δὲ τούτου συμφωνότερον πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῆς καὶ ἐλκύον τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ εἶναι οἱ λόγοι, οἱ ἐκφωνούμενοι ὑπὸ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ὡς εἰσαγωγῶν φιλολογικῶν ἀγωνισμάτων καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ πᾶσαν παραδοχὴν νέου τινὸς μέλους εἰς τὴν χορείαν τῶν *Ἀθανάτων*.

Ἡ πεποίθησις ὅτι πᾶς ἔνδοξος συγγραφεὺς δικαιοῦται νὰ καταλάβῃ μίαν ἐκ τῶν τεσσαράκοντα τῆς Ἀκαδημίας ἑδρῶν εἶναι τοσοῦτον ἐρριζωμένη παρὰ τοῖς Γάλλοις, ὥστε πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀδικηθέντων προσετέθη εἰς τὰς ἀνωτέρω πραγματικὰς μίαν ἰδανικὴ τεσσαρακοστὴ πρώτη ἕδρα, ἥτις ὑποτίθεται καταληφθεῖσα διαδοχικῶς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας ὑπὸ τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, ὅστις ἕνεκα ποικίλων λόγων δὲν ἠξιώθησαν ζῶντες νὰ συμπεριληφθῶσι μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς πασῶν τιμιωτάτης τεσσαρακοστῆς πρώτης ταύτης ἕδρας ἐτοποθετήθησαν δι' ὁμοφώνου καὶ ἀνεκκλήτου ἀποφάσεως τῆς κοινῆς γνώμης ὁ Πασκάλ, ὁ Καρτέσιος, ὁ Μολιέρος, ὁ Λαροσφουκώ, ὁ Βάϋλος, ὁ Βωβερνάργης, ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Ζὰλ-Β.λὰς* Λεσάζ, ὁ ἀββᾶς Πρεβώ, ὁ Πιρών, ὁ Ῥουσσώ, ὁ Ἀνδρέας Χενιέρος, ὁ Βωμαρσαί, ὁ Σαμφόρτιος, ὁ Ῥιβαρόλ, ὁ Π. Λουδοβίκος Κουριέρος, ὁ Βαλζάκ, ὁ Λαμενναὶ καὶ τελευταῖος ὁ Βερανζέρος, ὁ μόνος ἀποποιηθεὶς νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν ἀκαδημαϊκοῦ, ἥτις κατ' ἐξαίρεσιν προσεφέρετο εἰς αὐτὸν ἀπαλλαττόμενον ἀπὸ τῶν διατυπώσεων, αἵτινες ἐπιβάλλονται παντὶ ὑποψηφίῳ.

Παρὰ τῇ ἀνωτέρω συνυπάρχουσι τέσσαρες ἄλλαι Ἀκαδη-

μίαι, ἡ τῶν *Ἐπιγραφῶν*, τῶν *Ἐπιστημῶν* (τῶν ἀκριβῶν), τῶν *Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν ἐπιστημῶν* καὶ τῶν *Καλῶν τεχνῶν*, τὸ δὲ σύνολον τῶν πέντε ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον *Γαλλικὸν Ἵδρυμα* (Institut de France), τὸ ἀληθῶς μοναδικὸν ἐν Εὐρώπῃ, ὡς συνενοῦν ἐν μιᾷ δέσμῃ πάντας τοὺς εἴους δήποτε ἀγῶνας τοῦ πνεύματος πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς ἀληθείας, ἐπικράτησιν τοῦ ἀγαθοῦ ἢ ἀποτύπωσιν τοῦ κάλλους.

Οὐδὲν τῷ ὄντι ὑπάρχει ἄλλο ἵδρυμα, ὅπου ὁ ποιητής, ὁ φιλόσοφος, ὁ ἱστορικός, ὁ φιλόλογος, ὁ μαθηματικός, ὁ φυσιοδίφης, ὁ ἀστρονόμος, ὁ νομοδιδάσκαλος, ὁ ζωγράφος, ὁ γλύπτης καὶ ὁ μουσικὸς δύνανται νὰ ἀποκαλῶσιν ἀλλήλους *συναδέλφους*. Οἱ συντάκται τοῦ περὶ *Γαλλικοῦ Ἱδρύματος* νόμου τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1795, ἐν οἷς διέπρεπεν ὁ Δωνοὺ καὶ ὁ Καρνώ, ἐφαίνοντο ἐμφορούμενοι τῆς ἀρχῆς ὅτι πάντα τὰ προϊόντα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος συνέχονται πρὸς ἄλληλα ὡς κρίκοι ἀλύτου ἀδιασπάστου καί, πλὴν τούτου, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκ τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλολογίας καὶ τῆς τέχνης ὠρελεῖται ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, εἰς τοῦτο ἐπιβάλλεται καὶ ἡ ὑποχρέωσις νὰ προάγῃ καὶ νὰ βραβεύῃ αὐτάς.

Ὅτε ἠρωτήθη ἡ διάσημος Κυρία Στάελ τί βιβλίον θὰ ἐξέλεγεν, ἂν κατεδικάζετο νὰ ἔχῃ ἓν μόνον·
— Τὴν *Ἁγίαν Γραφήν*, ἀπήντησεν ἀδιστάκτως.

Τὰ γέλια μὲ τὰ κλαύματα, ἡ χαρὰ μὲ τὴν πίκραν
εἰς μίαν ὥραν ἐσπάρθηκαν, μαζὶ ἐγεννηθῆκαν. ΔΗΜΩΔΕΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

Ὁ Θεόδωρος Γ. Ὀρφανίδης ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸν Μάρτιον τοῦ 1817. Ἐσπούδασεν ἐν Ναυπλίῳ καὶ Ἀθήναις καὶ εἶτα ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κωλέττη, πρωθυπουργοῦντος, εἰς Εὐρώπην ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Ὀρφανίδης ἐσπούδασεν εἰδικῶς τὴν βοτανικήν, ἧς καὶ καθηγητὴς διορίσθη τῷ 1850 ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀόκνως καὶ ἐπιτυχῶς ἐργαζόμενος ὑπὲρ τε τῆς ἐπιστήμης καὶ ὑπὲρ τῆς σατυρικῆς καὶ λυρικῆς ποιήσεως μέχρι τοῦ 1881, ὅτε κατέλιπε τὴν καθηγεσίαν, διότι ἔπαθε τὰς φρένας. Ἔργα βοτανικὰ μὲν ἐδημοσίευσε πολλὰ ἐν διαφόροις περιοδικοῖς, καὶ ἴδιον δὲ γεωπονικὸν περιοδικὸν ἐξέδωκε· προϊόντα δὲ ποιητικὰ κατέλιπεν ὁ Ὀρφανίδης τὸν *Πύργον τῆς Πέτρας*, τὴν *Χίον Δούλην*, τὸν *Ἅγιον Μηνᾶν*, τὸ *Τίρι-Λίρι* καὶ τὸν εὐφυέστατον *Ἰωτᾶν*, σατυρικὸν ἔπος. Ἀπέθανε δὲ τῇ 5 Αὐγούστου 1886 ἐν Ἀθήναις.

ΧΙΟΣ ΔΟΥΛΗ

Πρὸς τῆς Ἐλάσσονος πλέων Ἀσίας ὁ ναύτης τὰς ὄχθας,
νῆσον φαιδρὰν ἀπαντᾷ οὐ μακρὰν τῆς εὐδαίμονος Σμύρνης·
ἂν ἀρωμάτων τερπνῶν ἀτμοσφαῖρα εὐώδης τὴν λούῃ,
δὲν εἶν' αὐτὴ τῶν Μακάρων ἡ νῆσος... Εἰς ἔαρος ὥραν,
ὅτε σιγῶσι πελάγη καὶ ὄρη κ' ἡ φύσις ὑπνώττει,
μυστηριώδεις ἐὰν ἐξ αὐτῆς ἀποπέμπωνται φθόγγοι,
δὲν κατοικοῦσιν ἐκεῖ κινδυνώδεις τοῦ μύθου Σειρῆνες.

Χαῖρε, ὦ Χίος, ἂν ὄχι πατρὶς τοῦ μεγάλου Ὁμήρου,
γῆ, ὅπου κἂν ἐφαντάσθη τὸν Ὄλυμπον κ' ἔψαλεν ἔνθους.
Κάτω τοῦ Αἴπους μὲ σέβας ἠσπάσθην τὴν πάραλον πέτραν,
ὅπου ἐκάθισ' ὁ γόνιμος νοῦς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος,
κ' εἰς τῆς νυκτὸς τὴν σιγὴν τὸ προσέχον μου οὖς ἠκροάσθη
μὲ τῶν λαμπόντων ἀστέρων τὴν ὅλως σεπτὴν ἁρμονίαν,
τὴν γρηγοροῦσαν ἠχὼ τῶν ἐπῶν τοῦ τυφλοῦ μουσολήπτου.

Χαῖρε, πατρὶς τῶν ἀνθῶν, σχοινοστόλιστε[1] κόρη τοῦ πόντου!
Εἶναι ἡ εὔφορος γῆ σου μ᾽ αἷμα᾽ ἀθῴων βρεγμένη
κ᾽ εἰς τὰς ῥωγμὰς τῶν πετρῶν σου ὁστᾶ ἀπαντῶνται μαρτύρων·
εἶδ᾽ ὁ φαιδρὸς οὐρανός σου σκηνὰς τραγικὰς κι᾽ ἀπευκταίας,
εἰς στεναγμοὺς γοεροὺς οἱ τραχεῖς σου ἐρράγησαν βράχοι,
κ᾽ ἡ τῶν τυράννων πνοὴ τὰ ἀκμαῖά σου ἔφθειρε κάλλη·
μίαν νὰ ψάλω τολμῶ τῶν πολλῶν πενθηρῶν σου σελίδων,
κ᾽ εἴθ᾽ ἡ εἰκὼν τοῦ κλεινοῦ ἀοιδοῦ τοῦ Ἰλίου νὰ φέγγῃ
ὡς φωτοβόλος λαμπὰς ὁδηγὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ μου.

*
* *

Γῆ ἱερὰ τῆς Πατρίδος, ὦ γῆ τῶν πατέρων μου! πάλιν
τὰς μαγικάς σου πατῶ κι᾽ αἰωνίως ἀνθούσας ἀκτάς σου,
ὅπου ὁ πόντος θρηνεῖ τὸν ἀδόξως στενάζοντα δοῦλον.
Σὲ χαιρετῶ, σεβασμία μορφὴ τοῦ χλοάζοντος Αἴπους.
Τοὺς πρόποδάς σου φιλεῖ τῆς Ἀσίας τὸ ἤρεμον κῦμα,
καὶ τὴν γυμνήν σου κοσμοῦν κορυφὴν τοὐρανοῦ αἱ νεφέλαι.
Τῆς Βολισσοῦ ὁ ζευγίτης περᾷ τὰς βραχώδεις σου ῥάχεις,
ὅπως τυράννων αἰσχρῶν τὴν ἀχόρταστον πεῖναν κορέσῃ.
Χαίρετε, κῆποι φαιδροὶ τοῦ Βροντάδου, τῆς Χώρας, τοῦ Κάμπου,
ὅπου, ἐλεύθερος παῖς, εὐτυχίας ἀνέπνευσα αὔρας,
ὅπου, ἐν μέσῳ ἀνθῶνων, ἐν μέσῳ τερπνῶν ἀρωμάτων
μυστηριώδεις παλμοὺς ἡ καρδία μου πρῶτον ἠσθάνθη!

1. Γνωστότατοι καὶ ὀνομαστοὶ ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον εἶναι οἱ εὐώδεις σχοῖνοι, ἐξ ὧν τρυγῶσι τὴν μαστίχην οἱ Χῖοι. Ἕνεκεν τῆς *μαστίχης* (τουρκ. *Σακίζ*) οἱ Τοῦρκοι τὴν νῆσον Χίον καλοῦσι *Σακίζ Ἀδασή (Νῆσον τῆς Μαστίχης)*.

ΜΑΡΚΟΥ ΡΕΝΙΕΡΗ

Ὁ Μᾶρκος Ῥενιέρης, Κρὴς τὸ γένος, ἐγεννήθη ἐν Τεργέστῃ τῷ 1815, σπουδάσας τὴν νομικὴν ἐν Πατανίῳ τῆς Ἰταλίας. Κατελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη δικηγόρος, εἶτα ἀρεοπαγίτης, καὶ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1861. Ὁ Μ. Ῥενιέρης διακρίνεται ἐν τοῖς συγχρόνοις λογογράφοις ἐπὶ πολυμαθείᾳ καὶ ἀνθηρῷ ὕφει, συγγράψας πλὴν ἄλλων, καὶ «Δοκίμιον φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας», «Περὶ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου», «Ἐρεύνας καὶ Εἰκασίας περὶ Βλοσίου καὶ Διοφάνους», τὸ δεύτερον ἐκδοθείσας τῷ 1888, ἔτι δὲ καὶ δύο ἑτέρας περισπουδάστους ἱστορικὰς μελέτας, ὧν ἡ μὲν ἐπιγράφεται «Ὁ Ἕλλην Πάπας Ἀλέξανδρος Ε΄» καὶ ἡ ἑτέρα «Τὸ Βυζάντιον καὶ ἡ ἐν Βασιλείᾳ Σύνοδος», ἀμφοτέρας ἐκδοθείσας ἐν ἑνὶ κομψῷ τόμῳ τῷ 1881 ἐν Ἀθήναις καὶ τῷ 1893 τὸν «Μητροφάνη Κριτόπουλον καὶ τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλους αὐτοῦ» καὶ πλῆθος ἄλλο μελετῶν ἰταλιστὶ καὶ γαλλιστί. Ὁ Μᾶρκος Ῥενιέρης ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διῴκησε τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἀποσχὼν δὲ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας, διετέλει ἀνενδότως συγγράφων μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ (8 Ἀπριλίου 1897) καὶ μελετῶν ἐν τῇ πλουσιωτάτῃ αὐτοῦ βιβλιοθήκῃ, ἣν κατέλιπε τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΕΙΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΝ ΚΟΡΑΗΝ[1]

Πληροῦται λοιπὸν σήμερον ὁ διακαὴς πόθος τοῦ Πανελληνίου, ἐκτελεῖται ἡ ἔντιμος ἐντολὴ τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἐπιτροπῆς· τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀοιδίμου Ἀδαμαντίου Κοραὴ ἀναλαμβάνονται ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ διὰ δημοσίας πομπῆς τιμηθέντα παραδίδονται εἰς τὴν γῆν τῆς Πατρίδος. Ἵν᾽ ἀπαντήσωμεν ὁμοίαν τελετὴν ἐνταῦθα γενομένην, δέον νὰ ἀναδράμῃ ὁ στοχασμὸς ἡμῶν μέχρι τῆς ἑβδομηκοστῆς ἕκτης Ὀλυμπιάδος, ὅτε ἐπὶ Φαίδωνος ἄρχοντος ὁ Κίμων, ἀνευρὼν τοῦ Θησέως τὰ λείψανα, καὶ ταῦτα εἰς τὴν τριήρη αὐτοῦ ἐνθέμενος καὶ κοσμήσας

1. Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐπὶ τῇ καταθέσει τῶν λειψάνων τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ἐν τῷ Α΄ Νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν τῇ 8 Ἀπριλίου 1877.

μεγαλοπρεπῶς, κατήγαγεν εἰς Ἀθήνας. «Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἡσθέντες, λέγει ὁ Πλούταρχος, πομπαῖς λαμπραῖς καὶ θυσίαις ἐδέξαντο τὰ ὀστᾶ τοῦ Θησέως, ὥσπερ αὐτὸν ἐπανερχόμενον εἰς τὸ ἄστυ». Εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θησέως ἐτίμων οἱ τότε Ἀθηναῖοι τὸν ἥρωα, ὅστις μέγα καὶ θαυμαστὸν ἔργον καὶ νοῦν βαλόμενος, συνῴκησε περὶ τὴν Ἀκρόπολιν τοὺς τὴν Ἀττικὴν κατοικοῦντας καὶ μιᾶς πόλεως ἕνα δῆμον ἀνέδειξε τοὺς τέως σποράδας ὄντας. Εἰς δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Κοραῆ τιμῶμεν τὸν ἄνδρα, ὅστις, τοὺς πατέρας ἡμῶν εὑρὼν ἐν τῇ διασπορᾷ τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀμαθείας, συνήγαγε περὶ τὸν βωμὸν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ἐδίδαξεν αὐτούς ὅτι εἶναι ἓν ἔθνος ἔχον προγόνους τοὺς διδασκάλους τῆς ἀνθρωπότητος, ἐμόρφωσε τὸ αἴσθημα αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ἐγένετο εἷς ἐκ τῶν πρώτων δημιουργῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως.

Τὸ ἔθιμον τῶν ἀρχαίων τοῦ τιμᾶν δι' ἐξαιρέτων τιμῶν τὴν κηδείαν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀνεμνήσθη αὐτὸς ὁ Κοραῆς, ὅτε κατὰ τὴν 10 Ἰουλίου τοῦ 1791 ἔτους ἐγένετο θεατὴς τῆς μεγαλοπρεπεστάτης πομπῆς, δι' ἧς οἱ Γάλλοι μετέφερον ἀπὸ τῆς Βαστιλλίας εἰς τὸ Πάνθεον τὰ ὀστᾶ τοῦ Βολταίρου. Σῴζεται ἐπιστολὴ τοῦ τότε ἐν Παρισίοις ἀγνώστου πολίτου ἔθνους περιφρονημένου καὶ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ζώντων ἐξηλειμμένου, ἐν ᾗ περιγράφει τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας του μετὰ πολλῶν ἄγγλων καὶ γάλλων σοφῶν ἐθεᾶτο τὴν θήκην, τὴν περιέχουσαν τὰ ὀστᾶ τοῦ μεγάλου σοφοῦ ἐπάνω εἰς λαμπρὰν ἅμαξαν συρομένην ἀπὸ δώδεκα λευκοὺς ἵππους, ἧς προηγοῦντο φερόμενα τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἀκαδημαϊκῶν καὶ τῶν σπουδαίων τῶν Παρισίων, ἠκολούθει δὲ

πλῆθος ἀναριθμητον λαοῦ τιμῶντος τὸν ποιητήν, τὸν φιλόσοφον, τὸν ἱστορικόν, ὅστις προητοίμασε τὴν Γαλλίαν εἰς ὑποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας.

«Δάκρυα ἀληθινά, δάκρυα ἀπαρηγόρητα, λέγει ὁ Ἀδαμάντιος, μοῦ ἀπέσπασεν ἡ ἀράμνησις, ὅτι οὕτω καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν, οἱ ἀμίμητοι Ἕλληνες, ἤξευραν νὰ τιμῶσι τὴν σοφίαν. Καὶ ποῖοι ἄλλοι ἔγειναν τύποι καὶ ὑπογραμμὸς παντὸς καλοῦ; Δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες κατέστησαν στρατηγὸν τῆς Σάμου τὸν Σοφοκλέα; . . .» Ταῦτα ἔγραφε τότε ὁ Ἀδαμάντιος· τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, παρισταμένη εἰς τὴν τελετήν, χαίρει βλέπουσα ὅτι οἱ ἀγαπητοὶ αὐτοῦ Ἕλληνες ὑποδέχονται τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ὡς αὐτὸν ἐπανερχόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν. Χαίρει, βλέπουσα ὅτι τιμῶμεν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετήν· ὅτι καταθέτομεν αὐτὰ εἰς τὴν γῆν ταύτην τῶν Ἀθηνῶν, τὴν καρδίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν τάφων τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, τῶν κεκοιμημένων εἰς τὴν νεκρόπολιν ταύτην καὶ συντελεσάντων μετ' αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Χαίρει δὲ συγχρόνως ἡ ψυχὴ τοῦ Κοραῆ ὅτι οἱ πρόδρομοι τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεγέρσεως δὲν ἐχώρισαν ποτὲ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὅτι τὸ σύνθημα, ὅπερ ἄφηκαν ἡμῖν, ἦν Πίστις καὶ Πατρίς.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἐκπληροῦμεν τὸν πόθον τῆς ἁγίας ταύτης ψυχῆς, ἐκφράζοντες πανδήμως τὴν εὐγνωμοσύνην ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν φιλέλληνα Γαλλίαν, ἥτις, κατὰ τὸ ἔτος 1782 δεξαμένη εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν Ἀδαμάντιον, ἐμόρφωσε τὸν ἄνδρα, τὸν ἐτίμησε, τὸν ἐδόξασε, τὸν ἠγάπησεν ἴσα τοῖς ἰδίοις αὐτῆς τέκνοις καί, φυλάξασα τὰ ὀστᾶ

αὐτοῦ, ἐπέτρεψεν ἡμῖν, οὐχὶ ἄνευ ἐνδομύχου ἄλγους, νὰ τὰ μεταφέρωμεν ἀπὸ τὰς νέας εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας.

Ἀλλὰ μὴ φθονήσῃς ἡμῖν τῆς ἡμέρας ταύτης, ὦ γῆ τῶν Παρισίων, ἴσα τῇ φυσάσῃ Ἑλλάδι περιλημένη ἀπὸ τὸν Ἀδαμάντιον. Ἔχε ἐν τοῖς μεγάροις σου τὴν Μηλίαν Ἀφροδίτην καὶ τὰ ἄλλα τῶν προγόνων ἡμῶν ἀριστουργήματα καὶ τέρπου εἰς τὴν θέαν αὐτῶν, ἵνα οἱ καλλιτέχναι σου, θαυμάζοντες καὶ μελετῶντες αὐτὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἁμιλλώμενοι, φυλαττωσι καὶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἀναμμένην τὴν δᾷδα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Αὐτὰ ὅμως τὰ σεβαστὰ λείψανα εἶναι ὀστᾶ ἐκ τῶν ὀστέων ἡμῶν· ἄφες νὰ ἀποσπάσωμεν αὐτὰ ἀπὸ τὰς ἀγκάλας σου.

Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ Πυθία ἤθελε ζητήσει διὰ χρησμοῦ τὴν εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν αὐτῶν καὶ οἱ προπάτορες ἡμῶν ἤθελον ποιήσει αὐτοῖς ναόν, ὅπως ἐποίησαν τῷ Λυκούργῳ καὶ τῷ Ἀριστοτέλει. Εἰς τοὺς χρόνους ἡμῶν χρησμοδοτεῖ ἡ κοινὴ συνείδησις· εἰς τὴν φωνὴν αὐτῆς ὑπακούοντες καταθέτομεν σήμερον ταῦτα εἰς τὸν τύμβον τοῦτον, ὅστις ἔσται ἐσαεὶ τὸ προσκυνητήριον τῶν γενεῶν τῶν Ἑλλήνων.

Αἱ ἀναμνήσεις εἶναι βάκτρον γήρατος,
ὡς αἱ ἐλπίδες πτέρυξ τῆς νεότητος. Δ. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ

Ἡ ποίησις δὲν εἶναι ἄρτος ἐπιούσιος, ὥστε ἐν ἐλλείψει ἄλλου καλλιτέρου νὰ ἀρκώμεθα εἰς τὸν κατώτερον· δὲν εἶναι πρώτης ἀνάγκης πρᾶγμα, ἀλλὰ τρυφὴ καὶ πολυτέλεια, ἥτις ἢ πρέπει νὰ ᾖναι καλή, ἢ νὰ λείπῃ διόλου. Ὁ ποιητής, εἴτε ἀετὸς εἶναι ὡς ὁ Πίνδαρος, εἴτε στρουθίον ὡς ἄλλοι κατώτεροι, πρέπει πάντοτε νὰ πετᾷ. Κ. ΑΣΩΠΙΟΣ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Ν. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

Οὗτος ἐγεννήθη τῷ 1845 ἐν Πάτραις καὶ ἀπέθανε τῷ 1874 ἐν Παρισίοις, ὅθεν κομισθὲν τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐτάφη ἐν Ἀθήναις. Ὁ Βασιλειάδης ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, καίτοι δὲ νέος, πολλὰς καὶ σπουδαίας τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ παρέσχε συμβολάς, καλλιεργήσας τὴν λυρικὴν καὶ δραματικὴν ποίησιν. Τῷ 1869 ἐξέδωκε τοὺς «Καλλέργας» καὶ τὸν «Λουκᾶν Νοταρᾶν» καὶ τῷ 1873 τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν» τὸν Α΄ τόμον, ἐν ᾧ περιελήφθη καὶ ἡ ὡραία τραγῳδία «Γαλάτεια». Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλειάδου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὁ Β΄ καὶ Γ΄ τόμος τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν». Ἐξαντληθέντας δ' αὐτοὺς ἀνετύπωσεν ὁ Φ. Παρασκευαΐδης εἰς τέσσαρας τόμους, περιλαβὼν ὡς πρῶτον τόμον τῶν «Ἀττικῶν Νυκτῶν» καὶ τὰ πρῶτα δραματικὰ ἔργα τοῦ προώρως τὸν βίον τελευτήσαντος συγγραφέως. Τῷ Βασιλειάδῃ ἀνῆκει ἡ εὐτυχὴς ἰδέα τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀθήνησι Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ» ἱδρύσεως *Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων*, εὐδοκιμώτατα ἤδη λειτουργούσης ἐν τῷ νεοδμήτῳ εὐρυχώρῳ καὶ κομψῷ καταστήματι.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

I

Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἁρμονία γλυκυτάτη...
Κεφαλὰς παιδίων βλέπω, βλέπω οἴκημα σχολείου...
Τῆς ἁμάξης σου τὸν δρόμον, ἀγαθέ μου φίλε, κράτει·
ὦ, μαγεύει τὴν ψυχήν μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου!

Συναισθάνομαι βαθείας καὶ γλυκείας συγκινήσεις,
ὅταν βλέπω τὰ παιδία, τὰς πληθύας τοῦ σχολείου...
Μὴ μαγεύομαι διότι μ' ἔρχονται αἱ ἀναμνήσεις
τῆς μικρᾶς μου ἀλφαβήτου καὶ τοῦ ἀγνοτάτου βίου;

Εἶν' αὐτὸ καὶ μόνον; Ὄχι· ὅπου ἂν σας διακρίνῃ,
ἂν, μικρά μου, μετὰ πόθου ἡ ψυχή μου σᾶς θωπεύῃ,
εἰς χρυσῶν ἐλπίδων κόσμον, ὁμοῦ αὖτη ἔνθους κλίνει.
Καὶ ἰδοὺ ὑμῶν ἡ θέα διὰ τί ἐμὲ μαγεύει.

II

Μετ' ὀλίγους ἔτι χρόνους τὰ πτωχὰ αὐτὰ παιδία
εἰς τὸν δύζηλον ἀγῶνα τῆς ζωῆς θ' ἀποδυθῶσι,
ἄλλα θέλει ἀμειλίχως ἀφανίσ' ἡ δυστυχία,
ἄλλα θέλει χρυσῆ μοῖρα καὶ νεότης στεφανώσει.

Ἐὰν σήμερον τὸ ῥάκος καὶ τὸ δάκρ' ἦναι στολή των,
ποῖος αὔριον γνωρίζει, ἐκ τοῦ κύκλου των ὡραῖος
μὴ φανῇ τις αἴφνης ἥρως, στρατηγὸς τῶν ἀνικήτων,
δάφνη τοῦ μικροῦ χωρίου, τῆς Ἑλλάδος ὅλης κλέος;

Ποῖος αὔριον γνωρίζει ἐκ τῆς χαροπῆς πληθύος,
ἥτις σήμερον εὐφώνως ἀτακτεῖ, σκιρτᾷ, μανθάνει,
μὴ ἂν αἴφνης ἀνατείλῃ νοῦς διάφωτος καὶ θεῖος!
Ἄστρον τῆς καλῆς Ἑλλάδος, χρυσοῦ μέλλοντος σκαπάνη!

Θάρρος, φίλοι μου· ὁ κόσμος εἶναι μοῖρα τῶν κρειττόνων,
κ' ἤρχισαν πολλάκις οὗτοι τὴν ζωὴν των ῥακενδύται.
Αὔριον οἱ ἄνδρες ὅλοι κλίνουσι διὰ τὸν χρόνον
κ' ἡ Πατρὶς αὐτῆς ἡγέτας καλεῖ σᾶς. Ἑτοιμασθῆτε!

III

Ὁ Θεός, γλυκὺς φρουρός της, ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ
τὴν καρδίαν, ἥτις ἤλθεν ὡς ἡγέτης τοῦ σχολείου,
καὶ φωτίζει τὰ παιδία καὶ ὡς ὄρνις περιπτύσσει.
Πῶς λατρεύει ἡ ψυχή μου τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου!

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, υἱὸς τοῦ πολλοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1843 καὶ ἐσπούδασε τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, καλλιεργῶν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας τὸν τε πεζὸν καὶ τὸν ἔμμετρον γραπτὸν λόγον. Τὰ ποιήματα τοῦ ἀειμνήστου Δ. Παπαρρηγοπούλου, ὧν πολλὰ ἐβραβεύθησαν ἐν τῷ «Βουτσιναίῳ ποιητικῷ Διαγωνισμῷ», διακρίνονται διὰ τὸ βάθος τῶν ἐν αὐτοῖς ἰδεῶν, τὰ δὲ πεζὰ αὐτοῦ ἔργα, κωμῳδίαι, φιλοσοφικαὶ καὶ ἱστορικαὶ μελέται, διὰ τὴν πολυμάθειαν, τὴν ἐμβριθειαν καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους. Ὁ Δ. Παπαρρηγόπουλος ἀπέθανεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ παραγωγῆς, μόλις τριακοντούτης, τῇ 21 Μαΐου 1873, καὶ ἡ νεωτέρα φιλολογία ἀπώλεσεν ἕνα τῶν κρατερωτάτων σκαπανέων αὐτῆς.

ΔΙΟΓΕΝΗΣ Ο ΚΥΝΙΚΟΣ

Ὁ Ἀντισθένης ὑπῆρξεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς *Κυνικῆς* λεγομένης *Σχολῆς*. Ὀπαδὸς τῆς πρακτικῆς τοῦ Σωκράτους φιλοσοφίας, οὗτινος διετέλεσε καὶ μαθητής, παρεμόρφωσε τὴν ἀγαθὴν διδασκαλίαν καὶ ἐξηυτέλισε τὴν λιτὴν ἐκείνου δίαιταν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους ἤρξατο διδάσκων εἰς τὸ γυμνάσιον, τὸ καλούμενον *Κυνόσαργες*. Εἴτε δὲ ἐκ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἐδίδασκεν, εἴτε ἐκ τῆς λιτῆς μέχρι κτηνωδίας, διαίτης, οἱ ὀπαδοὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἐκλήθησαν *Κυνικοί*, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντισθένης ἐκάλει ἑαυτὸν *Ἀπλοκύνα*. Τούτου μαθητὴς ὑπῆρξε Διογένης ὁ Σινωπεύς, υἱὸς Ἱκεσίου τοῦ τραπεζίτου. Τίς ἀγνοεῖ τὸ ὄνομα τοῦ κυνικοῦ τούτου φιλοσόφου, ὃν ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι σχεδὸν ἀπεθέωσαν; Καὶ ὅμως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας δυσκόλως θέλομεν ἀπαντήσει ἄνδρα ἀπεχθέστερον καὶ μᾶλλον ἀσχήμονα, ἀληθῶς *κύνα λυσσητῆρα*, ὡς κωμῳδοῦμενον ἀπεκάλει ἑαυτόν.

Ὁ παιδικὸς αὐτοῦ βίος οὐδὲ εὐτυχὴς ὑπῆρξεν οὐδὲ ἄμεμπτος· ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶχε δημοσίαν τράπεζαν· μὴ ἀρκούμενος δὲ εἰς τὸν πλοῦτον, ὃν διὰ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου ἀπέκτα, ἀπεφάσισε νὰ γείνῃ πλουσιώτερος δι' ἀφελεστέρου τινὸς τρόπου, παραχαράττων τὰ νομίσματα· πολλοὶ ἀποδίδουσιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἱκεσίου τὴν πρᾶξιν ἀλλὰ τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι πατὴρ καὶ υἱὸς ἐξετέλεσαν ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἔγκλημα τῆς παραχαράξεως. Ἀνακαλυφθείσης τῆς πράξεως, ὁ μὲν πατὴρ ἐθανατώθη, ὁ δὲ μέλλων ἔνδοξος φιλόσοφος ἐσώθη τραπεὶς εἰς φυγήν, περιεπλανήθη εἰς διαφόρους πόλεις, ἐπεσκέφθη τοὺς Δελφούς, κακουργήσας δὲ καὶ ἐκεῖ, ἀπῆλθεν εἰς Ἀθήνας, συνεπιφέρων μεθ' ἑαυτοῦ πενίαν ἄκραν καὶ φιλοδοξίαν ἄκραν, ἀλλὰ καὶ ῥᾳθυμίαν πολλὴν καὶ ἀμάθειαν.

Ἐν Ἀθήναις ἐπεσκέφθη τοὺς διαφόρους διδασκάλους, ἀλλ' ὑπὲρ πάντας ἐπροτίμησε τὸν Ἀντισθένην· οὐχὶ βεβαίως διότι ἐπείσθη περὶ τοῦ ὑγιοῦς τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι ἐπείσθη ὅτι ταχέως ἠδύνατο νὰ γείνῃ κάτοχος τῆς ἀσόφου ἐκείνης σοφίας, ἧς τὸ θεμέλιον ἦν ὁ κτηνώδης βίος. Χρήματα δὲν εἶχε, παιδείαν δὲν εἶχεν, ἀναίδειαν ἀπέκτησε μεγίστην ἕνεκα τῶν διαφόρων αὐτοῦ κακουργημάτων, ἠδύνατο λοιπὸν νὰ ἀνακαλύψῃ καταλληλότερον διδάσκαλον τοῦ Ἀντισθένους; Ἀλλ' ἂν ὁ Ἀντισθένης διέστρεψε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωκράτους, δὲν ἐξηυτέλισεν ὅμως αὐτὴν ἐπὶ τοσοῦτον, ὅσον ὁ Διογένης. Καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ὁ μὲν Ἀντισθένης ὑπὸ μόνης τῆς *Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας* ἐστὶ γνωστός, τοῦ δὲ Διογένους τὸ ὄνομα ἦτο καὶ εἶναι δημοτικώτατον. Ἡ ἀνθρωπότης ἀγαπᾷ τὸ παράδοξον καὶ θεοποιεῖ πολλάκις τὸ γελοῖον. Ὁ Διογένης παρίστη ποτὲ πλησίον ῥήτορος περὶ τῶν κοινῶν σπουδαίως

ἀγορεύοντος· ἀλλ' ὁ ῥήτωρ οὐδένα, πλὴν τοῦ Σινωπέως, εἶχεν ἄλλον ἀκροατήν· πολλοὶ ἤρχοντο καὶ παρήρχοντο χωρὶς νὰ προσέξωσι ποσῶς εἰς τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ. Ὁ Διογένης τότε συνεβούλευσε τὸν ῥήτορα νὰ ἀρχίσῃ νὰ τερετίζῃ· ἀμέσως πλῆθος πολὺ συνήχθησαν περὶ τὸν τερετίζοντα καὶ οὐδέποτε ἴσως ἀκροατήριον ῥήτορος ὑπῆρξε πολυανθρωπότερον. Ὁ Διογένης ἔσκωψε μὲν τότε τοὺς ἀνοήτους ἐκείνους, οἵτινες ἄσμενοι προσήρχοντο πρὸς τὸν ἀνοητεύοντα, ὠλιγώρουν δὲ τὸν σπουδαιολογοῦντα· ἀλλ' ἡ τύχη αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁμοία· διὰ τῆς ἀσχημοσύνης αὐτοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν τε συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων.

Ὁ Διογένης δὲν ἔχει σύστημα φιλοσοφικόν· οὐδὲ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ, ἀφ' οὗ ἀπεκοράκιζε πᾶσαν θεωρίαν. Τὴν φήμην αὐτοῦ ἀπέκτησε διότι ἔζη ῥυπαρὸς καὶ ἀκάθαρτος, φέρων πήραν καὶ βακτηρίαν, κατοικῶν εἰς τὸν παρὰ τὸ *Μητρῷον* πίθον καὶ κατασοβαρευόμενος τῶν ἄλλων. Καὶ αὐτὸς ὁ ἥλιος εἶχε τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀμαθείας, δι' ἣν πολλοὶ τῶν συγχρόνων ἔψεγον αὐτόν, διότι ὅτε ποτὲ τῷ εἶπον·

— *Πῶς οὐδὲν εἰδὼς φιλοσοφεῖς;*

ἀπήντησε·

—*Καὶ ἂν προσποιῶμαι σοφίαν, καὶ τοῦτο φιλοσοφεῖν ἐστιν.*

Διὰ τοῦτο ἐπρέσβευεν ὅτι ἡ μουσική, ἡ γεωμετρία, ἡ φυσικὴ καὶ τὰ τοιαῦτά εἰσιν ἄχρηστα καὶ οὐχὶ ἀναγκαῖα. Ἐὰν δὲ ἐκ τῶν τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένων γνωμῶν καὶ ἀποφθεγμάτων αὐτοῦ θελήσωμεν νὰ κρίνωμεν τί ἐπὶ τέλους ἐπρέσβευεν ὁ παράδοξος αὐτὸς ἄνθρωπος, θέλομεν ἰδεῖ ὅτι παρεδέχετο πᾶσαν πρὸ αὐτοῦ λεχθεῖσαν τερατολογίαν καὶ ἀνοησίαν, ἀποκρούων ἐν τούτοις πᾶν ἀληθῶς σοφὸν καὶ ὠφέλιμον.

Ἀλλ' ἂν ἐν ταῖς δοξασίαις αὐτοῦ ἦν ἀφυέστατος, ἦν ὅμως εὐφυέστατος εἰς τὸ σκώπτειν καὶ τὸ ὠθίζειν. Οὕτω τὴν μὲν Εὐκλείδου σχολὴν ἔλεγε *χολήν*· τὴν δὲ Πλάτωνος διατριβὴν *κατατριβήν*· τοὺς δὲ Διονυσιακοὺς ἀγῶνας *μεγάλα θαύματα μωροῖς*· τοὺς δημαγωγοὺς *ὄχλου διακόνους*. Οὐδένα φιλόσοφον ἠνείχετο, πάντας ἐχλεύαζεν, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸν Πλάτωνα. Καὶ αὐτὸν τὸν Σωκράτην ἔλεγε *μαινόμενον*. Ἀλλ' ἂν ὁ Σωκράτης ἐμαίνετο, τί ἔπασχε λοιπὸν Διογένης ὁ κύων; Ἔλεγε δὲ ὅτι περὶ μὲν τοῦ πλουτεῖν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζονται οἱ ἄνθρωποι, περὶ δὲ καλοκαγαθίας οὐδείς. Ἐθαύμαζε τοὺς γραμματικούς, οἵτινες τὰ μὲν τοῦ Ὀδυσσέως κακὰ ἀνεζήτουν, ἠγνόουν δὲ τὰ ἴδια· καὶ τοὺς μουσικούς, οἵτινες ἁρμόττουσι μὲν τὰς ἐν τῇ λύρᾳ χορδάς, ἀνάρμοστα δ' ἔχουσι τὰ ἤθη· καὶ τοὺς μαθηματικούς, οἵτινες ἀποβλέπουσι μὲν πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, τὰ δ' ἐν ποσὶ πράγματα παροράσι· καὶ τοὺς ῥήτορας, οἵτινες σπουδάζουσι μὲν τοὺς περὶ δικαίου λόγους, οὐδόλως δὲ ῥυθμίζουσι τὸν ἑαυτῶν βίον πρὸς τὸ δίκαιον. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐθαύμαζε πῶς οἱ ἄνθρωποι ἐπαινοῦσι μὲν τοὺς δικαίους, διότι εἰσὶν ἀνώτεροι τῶν χρημάτων, ζηλοῦσιν ὅμως τοὺς πολυχρημάτους.

Λέγουσιν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας εἶπέ ποτε ὅτι, ἐὰν δὲν ἦτο Ἀλέξανδρος, ἤθελε νὰ ἦναι Διογένης. Τὸ πρᾶγμα φαίνεται ἀπίθανον· ψυχὴ γενναία καὶ μεγαλόφρων, ἦτο ἀδύνατον νὰ ζηλεύσῃ τὴν ποταπὴν δίαιταν καὶ τὸν ἄμουσον καὶ ἀπειρόκαλον βίον τοῦ Διογένους· τίς οἶδε τίς ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Διογένους ἔπλασε τὸν μῦθον τοῦτον!

Ἐνίοτε αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀηδεῖς καὶ ὀχλικαί, ὥστε εἶναι ἄπορον τῇ ἀληθείᾳ πῶς ἠνείχετο αὐτὰς ὁ

τῶν Ἀθηνῶν λαός, ὁ εὐφυέστατος καὶ χαριέστατος καὶ ἐν τῇ ἐποχῇ ἔτι ἐκείνῃ λαός. Ἄλλοτε πάλιν ἤρχισε νὰ κράζῃ· *Ἰώ, ἄνθρωποι!* Συνελθόντων δέ, κυθίκετο τῇ βακτηρίᾳ, εἰπών·

— *Ἀνθρώπους ἐκάλεσα καὶ οὐχὶ καθάρματα.*

Καὶ ὅμως τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅστις τοσάκις ἐξύβρισε τοὺς Ἀθηναίους, οἱ Ἀθηναῖοι ἠγάπων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὅτε μειράκιον ἔθραυσε τὸν πίθον αὐτοῦ, τοῦτο μὲν ἔδειραν ἀνηλεῶς, εἰς δὲ τὸν Διογένην παρέσχον ἄλλον.

Ἀλλ' ἰδίως διέπρεπεν ὁ Διογένης διὰ τὰ λογοπαίγνια αὐτοῦ, ὧν τινά εἰσι τῷ ὄντι ἄριστα. Ἰδὼν Ὀλυμπιονίκην πρόβατα νέμοντα· *Ταχέως*, εἶπεν, *ὦ βέλτιστε, μετέβης ἀπὸ τῶν Ὀλυμπίων ἐπὶ τὰ Νέμεα.*

Πλέων ποτὲ εἰς Αἴγιναν συνελήφθη ὑπὸ πειρατῶν, ὧν ἦρχε Σκίρπαλος, εἰς Κρήτην δὲ ἀπαχθεὶς ἐπωλεῖτο. Ὁ κήρυξ ἠρώτησεν αὐτὸν τί γνωρίζει νὰ πράττῃ, ὁ δὲ Διογένης μετὰ θάρρους ἀπήντησε: *Νὰ ἄρχω ἀνθρώπων.* Ὁ κήρυξ ἐξέλαβεν αὐτὸν ὡς παράφρονα, ἐν ᾧ δὲ ἐπεκράτει σιγή, ἐφάνη ἐκεῖ πλησίον εὐπατρίδης Κορίνθιος, Ξενιάδης καλούμενος, ἁπλοῦς καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ὅστις περιειργάζετο ἀπλήστως τὴν παράδοξον τοῦ κυνικοῦ ὄψιν. Τοῦτον ἰδὼν ὁ Διογένης, εἶπε πρὸς τὸν κήρυκα· *Εἰς τοῦτον πώλει με, οὗτος ἔχει ἀνάγκην δεσπότου.*

Ὁ Ξενιάδης, γελάσας, ἠγόρασε τὸν φιλόσοφον καὶ ἀπαγαγὼν εἰς Κόρινθον ἀνέθετο εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ οἴκου καὶ τῶν τέκνων. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ξενιάδης δὲν ἦτο φίλος τῆς πολυτελείας, διότι ἐπὶ τοσοῦτον εὐχαριστήθη διὰ τὴν λιτὴν δίαιταν, ἣν εἰς τὸν οἶκον ὁ Διογένης εἰσήγαγε καὶ εἰς ἣν ἤσκει τοὺς παῖδας, ὥστε ἔλεγεν ὅτι ἀγαθὸς δαίμων εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις οἱ ἐξ Ἀθηνῶν γνώριμοι αὐτοῦ, μαθόντες τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἀνδρός, ἠθέλησαν νὰ ἐξα-

γοράσωσιν αὐτόν, ἀλλ' ὁ Διογένης ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς εὐηθεῖς· *Διότι*, εἶπε, *δὲν εἶναι οἱ λέοντες δοῦλοι τῶν τρεφόντων, ἀλλ' οἱ τρέφοντες δοῦλοι τῶν λεόντων.*

Ἂν θέλητε δὲ νὰ μάθητε πῶς ἀνέτρεφε τοὺς δυστυχεῖς παῖδας τοῦ Ξενιάδου, ἀρκεῖ ἡ περικοπὴ αὕτη τοῦ Λαερτίου· *Ἐν χρῷ κουρίας τε καὶ ἀκαλλωπίστους εἰργάζετο καὶ ἀγίτωνας καὶ ἀνυποδήτους καὶ σιωπηλούς, καθ' αὑτοὺς βλέποντας ἐν ταῖς ὁδοῖς.*

Ἀπέθανεν ὅπως καὶ ἔζησεν· ἠθέλησε νὰ συμμερισθῇ πολύποδων μετὰ κυνῶν, οἵτινες ἔδηξαν τὸν τένοντα τοῦ ποδὸς αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἐτελεύτησε, ζήσας ἐνενήκοντα ἔτη. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα ἀριθμεῖ ὁ Λαέρτιος, οὐδὲν κατὰ πᾶταν πιθανότητα ἀνήκει εἰς αὐτόν. Διότι δὲν φαίνεται ἄνθρωπος δυνάμενος νὰ συγγράψῃ ἄλλως δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι λέγουσιν ὅτι δὲν ἀνῆκον εἰς τὸν Διογένην τἀποδιδόμενα εἰς αὐτὸν βιβλία.

Λέγεται δὲ ὅτι καὶ πάλιν περὶ τὸ πτῶμα αὐτοῦ ἐγένετο τίνες θάψουσιν αὐτόν. Ἐτάφη ἐν Κορίνθῳ παρὰ τὴν πύλην τὴν πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ἔθεσαν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ κίονα καὶ ἐπ' αὐτοῦ κύνα ἐκ παρίου μαρμάρου. Ὕστερον καὶ οἱ συμπολῖται αὐτοῦ ἐτίμησαν τὸν ἄνδρα διὰ χαλκῶν εἰκόνων.

Καὶ αἱ μὲν χαλκαῖ ἐκεῖναι εἰκόνες καὶ τὸ ἄγαλμα δὲν ὑπάρχουσι πλέον, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ σῴζεται ὅπως μαρτυρῇ ὅτι ἀπαντῶνται ἄνθρωποι, οἵτινες, καίτοι ἀνάξιοι τῆς ὑστεροφημίας, κλέπτουσι τὴν ἀθανασίαν, ἐν ᾧ οὐδόλως ὠφέλησαν τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἀγνοοῦμεν οἱ πλεῖστοι τὸ ὄνομα τοῦ ἀνακαλύψαντος τὴν δαμαλίδα, δι' αὐτῆς ὑπὲρ πάντα ἄλλον εὐεργετήσαντος τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀγνοεῖ Διογένην τὸν Κύνα!

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ

Οὗτος ἦτο ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1798 καὶ μεταβὰς χάριν σπουδῶν εἰς Χίον, Βουκουρέστιον καὶ Ἰταλίαν, ὁπόθεν κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καταλαβὼν ἐπισήμους θέσεις, ὡς διοικητής, σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κτλ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ Παναγιώτης Σούτσος ἰδιωτεύων κατετρύχετο ὑπὸ πενίας, μέχρι οὗ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1868, ἐκδοὺς πολλὰ πεζὰ τε καὶ ἔμμετρα ἄξια λόγου ἔργα. Ἐκ τῶν πρώτων ἀναφέρομεν τὴν *Χαριτίνην*, μυθιστόρημα θρησκευτικόν, καὶ ἐκ τῶν δραμάτων τὸν πασίγνωστον *Ὁδοιπόρον*, τὸν *Ἄγνωστον*, τὸν *Γεώργιον Καραϊσκάκην*, τὸν *Μισσίαν*, τὸν *Βλαχάβαν* καὶ ἄλλα, πάντα μεστὰ λυρισμοῦ.

ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Κύλα, τῆς Σπάρτης ποταμέ! τὰ ῥείματά σου κύλα.
Εἰς τὸν ἀφρόν σου τὰ ὠχρὰ καὶ μαραμμένα φύλλα
τοῦ κρύου φθινοπώρου
μὲ σιωπὴν ἀκολουθοῦν τὸ βροντερόν σου κῦμα·
καθὼς αὐτά, σ' ἀκολουθῶ σιωπηλὸς μὲ βῆμα
θρηνοῦντος ὁδοιπόρου.

Ποῦ εἶν', Εὐρώτα, οἱ καιροὶ ἐκεῖν' οἱ δοξασμένοι,
ὡς κύκνος ὅταν ἔπαιζεν ἡ θαυμαστὴ Ἑλένη
, ς τὰ κρύσταλλα ῥερά σου,
καὶ μὲ τὸν Ἀγησίλαον ὁ ἥρως ὁ θηβαῖος
ὁπόταν ἠγωνίζετο ἀκούραστος, θρομαῖος,
ὡς ἀὴρ τὰ ῥείματά σου;

Ἠχὼ ἀρχαία δὲν λαλεῖ τὴν σήμερον κλαμμία·
κατήφεια καὶ σιωπὴ καὶ θλῖψις κι' ἐρημία·
τὴν ὄχθην σου κατέχει,

καὶ ἄλλο δὲν ἀκούεται, παρὰ τῶν καλαμιῶν
ὁ συριγμὸς καὶ ἡ βοὴ τοῦ κύματός σου μόνον,
ὁποῦ βροντᾷ καὶ τρέχει.

Νά τοῦ Λυκούργου ἡ πατρίς, ἡ γῆ τῶν ἀθανάτων,
ἡ γῆ μεγάλων πράξεων, μεγάλων ὀνομάτων!
Ὦ τῆς Πελοποννήσου
βασίλισσα! Ὦ Σπάρτη μου! . . . Σ' ἀσπάζομαι μὲ σέβας,
κ' ἐγγίζουσα τοὺς πόδας μου μὲ πυροβολεῖ τὰς φλέβας
ἡ γηραλέα γῆ σου.

Θρηνώδης θέα! . . . σκέλεθρον τῆς γῆς ἡ πρώτη χώρα,
καὶ εἰς τὸ κενοτάφιον τοῦ Λεωνίδα τόρα
μανδρίζονται οἱ βόες!
Τοῦ Κλεομένους σπήλαιον ἢ ἀχυρὼν ὁ οἶκος,
καὶ τὰ θηρία κατοικοῦν, ἡ λέαινα, ὁ λύκος,
ὅπου οἱ πρῶτοι νόες!

Ποῦ εἶναι, Σπάρτη παλαιά, ποῦ εἶν' ὁ Λεωνίδας,
ὁ μέγας Ἀγησίλαος, ὁ ἄτρομος Βρασίδας,
οἱ Ἔφοροι, ὁ Δῆμος;
καὶ τῆς παλαίστρας αἱ φωναί, ὅπου γυμναὶ παρθένοι,
πλὴν κάθε μία μ' ἔνδυμα αἰδοῦς κεκαλυμμένη,
ἐπάλαιον εὐσχήμως;

Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ

Ἐγεννήθη ἐν Τσαριτσάνῃ τῆς Θεσσαλίας τῇ 27 Αὐγούστου 1780 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Μαρτίου 1857. Τῷ 1801 νυμφευθεὶς ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος, μετ' ὀλίγον δὲ προεχειρίσθη πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος· μόλις δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν διωρίσθη ἱεροκήρυξ τῆς Ἑλασσῶνος, περιερχόμενος δὲ τὰς κώμας καὶ τὰς πόλεις τῆς Θεσσαλίας, ἐκήρυττε μετὰ θαυμαστῆς εὐφραδείας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ Οἰκονόμος, μετὰ πολλὰς περιπετείας, προσεκλήθη τῷ 1808 εἰς Σμύρνην ὡς διδάσκαλος καὶ τῷ 1819 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἵνα κηρύττῃ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἀνεχώρησεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ἐξεφώνησε πολλοὺς καὶ λαμπροὺς λόγους, ἐν οἷς καὶ τὸν θαυμάσιον ἐπιτάφιον εἰς τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἀπαγχονισθέντος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε' († 10 Ἀπριλίου 1821), πλήρεις γνώσεων καὶ ῥητορικῶν καλλονῶν, αἵτινες ἀνύψωσαν τὸν Οἰκονόμον εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῶν περιφανεστάτων τῆς Ἐκκλησίας ῥητόρων. Ἐκ τῆς Ῥωσσίας ὁ Οἰκονόμος μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖθεν κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα (τῷ 1834), ἔνθα ἐξηκολούθει κηρύττων καὶ συγγράφων τὰ πολλὰ καὶ σοφὰ αὐτοῦ συγγράμματα, τὰ ἀπαθανατίσαντα τὸν ἔνδοξον τοῦτον πρόμαχον τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις τῷ 1837, τιμῶσα, ἀνεκήρυξε τὸν Οἰκονόμον γενικὸν ἱεροκήρυκα πασῶν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, παρασχοῦσα αὐτῷ καὶ τὸ πρόνομιον νὰ φέρῃ ἐπὶ τοῦ καλυμμαυχίου ἀδαμάντινον σταυρόν, «ὡς γνώρισμα ἰδιαζούσης πρὸς αὐτὸν ἐκκλησιαστικῆς περιποιήσεως, διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶνας αὐτοῦ ἀγῶνας».

Η ΠΑΤΡΙΣ

Ἡ πατρὶς εἶναι ἡ πολυσέβαστος μήτηρ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου, ἡ εὐεργετικωτάτη τροφὸς αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος, τὸ ἱερώτατον στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον κατέβη πρῶτον νὰ γυμνασθῇ τοὺς ἀγῶνας τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Εἰς τὴν πατρίδα πρῶτον εἶδε τὸν ἥλιον, ἀνέπνευσε τὰς ζωογόνους αὔρας τοῦ ἀέρος, ἔμαθε νὰ ἐκφράζῃ τὰς ἐννοίας διὰ τοῦ λόγου· ἐτράφη, καθὸ Χριστιανός, τὸ ἄδολον γάλα τῆς εὐσεβείας· ἔλαβε τὰ στοιχεῖα καὶ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς. Χρεωστεῖ λοιπὸν νὰ τιμᾷ τὴν πατρίδα, καθὼς τιμᾷ τοὺς

ἰδίους αὐτοῦ γονεῖς, οἵτινες εἶναι καὶ αὐτοὶ τέκνα τῆς σεβαστῆς ταύτης πατρίδος καὶ μητρίδος, καὶ πρωτογόνου ῥίζης ὅλης τῆς αὐτῆς γενεᾶς. Χρεωστεῖ νὰ φρονῇ σταθερῶς ὅτι δὲν ἐγεννήθη εἰς τὸν κόσμον μόνον δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πατρίδα. Ἡ πατρὶς ἔχει δικαίωμα ἁγιώτατον εἰς ὅλα τοῦ πατριώτου τὰ προτερήματα, εἰς τὰς ἀρχάς, εἰς τὰς γνώσεις, εἰς τὰ πλούτη, εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, ὅπως ἂν ἔχῃ καὶ ὅπου ποτ' ἂν τύχῃ νὰ διατρίβῃ.

Καθὼς τὰ εὔκαρπα δένδρα ὅσους ἂν ἐκθρέψωσι καρποὺς, πρῶτον τούτους παραθέτουσιν εἰς τὸ γενέθλιον αὐτῶν ἔδαφος, τοὺς δὲ περιττεύοντας χαρίζουσιν ἡδεῖαν ἀπόλαυσιν εἰς τὴν ξενιτείαν, παρομοίως καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ γνήσιος πατριώτης χρεωστεῖ τὴν ἐπικαρπίαν τῶν ἑαυτοῦ προτερημάτων πρώτιστα καὶ μάλιστα εἰς τὴν γεννήσασαν καὶ θρέψασαν αὐτὸν γῆν. Διὰ τοῦτο καὶ θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι καταδικάζουσιν ὡς πατραλοίαν[1] τὸν παραβάτην τῶν πατριωτικῶν καθηκόντων. Διὰ τοῦτο προστάζουσι καθ' ἕνα νὰ ὑπερμαχῇ κατὰ πρῶτον λόγον ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ κατὰ δεύτερον ὑπὲρ τῆς πατρίδος· *Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος*. Διὰ τοῦτο τέλος αὐτὴ ἡ φύσις μᾶς ἔχει τοιουτοτρόπως προσκολλημένους εἰς τὸ γενέθλιον ἔδαφος, ὥστε δὲν συγχωρεῖται συνήθως εἰμὴ εἰς μόνους τοὺς ἀναισθήτους ἢ παντάπασι τὰ ἤθη σαπροὺς καὶ διεφθαρμένους, νὰ μὴ αἰσθάνωνται ἀγάπην καὶ πόθον πρὸς τὴν πατρίδα. Ὡς καὶ αὐτὰ τὰ κατ' αὐτὴν ἄψυχα συχνάκις καταθέλγουσιν αἰχμαλωτίζοντα τὸ μνημονικόν μας. Ὁ ἥλιος τῆς πατρίδος μᾶς φαίνεται γλυκύτερος· ὁ ἀήρ, εὐπνούστερος καὶ ζωηρότερος· τὰ

1. *Πατραλοίας*, ὁ καταστρέφων τὸν πατέρα, ὡς καὶ τὸ *Μητραλοίας* =*Πατροκτόνος, Μητροκτόνος*.

πρωϊνὰ, τροφιμώτερα καὶ ποικιλώτερα καὶ ἡδύτερα. Τὰ καλὰ λιβάδια, τὰ σκιερὰ δάση, τὰ καθαρὰ νερά, πολλάκις καὶ ἓν δένδρον, ἓν ῥυάκιον, καὶ βράχος τις πολλάκις ἀπότομος τῆς πατρίδος κυριεύει καὶ κατακρατεῖ τὴν φαντασίαν τοιουτοτρόπως, ὥστε, ὅσον ἄν ἦναι μικρὸς ὁ τόπος ὁ τῆς γεννήσεως ἑκάστου, εἰς τοῦτον ἐγκαλλωπίζεται, καὶ πρὸς τοῦτον ἐκ τῆς ξενιτείας πυκνῶς ἀποβλέπει, καὶ τοῦτον ὄχι ἁπαξ ἐπροτίμησε παρὰ τὰς εὐδαιμονεστάτας χώρας καὶ πόλεις τῆς οἰκουμένης.

Τὸ κάλλιστον τῶν ἀριστοτεχνημάτων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς εἶναι ἡ θεία αὐτῆς γλῶσσα, ἥτις καὶ μετὰ τὸν ὄλεθρον τοῦ ἔθνους μένει ἀθάνατον μνημεῖον λογικῆς τελειότητος, εἰς ἣν δύναται νὰ προβῇ ἀνθρώπινος νοῦς . . . Οὐδὲν ἔθνος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ γλῶσσαν οὕτω τεχνικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς δεδημιουργημένην, διηρημένην δὲ εἰς διαλέκτους, ὧν ἑκάστη προέβη μέχρι κλασικῆς τελειότητος· οὐδὲν ἔθνος ἐφθέγξατό ποτε γλῶσσαν, ἧς ἡ ἑνότης νὰ ὑπάρχῃ τοσοῦτον ἀδιάρρηκτος ἐν μέσῳ τῆς ποικιλίας τῶν διαλέκτων.

Δ. ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ

Οἱ διδάσκαλοι ἀνάγκη νὰ ἔχωσι φρόνημα γενναῖον καὶ φιλοπατρίαν θερμήν, ἵνα ἐμπνέωσιν αὐτὰ εἰς τοὺς παιδευομένους νέους, διότι ἄνευ τῶν ἀρετῶν τούτων δοῦλοι μόνον πεπαιδευμένοι παρασκευάζονται καὶ οὐχὶ πολῖται χρηστοὶ ἐλευθέρας πολιτείας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Ἡ ἀνάγνωσις τερπνῶν ἅμα καὶ ὠφελίμων βιβλίων εἶναι ἓν τῶν ἰσχυροτάτων πρὸς ἠθοποίησιν τοῦ λαοῦ μέσων, εἶναι ἡ διανοητικὴ τροφή, ἡ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία πρὸς συντήρησιν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας, ἃς ἤδη τις ἀπέκτησε καὶ πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῶν, τροφή, ἄνευ τῆς ὁποίας καὶ αἱ κάλλισται ἰδιότητες κατὰ μικρὸν ἀτροφοῦσι καὶ φθίνουσιν. Δ. Σ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

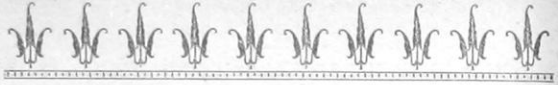

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ

Οὗτος ἐδιδάχθη ἐν Ἀθήναις καὶ ἐτελειοποιήθη ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὴν φιλολογίαν. Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ βραδύτερον κατέλιπε τὴν ἕδραν ταύτην καὶ ἔκτοτε ἔζη ἰδιωτεύων ἐν Μυτιλήνῃ καὶ συγγράφων. Ὁ Βερναρδάκης ἠσχολήθη εἰς πολλὰ εἴδη τοῦ ἑλληνος λόγου μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας. Καὶ ἱστορικὰ μὲν ἔργα συνέγραψε τὸν Α΄ τόμον τῆς *Γενικῆς Ἱστορίας*, *Ἱερὰν Ἱστορίαν*, προσέτι δὲ καὶ *Ἱερὰν Κατήχησιν*, *Ἑλληνικὴν Γραμματικήν*, τὸν *Ψευδαττικισμὸν* ἔλεγχον κτλ., λυρικὰ δὲ τὴν *Εἰκασίαν* καὶ ἄλλα· δράματα δὲ τοὺς *Κυψελίδας*, τὴν *Μερόπην*, τὴν *Μαρίαν Δοξαπατρῆ*, τὴν *Εὐφροσύνην*, τὴν *Φαέθουσαν*, τὴν *Ἀντιόπην*, τὸν *Νικηφόρον Φωκᾶν*. Τῷ Βερναρδάκῃ ἀνέθηκεν ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Εὐριπίδου* ἐν τῇ *Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ*, ἐξέδωκε δὲ τὸν Α΄, Β΄ καὶ Γ΄ τόμον τοῦ τραγικοῦ τούτου μετὰ μακρῶν προλεγομένων καὶ πλουσίων σχολίων. Ἀπεβίωσεν ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 14 Ἰανουαρίου 1907.

ΜΕΡΟΠΗ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΕΝΤΕ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

ΜΕΡΟΠΗ — ΠΟΛΥΦΟΝΤΗΣ
ΕΥΡΥΜΕΔΗ — ΑΙΠΥΤΟΣ
ΛΥΚΟΡΤΑΣ

Δορυφόροι καὶ ἄλλα κωφὰ πρόσωπα

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΜΕΡΟΠΗ καὶ ΠΟΛΥΦΟΝΤΗΣ

[Ἀνάκτορα Πολυφόντου. Ἡ Μερόπη ἵσταται ἔμφροντις. Ὁ Πολυφόντης ἔρχεται ἐκ δεξιῶν τῆς σκηνῆς, καὶ ἵσταται ἐπὶ μικρὸν προσέχων πρὸς αὐτήν. Ἡ Μερόπη στραφεῖσα βλέπει αὐτόν, καί πως ταράττεται]

Πολυφόντης Εἰς σκέψεις εἶσαι βυθισμένη, ἄνασσα,
σπουδαίας, βλέπω, καὶ ἡ παρουσία μου
σ' ἐτάραξεν.

Μερόπη Οὐδόλως. Χαῖρε, βασιλεῦ.

Πολυφ. Χαρὰν ἂν ἦναι δυνατὸν τὸ μέτωπον
τὸ συνωφρυωμένον τῆς συζύγου μου
νὰ μοὶ παράσχῃ.

Μερόπη Ὅλως ἰδιαίτεραι,
ἀσήμαντοι φροντίδες.

Πολυφ. Ἡ βασίλισσα
βασιλικὰς φροντίδας πιθανώτερον
νὰ εἶχε.

Μερόπη Σ' ἐνθυμίζω, ὅτι πάντοτε
ὑπῆρξας μάντις ἄστοχος.

Πολυφ. Τῶν καρδιῶν·
ἀλλὰ τῶν λόγων εὔστοχος ἀκροατὴς
καὶ θεατὴς τῶν ἔργων.

Μερόπη Δὲν ἐνόησα
ὅτι ἐγὼ τῆς μαντικῆς δυνάμεως
μετέχω, ἣν ἠρνήθην πρὸ μικροῦ εἰς σέ.
Οἱ λόγοι σου αὐτοὶ μοὶ εἶν' αἰνίγματα.

Πολυφ. Αἴνιγμα εἶναι ἡ πλαστή σου ἄγνοια.
Μερόπη Ἐὰν δὲν ἤμην πρὸ ὀλίγου ἔμφροντις,
ἤρχισα τόρα ἀληθῶς νὰ γίνωμαι.
Μὰ τοὺς θεούς, ὦ βασιλεῦ, δέν σ' ἐννοῶ.
Λάλησον γλῶσσαν καθαρὰν ὑπαινιγμῶν
καὶ φανεράν. Ἂν τῆς ὀργῆς σου ἔστησας
ἐμὲ σκοπόν, ὡς κόρη μὴ βασάνιζε
κεντῶν μὲ τὴν βελόνην· πλῆξον ἀνδρικῶς,
διὰ τοῦ ξίφους. Ἄναξ, λέγε φανερά:
Τί ἔργα εἶδες καὶ τί λόγους ἤκουσας;
Πολυφ. Δὲν σοῦ εἶπα, Μερόπη, πλὴν γνωστὰ εἰς σέ.
Ὁ θρόνος τοῦ συζύγου σου καὶ θρόνος σοῦ
ἐπὶ κρατῆρος ἡφαιστείου, πρὸ πολλοῦ
εἰς ἔκρηξιν ἑτοίμου ἤδη, ἵσταται.
Συνωμοσία, πρὸ πολλοῦ λανθάνουσα,
λυμαίνεται τὸ κράτος· συνωμόται δὲ
τῆς Μεσσηνίας εἶναι ὅλος ὁ λαός.
Πολὺ ταχέως, φαίνετ', ἐλησμόνησαν
οἱ ἀγαθοὶ τῆς Μεσσηνίας κάτοικοι,
ὅτι αἰχμάλωτ' εἶναι τῶν κατακτητῶν
ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἰσθανόμενοι
ὑπὲρ τὸ δέον τὸν ζυγὸν βαρύνοντα
τῶν Δωριέων ἐπὶ τοῦ τραχήλου των,
νὰ τὸν ἀποτινάξουν ἐφαντάσθησαν,
χωρὶς ὀλίγον πέραν εἰς τὴν γείτονα
Λακωνικὴν στραφέντες, τὸ παράδειγμα
νὰ φοβηθῶσι καὶ τὴν τύχην τὴν σκληρὰν
τῶν δυστυχῶν Εἱλώτων. Τόσον ὁ λαὸς
μωρὸς καὶ μύωψ εἶναι! Οἱ Μεσσήνιοι
ὁπλίζονται ἐν τούτοις, καὶ ὁλόκληρος

ἡ Μεσσηνία μόνον εὔκαιρον στιγμὴν
προσμένει, ἵνα, ἐγερθεῖσα σύσσωμος,
τῶν Δωριέων, ὡς ἐλπίζει, τὸν ζυγὸν
συντρίψῃ, καὶ τὸν λαομίσητον ἐμὲ
ἀπὸ τοῦ θρόνου ῥίψῃ τῶν Ἡρακλειδῶν.
Τὸ κέντρον δὲ γνωρίζεις, καθὼς λέγουσι,
φιλτάτη μου Μερόπη, τῶν συνωμοτῶν
ποῦ εἶναι;
Μερόπη Ἐγώ; Ὄχι.
Πολυφ. Εἰς τἀνάκτορα.
Μερόπη Μ' ἐκπλήττεις.
Πολυφ. Ναί, ἐδῶ, εἰς τὰ ἀνάκτορα.
Ἓν μόνον μέχρι τοῦδε δὲν κατώρθωσα
ν' ἀνακαλύψω: τίς εἶναι ὁ εὐτυχὴς
διάδοχός μου. Πλὴν καὶ τοῦτο πάραυτα
ὁ ἀρχηγὸς θά μ' εἴπῃ τῶν συνωμοτῶν.
Μερόπη Ὁ ἀρχηγὸς τίς εἶναι τῶν συνωμοτῶν;
Πολυφ. Ἡ φίλη σύζυγός μου, ἡ βασίλισσα
Μερόπη.
Μερόπη Μὲ ὑβρίζεις, βασιλεῦ.
Πολυφ. Καὶ ἂν
ἐγώ σ' ὑβρίζω, φέρετ' εὐφημούμενον
εἰς τοῦ λαοῦ τὸ στόμα τὸ δημοφιλὲς
τῆς βασιλίσσης ὄνομα ἁπανταχοῦ
τῆς Μεσσηνίας.
Μερόπη Τοῦτο ἂν ἠλήθευε,
νὰ μὲ εὐχαριστήσῃς, ἄναξ, ἔπρεπεν,
ὄχι νὰ μὲ ὑβρίσῃς. Ἂν δημοφιλὲς
τῆς βασιλίσσης φέρεται τὸ ὄνομα
ἐν Μεσσηνίᾳ, τίς ἐκ τούτου ἕτερος

πλειότερον κερδαίνει, ἢ ὁ βασιλεὺς
τῆς Μεσσηνίας; Ἀλλὰ διὰ τί ἐγὼ
νὰ εὐνοῶμαι τόσον, ὄχι δὲ καὶ σύ;
Ἁπλούστατος ὁ λόγος: Σὺ τὴν εὔνοιαν
ποτὲ τῶν Μεσσηνίων δὲν ἐζήτησας,
ἐξ ἀδιαφορίας πάντως, ἐὰν μὴ
ἐξ ὑπεροπτικῆς περιφρονήσεως.
Μετ' εὐμενείας φερομένη πρὸς αὐτοὺς
ἐγὼ ἀπ' ἐναντίας, τὴν ἀγάπην των
ἐκέρδησα εὐκόλως καὶ συμπάθειαν.
Ἐκτὸς δὲ τούτου, σὺ μὲν εἶσαι Δωριεύς,
κατακτητής, διὰ τοῦ ξίφους ἔξωθεν
ἐπιδραμὼν εἰς ταύτην τὴν χερσόνησον·
ἐγὼ δὲ Ἀρκαδία, τοῦ αὐτόχθονος
κ' εἰρηνικοῦ τῆς Ἀρκαδίας ἄνακτος
θυγάτηρ, τοῦ Κυψέλου. Ἐπὶ πᾶσι δὲ
σὺ μὲν ἀνήρ, ἀνάσσων διὰ σιδηροῦ
τῆς βίας ξίφους, ἀσθενὴς δ' ἐγὼ γυνή,
τῆς γυναικείας ὅπλον βασιλείας μου
τὸν λόγον μόνον ἔχουσα, τὸν ἄοπλον,
τὸν ἥμερον δυνάστην τοῦτον τῶν θνητῶν,
εἰς τὴν καρδίαν ὅστις ἐνθρονίζεται,
καὶ ζεύγ' εἰς τὸν ζυγόν του ὄχι σώματα,
ἀλλὰ ψυχάς.

Πολυφ. Γνωρίζω τοῦτόν σου καλῶς
τὸν λόγον, τὸν δυνάστην σου τὸν ἄοπλον,
ὑπὸ τοῦ κράτους οὗτινος συρόμενοι
τῆς βασιλίσσης πλημμυροῦν τὸν θάλαμον
τὰ γύναια τῆς Μεσσηνίας κ' οἱ ἀργοί.
Αὐτὸς ἡ ῥίζα πάντων ἦτο τῶν κακῶν

ἀνέκαθεν καὶ εἶναι ἔτι σήμερον·
τῶν Μεσσηνίων τὴν καρδίαν κατ' ἐμοῦ
αὐτὸς ὁ διαστρέψας, καὶ εἰς τὸν λαὸν
τὸ ὄνομά μου καταστήσας μισητόν·
αὐτὸς ὁ ὑποσκάψας ἐν βραδύτητι,
ἀλλ' ἀσφαλῶς τοῦ θρόνου τὰ θεμέλια,
καὶ ἀπειλῶν κ' ἐμὲ νὰ ἐκθρονίσῃ νῦν,
ὡς ἄλλοτε τὸν μέγαν ἐξεθρόνισε
προκάτοχόν μου, σοῦ μὲν πρῶτον σύζυγον,
τῆς γῆς δὲ ταύτης πρῶτον βασιλέα, τὸν
Κρεσφόντην.

Μερόπη Τοῦ Κρεσφόντου, ἄναξ, τ' ὄνομα
θαμμένον κεῖται εἰς τὸ κενοτάφιον
τῆς Λήθης πρὸ πολλοῦ, ὅπως ἡ κόνις του
εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ἡρακλειδῶν.
Τ' ὄνομα τοῦτο ζοφερὸν κ' αἰφνίδιον
ἐκ τῶν νερτέρων ἀναθάπτων σήμερον
νά μ' ἐνθυμίσῃς προφανῶς ἠθέλησας,
ὅτι ὁ Πολυφόντης, ὁ νῦν βασιλεὺς
καὶ σύζυγός μου, θέλων τὸ διάδημα
τοῦ πρώτου μου ἀνδρὸς καὶ βασιλέως, τοῦ
Κρεσφόντου, νὰ ἁρπάσῃ, τὸν ἐφόνευσεν,
αὐτὸν καὶ δύο τέκνα μου.

Πολυφ. [Πρὸς ἑαυτόν] Ὦ παρελθὸν
ἀπαίσιον! Ἐὰν ἐκ τῆς ὑπάρξεως
νὰ ἐξαλείψῃ τις αὐτὸ ἠδύνατο!

[Γεγωνὼς πρὸς τὴν Μερόπην]

Λοιπὸν εἰς τὴν ψυχήν σου τὸ φαρμακερὸν
φυτὸν τῆς ὑπονοίας, ὦ βασίλισσα,
δὲν ἔπαυσεν ἀκόμη νὰ βλαστάνῃ, καὶ
τοῦ ὄχλου νὰ τὸ τρέφῃ ἡ διαβολή!

Ἀκόμη δὲν ἐπείσθης οὐδὲ πείθεσαι,
ὅτι τὰ πάντα μῦθοι.

Μερόπη Ὅπως λέγεις σύ,
ἀλλ' ὄχι καὶ ὁ κόσμος.

Πολυφ. Ὦ Μερόπη μου,
ὡς πότε μὲ τοῦ κόσμου τὰς διαβολὰς
θὰ μὲ λυπῇς; Ὁ κόσμος εἶναι βάσκανος.
Αὐτὸς ὁ κόσμος οὗτος μὴ καὶ περὶ σοῦ
δὲν λέγει, ὅτι σὺ ἡ ὑποθάλπουσα
τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ μου κατ' ἐμοῦ, καὶ σὺ
τῶν αἰωνίων τούτων συνωμοσιῶν
κατὰ τοῦ θρόνου εἶσαι ἡ ψυχή; Σιγᾷς;

Μερόπη Καὶ τί νὰ εἴπω;

Πολυφ. Κατὰ τῶν διαβολῶν
τοῦ κόσμου; Ἔχεις δίκαιον. Μὴ τὸ λοιπὸν
καὶ σὺ μὲ θλίβεις μὲ ψευδεῖς διαβολάς.
Εἶμαι ἀθῷος, καθαρὸς τοῦ αἵματος
τῶν τέκνων σου καὶ τοῦ Κρεσφόντου. Μὴ ἐμέ,
ἑτέρους αἰτιῶ.

Μερόπη Πλὴν σὺ ὁ ἀρχηγὸς
δὲν ἦσο, Πολυφόντα, τῶν συνωμοτῶν
τῆς ἀριστοκρατίας;

Πολυφ. Ναί, οἱ Δωριεῖς,
οἱ συνωμόται, οὗτοι ἐξετέλεσαν
τὸν φόνον τοῦτον.

Μερόπη Ὅστις ἀνεβίβασε
σὲ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Κρεσφόντου.

Πολυφ. Ναί, ἀλλὰ
ἁπλῶς ὡς Ἡρακλείδην. Αἱ αἱματηραὶ
σκηναὶ ἐκείνης τῆς ἐπαναστάσεως
εἰς τὴν ψυχήν σου φρίκης καὶ ἀποστροφῆς

καὶ μίσους ἀνεξάλειπτα αἰσθήματα
ἀφῆκαν. Ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦ πρίσματος
τῶν αἰσθημάτων τούτων κρίνε με, ὤ! μή.
Εἶναι σκληρόν, εἶν' ἄδικον. Πολιτικοὺς
οἱ ἄλλοι συνωμόται ἐπεδίωκον
σκοπούς· ἐγώ, Μερόπη, ὄχι. Ἂν δ' ἐγὼ
τὸ στέμμα τοῦ Κρεσφόντου ἐπεθύμησα,
τοῦ στέμματος ἐκείνου τὸν ἀδάμαντα
κυρίως ἐπεθύμουν, τὴν Μερόπην μου!

Μερόπη Πρὸς ἧς τὴν χεῖρα μία μόνη στενωπὸς
αἱματηρὰ ὡδήγει, τοῦ συζύγου μου
ὁ φόνος καὶ τῶν τέκνων μου!

Πολυφ. Μὰ τοὺς θεούς,
εἶσαι σκληρά, Μερόπη, εἶσ' ἀπάνθρωπος.
Ἐγώ, Μερόπη, τοῦ συζύγου σου φονεύς;
τὰς χεῖράς μου νὰ βάψω εἰς τῶν τέκνων σου
ἐγὼ τὸ αἷμα; Ὦ! μὴ γένοιτο ποτέ!
Ἂν νῦν, χολῆς πικρίαν ὅτε στάζουσι
τὰ χείλη σου, καὶ πᾶσα λέξις σου καθὼς
φαρμακευμένον βέλος τὴν καρδίαν μου
διατρυπᾷ, Μερόπη, ἂν ἐγνώριζες
τί ὁ φρενὸς τῶν τέκνων σου ἐνήργησα,
ἤθελες εἴπει πάντως, ὅτι βλασφημεῖς
κατὰ τοῦ Πολυφόντου ἀγνωμόνως.

Μερόπη Τί; Εἰπέ.

Πολυφ. Μερόπη, ἄκουσον. Πρὸ δεκαὲξ
ἐτῶν συζῶμεν ἤδη, ἀλλὰ ἄτεκνον
ἀπέδειξαν τὸν γάμον οἱ θεοὶ ἡμῶν.
Ἐγγὺς τὸ γῆρας, καὶ τὸ μέλλον ἄδηλον.
Παλίντροφος ἡ τύχη, εἶναι ἄγνωστον

ποίας περιπετείας εἰς κλονούμενον
καὶ ἄλλως θρόνον καὶ εἰς φιλοτάραχον
προετοιμάζει χώραν. Τούτων ἕνεκα
ἁπάντων νέον υἱοθέτησά τινα,
ὃν καὶ τοῦ θρόνου ὥρισα διάδοχον.

Μερόπη Ὢ! σὲ συγχαίρω, βασιλεῦ, καὶ μετ' ἐμοῦ
κ' ἡ Μεσσηνία σὲ συγχαίρει βέβαια
διὰ τὴν εὐτυχίαν τὴν ἀπρόοπτον
τοῦ ἀπροόπτου τούτου βασιλόπαιδος.
Καὶ εἶν' ἐδῶ ὁ νέος ὁ τριςευτυχής;

Πολυφ. Λείπει μακρὰν ὁ βασιλόπαις, ἄνασσα,
κ' ἐσχάτως μόλις ἀνεκάλυψα αὐτὸν
ὡς κεκρυμμένον καὶ φυγάδα, ἐπειδὴ
ἐντεῦθεν λείπει ἔτη δεξαὲξ φυγάς.

Μερόπη Πῶς; ἔτη δεκαὲξ φυγάς; Τίς εἶναι, τίς;

Πολυφ. Ὁ Αἴπυτος.

Μερόπη Ὁ Αἴπυτος;

Πολυφ. Ὁ Αἴπυτος,
υἱὸς Κρεσφόντου καὶ Μερόπης.

Μερόπη Βασιλεῦ,—
μὲ σκώπτεις, μὲ χλευάζεις, ἄναξ.

Πολυφ. Οὔδαμῶς.

Μερόπη Εἶναι σκληρὸν ἡ χλεύη δυστυχοῦς μητρός.

Πολυφ. Μερόπη, ὦ Μερόπη! δὲν σὲ σκώπτω, ὦ!
μὰ τοὺς θεούς, δὲν σὲ χλευάζω· ἄπαγε.
Σοὶ λέγω μετὰ πάσης σπουδαιότητος
κ' ἐνόρκως, ὦ Μερόπη μου: ὁ Αἴπυτος
υἱὸς θετός μου εἶναι καὶ διάδοχος.
Τοὺς ἀθανάτους μάρτυρας τοῦ λόγου μου
θεοὺς ἐπικαλοῦμαι.

Μερόπη Ἂν, ὦ βασιλεῦ,
χλευάζῃς, εἶν' ἡ χλεύη σου θανάσιμος.
Ἀλλ' ἂν σπουδάζῃς, ὦ! ἂν ἀληθεύωσιν
οἱ ἔνορκοί σου λόγοι, τίς θνητός, θεοὶ
ἀθάνατοι, μεγάλοι, ἐδοκίμασε
τὴν δόξαν, τὴν χαράν, τὴν εὐτυχίαν μου;
Λοιπὸν θὰ ἔλθῃς, θὰ σὲ ἴδω τὸ λοιπόν,
κ' εἰς ταύτας θὰ σὲ σφίγξω τὰς ἀγκάλας μου,
τεταλαιπωρημένε, πολυπλάνητε,
ἔρημε, ξένε, ἀπροστάτευτε υἱέ,
ὦ ὀρφανόν μου τέκνον!—Πολυφόντα μου,
ἀγαπητέ μου σύζυγε καὶ βασιλεῦ!
σ' ἠδίκουν δυσπιστοῦσα ἡ ἀχάριστος
καὶ παραλόγως σ' ἐβλασφήμουν. Σύγγνωθι.
Ἐκ ταύτης τῆς στιγμῆς εἰς λήθης ἄβυσσον
τὸ παρελθὸν ἐρρίφθη. Ἀπὸ σήμερον
ἀρχίζει νέος βίος, νέος κόσμος. Ὢ,
εἰπέ, τί θέλεις; τί εἰς ἀνταπόδοσιν
μικρὰν τοσαύτης εὐτυχίας δύναται
νὰ πράξῃ ἡ εὐγνώμων μήτηρ;

Πολυφ. Μᾶλλον ἡ
ἠγαπημένη σύζυγός μου, λέγε.

Μερόπη Ναί,
οὐχ ἧττον ἀγαπῶσα, Πολυφόντα μου
ἠγαπημένε!

[Ῥίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας του]

Πολυφ. Πολυφόντ'—ἀλλοίμονον—
ἠγαπημένε διὰ τὴν Μερόπην, ναί,
ἀλλὰ διὰ τοὺς Μεσσηνίους μισητέ!

Μερόπη Ὡς πρὸς αὐτούς, ἡσύχαζε. Ὢ! δάκρυα
χαρᾶς κ' εὐγνωμοσύνης θὰ ὑγράνωσι

τοὺς ὀφθαλμούς των, ὅταν τὴν γενναίαν σου
ἀκούσουν πρᾶξιν.

Πολυφ. Πόσον ἡ καρδία σου
σὲ ἀπατᾷ, Μερόπη! Ἀπατᾶσαι, ἂν
νομίζῃς, ὅτι ἡ γενναία πρᾶξίς μου
νὰ μεταβάλῃ δύναται τὴν ἔμφυτον
κακίαν καὶ τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
Ἀγνώμων φύσει εἶναι καὶ ἀναίσθητος
καὶ πᾶς μὲν ἕτερος λαός, πρὸ πάντων δὲ
τῆς Μεσσηνίας. Ἐὰν σήμερον ἐμέ,
αὔριον θὰ μισῶσι σέ, μεθαύριον
τὸν Αἴπυτον, καὶ καθεξῆς. Ἐξ ἅπαντος
ἀνάγκη νὰ μισῶσι καὶ διώκωσιν
ἕνα τινὰ ὑπέροχον, πρὸ πάντων δὲ
τὸν ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ ἱστάμενον.

Μερόπη Ὡς πρὸς αὐτούς, ὦ ἄναξ, ἔσο ἥσυχος.
Τῶν Μεσσηνίων ὁ λαὸς μὲ ἀγαπᾷ
ἀνεξαιρέτως, ὅστις φύσει ἀγαθὸς
κ' εὐγνώμων, ἄναξ, εἶναι καὶ εὐαίσθητος,
ἂν μόνον τὸν γνωρίζῃ τις καὶ ἐννοῇ.
Ὡς πρὸς αὐτούς, ἡσύχαζε. Κατ' ὄνομα
τοὺς ἀρχηγοὺς γνωρίζω ἕνα ἕκαστον.
Ἂν εἷς μου λόγος δύναται εἰς θύελλαν
ν' ἀναστατώσῃ τὸν λαόν, ἓν νεῦμά μου
νὰ κατευνάσῃ δύναται τὴν θύελλαν.
Καὶ τέλος πάντων, ἂν εἰς τὴν ἀπόνοιαν
καὶ φθάσῃ τις κατὰ τοῦ βασιλέως του
μικρόν τι νὰ τολμήσῃ, ἔχει μὲ ἐμέ,
μὲ τὴν Μερόπην ἔχει, σὲ ὑπόσχομαι,
εἰς τὸ ἑξῆς νὰ κάμνῃ.

Πολυφ. Τύχῃ ἀγαθῇ!

[Ὁ Πολυφόντης ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς].

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Μερόπη Ποία χαρὰ καὶ ποία εὐτυχία μου!
Ὁ Αἴπυτος θὰ ἔλθῃ, εἰς τανάκτορα
θὰ ἔλθῃ τοῦ πατρός του ὁ ἐξόριστος
υἱός. Τὸ τέκνον ἄγνωστον τὴν ἄγνωστον
μητέρα του θὰ ἴδῃ, καὶ τὸ τέκνον της
θὰ ἴδ' ἡ μήτηρ, καὶ θὰ ἐναγκαλισθῇ,
καὶ εἰς τὸν μητρικὸν λαβοῦσα κόλπον της
μὲ δάκρυα θὰ βρέξῃ. Κρύψον τὴν χαράν,
Μερόπη, ἕως τότε. Οἱ ἀθάνατοι
θεοὶ φθονοῦσι τῶν ἀνθρώπων τὴν χαράν.
Μὴ σκίρτα, ἀλλ' ἡσύχασον, καρδία μου
ταλαίπωρ', ἕως τότε, ἔνδον τὴν χαρὰν
ὡς τιμαλφὲς κειμήλιον φυλάττουσα
ἐκ τῶν ὀμμάτων τῆς βασκάνου τύχης. Ἂν
νὰ δράμω ἠδυνάμην εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς
ἐγὼ αὐτὴ ἀμέσως. Ἀλλὰ ποῦ, καὶ πῶς,
καὶ διὰ τίνος ὁδηγοῦ, γινώσκοντος
τὸ κεκρυμμένον ἄσυλον τοῦ τέκνου μου;
Ὁ Πολυφόντης ἔπειτα —; Ὄχι· ἐγὼ
ἐδῶ νὰ μένω μᾶλλον εἶν' ἐπάναγκες.
Ἐκεῖ πλησίον τοῦ Αἰπύτου ἄγρυπνος
ἵσταται φύλαξ καὶ προστάτης πάντοτε
ὁ γηραιὸς Λυκόρτας, τοῦ Κρεσφόντου, φεῦ!
πιστὸς θεράπων καὶ φυγάς, συμμέτοχος
τῆς τύχης τοῦ υἱοῦ μου τῆς σκληρᾶς. Πλὴν τίς
ταράττει τὴν καρδίαν μου ἀόριστος
ἀλλὰ φρικώδης φόβος! Ὅσον αἱ στιγμαὶ
τῆς δυστυχίας φεύγουσι κ' ἐγγύτερον
ἡ ὥρα φθάνει τῆς εὐδαιμονίας μου,

τόσον ὁ φόβος κυριεύει τὴν δειλήν,
τὴν τρέμουσαν καρδίαν μου. Σεῖς, ὦ θεοὶ
ἀθάνατοι, μεγάλοι, παντοδύναμοι,
ἡ δυστυχὴς σᾶς ἱκετεύω μήτηρ, σεῖς
τὴν κεφαλὴν τοῦ ὀρφανοῦ μου σκέπετε.
[Καταπετάννυται ἡ αὐλαία].

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

[Αἴθουσα ἀνακτόρων. Ἄγαλμα Διὸς καὶ βωμὸς πρὸ τοῦ ἀγάλματος. Παρὰ τὸν βωμὸν κεῖται ἡ ἱκετηρία τοῦ Αἰπύτου].

Αἴπυτος Σᾶς βλέπω πάλιν, ζοφερά, αἱμόφυρτα
ἀνάκτορα, κι' οἱ πόδες μου τὸ ἔδαφος
πατοῦσιν, ὅπου τοῦ Κρεσφόντου ἄλλοτε
τὸ αἷμα καὶ τῶν τέκνων ἔρρευσεν αὐτοῦ,—
σκηνὴ φρικώδης, ἥτις ὡς ἀνάμνησις
κακοῦ ὀνείρου εἰς τὴν φαντασίαν μου
ἔκτοτε μένει. Πῶς, θεοὶ ἐφέστιοι,
ἐνιαυτοὺς τοσούτους ὑπομένετε
τὸν δολοφόνον τοῦ Κρεσφόντου τύραννον
καὶ ἅρπαγα τοῦ θρόνου του, τὰ ἕδη σας
νὰ βεβηλόνῃ ταῦτα; Καὶ σύ, ἄνασσα,
ἠνέχθης καὶ ἀνέχεσαι τὸν μαρὸν
τῶν τέκνων σου φονέα τῶν Ἡρακλειδῶν
τὸν θρόνον νὰ κατέχῃ!... Γύναι δυστυχής!
Ποῦ ἄρα εἶναι; Δὲν τὴν εἶδα πώποτε·
τὸ πρόσωπόν της μ' εἶναι πάντῃ ἄγνωστον·

καὶ ὅμως πόσον ἡ καρδία μου διψᾷ
τῆς γυναικὸς τὴν θέαν ταύτης! Πλὴν φραγὶς
σιγῆς μυστηριώδης ἂς καλύπτῃ νῦν
κ' ἐμὲ καὶ τὸν σκοπόν μου καὶ τὸ ὄνομα,
διότι μία λέξις ἀπερίσκεπτος
νὰ ματαιώσῃ πάντα εἶναι κίνδυνος.
Ἐν ὅσῳ δ' εἰς τὴν θήκην του τὸ ξίφος μου,
καὶ τ' ὄνομά μου ἔστω εἰς τῶν σπλάγχνων μου
τὰ βάθη κεκρυμμένον, καί, τὸ ξίφος μου
γυμνὸν ὁπόταν τὴν καρδίαν τοῦ σκληροῦ
τυράννου πλήξῃ, τότε εἰς τὰ ὦτά του
συγχρόνως ἂς βροντήσῃ ὡς ἐκ κεραυνοῦ
καὶ τ' ὄνομά μου.

[Ἀκούσας εἰσερχόμενον τὸν Πολυφόντην ἔρχεται πρὸς τὸν βωμόν, ὃν ἐναγκαλίζεται, ἁναλαβὼν καὶ κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἱκετηρίαν]

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΑΙΠΥΤΟΣ καὶ ΠΟΛΥΦΟΝΤΗΣ μετὰ δορυφόρων.

Πολυφόντης Εἶσαι σὺ ὁ νέηλυς
ἐξ Αἰτωλίας ξένος;
Αἴπυτος Ναί.
Πολυφ. Πῶς λέγεσαι;
Αἴπυτος Καλοῦμαι Τηλεφόντης.
Πολυφ. Μ' ἐζήτησας.
Τί θέλεις;
Αἴπυτος Βασιλεῦ, τὴν προστασίαν σου.
Πολυφ. Τὴν προστασίαν οἵκοθεν ἡ στέγη μου
παρέχ' εἰς πάντα ξένον ἱκετεύοντα,
ἀλλ' ἄνευ ὅπλων. — Λάβετε τὸ ξίφος του.
[Νεύει πρὸς τοὺς δορυφόρους, οἵτινες λαμβάνουσι τὸ ξίφος τοῦ Αἰπύτου]

Αἴπυτος Ἱκέτης, ἄναξ, ναί, τὴν προστασίαν σου
ἐπικαλοῦμαι κινδυνεύων.
Πολυφ. Πῶς; Εἰπέ.
Αἴπυτος Μόνος πρὸς μόνον νὰ λαλήσω δύναμαι;
[Ὁ Πολυφόντης νεύει πρὸς τοὺς δορυφόρους, οἵτινες ἐξέρχονται τῆς σκηνῆς]
Εἰπέ μοι πρῶτον, βασιλεῦ, ἂν ἀσφαλὴς
ἐνταῦθα εἶμαι;
Πολυφ. Ξένε, τί ἐρώτησις;
Ἐὰν ἐγγὺς τοῦ βασιλέως ἀσφαλὴς
δὲν εἶσαι, τότε ποῦ λοιπόν;
Αἴπυτος Ἔχω ἐχθροὺς
τοὺς Μεσσηνίους ὅλους.
Πολυφ. Οὐδὲ τρίχα σου
κἀνεὶς δὲν θὰ ἐγγίσῃ, σοὶ ὑπόσχομαι.
Αἴπυτος Ὡς ἐκ τῶν Μεσσηνίων εἶμαι ἀσφαλὴς
ἐνταῦθα μᾶλλον, ναί· ἀλλὰ πλειότερον
τῶν Μεσσηνίων ἔχω τὴν βασίλισσαν
ἐχθράν, ἐχθρὰν θανάσιμον καὶ ἄσπονδον,
καὶ ὡς ἐκ ταύτης εἶμ' ἐνταῦθα ἥκιστα,
ὦ Πολυφόντα, ἀσφαλής.
Πολυφ. Δὲν ἐννοῶ
τί λέγεις, ξένε. Εἶσαι, σ' εἶπα, ἀσφαλής.
Εἰπὲ τί θέλεις, καθαρὰ καὶ σύντομα.
Αἴπυτος Εἶχες ἐχθρὸν τὸν Αἴπυτον, ὦ βασιλεῦ,
υἱὸν Κρεσφόντου καὶ Μερόπης.
Πολυφ. Ἐντελῶς
ἠγνόουν τοῦτο, ξένε, καὶ τὸ ἀγνοῶ
καὶ τόρ' ἀκόμη.
Αἴπυτος [Πρὸς ἑαυτόν] Ἄ! μὲ ὑποπτεύεται.
[Γεγωνὼς πρὸς τὸν Πολυφόντην]
Εἰς τὴν Αἰτωλίαν δολοφόνους ἔπεμψας
διὰ νὰ θανατώσωσι τὸν Αἴπυτον.

Πολυφ. Ἐγώ; τί λέγεις;
Αἴπυτος Ὅλοι οἱ Μεσσήνιοι
γνωρίζουν τοῦτο, βασιλεῦ.
Πολυφ. Αἴ, βέβαια
κ' ἡ Μεσσηνία δὲν εἶναι ἀδύνατον
νὰ περιέχῃ ψεύστας ἀναιδεῖς, ὡς σύ,
καὶ συκοφάντας.
Αἴπυτος Ἐννοῶ τὴν ἄρνησιν.
Ὡς ἄγνωστος καὶ ξένος σ' εἶμαι ὕποπτος,
κ' εὐλόγως. Ἀλλ' ἂν ἦναί τις καθ' ἅπασαν
τοῦ Πέλοπος τὴν νῆσον ἄνθρωπος, εἰς ὃν
νὰ ἐκμυστηρευθῇς τὰ πάντα δύνασαι
ἀφόβως, ἀκινδύνως, ἄναξ, εἶμ' ἐγώ.
Πολυφ. Ἢ σὺ παράφρων εἶσαι, ξένε, ἢ ἐγώ.
Αἴπυτος Οὐδεὶς ἡμῶν δὲν εἶναι ὅ,τι φαίνεται.
Πολυφ. Σὲ ὑπομένω ἤδη ὥραν ἱκανήν.
Αἴπυτος [Πρὸς ἑαυτόν] Ἐνιαυτοὺς ἐγώ.
[Γεγωνὼς πρὸς τὸν Πολυφόντην]
Τὰ πάντα λύονται
μ' ἕνα μόνον λόγον, τὸν ἀκόλουθον:
Ἐφόνευσα τὸν Αἴπυτον.
Πολυφ. Εἶν' ἀληθές;
Αἴπυτος Τοῦ Πολυφόντου δὲν ὑπάρχει ὁ ἐχθρός,
ὦ ἄναξ, ἐν τοῖς ζῶσιν.
Πολυφ. Ἢ μὲ ἀπατᾷς,
ἢ ἄξιος ἀγχόνης εἶσαι, βάρβαρε.
Αἴπυτος Οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. Πανταχοῦ
γῆς ζήτησον τὸν Αἴπυτον. Ἂν εὑρεθῇ
ζῶν, τὸν ἀπατεῶνα εἰς τὰς χεῖράς σου
ἔχεις ἐμέ.
Πολυφ. Ὦ μῆτερ δυστυχής! —Καὶ τί
σοὶ ἔπταισε, κακοῦργε, τὸ μειράκιον;

Αἴπυτος Ἦτο ἐχθρός σου. Τοῦτο μ' ἤρκει, βασιλεῦ.
Πολυφ. Ἦτο θετὸς υἱός μου καὶ διάδοχος.
Αἴπυτος Υἱὸς ἦν τοῦ Κρεσφόντου καὶ διάδοχος
τῆς τύχης μόνον τοῦ Κρεσφόντου ἄξιος.
Πολυφ. Εἶσαι θρασὺς κακοῦργος.
Αἴπυτος Καὶ ἀγνώμων σύ.
Πολυφ. Πῶς θὰ τἀκούσῃ ἡ Μερόπη, ὦ θεοί!
Ἐδῶ θὰ μένῃς, ξένε, ὑπὸ φύλαξιν,
ἕως τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐξακριβωθῇ.
Οὐαὶ εἰς σέ, ἂν ἀληθεύῃς, βάρβαρε.
[Ὁ Πολυφόντης ἐξέρχεται τῆς σκηνῆς]

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Αἴπυτος Ἀλλ' ἂν δὲν ἀληθεύω, τύραννε, οὐαὶ
εἰς σέ! — Ὤ, ποί' ἀπάτη καὶ ὑπόκρισις!
Τί πλάσμα καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν τρόπων του!
Ἂν ὁ Κρεσφόντης ἔζη καὶ ἐμάνθανε
τοῦ τέκνου του τὸν φόνον, θλῖψιν ἔμελλε
νὰ δείξῃ πλειοτέραν; Οἴκτου ἄξιον
τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ δόξα τῶν θνητῶν,
ἀφ' οὗ τοῦ δόλου καὶ τῆς ὑποκρίσεως
εἶν' ἀμοιβή! Δὲν βλέπεις; καὶ ἐγὼ αὐτὸς
ἐνταῦθα μόλις εἰσελθὼν ὑποκριτὴς
καὶ ψεύστης ἐγενόμην. Τὸν ἀέρα τις
καὶ μόνον ἀναπνέων τοῦ οἰκήματος
τῶν δυναστῶν μολύνεται, ἀφ' οὗ προτοῦ
τὴν κλίμακ' ἀναβαίνων εἰς ἑκάστην τῶν
βαθμίδων ἀνὰ μίαν πάσας ἐκδυθῇ
τὰς ἀνθρωπίνας ἀρετάς. Τῶν Αἰτωλῶν
ἐλεύθερα βουνά, σᾶς ἐπεθύμησα.

Ἐδῶ δυσκόλως ἀναπνέω· ὁ ἀὴρ
ἐδῶ μὲ πνίγει. Ὤ, ποῦ εἶσαι ξίφος μου,
ποῦ εἶσαι; Σὺ δὲν ἔμαθες νὰ ψεύδεσαι,
δὲν ἐδιδάχθης σὺ νὰ ὑποκρίνεσαι.
Γυμνὴ ἐκ τῶν χειλέων ἡ ἀλήθεια
ἐξέρχεται ἐκείνου, ὅστις, ξίφος, σὲ
γυμνὸν κραδαίνει εἰς τὴν δεξιὰν αὐτοῦ!

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΑΙΠΥΤΟΣ καὶ ΠΟΛΥΦΟΝΤΗΣ μετὰ δορυφόρων

Πολυφόντης πρὸς τοὺς δορυφόρους.
Τὸν ξένον τοῦτον, ὅστις παρὰ τὸν βωμὸν
ἐκάθισεν ἱκέτης τῆς οἰκίας μου,
φρουροί, σᾶς παραδίδω. Ὑπὸ φυλακὴν
τηρεῖτε τοῦτον αὐστηράν. Ἡ κεφαλὴ
αὐτοῦ μοὶ εἶναι ἱερά, εἰς τὸν βωμὸν
ἐν ὅσῳ μένει τοῦ ξενίου μου Διός.
Σεβάζεσθε παρόντα· δραπετεύοντα
κωλύσατε ἐν βίᾳ. Ἔστε ἄγρυπνοι.
[Ὁ Πολυφόντης ἐξέρχεται. ΜΕΤΑΣΚΕΥΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ]

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

[Αἴθουσα τῶν ἀνακτόρων ἄνευ τοῦ βωμοῦ, ὅπως καὶ ἐν τῇ α΄ πράξει]

ΜΕΡΟΠΗ καὶ ΕΥΡΥΜΕΔΗ

Μερόπη Τί ἔχεις, Εὐρυμέδη; Πόθεν ἡ σπουδὴ
κ' ἡ ταραχὴ ἡ τόση σου;
Εὐρυμέδη Ὤ ἄνασσα,

ὦ χήρα τοῦ Κρεσφόντου πολυστένακτε,
καὶ μῆτερ τοῦ Αἰπύτου δυστυχής!

Μερόπη Θεοί!

Εὐρυμ. Ὦ τῶν Ἡρακλειδῶν μοιραία κάθοδος,
ἀπαίσιος ὑδρία, ὅθεν ἔλαβε
τῆς Μεσσηνίας ὁ Κρεσφόντης τὸν λαχνόν,
λαχνὸν εἰς τὴν Μερόπην μου ἀπαίσιον!

Μερόπη Δὲν ἀναπνέω. Εὐρυμέδη, λάλησον.
Μὴ ὁ υἱός μου—;

Εὐρυμ. Τοῦ υἱοῦ σου, ἄνασσα,
τὸ ἄσυλον Αἰπύτου ἀνεκάλυψεν
ὁ τύραννος.

Μερόπη Ναί, τὸ γνωρίζω, γηραιά.

Εὐρυμ. Ἀλλὰ γνωρίζεις, ὅτι καὶ ἐξέπεμψεν
εἰς Αἰτωλίαν δολοφόνους κατ' αὐτοῦ;

Μερόπη Τίς κατὰ τίνος; Λέγε.

Εὐρυμ. Κατὰ τίνος τίς;
Ὁ ἀπηνὴς τῶν Μεσσηνίων τύραννος
κατὰ τοῦ βασιλόπαιδος, ὃν ὁ λαὸς
λατρεύει ὡς ἡμίθεον καὶ ἥρωα,
ὁ τοῦ ἀνδρός σου καὶ τῶν τέκνων σου φονεὺς
κατὰ τοῦ μόνου θύματος, τὰς φονικὰς
ὅπερ ἐσώθη χειράς του διαφυγών,
τοῦ θρόνου ὁ παράνομος σφετεριστὴς
κατὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ νομίμου του,
ὁ Πολυφόντης κατὰ τοῦ Αἰπύτου σου!

Μερόπη Τὸν Πολυφόντην ἀδικεῖς, ὑβρίζουσα
τὸν σύζυγόν μου. Εἶναι ἀνεπίδεκτος
τοιούτου κακουργήματος ὁ ἀγαθὸς
τοῦ βασιλέως χαρακτήρ.

Εὐρυμ. Συγχώρησον
τὴν τόλμην εἰς τὴν δούλην σου καὶ γηραιάν,
ὦ ἄνασσα, τροφόν σου, ἂν ἐξίσταται
μετ' ἀπορίας πρὸς τῶν αἰσθημάτων σου
τὴν νέαν ταύτην καὶ ἀπρόοπτον τροπήν.
Τοὺς λόγους μου ἐθάρρυνεν, ὅτι ἤκουεν
ἡ χήρα τοῦ Κρεσφόντου κ' ἡ φιλόστοργος
τοῦ ὀρφανοῦ Αἰπύτου μήτηρ. Ἡ γυνὴ
τοῦ Πολυφόντου αἴφνης μ' ἀποκρίνεται.

Μερόπη Δὲν ἦτο, Εὐρυμέδη, ἡ καρδία μου
δοχεῖον μίσους· σεῖς τὴν κατεστήσατε
μὲ τὰς διαβολάς σας οἱ Μεσσήνιοι.
Τὸ πῶμα τοῦ δοχείου τούτου μάθετε
ὅτι ἐσχάτως χεὶρ σοφὴ ἀφῄρεσε,
καὶ ἐξητιμίσθη ἀπὸ τῆς καρδίας μου
τοῦ μίσους ἡ πικρία ἡ φαρμακερά,
ὅση διὰ τοσούτων εἰς αὐτὴν ἐτῶν
ἐνεσταλάχθη. Ἀπὸ τότε νέον φῶς
φωτίζει τὴν καρδίαν μου, καὶ νέον πῦρ
ὡς ἐκ βωμοῦ ἐκ ταύτης ἀναφλέγεται,
ὁ ἔρως, ἡ ἀγάπη. Μὴ μὲ τὴν πνοὴν
τῶν ἐμπαθῶν διαβολῶν σας σβέσητε
τὸ φῶς μου, καὶ μὲ τὴν χολὴν τοῦ μίσους σας
τὸ πῦρ μου. Ὅστις λέξιν εἴπῃ τοῦ λοιποῦ
κατὰ τοῦ Πολυφόντου, εἶναι ἄσπονδος
ἐμοῦ ἐχθρός.

Εὐρυμ. Μοὶ ἐπιβάλλει σιωπὴν
ὁ αὐστηρός σου λόγος, ἀλλ' ἡ συμφορὰ
τὸ χρέος νὰ λαλήσω, ὦ βασίλισσα.
Ἂν, προοικονομοῦσα τὴν καρδίαν σου
τὴν μητρικήν, περὶ κινδύνου ἔμελλον

νὰ σοὶ λαλήσω πρὸ μικροῦ, ἀνάγκη νῦν
νὰ σοὶ λαλήσω περὶ δυστυχήματος.
Μερόπη, λῦσον τὸν πυκνὸν ἐπίδεσμον,
δι' οὗ τοὺς ὀφθαλμούς σου περιέδεσαν,
ἵνα τυφλὴ μὴ βλέπῃς τὴν ἀλήθειαν.
Ὁ Πολυφόντης δολοφόνους ἔπεμψεν
εἰς Αἰτωλίαν κατὰ τοῦ Αἰπύτου σου
πρὸ μηνὸς ἤδη, οἵτινες—

Μερόπη τὸν Αἴπυτον
εἰς Μεσσηνίαν, Εὐρυμέδη, φέρουσιν
ἐδῶ κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως σου.

Εὐρυμ. Νεκρόν;!

Μερόπη Εὐφήμει, ζῶντα καὶ τιμώμενον.
Ὁ Πολυφόντης, μάθε, Εὐρυμέδη μου,
τὸν Αἴπυτον διάδοχον τοῦ θρόνου του
υἱοθετήσας ὥρισεν.

Εὐρυμ. Ὦ τάλαινα
Μερόπη, ἠπατήθης· ἀποτρόπαιον
σοὶ εἶπαν ψεῦδος.

Μερόπη Γύναι, μ' ἐβεβαίωσαν
ἐνόρκως περὶ τούτου—

Εὐρυμ. Τίς;

Μερόπη Ὁ βασιλεύς.

Εὐρυμ. Κ' ἐγὼ λοιπὸν ἡ δούλη, ἧς ἓν νεῦμά του
νὰ κόψῃ τὰς ἡμέρας δύναται, ἐγὼ
σοὶ λέγω, ὅτι ψεύδεται καὶ ψευδορκεῖ
ὁ βασιλεύς, Μερόπη. Ἂν τὸν Αἴπυτον
υἱοθετῶν σπουδαίως κληρονόμον του
ὁ βασιλεὺς ἐσκόπει καὶ διάδοχον
τοῦ θρόνου νὰ ὁρίσῃ, ἤθελεν εἰς σὲ

καὶ μόνην εἶπει τοῦτο; Εἰς συνέλευσιν
τοὺς Μεσσηνίους πάντας ἢ τοὺς γέροντας
τοὐλάχιστον, ἢ κἂν τοὺς ὁμοφύλους του
νὰ συγκαλέσῃ Δωριεῖς δὲν ἔπρεπε,
κ' ἐνώπιον αὐτῶν πανδήμως τ' ὄνομα
προφέρων τοῦ Αἰπύτου, τὴν ἀπόφασιν
καὶ πρᾶξίν του νὰ προκηρύξῃ; Διὰ τί
ὁ βασιλεύς, Μερόπη, δὲν τὸ ἔπραξε;
Τὸ ἀγνοεῖς, καὶ διὰ τοῦτο σιωπᾷς.
Ἐγὼ νὰ σοὶ τὸ εἴπω. Οἱ Μεσσήνιοι
βαρέως φέρουν ἐπὶ τοῦ τραχήλου των
τῆς τυραννίας τοῦ ἀνδρός σου τὸν ζυγόν.
Τῶν Δωριέων τῶν δορικτητόρων μας
ὁ ἀριθμός, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις
ἡ ἐκ τῶν ὅπλων, ὅσημέρ' ἐκπίπτουσα,
μαραίνεται· πλὴν τόσῳ μᾶλλον αἴρεται
τοῦ δουλωθέντος μεσσηνιακοῦ λαοῦ
ὁ ἀριθμός, ὁ πλοῦτος καὶ τὸ φρόνημα
πρὸ πάντων. Ἓν καὶ μόνον φλέγει αἴσθημα
τῶν Μεσσηνίων τὰς καρδίας, τὸν ζυγόν,
διὰ τοῦ Πολυφόντου, ὃν οἱ Δωριεῖς
βαρὺν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ τραχήλου των
ἐπέθεσαν, ἐκ νέου ν' ἀποσείσωσι.
Πλὴν τοῦ τυράννου, ὄχι καὶ τοῦ θρόνου του
ἀνατροπὴν ζητοῦσιν οἱ Μεσσήνιοι.
Ἐὰν τὴν τυραννίαν ἀποστρέφωνται,
τὴν ἀναρχίαν ἔτι μᾶλλον τρέμουσιν.
Ἡ βασιλεία δι' αὐτοὺς ἡ πατρικὴ
εἶν' ἱερὰ ἰδέα. Οἱ Μεσσήνιοι
δὲν θέλουν βασιλέα ἑνὸς κόμματος,

ἀλλὰ τῆς Μεσσηνίας, ὄχι τύραννον
διχάζοντα τὸ ἔθνος εἰς κατακτητὰς
ἀργοὺς καὶ φυγοπόνους, καὶ εἰς Εἵλωτας,
ἀλλὰ κοινὸν πατέρα, περικλείοντα
κοινῶς τοὺς πάντας δι' ἀγάπης πατρικῆς
καὶ προστασίας· μ' ἕνα λόγον θέλουσι
τοιοῦτον βασιλέα, οἷος ὁ κλεινὸς
Κρεσφόντης ἦτο, καὶ ὁποῖος ἔμελλεν
ὁ Αἴπυτος νὰ ᾖναι. Ἰδοὺ διὰ τί
τῆς Μεσσηνίας ὁ λαὸς τὸ ὄνομα
λατρεύει τοῦ Αἰπύτου, καὶ τὸ τῆς μητρὸς
αὐτοῦ Μερόπης. Ταῦτα πάντα ἀκριβῶς
ὁ τύραννος γνωρίζει, καί, φοβούμενος
ἀπαύστως τοῦ λαοῦ τὴν ἐπανάστασιν,
ἤλπισεν, ὅτι τῆς ἐπαναστάσεως
ἐκσπᾷ τὰς ῥίζας, τὸν μὲν Αἴπυτον μακρὰν
δολοφονῶν, ἐνταῦθα μεταπείθων δὲ
σὲ δι' ἀπατηλῶν του ὑποσχέσεων,
καὶ διὰ σοῦ τὸ μῖσος παύων τοῦ λαοῦ
τὸ κατ' αὐτοῦ καὶ συνδιαλλαττόμενος.
Τῶν λόγων τῶν ψευδῶν του κ' ὑποσχέσεων,
τῶν δόλων, τῆς ἀπίστου του πολιτικῆς
ἰδοὺ τίς ἡ αἰτία καὶ τίς ὁ σκοπός.

Μερόπη Εἶναι φρικτὴ τῶν λόγων σου ἡ ἔννοια.

Εὐρυμ. Ἀλλ', ὅπως βλέπω, ἀσθενὴς ἡ δύναμις.

Μερόπη Καὶ τί νὰ πρᾶξω θέλεις; Ὤ, τί δύναμαι
κατὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς δολιότητος
ἡ ἀσθενής, ἡ εὔπιστος ἐγὼ γυνή;

Εὐρυμ. Τί δύνασαι; Νὰ σβέσῃς τῆς συζυγικῆς
ἀγάπης σου τὸ νέον πῦρ, τὸ νέον φῶς,

καὶ μήτηρ πάλιν, μήτηρ, ὅπως πρότερον,
νὰ γείνῃς.

Μερόπη Ὤ! τὸ πῦρ μου τοῦτο καὶ τὸ φῶς
τὰ μητρικά μου σπλάγχνα πάντοτ' ἔτρεφον.
Καὶ ἤμην κ' εἶμαι μήτηρ.

Εὐρυμ. Μήτηρ δυστυχής.

Μερόπη Μὲ κρύπτεσαι, μὲ κρύπτεις τι ἀπαίσιον.
Ὦ Εὐρυμέδη, σ' ἐξορκίζω, λάλησον.

Εὐρυμ. Ὁ Πολυφόντης δολοφόνους ἔπεμψεν
εἰς Αἰτωλίαν κατὰ τοῦ Αἰπύτου σου!

Μερόπη Καὶ μὲ τὸ κρύπτεις, ἄσπλαγχνε, καὶ σιωπᾷς;

Εὐρυμ. Ὤ! πρὸ πολλοῦ ἐλάλουν, ἀλλ' οἱ λόγοι μου
τὴν ἀκοήν σου μάταιοι προσέβαλλον,
διότι ἡ καρδία σου ἦτο κωφή.

Μερόπη Δὲν ἦτο μόνον ἡ καρδία μου κωφή,
οὐδὲ ἡ ἀκοή μου, φεῦ! ὁλόκληρος
ἦμην κωφή, τυφλή, ἀναίσθητος, μωρά.
Τῆς δολερᾶς ἀπάτης διελύθη νῦν
ἡ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου παχυλὴ ἀχλύς,
καί, τὴν φρικώδη βλέπω τόρ' ἀλήθειαν!
Πῶς ἐνεπαίχθην! ὡς παιδίον νήπιον!
Ἐπίστευσα καρδίαν ὅτ' ἠδύνατο
νὰ ἔχῃ ἀνθρωπίνην, τίς; ὁ τύραννος!
Ἐντὸς τῶν σπλάγχνων τοῦ θηρίου εὔφλεκτος
ἐπίστευσα σπινθῆρ ὅτι ἐκρύπτετο
γενναίων αἰσθημάτων, ὅτι ὁ σπινθὴρ
ἐξαίφνης ἀνεφλέχθη, καὶ ἐξύπνησεν
ἡ ληθαργοῦσα τέλος εὐγενὴς ψυχή.
Τοὺς μυστικούς μου στεναγμούς, ἐπίστευσα,
ἐμάντευσ' ἡ ψυχή μου, ἀνεκάλυψε

τῆς κεκρυμμένης μου στοργῆς τὰ δάκρυα,
κ' ἡ μητρική μου ἀγωνί' ἀντήχησεν
εἰς τὴν καρδίαν, τίνος; Ὤ, μωρὰ ἐγώ!
εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τυράννου τὴν σκληρὰν
καρδίαν θηριώδη, ἥτις ἔπιε
τὸ αἷμα τοῦ συζύγου καὶ τῶν τέκνων μου
ἥτις ἀκόμη αἱμ' ἀνθρώπινον διψᾷ,
τὸ αἷμα τῆς καρδίας μου, τὸ αἷμα, ὦ
θεοί! τοῦ ὀρφανοῦ καὶ μόνου τέκνου μου!
Τί, τί νὰ πράξω τόρα; Ποῦ νὰ δράμω; ποῦ
νὰ εὕρω σωτηρίαν; ποῦ βοήθειαν;
Τὸ στῆθός μου κτυπᾷ, καὶ ἡ καρδία μου
ἀγρία τρικυμίας εἶναι θάλασσα,
ὅπου ὡς σκάφος καταποντιζόμενον
ὁ νοῦς μου μάτην κράζει εἰς βοήθειαν.
Ὤ! βοηθήσατέ με, σεῖς θεοί! σεῖς εἰς
βοήθειάν μου δράμετε. Θεοί, θεοί!
Ἀπελπισία! Εἶμαι ἀσθενὴς γυνή!
Τί εἶπα; ἀσθενὴς γυνή; Ὄχι, γυνὴ
δὲν εἶμαι πλέον. Αἷμα εἰς τὰς φλέβας μου
αἰσθάνομαι κοχλάζον νῦν ἀσύνηθες·
ἡ κεφαλή μου καίει· νέα δύναμις
μὲ κυριεύει ἄγνωστος, ὁρμητική·
τὰ σπλάγχνα μου καταβιβρώσκει φλὸξ πυρός·
ἀγρία δίψα φλέγει τὴν καρδίαν μου
καὶ πυρπολεῖ τὰ χείλη μου, δίψ' ἄσβεστος
καὶ θηριώδης, δίψα αἵματος. Γυνὴ
δὲν εἶμαι πλέον, αἱμοβόρε τύραννε!
εἶμαι θηρίον· τρέμε, εἶμαι ἡ γυνὴ
τοῦ Πολυφόντου! Ἀλλ' ἐγὼ παραφρονῶ,

ἐγὼ ἐδῶ εἰς λήρους κατατρίβομαι
καὶ ἀπειλάς, θεοί, ἐν ᾧ ὁ Αἴπυτος
μακράν μου κινδυνεύει. Ὤ! τὸν θάνατον,
αἰῶνα ὅλον, Ἄτλαντα δυστυχιῶν,
ὠκεανὸν δακρύων, πᾶσα νῦν στιγμὴ
ἐγκυμονεῖ. Εἰς Αἰτωλίαν πάραυτα,
εἰς Αἰτωλίαν, Εὐρυμέδη. Σπεύσωμεν,
ταχύνωμεν, ἐν ὅσῳ ἔχομεν καιρόν.

Εὐρυμ. Ἀνάγκη πλέον καὶ καιρὸς νὰ δράμωμεν
εἰς Αἰτωλίαν δὲν ὑπάρχει, ἄνασσα.

Μερόπη Εἰπέ μοι, διὰ τί; Ὤ! ἡ καρδία μου
ἐπάγωσεν. Ὁμίλει.

Εὐρυμ. Διὰ τί, θεοί,
νὰ ζῶ ἀκόμη καὶ τὸ φῶς ἡ τάλαινα
νὰ βλέπω τοῦ ἡλίου μὲ ἀφήκατε;

Μερόπη [Ἁρπάζουσα τὴν Εὐρυμέδην ἐκ τῆς χειρός]
Ἀπάνθρωπε, ὁμίλει. Ὁ υἱός μου—; Ὤ,
σ' ἐνόησα· Ἐφόνευσαν τὸν Αἴπυτον!;

Εὐρυμ. Ὁ ἄναξ Πολυφόντης ταύτην τὴν στιγμὴν
ξενίζ' εἰς τοῦ Κρεσφόντου τὰ ἀνάκτορα
τὸν δολοφόνον τοῦ Αἰπύτου.

[Ἡ Μερόπη ἀναπίπτει λιπόθυμος].

Τάλαινα
τί ἔπραξα, τί εἶπον;—Μῆτερ δυστυχής!
[Καταπετάννυται ταχέως ἡ αὐλαία]

Σημ. Ἡ συνέχεια καὶ τὸ τέλος τῆς τραγῳδίας καταχωρισθήσεται ἐν τοῖς ἑπομένοις τόμοις τῆς «Νεοελληνικῆς Κιβωτοῦ».

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΡΑΓΟΥΜΗ

Οὗτος ἐγεννήθη τῇ 10 Ἀπριλίου 1809 ἐκ πατρὸς Μακεδόνος ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη ἀνώτερος ὑπάλληλος ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Α. Καποδίστρια. Τῷ 1849 μετὰ τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου καὶ τοῦ Ἀ. Ῥ. Ῥαγκαβῆ ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως τῆς *Πανδώρας*, περιοδικοῦ συγγράμματος πολυτίμου, ἣν ὑπὲρ εἰκοσαετίαν διηύθυνεν (1850—1872). Τῷ 1874 ἐξέδωκεν εἰς ἕνα τόμον, εἶτα δὲ εἰς δύο τὰς *Ἱστορικὰς Ἀναμνήσεις*, ἐκδοθείσας τὸ δεύτερον (1879) καὶ περιεχούσας σπουδαίας πληροφορίας περὶ τῶν συμβάντων τῶν χρόνων ἐκείνων· πλὴν τοῦ πρωτοτύπου τούτου ἔργου, ἐφιλοπόνησε γλαφυρὰς μεταφράσεις πολλῶν συγγραμμάτων. Ὁ Νικόλαος Δραγούμης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Μαρτίου 1879.

ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ

Γράφω κατασκηνῶν ὑπὸ τὴν σκιὰν φοίνικος, οὐ μακρὰν τῶν πυραμίδων. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ὅτε κατὰ πρῶτον ἀνέβην εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς, ἄρρητον εὐλαβείας αἴσθημά μ' ἐκυρίευσεν ὅλον, καὶ ἐροβούμην μή, πατῶν ἐντονώτερον τὸν πόδα, πατήσω ἱερόν τι κειμήλιον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα πολλάκις, ἐν ᾧ περιεφερόμην εἰς τὴν Πνύκα, ἀνεχαιτίζοντό μου αὐθορμήτως καὶ τὸ βῆμα καὶ ἡ πνοή, ὅπως ἀκούσω τὴν ἔνθουν τοῦ φιλοπάτριδος Ῥήτορος[1] φωνήν, ἣ καὶ ἀτενίσας τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Σαρωνικὸν θαυμάσω τὰς διακοσίας τριήρεις, ἐφ' αἷς ἐσεμνύνετο ὡς ἐπὶ μεγίστῃ πόλει ὁ τοῦ Μιλτιάδου ἐφάμιλλος.

Ὅμοιον αἴσθημα κατέλαβέ με καὶ σήμερον ἀναβάντα εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ Σεσώστριος[2]· αἱ ἀναμνήσεις μάλιστα ἐνταῦθα

1. Τοῦ Δημοσθένους.

2. Ὁ *Σέσωστρις* τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὁ παρ' Αἰγυπτίοις περίφημος βασιλεὺς *Ῥαμεσσῆς ὁ Β'* (1416—1357 π. Χ.).

συρρέουσιν εἰμὴ λαμπρότεραι, βεβαίως ὅμως πολυπληθέστεραι καὶ ποικιλώτεραι. Ἐνταῦθα, ἐν τῇ αἰγυπτίᾳ ταύτῃ χώρᾳ, ἀνέλαμψε περιθαλπὴς ὁ πυρσός, ὁ διασκορπίσας ἀκτῖνας ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὴ τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἡ μήτηρ ἐδανείσθη φῶς ἄρθιον· ἐν Αἰγύπτῳ ἐνεπνεύσθη ὁ Μουσαῖος καὶ ὁ Ὀρφεύς· τῆς Αἰγύπτου τοὺς νόμους ἐμελέτησαν ὁ Σόλων καὶ ὁ Λυκοῦργος· εἰς τὰ βαθη τῆς αἰγυπτίας φιλοσοφίας εἰςέδυσαν ὁ Θαλῆς, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Πυθαγόρας· τῆς Αἰγύπτου αἱ τέχναι ἠκόνησαν τὴν σμίλην τοῦ Δαιδάλου καὶ τοῦ Μελάμποδος· εἰς τοῦ αἰγυπτίου Νείλου τὰ ὕδατα κατέβησαν οἱ πατέρες τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ποιήσεως, καὶ «*σχεδὸν πάντα τῶν θεῶν τὰ ὀνόματα ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα*». Ἡ Ἰουδαία, ἡ Ἑλλάς, ἡ Περσία, ἡ Ῥώμη, ὁ νεώτερος κόσμος εἰς Αἴγυπτον ἀπέστειλαν τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν ἰδίων πολιτῶν, τὸν Μωϋσῆν, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Καμβύσην, τὸν Καῖσαρα, τὸν Σαλαδῖνον, τὸν Ναπολέοντα· τὴν Αἴγυπτον καθηγίασεν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ διεδραματίσθησαν διὰ σταυροφοριῶν, καὶ ἀσκητῶν, καὶ μαρτύρων, καὶ ἐνθέρμων τῆς νέας θρησκείας διδασκάλων καὶ ὁπαδῶν, ἔργα διαφερόντως προαγαγόντα τὴν θρησκείαν ταύτην.

Ὁποίων καὶ ὁπόσων ἀναμνήσεων κατακλυσμός με περιρρέει ἐν ᾧ γράφω! Ἰδοὺ βλέπω αὐτοῖς ὀρθαλμοῖς τοὺς φοίνικας τῆς Γραφῆς καὶ τὰς καμήλους τοῦ Ἀβραάμ, τὰς βάρεις[1] τοῦ Ἡροδότου καὶ τὴν Ῥεβέκκαν δροσίζουσαν χεῖλη διψῶντος, τὸ δένδρον, ὑφ' ὃ ἐκάθισεν ἡ Παναγία καὶ τὴν αἰγυπτίαν συκάμι-

1. Ἡ *Βᾶρις* (γεν. *βάριδος* καὶ ἰωνικῶς *βάριος*) ἦτο μικρὸν τοῦ ποταμοῦ πλοιάριον ἢ σχεδία, χρησιμοποιουμένη ἐν τῷ Νείλῳ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. Ὁ πληθυντικὸς *Βάρεις*.

νον, «*τὴν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπικαρπίων φέρουσαν τὸν καρπόν!*»

Ἰδοὺ καὶ ἡ ἔρημος καὶ ἡ ἄμμος! Καὶ σοφίας καὶ θρησκείας, καὶ δικαιοσύνης, καὶ πλούτου, καὶ ἐμπορίας, καὶ κατακτήσεως, καὶ τῆς γλώσσης αὐτῆς ἐνθυμήσεις δεικνύουσιν εἰς τὸν Ἕλληνα τὰς πρὸς τὴν Αἴγυπτον πολλὰς καὶ ἀρχαίας σχέσεις τῆς πατρίδος αὐτοῦ . . .

Καὶ ἡμῶν μὲν οἱ πρόγονοι ἐτίμων τὴν Αἴγυπτον ὡς μητέρα θρησκείας, σοφίας καὶ τεχνῶν, ἅμα δὲ καὶ ὡς τύπον ἀγαθῆς κυβερνήσεως, καὶ σέβας ὡμολόγουν πρὸς τὴν ἀρχαιοτάτην αὐτῆς ἱστορίαν· ἀπὸ δὲ Ἡροδότου καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ Ἑκαταίου τοῦ ἐκ Μιλήτου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, πάντες οἱ ἐπισκεφθέντες αὐτὴν περιέγραψαν ἐνθουσιῶντες τὰ ἀνεξάντλητα τῆς χώρας ταύτης θαυμάσια. Κατ' αὐτοὺς ἡ γεωργία ἐπενοήθη τὸ πρῶτον ἐν Αἰγύπτῳ· ἱερεῖς καὶ βασιλεῖς ἠρότριων τὴν γῆν, ὅτε δὲ ἡ ἱστορία ἤρξατο νὰ διαφωτίζῃ τὴν πρώτην ἡλικίαν τοῦ κόσμου, τὴν Αἴγυπτον περιέστεφε τριπλῆ δόξα, ἡ τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ τῆς τέχνης. Καὶ ἐν ᾧ ἡ Εὐρώπη κατῳκεῖτο ὑπὸ ἀγρίων καὶ γυμνῶν, ἐν ᾧ κατὰ τὰ ἀχανῆ τῆς Ἀσίας κράτη ἐνηπίαζον αἱ κοινωνίαι, ἐκείνη ὑπὸ τὸ σκῆπτρον ἰσχυρῶν μοναρχῶν προέκοπτε καὶ ἤκμαζεν. Ἠδυνομένη, ἅμα δὲ καὶ διδασκομένη ἤκουεν ἡ Ἑλλὰς κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τὰς περὶ Αἰγύπτου διηγήσεις τοῦ Ἱστορικοῦ, τοῦ ἐπιτηδείως συναρμόσαντος τὰ θαυμάσια τῆς φύσεως πρὸς τοὺς νόμους, τὰ ἔθιμα καὶ τὰ ἤθη τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Ποταμοί, ὧν τὰς πηγὰς οὐδέποτε εἶδεν ὀφθαλμὸς θνητοῦ, ὄασεις, ὅπου ἐπικρατεῖ αἰώνιον ἔαρ, ὄρη, τὰς κορυφὰς κρύπτοντα μεταξὺ τῶν νεφελῶν, δράκοντες ὑπόπτεροι καὶ ἄλλα

θηρία, ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ προαιωνία ἀρχαιότης δυναστειῶν, καὶ θεσμοί, καὶ ἕξεις παράδοξοι, καὶ μυστηριώδης θρησκεία, καὶ μνημεῖα κολοσσιαῖα, καὶ ναοὶ μεγαλοπρεπεῖς, πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα ἐξυφασμένα διὰ τῆς ἀρετοῦς, ἀλλ' ἐπαγωγοτάτης γραφίδος τοῦ Ἡροδότου, ἐξῆπτον τὴν φαντασίαν καὶ προεκάλουν τῶν ἡμετέρων προγόνων τὸν θαυμασμόν.

Ἀλλὰ πῶς τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι θεσμοί, πῶς τοσαύτη καὶ τοιαύτη ἀρχαιότης δὲν περιέσωσαν τὰ κυριώτατα τῶν ἐθνικῶν γνωρισμάτων; Καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπέστη μυρίας ἀλλοιώσεις καὶ ἀνατροπάς, καὶ εἰς αὐτὴν εἰσέβαλον καὶ ἐδυνάστευσαν ἔθνη ξένα καὶ ἀλλόγλωσσα· καὶ ὅμως ἡ γλῶσσα ἐπέπλευσεν. Καὶ μέχρι μὲν τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν χρήσει ἦτο, ὡς ἐν γένει πιστεύεται, ἡ κοπτική, ταύτην δὲ διεδέχθη ἡ ἀραβική, ἥτις καὶ σήμερον γράφεται καὶ ὁμιλεῖται παρὰ πάντων ἐν γένει. Ἀλλὰ τίνες ἦσαν οἱ Κόπται καὶ ὁποία ἡ γλῶσσα αὐτῶν; Πολλοὶ ἀξιοῦσι τοὺς Κόπτας ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, ἐπιμιγέντας μετὰ Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων καὶ Θρᾳκῶν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Διαδόχων αὐτοῦ· διὸ καὶ τὸ ἀλφάβητον, ὡς παρετήρησα εἰς ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, πλήν τινων στοιχείων, ἰδιάζοντα ἐχόντων τὸν χαρακτῆρα καὶ προφερομένων ὡς τὰ τῶν Γάλλων h, g καὶ ch, ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἡμέτερον. Κατὰ δὲ Στράβωνα[1], ὑπῆρχε τὸ παλαι καὶ πόλις

1. Ὁ Στράβων, στωϊκὸς φιλόσοφος καὶ περικλεέστατος γεωγράφος, ἐγεννήθη περὶ τὰ 25 π. Χ. ἐν Ἀμασείᾳ τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ αὐτοκράτορος Τιβερίου. Τὰ *Γεωγραφικὰ* τοῦ Στράβωνος ἐκ 17 βιβλίων εἶναι πολυτιμότατον σύγγραμμα, ἐξεδόθησαν δὲ ἐν τέσσαρσι τόμοις ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ἰδιαιτέρως δὲ τὰ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀναφερόμενα βιβλία τοῦ Στράβωνος ἐξέδωκε μετὰ σημειώσεων καὶ λαμπροῦ χάρτου ὁ πολὺς κ. Παῦλος Καρολίδης (Ἀθήναις, 1889).

Κοπτός, «*κοινὴ Αἰγυπτίων καὶ Ἀράβων*». Φημίζονται δὲ οἱ Κόπται ὡς ἄριστοι λογισταὶ καὶ γεωμέτραι, καὶ διὰ τοῦτο Κόπτας μεταχειρίζεται ἡ Ἐξουσία κατὰ τὰς εἰσπράξεις τῶν φόρων καὶ τοὺς δημοσίους λογαριασμούς. Ἐκ δὲ τὰ περὶ καταγωγῆς αὐτῶν λεγόμενα ἔχωνται ἀληθείας, βεβαίως ἡ περὶ τὴν μαθηματικὴν ἐμπειρία μετεδόθη τοῖς Κόπταις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ὅτι δὲ δὲν εἶναι ἀπίθανος ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καταγωγὴ τῶν Κοπτῶν, φαίνεταί μοι προσμαρτυροῦσα καὶ ἡ ὄψις αὐτῶν· διότι πάντῃ ἀνόμοιοι κατὰ τὴν χροιάν, τό τε σχῆμα τοῦ προσώπου καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος πρὸς τοὺς μουσουλμάνους Αἰγυπτίους, ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀνάγλυφα, καὶ μάλιστα τοὺς ἀνθρωποειδεῖς σαρκοφάγους. Φοροῦσι δὲ κάνδυν[1] ἀσιατικόν, καὶ ὡς ὅπλον ἐμπήγουσιν εἰς τὴν ζώνην μελανοδοχεῖον μετάλλινον.

Ἀλλ' ἐλθωμεν καὶ εἰς τὰς πυραμίδας· τί ἄρα ἦσαν καὶ διὰ τί ἐκτίσθησαν; Ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῆς ἱστορίας[2] μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων πολλοὶ πολλὰ ἔγραψαν περὶ αὐτῶν, καὶ τοσαῦτα μάλιστα, ὥστε εἴ ποτε καταβῇ εἴς τινος νεωτέρου Χέοπος ἢ Χερρῆνος τὴν κεφαλὴν νὰ συσσωρεύτῃ τὰ περὶ αὐτῶν συγγράμματα ὡς λίθους συννόμους[3], θέλει ἀνεγείρει πυραμίδα σὺχὶ ἐκείνων μικροτέραν. Ἀλλὰ καὶ τί ἐμάθομεν ἐκ τῶν γραφέντων; Οὐδέν. Οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Μέμφιδος, ἀγνοοῦντες τὰ μετὰ θάνατον, κατεσκεύασαν ἀντὶ τάφων μεγάλα καὶ στερεὰ παλάτια, ὅπως ἀναπνέωσιν εὐκολώτερον οἱ ψυχαὶ καὶ

1. *Κάνδυς* ἦτο μηδικὸς ἐπενδύτης μετὰ χειρίδων, τὸ κοινῶς *Καφτάνι*.

2. Τοῦ Ἡροδότου.

3. *Σύννομος* κυρίως ὁ συννεμόμενος, συμβόσκων· ἐνταῦθα δὲ ἐννοεῖ λίθους καλῶς πεπελεκημένους ὅπως προσαρμόζωνται ἀκριβῶς.

προφυλάττηται εἰς αἰῶνας ὁ ἐπιτάφιος αὐτῶν ὕπνος ἀπὸ τῶν τυμβωρύχων καὶ τῶν κατακτητῶν. Καὶ ἡ ἰδέα αὕτη δὲν φαίνεται στερουμένη πιθανότητος, διότι ὁ λαὸς τῆς Αἰγύπτου κατέτριβε τὸν βίον σκεπτόμενος περὶ θανάτου καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς συμποσίοις. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει ὅτι, διαρκοῦντος τοῦ γεύματος, περιφέροντες ἄνδρα νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον, ἔλεγον ἑκάστῳ τῶν συμποτῶν· «*Ἐς τοῦτον ὁρέων πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσεαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος*». Ὁ δὲ Λουκιανὸς εἶδεν Αἰγύπτιον, ὅστις, «*ξηρὰν ἑαυτοῦ νεκρὸν, ξύλινον καὶ ζυμπότην ἐποιήσατο*». Οἱ δὲ ἀξιοῦσιν ὅτι ἐκτίσθησαν ἀντὶ φραγμῶν κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῆς ἄμμου. Ἕτεροι πάλιν ἰσχυρίζονται ὅτι ἐχρησίμευον εἰς δοκιμασίαν τῶν συζητούντων τὴν ἀλήθειαν, τῶν Οἰδιπόδων, ὡς εἰπεῖν, τοῦ αἰνίγματος τοῦ κόσμου, ἱσταμένων ὡς σημεῖα ἐρωτηματικὰ πρὸ τῆς Σφιγγός. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς ἐδόξαζεν ὅτι ἦσαν πίνακες, ἐφ' ὧν ἐχαράσσοντο οἱ νόμοι καὶ τὰ θρησκευτικὰ δόγματα· ἕτερος δὲ ὅτι ὑπὸ τὴν ὀγκωδεστάτην ἐτάφη ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἄλλοι προτείνουσι θεωρίαν, ἥτις τοὐλάχιστον ταύτην ἔχει τὴν ἀρετήν, ὅτι ἀποδίδει κοινωφελῆ πρόθεσιν εἰς τοὺς κτίτορας. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, αἱ πυραμίδες ἀνεστηλώθησαν ὡς ἄλλα κεφάλαια τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Ὁ αἰώνιος, λέγουσι, νόμος τῆς φύσεως εἶναι ὁ παρὰ τοῦ στόματος τοῦ Θεοῦ ἀπαγγελθείς, «*Ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῇ τὸν ἄρτον σου*»· καὶ ὅπως μὴ λησμονῶσι τὸν νόμον τοῦτον οἱ ἄεργοι καὶ οἱ φυγόπονοι, ἀνηγέρθησαν πρὸ αὐτῶν οἱ κολοσσοὶ ἐκεῖνοι οἷον διδάσκαλοι, κηρύττοντες ὅτι ὑπὸ φλογερὸν καὶ ἀνέφελον οὐρανὸν χεῖρες ἀνθρώπων, ἀμειβομένων ἀντὶ μισθοῦ διὰ σκοράδων καὶ κρομμύων, ἐλατόμησαν, μετεκόμισαν, ἐμετεώρισαν καὶ εἰς πυραμίδας μετέβαλον τοὺς σωροὺς ἐκείνους τῶν λίθων.

Καὶ ἐγὼ μέν, ἀμύητος τὰ ἀρχαιολογικά, οὐδεμίαν τῶν δοξασιῶν τούτων ἐγκολποῦμαι· κλίνω ὅμως πρὸς τὴν πρώτην, ὡς συμφωνοῦταν μάλιστα πρὸς τὸν Ἡρόδοτον, λέγοντα νεκρῶν θήκας τὰς πυραμίδας· διότι καὶ ἐκ τινος παρ' αὐτὰς βαθέος καὶ εὐρυτάτου μαυσωλείου, ἐν μέσῳ οὗτινος κεῖται ἀνθρωποειδὴς σαρκοφάγος, ἐξάγεται τὸ πιθανὸν συμπέρασμα ὅτι τοιαύτην τὴν περὶ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς ἰδέαν εἶχον οἱ Αἰγύπτιοι.

Τὸ ὑπερνερὲς τῶν πυραμίδων ὕψος εἶχον θαυμάσει τὴν προτεραίαν ἀπὸ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Καΐρου· σήμερον δὲ μετέβην μετ' ἄλλων φίλων ἐρ' ἁμάξης εἰς Βουλάκ, ἢ τὸ ἀρχαῖον Καΐρον, πλησίον τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐμβὰς εἰς σκαφίδιον συμπλέουσαν ἔχον ὁλκάδα[1], ἐρ' ἧς ἐπελάγιζον[2] ἑκατοντάκις τότε, ἴσως δὲ καὶ περιπλέον τὰ μακάρια ὑποζύγια, τὰ μέλλοντα νὰ βαστάσωσιν ἡμᾶς μέχρι τῆς αἰωνίας κατοικίας τοῦ Χέοπος, μετέβην εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην· μετὰ μίαν δὲ καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐπέζευσα πρὸ τῶν τριῶν μνημείων, ὧν ὑψηλότερον οὐδὲν ἄλλο ἤγειρεν ἄχρι τῆς σήμερον ἡ ἀρχιτεκτονική. Νὰ περιγράψω τὴν συγκίνησίν μου; Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες σχεδὸν οἱ ἐπισκεφθέντες αὐτὰ ἐξιστόρησαν τί ἐδοκίμασαν, κινδυνεύει ὁ μεταγενέστερος ν' ἀντιγράψῃ τοὺς προηγηθέντας. Καὶ δὲν σε καταπλήττει μόνον τὸ μεγαλεῖον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἡλικία καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τῶν ἐπισκεφθέντων αὐτά, καὶ τῶν μεγάλων ἔργων, ὅσα πέριξ ἐκεῖ ἐτελέσθησαν. Μελαγχολία σε κυριεύει πατοῦντα τὸ ἔδαφος, ὅπερ ἐπάτησε πρὸ σοῦ ὁ Ἕλλην καὶ ὁ Ῥωμαῖος, ὁ Πέρσης καὶ ὁ Ἄραψ, ὁ Βρεταννὸς καὶ ὁ Γαλάτης, καὶ

1. *Ὁλκὰς* εἶναι μικρὸν πλοῖον φορτηγόν, ἐμπορικόν, ὁμοιάζον πρὸς τὰς γνωστὰς *Μαούνας*.

2. *Ἐπελάγιζον*=Ἔπλεον εἰς τὸ πέλαγος, κοινῶς *Ἀρμένιζαν*.

μεταξὺ τῆς βαθείας σιωπῆς τῆς ἐρήμου, νομίζεις πλήττοντα τὰς ἀκοάς σου τὸν ἑορτάσιμον ἦχον τῶν ἱερῶν σαλπίγγων, ἢ τὸν ῥιπτοβόαν καὶ πολεμόκλονον θούριον τοῦ Σεσώστριος, τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν Μαμελούκων.

Διατρίψας ὥρας τινὰς ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πυραμίδων, εἰ καὶ ἠξίουν οἱ ἀρχαῖοι «ταύτας ὑψηλὰς οὔσας μὴ παρέχεσθαι σκιάν», περιῆλθον δὶς καὶ τρὶς τὰ εὐρύτατα αὐτῶν βάθρα· ἠθέλησα δὲ καὶ νὰ ἀναβῶ εἰς τὴν κορυφήν, οὐχὶ ἁπλῶς περιεργίας ἕνεκα, ἀλλ' ἵνα θαυμάσω ἐγγύτερον τὰ πλέον τεράστια μνημεῖα τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος καὶ ἀλαζονείας, ὧν ἄνωθεν τὸ βλέμμα βυθίζεται εἰς ἀχανῆ παλάγη γῆς μέχρι Λιβύης καὶ Ἀραβίας. Ἀνέβην λοιπὸν τοὺς τρεῖς ἢ τέσσαρας πρώτους ἀναβαθμούς· ἀλλὰ πῶς νὰ προχωρήσω; διότι τοσοῦτον ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε διασκελιζόμενος ὅλος ἐγώ, ὁ ἐξ ποδῶν ὕψος ἔχων, καὶ ἀνελκόμενος ὑπὸ δύο προπορευομένων Βεδουίνων, ἅμα δὲ καὶ ὑπὸ τρίτου ὑποβασταζόμενος, μόλις κατώρθουν νὰ ἐγγίσω τὸ χεῖλος τοῦ ἀνωτέρου... Οὔτε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν πυραμίδων εἰσῆλθον. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐδηγῶν μου Βεδουίνων ἡ ἐπίβουλος χειραγωγία με ἀπέτρεψε· διότι, ἀνακόπτοντες τὸ βῆμα ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἢ τρίτην βαθμίδα, ἢ καὶ κατὰ πᾶν ὁπωσοῦν ἐπικίνδυνον μέρος, ἐζήτουν παρ' ἐμοῦ ἐπιμόνως νέαν χρηματικὴν ἀμοιβήν (μπαχσίς)· καὶ ἵνα με δελεάσωσιν ἐτραύλιζον λίζεις καὶ ῥήσεις ἀγγλικάς, γαλλικάς, ἰταλικὰς καὶ ἑλληνικάς, ὧν πρωτηγωνίστει τὸ «Du haut de ces pyramides quarante siècles vous contemplent» (Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν πυραμίδων τούτων τεσσαράκοντα ἑκατονταετηρίδες ἀτενίζουσιν ὑμᾶς). Ἀλλ' ἡ ἐμφαντικὴ αὐτὴ τοῦ Ναπολέοντος ῥητορεία δὲν εἶναι, νομίζω, κατὰ πάντα σύμφωνος πρὸς τὴν ἱστορίαν·

διότι ἐκ μὲν τῶν παρὰ τοῦ Ἡροδότου ἱστορουμένων συμπεραίνομεν ὅτι ἐκτίσθησαν περὶ τὸ 1180—1150 ἔτος πρὸ Χριστοῦ, ὁ δὲ Διόδωρος, οὗτινος τὴν μαρτυρίαν ὑπολαμβάνω ἧττον ἀξιόπιστον τῆς τοῦ Ἡροδότου, διότι ἤκμασε πεντακόσια περίπου ἔτη μετὰ τὸν Πατέρα τῆς ἱστορίας, λέγει αὐτὴν πρεσβυτέραν· ὅπωσδήποτε ὅμως θὰ σε ὑπενθυμίσω τὸν περίεργον τρόπον, καθ' ὃν ἐκτίσθησαν.

«Μετὰ τὸν Ῥαμψίνιτον, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ἐβασίλευσεν ὁ Χέοψ, ὅστις περιῆλθεν εἰς πᾶσαν κακότητα· διότι, κλείσας πάντας τοὺς ναούς, ἀπαγορεύτας δὲ καὶ τὰς θυσίας, προσέταξε τοὺς Αἰγυπτίους νὰ ἐργάζωνται ὑπὲρ αὐτοῦ, τοὺς μὲν ἀποστείλας εἰς τὸ Ἀράβιον ὄρος ἵνα, κόπτοντες λίθους καὶ ἕλκοντες μέχρι τοῦ Νείλου, ἐπιβιβάζωσιν εἰς πλοῖα, τοὺς δὲ παραγγείλας νὰ μετακομίζωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ λιβυκὸν ὄρος· ἠσχολοῦντο δὲ εἰς ταῦτα ἑκατὸν χιλιάδες ἀνθρώπων κατὰ τριμηνίαν μεταλλαττομένων. Δέκα ἔτη κατηναλώθησαν εἰς κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ, δι' ἣ, μετεφέροντο οἱ λίθοι, τὸ δ' ἔργον, συντελεσθέν, ἐγένετο οὐχὶ κατώτερον τῆς πυραμίδος· διότι εἶχε μῆκος μὲν πέντε σταδίων, πλάτος δὲ ὀργυιῶν δέκα καὶ ὕλην ἐκ λίθου ξεστοῦ μετὰ ἐγγεγλυμένων ζῴων. Κατὰ τὰ δέκα δὲ ταῦτα ἔτη ἐγένετο καὶ ὁ λόφος, ἐφ' οὗ αἱ πυραμίδες καὶ τὰ ὑπὸ γῆν οἰκήματα, καὶ ἡ νῆσος, ἐφ' ἧς οἱ τάφοι, ἣν κατεσκεύασαν εἰσαγαγόντες διὰ διώρυγος τὸν Νεῖλον. Εἰς δὲ τῆς πυραμίδος τὴν οἰκοδομὴν κατηναλώθησαν ἔτη εἴκοσιν· εἶναι δὲ τετράγωνος, ἔχουσα πανταχόθεν μέτωπα ὁκτὼ πλέθρων ἕκαστον καὶ ὕψος ἴσον, ἐκ λίθων ξεστῶν, ἀξιολόγως ἡρμοσμένων, ὧν οὐδεὶς εἶναι μικρότερος τῶν τριάκοντα ποδῶν. Ἐκτίσθη δὲ κλιμακωτή, μετηφερομένων κάτωθεν τῶν λίθων διὰ μικρῶν

ξυλίνων μηχανῶν εἰς τὴν πρώτην σειράν. Ἐνταῦθα δὲ ἵνα τεθῇ ὁ λίθος ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἐτίθετο εἰς ἑτέραν μηχανήν, ἑστῶσαν ἐπὶ τῆς πρώτης σειρᾶς, καὶ ἀπὸ ταύτης ἀνειλκύετο ἐπ' ἄλλης μηχανῆς εἰς τὴν δευτέραν σειράν· διότι ὅσαι σειραὶ ἀναβαθμῶν, τοσαῦται ἦσαν καὶ αἱ μηχαναί· ἴσως δὲ ἦτο καὶ μία, ἀλλὰ στερεά, μεταφερομένη ἀπὸ σειρᾶς εἰς σειράν ὅπως ἀνυψώτῃ τὸν λίθον». Καὶ τοὺς δύο τούτους τρόπους ἤκουσεν ὁ Ἡρόδοτος. Καὶ πρῶτον μὲν ἐτελειοποίησαν τὰ ἀνώτατα μέρη, εἶτα τὰ ἑπόμενα καὶ τελευταῖον τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ κατώτατα, χαράξαντες αἰγυπτίοις γράμμασιν ἐπὶ τοῦ μνημείου τὰ δαπανηθέντα εἰς κρόμμυα καὶ σκόροδα καὶ ῥαφανίδας χάριν τροφῆς τῶν ἐργατῶν. (Ὁποία ἄρρητος εὐωδία θὰ ἐπλημμύριζε τὸ περιέχον!) Ἐδαπανήθησαν δέ, ὡς ἔμαθεν ὁ Ἱστορικὸς παρὰ τοῦ ἑρμηνεύσαντος τὰ γράμματα, χίλια ἑξακόσια τάλαντα ἀργυρίου ἢ ἓξ ἑκατομμύρια δραχμῶν. Καὶ ἂν τοῦτο ἦναι ἀληθές, πόσα ἄρα γε ἐδαπανήθησαν εἰς σίδηρον, τροφὰς καὶ ἐνδύματα καθ' ὅλον τὸ προειρημένον διάστημα καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔκοπτον καὶ μετεκόμιζον τοὺς λίθους καὶ κατειργάζοντο τὰ ὑπόγεια;»

Τῶν δὲ δύο ἄλλων μικροτέρων πυραμίδων κτίτορες ὑπῆρξαν, τῆς μὲν πρώτης ὁ τοῦ Χέοπος ἀδελφὸς Χεφρήν, τῆς δὲ δευτέρας ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μυκερῖνος. Ὁ Χεφρὴν, μιμηθεὶς τοῦ προκατόχου τοὺς τρόπους, ᾠκοδόμησε καὶ αὐτὸς πυραμίδα, ἀλλὰ μικροτέραν, ἄνευ ὑπογείων καὶ ἄνευ νήσου. Ὁ Μυκερῖνος ὅμως ἔπραξε καί τι ἄλλο, φιλανθρωπότερον καὶ εὐεργετικώτερον, ἀποδοκιμάσας τὰς πράξεις τοῦ πατρός, ἀνοίξας τοὺς ναούς, ἐπιτρέψας εἰς τὸν τυραννούμενον λαὸν ἔργα καὶ θυσίας, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς βασιλεῖς ἀπονείμας δικαιοτάτας κρίσεις. Τῆς μυκερινείου ταύτης πυραμίδος τὴν ἀνέγερσιν ἀποδίδουσιν

ἄλλοι εἰς ἄλλους· οἱ μὲν εἰς τὴν Ῥοδῶπην, ὁ δὲ Στράβων εἰς τὸν ἐραστὴν τῆς Δωρίχας ὅπως ἐνταφιάσῃ αὐτήν. Μυθεύεται δὲ ὅτι, ἐν ᾧ ἐλούετο ἡ Δωρίχα, καταπτὰς ἀετὸς, ἥρπασε τὸ ἕτερον τῶν ὑποδημάτων αὐτῆς, ὃ μετακομίσας εἰς Μέμφιν, καθῆκεν, ὡς ἄλλος τοῦ Αἰσώπου κάνθαρος, εἰς τὸν κόλπον τοῦ βασιλέως· οὗτος δέ, ἐξεστηκὼς διὰ τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος καὶ θεασάμενος τὴν ὡραιότητα τοῦ ὑποδήματος, ἔπεμψεν εἰς ἀναζήτησιν τῆς γυναικός, καὶ εὑρὼν ἐνυμφεύθη αὐτήν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἱστορικός· ἐγὼ δὲ ἄξιαν σημειώσεως νομίζω τὴν μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ, τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἀντιμισθίας τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰγυπτίων ἐργατῶν σχέσιν. Ὁ λεὼ μετεχειρίσθη μυριάδας ἀνδρῶν πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πυραμίδος· μυριάδας ἀνδρῶν μετεχειρίσθησαν καὶ ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς πρὸς κατασκευὴν τοῦ *Μαχμουδιέ*, καὶ ὁ ἀντιβασιλεὺς πρὸς τὴν διορυχὴν τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Ἀρσινόης [1]. Τροφὴν εἶχον ἐκεῖνοι λιτοτάτην, «*κυλλήστιας*[2] ἐσθίοντες, τὰς δὲ κριθὰς εἰς ποτὸν καταλέοντες»[3]· τροφὴν λιτοτάτην καὶ ἀπαραλλάκτον μάλιστα ἔχουσι καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, πίτας τρώγοντες καὶ μπουζὶν ῥοφοῦντες. Μισθὸς ἐδίδετο ἐκείνοις ἐκ κρομμύων, καὶ ῥαφανίδων καὶ σκορόδων· μισθὸς δίδεται καὶ σήμερον ναὶ μὲν ἐκ κερματίων, ἀλλ' ἐπίσης εὐτελής. Μία δὲ μόνη, ἀλλὰ σπουδαιοτάτη ὑπάρχει διαφορὰ ὅτι, ἐν ᾧ τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα ἔργα ἦσαν μεγαλοπρεπῆ μέν, ἀλλ' ἄγονα, τὰ ἐνεστῶτα ἑνοῦσι τὸ μεγαλεῖον τῷ ὠφελίμῳ.

1. *Ἀρσινόη* εἶναι τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ὄνομα τῆς σημερινῆς διώρυχος τοῦ *Σουέζ*.

2. *Κυλλᾶστις*, ἰωνικῶς *Κυλλῆστις* (γεν. *Κυλλήστιος* ἢτο ὁ ἐξ ὀλύρας (κοινῶς ζειᾶς) κατασκευαζόμενος ἄρτος τῶν Αἰγυπτίων.

3. *Καταλέοντες*=Καταλέθοντες.

Καλὸν ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι δὲν ἦσαν λιτὰ καὶ πάντων τῶν Αἰγυπτίων τὰ δεῖπνα· διότι, ἐκστρατευσάντων ποτὲ τούτων ἐπὶ Ὦχον τὸν Περσῶν βασιλέα καὶ ἡττηθέντων, αἰχμαλωτισθέντος δὲ καὶ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, ὁ νικήσας ἡγεμὼν προσηνέχθη γενναίως πρὸς τὸν ἀτυχῆ μονάρχην, καλέσας καὶ εἰς γεῦμα. Εἰ δὲ καὶ λαμπρὰ ἐγένετο ἡ προετοιμασία, ὁ αἰγύπτιος κατεγέλα τοῦ Πέρσου ὡς εὐτελῶς διαιτωμένου. Ἂν θέλῃς, εἶπε πρὸς τὸν Πέρσην, νὰ μάθῃς πῶς τρώγουσιν οἱ εὐδαίμονες βασιλεῖς, ἐπίτρεψον εἰς τοὺς ἐμοὺς μαγείρους νὰ παρασκευάσωσιν αἰγύπτιον δεῖπνον. Τοσοῦτῳ δὲ ἔτερψε τὸν Ὦχον τὸ παρατεκευασθέν, ὥστε εἶπε πρὸς τὸν αἰχμάλωτον· «*Κακὸν κακῶς σε νὰ ἐξολοθρεύσωσιν οἱ θεοί, διότι ἀφ' οὗ εἶχες τοιαῦτα δεῖπνα, τί ἐζήτεις ἐντελέστερα;*» . . .

Περιερχομένῳ τὰς πυραμίδας ἔδωκάν μοι οἱ βεδουῖνοι, λαβόντες ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, περίεργα λιθάρια, ὧν ἰδοὺ ἡ περιγραφή, γενομένη πρὸ δεκαεννέα ἑκατονταετηρίδων ὑπὸ τοῦ Στράβωνος· «Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραλείψω ἓν τῶν περὶ τὰς πυραμίδας παραδόξων· πελεκωμένων τῶν λίθων, ἔμειναν πρὸ τῶν πυραμίδων σωροὶ τεμαχίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκονται ψήγματα φακοειδῆ κατά τε τὸν τύπον καὶ τὸ μέγεθος· τινὰ μάλιστα καὶ ὡς ἀπολεπισθέντα φαίνονται. Λέγονται δὲ ἀπολιθωθέντα λείψανα τῆς τροφῆς τῶν ἐργατῶν, ὃ καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον, διότι καὶ παρ' ἡμῖν ὑπάρχει λόφος μεστὸς ψήφων φακοειδῶν ἐκ λίθου πωρίας[1]. Τὴν αὐτὴν ἀπορίαν συλλαμβάνει τις καὶ διὰ τὰς θαλασσίας καὶ ποταμίας ψήφους, εἰ καὶ ἐνδέχεται νὰ σχηματίζωνται οὕτω ὑπὸ τῆς κινήσεως τοῦ ῥεύματος· ἀλλὰ περὶ τῶν προκειμένων δὲν ὑπάρχει ὁ αὐτὸς λόγος».

1. *Λίθος πωρία* καὶ *Λίθος πώριτος* εἶναι τὸ εἶδος τοῦ λίθου, τὸ κοινῶς γνωστὸν *Πουρί*.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Γεωγράφος[1]· ἐγὼ δὲ τολμῶ νὰ ὑποθέσω ὅτι καθὼς, κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, καὶ θαλάσσιαι καὶ ποτάμιαι ψῆφοι σχηματίζονται διὰ τῆς κινήσεως τοῦ ὕδατος, τὸν αὐτὸν τρόπον δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ σχηματίζωνται καὶ αἱ παρὰ τὰς πυραμίδας, ὁσάκις ὁ Νεῖλος κατακλύζῃ τὴν πέριξ γῆν. Ἔχουσι δὲ μέγεθος καὶ ὄγκον πενταλέπτου, καὶ κύκλους ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ὁμοίους πρὸς τοὺς τῆς θαλάσσης, ὅτε ῥίπτεται εἰς αὐτὴν πέτρα

Κατὰ τὴν γελοίαν τῶν περιηγητῶν συνήθειαν, ὄχλοι κυρίων ὀνομάτων κατακαλύπτουσι τῶν πυραμίδων τὰς πλευράς· ὁ δὲ ποιητὴς Ἀλεξανδρος Σοῦτσος πρὸς τῷ ὀνόματι αὐτοῦ καὶ εὐχὴν ἐχάραξεν ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἑξῆς· «Ζήτω τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ὅσον καὶ αἱ πυραμίδες»...

Ἀπὸ τῶν πυραμίδων ὡδήγησάν με οἱ Βεδουῖνοι εἰς ἐρείπια, βάθρα ἴσως ἄλλων ἐξαφανισθέντων κολοσσῶν. Καταβὰς δὲ εἰς αὐτὰ, κεχωσμένα ὑπὸ τῆς ἄμμου, μετέβην ἀπὸ προδόμου εἰς πρόδομον καὶ ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἴθουσαν, καὶ ἐθαύμασα τὴν ἐξαισίαν διατήρησιν τῶν ἐπὶ τῶν τοίχων γλυφῶν· ἄνθρωποι, βόες, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ὅπλα, βιοτικαὶ σκηναί, πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα ἐξεικονίζονται μετὰ τοσαύτης ζωηρότητος, ὥστε νομίζεις ὅτι πρὸ μικροῦ ἀφῆκεν αὐτὰ τοῦ γλύπτου ἢ τοῦ ζωγράφου ἡ χείρ. Ἀξιοθαύμαστον δὲ πρὸ πάντων τὸ ἀνθηρὸν τῆς βαφῆς, καὶ μάλιστα τοῦ ἐπικρατοῦντος κεραμοειδοῦς χρώματος, ἡλικίαν ἴσως ἔχοντος καὶ πλέον τριῶν χιλιάδων ἐτῶν.

Ἐπεσκέφθην δὲ καὶ ναοῦ παρακειμένου, οὗ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνασκαφέντος, λείψανα, ἐν ᾧ ὅμως οὔτε γλυφαὶ οὔτε γραφαὶ σε καταπλήττουσιν, ἀλλὰ πορφυρίτου λίθου ὑπερμεγέθεις ὄγκοι,

1. Ὁ Στράβων.

οἵτινες, τεταγμένοι καθέτως καὶ σῳζόμενοι ἀκέραιοι, ἀλύμαντοι καὶ στιλπνοί, ἀνταναklῶντες καὶ αὐτὴν σου τὴν ὄψιν, σχηματίζουσι τοίχους καὶ κατατομὰς προδόμων καὶ αἰθουσῶν,

Ἦλθον δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὴν περιώνυμον Σφίγγα. Ὁ Παυσανίας, μεμφόμενος, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνα, ὅτι περιέγραψε ξένα μνημεῖα μετὰ πλείονος περιεργίας ἢ τὰ ἑλληνικά, «Ἕλληνες δὲ ἄρα, λέγει, εἰσὶ δεινοὶ τὰ ὑπερόρια ἐν θαύματι τίθεσθαι μείζονι ἢ τὰ οἰκεῖα». Δὲν εἶχεν ὅμως ἐντελῶς δίκαιον ὁ φιλόπατρις περιηγητής· διότι, ἂν τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο θαυμασιώτερα διὰ τὴν τέχνην, τὰ αἰγυπτιακὰ παρίστανται καταπληκτικώτερα διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἰδέαν. Ἡ Σφίγξ, παρακείγματος χάριν, τῆς Μέμφιδος δὲν ἐλαξεύθη ἐπὶ μικροῦ ἢ μεγάλου μαρμάρου τῆς Πάρου ἢ τῆς Πεντέλης, ἀλλ' ἐπὶ γιγαντίου μονολίθου βράχου, ῥιφθέντος μονήρους ὑπὸ τῆς φύσεως μεταξὺ πεδιάδος ἀμμώδους καὶ ἀχανοῦς· καὶ καθὼς οὐδὲν μνημεῖον ἀνάλογον πρὸς τὰς πυραμίδας, οὕτω καὶ οὐδὲν ἄγαλμα ἀνάλογον πρὸς αὐτὴν ἐξειργάσθη ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ τίς συνέλαβε τὴν ἰδέαν; Οὐδ' ὁ Ἡρόδοτος, οὐδ' ὁ Στράβων μνημονεύουσι τῆς Σφιγγός, ὁ δὲ Πλίνιος λέγει ὅτι κεῖται ἐκεῖ ὡς τις θεὰ πριστατεύουσα τοὺς περιοίκους, δοξάζοντας ὅτι ἐτάφη ὑπ' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Ἄμασις, μετακομισθέντος ἄλλοθεν τοῦ λίθου. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ βράχος ἐτέθη ἐκεῖ ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως, ὡς πρὸ μικροῦ εἶπον. Καὶ τῆς μὲν κεφαλῆς ἡ περιφέρεια εἶναι, κατὰ τὸν ῥωμαῖον ἱστορικόν[1], 102, τὸ δὲ μῆ-

1. Τὸν Πλίνιον, τὸν περίφημον ῥωμαῖον ἱστορικὸν καὶ φυσικοῖστορικόν, γεννηθέντα ἐν Νεοχωρίῳ τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἄλπεων Γαλατίας (νῦν Κόμῳ τῆς βορείου Ἰταλίας) τῷ 23 μ. Χ. καὶ ἀποθανόντα τῷ 79 ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκρήξει τοῦ Βεσουβίου, καθ' ἣν ὑπὸ τῆς λάβας κατεκαλύφθησαν καὶ αἱ πόλεις *Σταβίαι*, *Ἡράκλειον* καὶ *Πομπηΐα*.

κος τοῦ τέρατος 143, καὶ τὸ ὕψος ἀπὸ τῆς κοιλίας μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς 63 ποδῶν. Εἶναι ἄρα μεταγενεστέρα; Τὸ κατ' ἐμέ, οὐδὲν οἶδα . . .

Πλὴν ἐπιγραφῆς τινος, ἀνεκαλύφθησαν πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Σφιγγὸς καὶ βωμὸς καὶ ἄλλα τινὰ σημεῖα, δεικνύοντα ὅτι ἐτελοῦντο πρὸ αὐτῆς θυσίαι· τινὲς δὲ ἀξιοῦσιν ὅτι καὶ σήραγγες, φέρουσαι εἰς τὰ ἐντόσθια αὐτῆς καὶ ἀπὸ τούτων πρός τινα τῶν πυραμίδων ὑπάρχουσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἄμμος κατέκλυσεν ἃ νέου τὰ ἐκχωσθέντα, οὐδὲν εἶδον. Ἀνέβην ὅμως μετὰ τῶν συνοδοιπόρων ἐπὶ τοῦ τέρατος, καί, καθίσαντες ἐπὶ τοῦ τραχήλου ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς κεφαλῆς, ἡτοιμάσθημεν νὰ στήσωμεν τράπεζαν, ὅπως παραμυθήσωμεν τὸν στόμαχον ἡμῶν· ἀλλὰ διὰ τὸν σφοδρότατον ἄνεμον ἠναγκάσθημεν νὰ καταβῶμεν. Ἤκουσα δὲ καὶ τὸ ἐξῆς ἀπόκρυφον ἀνέκδοτον, μὴ ἀναφερόμενον μὲν παρὰ τῶν δύο ἢ τριῶν συγγραφίων, οἷς μόνοις ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν, κατάλληλον ὅμως νὰ ἀποδείξῃ τὸ τεράστιον τοῦ χειμερίου ἐκείνου θηρίου. Πρὸς κατασκευὴν ἑκατέρων τῶν ὀφθαλμῶν, λέγει τις χρονογράφος, διωρίσθη ἀνὰ εἷς γλύπτης. Ὁ τοῦ δεξιοῦ διέπρεπε μὲν ἐπὶ ἐμπειρίᾳ μεταξὺ τῶν αἰγυπτίων ἑρμογλύφων, ἀλλ' ἦτο πένης. Τί δὲ ἀξίζει ἄνευ πλούτου ἡ ἀρετή; καὶ ὁ «Λάμαχος, ἦν μὲν πολεμικὸς καὶ ἀνδρώδης, ἄξιωμα δ' οὐ προσῆν οὐδ' ὄγκος αὐτῷ διὰ πενίαν», λέγει ὁ Πλούταρχος. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ ἐργασίαν εἴκοσιν ἑβδομάδων ηὔξησαν τὸν μισθὸν αὐτοῦ, ἐτόλμησε νὰ ζητήσῃ σύζυγον τὴν νέαν Ζαφείραν, μελαγχροινὴν μέν, ἀλλ' ὡραίαν, τῆς ὁποίας οἱ γονεῖς, χαίροντες ὅτι ἐπέτυχον γαμβρὸν πλούσιον κερδαίνοντα δεκαπέντε κρόμμυα καὶ δὶν ἐνθυμοῦμαι πόσους χοίνικας κυάμων καθ' ἑβδομάδα, δὲν ἐδίστασαν νὰ

συναινέσωσιν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φαρὼ ὑπεσχέθη νὰ αὐξήσῃ κατὰ πᾶσαν νέαν σελήνην τὸν μισθὸν τοῦ γαμβροῦ, ἐπιμετρῶν δεκαπέντε κρόμμυα καὶ νέον χοίνικα κυάμων· τὸ κακὸν ὅμως ἦτο ὅτι, τοῦ ἑτέρου γλύπτου ὄντος ἀνεπιτηδείου, ὁ ἀριστερὸς ὀφθαλμὸς ἔμενεν ἀτελής. Τὸ ἐργαστήριον τοῦ νεονύμφου, βασταζόμενον ὑπὸ τεσσαράκοντα στύλων, ἔκειτο ἑκατὸν πόδας ὑπεράνω τῆς ἐπιρανείας τῆς γῆς, πλησίον τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, πεντήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν βαθμίδας ἔχον· πλὴν δὲ τῆς αἰθούσης, ὅπου ἐγίνοντο τὰ ἔργα, εἶχε καὶ ἓξ θαλάμους, οὓς προσήνεγκεν εἰς τὴν Ζαφείραν ὁ σφιγγογλύφος. Ὁ δὲ Φαραώ, ὅστις, εἰ καὶ τύραννος, ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος καὶ ἤρχετο ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἔδιδεν ἀναχωρῶν δαψιλεστάτας ἀποδείξεις τῆς ἐλευθεριότητος αὐτοῦ, ἤτοι χοίνικα νίτρου, τρία χειμωνικὰ ἢ μηλοπέπονας, εἴκοσι σκόροδα καὶ ἕτερά τινα νωγαλίσματα ἢ γλυγούδια ὁμοίας φύσεως.

Δικαίως ἄρα ἐθεωρεῖτο πανευδαίμων ὁ γλύπτης, διότι καὶ δι' ἑνὸς ἔργασίαν ἐφ' ὅρου ζωῆς εἶχε, τὴν ἐργασίαν, λέγω, τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ κατοικίαν δωρεάν, καὶ εἰσόδημα μέγα κρομμύων, καὶ τῆς εὐνοίας ἀπήλαυε τοῦ πανισχύρου Φαραώ.

Ἀλλ' ὑπῆρξέ ποτε ἐντελὴς εὐτυχία ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; Ὁ πυρογενὴς Τυφὼν ἐξέκαυσε τὸν φθόνον τοῦ γλύπτου τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ· διὸ καθ' ἑκάστην νύκτα, ἐν καιρῷ μάλιστα τῆς ἀναβάσεως τοῦ Νείλου, ἐπιβαίνων εἰς σκαφίδιον, ἤρχετο κωπηλατῶν ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν, ὑπὸ τὸν κοιτῶνα τοῦ τεχνίτου, καὶ ἐξεκώρει αὐτόν, παίζων ἐλεεινῶς *ταμπουρᾶν*. Εἴκοσιν ὅλα ἔτη διήρκεσαν αἱ ὠτοκόποι αὐταὶ μελῳδίαι. Καὶ ὁ μὲν σύζυγος τῆς Ζαφείρας, φύσει ἀγαθός, οὐδὲν ἔλεγεν· ὁ υἱὸς ὅμως αὐτοῦ, εἰκοσαέτης

ἤθη, φύσει ὀξύθυμος, ἔπεσέ τινα τῶν νυκτῶν εἰς τὸν ποταμόν, καὶ κολυμβῶν κατέφθασε τὸν ψάλτην καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια τῆς Ἀμφιτρίτης. Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἰδὼν ὁ Φυρτὼ ὅτι ἀνελήφθη ὁ ἐπιρίστερος[1] τεχνίτης, διώρισεν ἀντ' αὐτοῦ τὸν υἱὸν τοῦ δεξιοῦ, προσδιορίσας καὶ ἀξιόλογον ἀντιμισθίαν.

Κατεσκευάσθησαν τέλος, πάντων ἀμφότεροι οἱ ὀρθαλμοὶ καὶ οἱ τεχνῖται ἀπέθανον μεγαλυνόμενοι ὅτι ἤθελον τείνει ἀκίρατα εἰς αἰῶνας αἰώνων τὰ ἔργα αὐτῶν. Ἀλλὰ μήπως σέβεταί τι ὁ ἄνθρωπος; . . .

Καὶ ταῦτα μὲν «ἀκοῇ γράφω», μὴ πιστεύων πολύ, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ τῆς ἱστορίας, τὰ παρ' Αἰγυπτίων λεγόμενα· πλὴν τοῦ ὀρθαλμοῦ δὲ τῆς Σριγγός, οὐδ' ἡ ἰὸς αὐτῆς ἔμεινεν ἀλώβητος.

Ἀπὸ τῆς αὐλοῦ τροφῆς, τῆς ζωογονούσης δυστυχῶς μόνον τὸ πνεῦμα, μετέβημεν εἰς τὴν ὑλικήν, κατακλιθέντες ὑπὸ ὑψικόμους φοίνικας, ὧν αἱ κορυφαὶ ἐπτερυγίζοντο τερψιθύμως ὑπὸ τῶν πνοῶν τοῦ ἀνέμου, κατ' ἐξαίρεσιν δροσερῶν τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ χρόνου. Ναὶ μὲν τὸ γεῦμα, εἰ καὶ αἰγύπτιον, δὲν ἦτο ὡς τὸ παρασκευασθὲν χάριν τοῦ Ὥρου ὑπὸ τοῦ συναδέλφου μονάρχου, εἶχεν ὅμως ἄρθονον τὴν θυμηδίαν, τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν φιλοφροσύνην. Τὰ ὑποζύγια ἡμῶν ἐβόσκον ἐκεῖ πλησίον, οἱ δὲ ὀδηγοί, καθήμενοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὄνων, ἤιζον οὐχὶ περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς διδομένων παρ' ἡμῶν ἐδεσμάτων, πολλὰ μὲν καταβροχθίζοντες χανδόν, τὰ δὲ περισσεύματα κρύπτοντες ἐπιμελῶς μεταξὺ τοῦ χιτῶνος καὶ τῆς ψυμνῆς πλευρᾶς.

1. Ὁ ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ εὑρισκόμενος, ἑπομένως ὁ ἀδέξιος, ὁ ἀνεπιτήδειος, ὁ ἀπειρόκαλος.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΡΙΖΟΥ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥΛΟΥ

Ὁ Ἰάκωβος Ῥίζος ὁ Νερουλὸς ἐγεννήθη ἐν Φαναρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1778, ἀπέθανε δὲ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῷ 1840. Κατὰ τὸν ἕκτον μαχρὸν τοῦτον χρόνον τοῦ βίου αὐτοῦ, ὁ Νερουλὸς εἰργάσθη ὡς δημόσιος ὑπάλληλος πρῶτον ἐν Βλαχίᾳ ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶτα ὡς μεταφραστὴς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας. Ὁ Νερουλὸς, ἐν Ἑλβετίᾳ διαμένων, συνέγραψε βιβλία τινά, ἐν οἷς καὶ τὸ *Περὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας*. Ἐπὶ Καποδίστρια ἐρίσκομεν τὸν Νερουλὸν γραμματέα ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ Ἀντιβασιλείας κατέχοντα θέσιν δημοσίαν καὶ τέλος ἐπὶ Ὄθωνος γενόμενον σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ Νερουλὸς ἔγραψε βιβλία δραματικὰ καὶ διατριβὰς περὶ διαφόρων ὑποθέσεων. Διακρίνεται δὲ ἡ τρίπρακτος τοῦ Νερουλοῦ κωμῳδία, ἐπιγραφομένη *Τὰ Κορακιστικά*, ἐν ᾗ σατυρίζει κυρίως τὸν Κοραῆν, ὡς τείνοντα νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Η ΠΑΝΩΛΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τί ἐρωτᾷς; ἀδύνατον νὰ τὸ ἐκφράσῃ γλῶσσα,
μηδ' ἀκοὴ δὲν δύναται ν' ἀκούσῃ κακὰ τόσα!
Καθὼς ταθῶα πρόβατα 'ς τὴν μάνδρα των κλεισμένα,
συνθλίβοντ' ἀλλεπάλληλα καὶ στέκονται 'σφιγμένα,
ὁμοίως εἰς τὴν πόλιν μας τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων
δὲν ἄφησεν ἐλεύθερον κενὸν κἀνένα τόπον.
Ἀλλὰ πανώλης ἔξαφνος, φρικτὴ ἐπιδημία,
ὁποίαν δὲν περιέγραψε ποτὲ ἡ ἱστορία,
ἀμέσως ἐξαπλόνεται καὶ χύνεται 'ς τὴν πόλιν·
ἐδῶ κ' ἐκεῖ, παντοῦ κτυπᾷ, τὴν ἐρημόνει ὅλην.
Ἐφάνη, λέγουν, τὸ κακὸν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν,
προχώρησε 'ς τὴν Ἀφρικήν, κατέβη τὴν Περσίαν,
καὶ τέλος πάντων ὕστερον μὲ τριπλασίαν λύσσαν
ὥρμησ' ἐδῶ ἀνήμερον μὲ ὄψιν μαύρην, πίσσαν.

Ὡς φάσμα τρομερώτατον τὰς νύκτας ἔπλανᾶτο·
κἀνεὶς ἀπὸ τὴν φρίκην του, κἀνεὶς δὲν ἐκοιμᾶτο.
Ἡ κεφαλή της ἔφθανε τὰ ὕψη τῶν δωμάτων·
οἱ συριγμοί της ἀντηχοῦν 'ς τοὺς τόπους τῶν μνημάτων.
Πολλοὶ τὴν παρετήρησαν τὴν νύκτα νὰ γυρίζῃ
καὶ νὰ τοὺς βλέπῃ ἄγρια καὶ νὰ τοὺς φοβερίζῃ.

Τὸ ὄνομα *Λυκαβηττός* οὐχὶ δι' ἑνός, ἀλλὰ διὰ δύο Τ ἐξεφέρετο ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὡς καὶ τὸ *Ἀρδηττός*, τὸ *Γαργηττός*, τὸ *Συπαλῆττός*, τὸ *Σφηττός*, τὸ *Ὑμηττός* καὶ τὸ *Ὑμηττός*. Τοὐναντίον δ' ἐγράφετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν *Ἴσσος*, οὐχὶ *Ἴσσος*, *Κηφισός*, οὐχὶ *Κηφισσός*, κτλ. *Κρῖσα*, οὐχὶ *Κρίσσα*, *Λάρισα*, οὐχὶ *Λάρισσα*, κτλ. Κ. Ε. ΚΟΝΤΟΣ

Ἔθνος φωτισμένον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκονται διακόσιοι ἢ τριακόσιοι σοφώτατοι ἄνδρες, ἀπὸ δὲ τοὺς λοιποὺς οἱ περισσότεροι δὲν ἠξεύρουν μήτε νὰ γράψωσι μήτε νὰ ἀναγνώσωσι μίαν ἐπιστολήν. Α. ΚΟΡΑΗΣ

Οἱ Ἕλληνες, ἂν θέλωμεν νὰ ὀνομαζώμεθα *λαὸς πολιτισμένος*, πρέπει καὶ εἰς τὰς καλὰς τέχνας ὄχι παρέργως νὰ προσέξωμεν. Ὁ βίος ὅλος εἶναι ἄχαρις ἄνευ αὐτῶν, τὸ ἦθος τῶν πολιτῶν γίνεται οὐ μόνον χυδαῖον, ἀλλὰ καὶ στρυφνόν, ἀνεπιεικές, βίαιον, βάρβαρον ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὅπου δὲν σπουδάζονται αἱ καλαὶ τέχναι. Σ. Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

Πρέπει νὰ σέβηταί τις τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν ἄλλων, ὁποῖαι δήποτε καὶ ἂν ἦναι. V. HUGO

Τὸ ἀλφάβητον

τῆς *ἀγγλικῆς* περιέχει	26	γράμματα	*ἑλληνικῆς*	24	*ῥωσσικῆς* 41
» *ἀραβικῆς*	28	»	*ἰσπανικῆς*	27	*σανσκριτικῆς* 50
» *γαλλικῆς*	25	»	*ἰταλικῆς*	20	*σινικῆς* 214
» *γερμανικῆς*	26	»	*λατινικῆς*	22	*σλαβικῆς* 27
» *ἑβραϊκῆς*	22	»	*περσικῆς*	32	*τουρκικῆς* 33

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΣΟΠΑ

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1816, ἐκουρεύθη δὲ μοναχός, ἀπὸ Δημητρίου μετονομασθεὶς *Διονύσιος*. Μετ' οὐ πολὺ ἦλθεν ὡς ἱεροδιάκονος εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀκροώμενος τῶν μαθημάτων τῆς αὐτόθι Σχολῆς καὶ λίαν, χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος, τῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τῇ συστάσει τοῦ μεγάλου Οἰκοδόμου μετέβη τῷ 1842 εἰς Ἀθήνας καὶ ἐπὶ τριετίαν ἐφοίτησεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον καὶ μέχρι τοῦ 1848 εἰς τὰ Πανεπιστήμια τῆς Λειψίας καὶ τοῦ Βερολίνου· ἐπιστρέψας δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἤρξατο τῆς ἐκδόσεως τῆς *Ἱερουσαλημάδος*, καταλειφθείσης ὅμως ἀτελοῦς. Τῷ 1849 ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς αὐτόθι Σχολῆς, ἣν ἀπὸ μικρᾶς καὶ ἀσημάντου ἀνέδειξε μεγάλην καὶ περιφανῆ, ἐπὶ ἑπτὰ ὅλα ἔτη ἐργασθείς. Προσκληθεὶς δὲ εἰς Ἀθήνας διορίσθη καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἐργαζόμενος ἅμα καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Ἐθναγγελικοῦ Κήρυκος*. Ἐπειδὴ ὅμως κατετρύχετο ὑπὸ χρονίου νοσήματος, παρητήσατο τὴν ἕδραν, ἣν τοσοῦτον ἐλάμπρυνε, καὶ ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μηδεμίαν βελτίωσιν τῆς ὑγιείας εὑρών, ἀπῆλθεν εἰς Κύπρον, ἔνθα τριετίαν ὅλην διέτριψεν ἀκαταπόνητος ἐργαζόμενος εἰς τοὺς *Ἱεροὺς Κατηχήσεις* τοῦ ἁγίου Κυριλλου καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν *Γεωγραφίας τῆς Ἁγίας Γῆς*, ἣν ἐπίτηδες περιηγεῖτο καὶ ἠρεύνα, καὶ εἰς ἄλλα πονήματα. Ἐκ Κύπρου, τραπεὶς ἐπὶ τὰ χείρω τῆς νόσου, ἐπέστρεψε τελευταῖον εἰς τὴν γενέτειραν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τῇ 6 Μαΐου 1861.

ΤΟ ΘΑΒΩΡΙΟΝ ΟΡΟΣ

Τὸ *Θαβώριον ὄρος*, τὸ καὶ *Ἰταβύριον* παρὰ τῷ *Ὡσηέ*[1], ὑπάρχει ἐτησιμότατον ἐν τῇ ἱερᾷ ἱστορίᾳ. Ἀπέχει δὲ ὁδὸν πυὸς τῆς Ναζαρὲτ καὶ ὑψοῦται ἐν μέσῳ τῆς Γαλιλαίας στρογγύλον, μεμονωμένον καὶ μονοκόρυφον εἰς σχῆμα κώνου, τὴν κορυφὴν ἀποκεκομμένου. Καὶ σύγκειται μὲν ἐκ τιτανώδους λίθου, ὑπάρχει δὲ περίφυτον καὶ δένδρεσι δρυὸς καὶ ἀγρίας πιστάκης[2]

1. *Ὡσηέ*. Οὗτος ἦτο ὁ πρῶτος τῶν *δώδεκα μικρῶν* λεγομένων *προφητῶν* (785—725 π. Χ.).

2. *Ἡ πιστάκη* εἶναι ἡ κοινῶς λεγομένη *Φιστικιά*, ἧς καρπὸς τὰ *Πιστάκια*, κοινῶς: *Φιστίκια*.

συνεσκιασμένον· ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἐπιπλατύνεται ἓν ὠοειδὲς ὀροπέδιον, ἔχον ἡμισείας ὥρας περίμετρον, ἐφ' οὗ ἱστάμενός τις ἐντρυφᾷ εἰς λαμπρὰν καὶ ἡδίστην θέαν, διήκουσαν μέχρι τῶν ἀπωτάτω. Ὁ Καρμήλος, ἡ Μεσόγειος θάλασσα, τὸ Ἀερμών, ἡ λίμνη τῆς Τιβεριάδος, αἱ πεδιάδες τῆς Αὐρανίτιδος, τὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ὑψηλὰ ὄρη τῆς Βασὰν καὶ Γαλαάδ, ἡ τερπνοτάτη καὶ πυμφόρος πεδιὰς Ἰεσραέλ, πάντα ταῦτα, ζωγραφικώτατα περιστήμενα κύκλῳ, παρέχουσιν εἰς τὸν θεατὴν ἄποψιν μαγευτικωτάτην. «Ἂν ὑπάρχῃ τι ὡραῖον ἐν τῇ φύσει, λέγει εἷς περιηγητής, τοῦτό ἐστι τὸ Θαβώριον ὄρος. Καίτοι πολλὰς ὀρεινὰς χώρας διῆλθον περιηγούμενος, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἄλλοθι εὗρον ὄρος οὕτω τερπνὸν καθ' ἑαυτό, καὶ δι' ἣν παρέχει ἀταράμιλλον θέαν τοσοῦτον ἐπίχαρι». — «Καθὼς ὁ χρυσὸς ἐν τοῖς μετάλλοις, γράφει ἄλλος περιηγητής, οὕτω καὶ τὸ Θαβὼρ ὑπάρχει τὸ ὡραιότατον πάντων τῶν ὀρέων τῆς γῆς. Ὁμοιάζει πρὸς τὴν σταγόνα ἐκείνην τῆς δρόσου, ἥτις ἐπὶ φύλλου ῥόδου ἐσταγμένη, καθαρῶς ἀντανακλᾷ τὸν κυανοῦν οὐρανὸν καὶ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου». Ἀλλὰ καὶ ὁ ἡμέτερος Φωκᾶ, ὁ ἐν ἔτει 1185 τοὺς ἱεροὺς Τόπους περιηγηθείς, μετ' ἐνθουσιασμοῦ περιγράφει καὶ τὸ ὄρος τοῦτο. «Τὸ Θαβώριον ὄρος, λέγει, ὁ ἐπήνειος οὐρανός, τὸ τῆς ψυχῆς ἀγαλλίαμα καὶ ὀφθαλμῶν ὀρθοδόξων ἀνθρώπων ἐντρύφημα· καὶ γὰρ θεία τις χάρις ἐπισκιάζουσα τῷ ὄρει πρόσεστιν, ὃ καὶ χαρὰν ἀποπνέει πνευματικήν».

Τὸ ὕψος τοῦ ὄρους τούτου κατὰ μὲν τὸν Ἰώσηπον[1] ἀνατείνει εἰς 30 στάδια, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους, εἰς 1748 πόδας τῶν Παρισίων· ἀναβαίνει δέ τις ἐκ τῆς ὑπωρείας ἄχρι τῆς κορυφῆς ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας. Καὶ μέχρι μὲν τῶν μέσων τοῦ ὄρους ἀναβαίνει τις καὶ ἵππος, ἀλλ' ἐντεῦθεν μέχρι τῆς κορυφῆς ἡ ὁδὸς ἀποβαίνει δυσχερεστέρα διὰ τὸ ἀνώμαλον καὶ κρημνώδες.

Τὸ ὄρος τοῦτο, κείμενον ἐν τοῖς ὁρίοις Ἰσσάχαρ καὶ Ζαβουλών, κατέστη ἐπίσημον ἐκ τῆς ἐποχῆς ἤδη τῶν Κριτῶν[1].

Ὁ δὲ Προφήτανάξ, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἀγαλλίασιν ἁπάσης τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, τοῦ Θαβὼρ μόνον καὶ τοῦ Ἑρμὼν ἐμνημόνευσε, θεσπεσίως ἀναφωνήσας· «Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται». Τὸ ἅγιον τοῦτο ὄρος, καίτοι οὐδαμοῦ τῆς Νέας Διαθήκης ὀνομαστὶ ἀναφερόμενον, ἐξ ὁμοφώνου ὅμως καὶ σταθερᾶς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἄνωθεν ἐκ τῶν ἀρχαίων αἰώνων ἄχρις ἡμῶν κατοικούσης, θεωρεῖται ὡς αὐτὸ ἐκεῖνο, ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ ἁγία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Μεταμόρφωσις. Τῆς θείας ταύτης μεγαλειότητος ἐπόπτης γενόμενος καὶ ὁ μακάριος Πέτρος μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας ἔγραφε πρὸς τοὺς πιστούς[2]· «Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες, ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. Λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δό-

1. Ἰώσηπος, Ἰουδαῖος, γεννηθεὶς ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ 37 μετὰ Χριστόν, συνέγραψεν ἑλληνιστὶ διάφορα ἱστορικὰ βιβλία, ὧν ἐπισημότατον εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον *Ἰουδαϊκὴ Ἀρχαιολογία*.

1. Ἐν τῇ *Ἁγίᾳ Γραφῇ Κριταὶ* ἐκαλοῦντο οἱ ἄρχοντες τοῦ Ἰσραήλ· οἵτινες, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἦσαν ἰσόβιοι. Οἱ *Κριταὶ* οὗτοι διεδέξαντο τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ καὶ ἐκυβέρνησαν τοὺς Ἑβραίους μέχρι τοῦ βασιλέως Σαούλ. Πεντεκαίδεκα Κριταὶ ἀναφέρονται, ἐξ ὧν πρῶτος μὲν ἦν ὁ Γοθονιήλ (1405 π. Χ.), ἔσχατος δὲ ὁ Σαμουήλ († 1058). Τὸ ἱερὸν βιβλίον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ ἐξιστοροῦν τὰ ἐπὶ τῶν Κριτῶν τούτων γεγονότα, καλεῖται ἐπ' ἴσης *Κριταί*.

2. Πέτρ. Β', 16–18.

ξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ ταῦτα ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. *Καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἠκούσαμεν ἡμεῖς ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ*».

Τὸ ὄρος τοῦτο, ὡς ὑψηλὸν καὶ ἐξ ἑνὸς μόνου μέρους προσβατόν, ἐχρησίμευε καὶ ὡς προφύλαξ ἐν καιρῷ πολέμων. Οὕτως ὁ Ἰώσηπος ἱστορεῖ ὅτι ἐν τοῖς κατὰ Οὐεσπεσιανοῦ πολέμοις τῶν Ἑβραίων, περιτειχίσας αὐτὸς κύκλῳ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἔθετο ἐν αὐτῇ φρουράν. Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος ἡ μήτηρ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἁγία Ἑλένη ἔκτισεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους μίαν ἐκκλησίαν εἰς τιμὴν τῶν ἐνδόξων Ἀποστόλων Πέτρου, Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου, ὡς ἱστορεῖ Νικηφόρος ὁ Καλλίστος. Κατὰ δὲ τὸν ἕκτον αἰῶνα μνημονεύονται τρεῖς ἐκκλησίαι, ἐπὶ τῆς ἁγίας ταύτης κορυφῆς ἀνεγηγερμέναι. Μετὰ μίαν δὲ ἑκατονταετηρίδα (περὶ τὸ 696) εὑρίσκομεν ἐπ' αὐτῆς, πλὴν τῶν τριῶν ἐκκλησιῶν, καὶ μίαν μεγάλην μονήν. Ἀνηγέρθη δὲ αὕτη εἰς τιμὴν τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ. Ταύτην τὴν μονὴν ἀναφέρει καὶ ὁ Βιλλιβάλδος ἐν τῷ *Ὁδοιπορικῷ* αὐτοῦ, περιηγηθεὶς τοὺς ἁγίους Τόπους κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα.

Ὅτε δὲ δίκην ἀκρίδος ἐπέπεσον κατὰ τῆς ἁγίας Γῆς τὰ ἄγρια σμήνη τῶν Σταυροφόρων, κατασχόντες οἱ Λατῖνοι καὶ τὸ ἅγιον τοῦτο ὄρος, ἀνήγειραν καὶ αὐτοὶ ἐν ἰδίοις μοναστήριον. Ὅθεν ὁ Φωκᾶς δύο μοναστήρια ἱστορεῖ, τὸ ἓν τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τὸ ἕτερον τῶν Λατίνων. *Εἰσὶ δὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ κορυφὴν μοναὶ δύο, ἐφ' ἃς ἐν ἀλλοιλώσσῳ ἥμῳ Χριστιανοὶ ὁμότροποι τὸ θεῖον ἐξευμενίζουσιν. Καὶ καθ' ἣν μὲν ἡ σωτήριος γέγονε Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ, Λατίνων*

μοναχῶν ὑπάρχει πλῆθος· ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ οἱ καθ' ἡμᾶς Ναζιραῖοι τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον χῶρον ἁγιαζόμενοι ἁγιάζουσιν».

Ἀλλὰ μετὰ καὶ ἄλλας καταστροφὰς καὶ περιπετείας τὰ μοναστήρια ταῦτα καὶ οἱ ἐκκλησίαι ἄρδην κατεσκάφησαν ἐν ἔτει 1263, καὶ μετεβλήθησαν εἰς ἀμόρφους καὶ ἐγκαταλελειμμένους σωροὺς ἐρειπίων, οἵοι ὁρῶνται τὴν σήμερον. Ἅπασα σχεδὸν ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους τούτου ἐστὶ πλήρης κατεσκαμμένων τειχῶν, ἠρειπωμένων οἰκοδομῶν, τάφων, ὑπογείων, λάκκων κτλ., ἅπερ ἀναμίξ καὶ φύρδην κεῖνται συγκεχωσμένα καὶ τῇδε κἀκεῖσε παρερριμμένα. Ἐν δὲ τοῖς σῳζομένοις λάκκοις διατηρεῖται καθαρώτατον τὸ ἐν καιρῷ χειμῶνος συναγόμενον ὄμβριον ὕδωρ, ἐξ οὗ πίνοντες εὐφραίνονται οἱ ἐκ τῆς ἀναβάσεως κεκοπιακότες. Εὑρίσκεται δὲ ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ ἓν θυσιαστήριον τῶν Ὀρθοδόξων, ἐφ' οὗ ἐπιτελεῖται ἡ θεία μυσταγωγία κατὰ πᾶν ἔτος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Θείας Μεταμορφώσεως ὑπὸ ἱερέων, ἐπίτηδες ἐρχομένων ἐκ Ναζαρέτ. Ἀναβαίνει δ' ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ πλῆθος ἄλλο εὐλαβῶν ἐντοπίων Χριστιανῶν, οἵτινες, γηθοσύνως[1] πανηγυρίσαντες, ἐπιστρέφουσι τὴν ἑσπέραν εἰς Ναζαρέτ. Τὴν αὐτὴν ἑορτὴν ἐπιτελοῦσι καὶ οἱ Λατῖνοι ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐνιδίῳ αὐτῶν θυσιαστηρίῳ ἱερουργοῦντες.

Ο ΙΟΡΔΑΝΗΣ

Ὁ μέγιστος καὶ ἐπισημότατος τῶν ποταμῶν τῆς Παλαιστίνης ἐστὶν ὁ *Ἰορδάνης*, ἑβραϊστὶ *Ἰαρδέν*. Ὠνομάσθη δὲ οὕτω κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους ἐκ τῶν δύο πηγῶν αὐτοῦ *Ἰὸρ* καὶ *Δάν*, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ ῥή-

1. *Γηθοσύνως*=Μετὰ χαρᾶς, μετ' ἀγαλλιάσεως.

ματος *ἰαράδ*, ὅπερ σημαίνει καταβαίνειν, ῥέειν, καθ' ἃ δὴ καὶ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ *rinnen* (rinnen, rennen) ἐκλήθη ὁ *Ῥῆνος*. Ὁ Ἰορδάνης, πηγάζων ἐκ τῶν βορειοτάτων ὀρίων τῆς Παλαιστίνης, κατ' ἀρχὰς μέν ἐστι μικρός· προσλαμβάνων δ' ἔπειτα καὶ ἄλλα δύο, ἀλλαχόθεν προρρέοντα, ῥεῖθρα, γίνεται μέγας, ἀμφιλαφὴς καὶ πολύρρους.

Ἡ πρώτη τοῦ Ἰορδάνου πηγὴ ἀναβλύζει ἐκ τοῦ Πανίου ὄρους, οὐ μακρὰν τῆς πόλεως Πανεάδος, ἥτις μετὰ ταῦτα *Καισάρεια Φιλίππου* μετωνομάσθη. Εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους τούτου ὑπανοίγεται ἓν σπήλαιον, καὶ ὑπὸ τὸ σπήλαιον ἓν μέγα, βαραθρώδες καὶ βαθύτατον χάσμα, ὕδατος ἀκινήτου πλῆρες· ἐκ τούτου δὲ τοῦ σπηλαίου ἀνατέλλει καὶ προχεῖται ἡ τοῦ Ἰορδάνου πηγή. Καὶ μέχρι μέν τινος ἐνόμιζον ὅτι τὸ ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ ὕδωρ ἔσωθεν ἀναβρύει, οὐδ' ἔρχεται ἀλλαχόθεν· ἐκ παρατηρήσεων ὅμως ἐπληροφορήθησαν ὅτι τὸ ὕδωρ φέρεται εἰς τὸ ἄντρον κρυπτῶς ἐκ μιᾶς μικρᾶς λίμνης, καλουμένης *Φιάλης*, ἥτις, τὰ νῦν *Βερκὲτ ἐλ Ῥὰμ* καλουμένη, μηδεμίαν φανερὰν εἴσροιαν καὶ ἔκροιαν ἔχουσα, διαμένει πάντοτε ἡ αὐτή, μήτε ὑπερχειμένη, μήτε ὑπονοστοῦσα. Μετὰ τοῦ πρώτου τοῦτου μικροῦ ποταμοῦ ἑνοῦται μετὰ ταῦτα ὁ *Δάν*. «Οὕτως γὰρ ἡ ἑτέρα τοῦ *Ἰορδάνου προσαγορεύεται πηγή*». Ἡ ἑτέρα δὲ αὕτη πηγή, ἥτις καὶ *Μικρὸς Ἰορδάνης* ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου καλεῖται, ἀνατέλλει ἐξ ἑνὸς τόπου, τὰ νῦν *Τὲλ ἐλ Κάδι* καλουμένου, μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῆς Πανεάδος ἀπέχοντος. Ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἐκβλύζων ὁ Δάν, μετὰ μίαν ὥραν ἑνοῦται μετὰ τοῦ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ Πανίου ὄρους πηγάζοντος ποταμοῦ. Καὶ αὗται μέν εἰσιν αἱ δύο τοῦ Ἰορδάνου πηγαί, ἱστορούμεναι καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Οἱ δὲ νεώτεροι προστιθέασι

καὶ τρίτον ποταμόν, τὸν *Χασβεΐαν*, ἑνούμενον κατωτέρω μετὰ τῶν δύο πρώτων ἐκείνων. Οὗτω δὲ τρεῖς περίπου ὥρας ῥέων ὁ Ἰορδάνης, εἰσβάλλει εἰς τὴν λίμνην Μερώμ, ἣν ὁ Ἰώσηπος ὀνομάζει *Σαμοχωνίτιδα*. Ταύτην δὲ διαπεράσας, ἐξέρχεται πρὸς μεσημβρίαν, καὶ χωρεῖ περαιτέρω· τρεῖς δὲ ἄλλας ὥρας ἐκεῖθεν ταχεῖ τῷ ῥεύματι στενήν τινα καὶ πετρώδη διαῤῥέων κοίτην, κατανταᾷ εἰς τὴν λίμνην Γεννησαρέτ, ἣν καὶ διέρχεται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου, τοῦ βορεινοῦ, μέχρι τοῦ ἑτέρου, τοῦ μεσημβρινοῦ. Ἐκδὺς δὲ πάλιν ἐκεῖθεν χωρεῖ πρὸς μεσημβρίαν, καὶ μετὰ πολλὰς ἑλίξεις καὶ περικάμψεις, δαψιλέστερον ἔχων ἤδη τὸ ῥεῖθρον ἐκ τῆς εἰσροῆς πολλῶν παρορρεόντων χειμάρρων τε καὶ ῥυάκων, ἐκχεῖται πολλῇ τῇ ῥύμῃ εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν. Ὅλον δὲ τὸ μῆκος τοῦ Ἰορδάνου ἀπ' αὐτῶν τῶν πηγῶν μέχρι τῆς εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν εἰσβολῆς αὐτοῦ ὑπολογίζεται εἰς 35 ὥρας. Τὸ δὲ πλάτος αὐτοῦ καὶ τὸ βάθος οὐκ ἔστι ταὐτὸν πανταχοῦ καὶ πάντοτε, ἀλλὰ κάτωθεν μὲν τῆς Μερὼμ ἔχει πλάτος εἴκοσι μόνον ποδῶν, πρὸς μεσημβρίαν δὲ τῆς Γεννησαρὲτ 60—75 ποδῶν, ἐγγὺς δὲ τῆς Ἰεριχὼ 70—90 ποδῶν, περαιτέρω δὲ 80—100, καὶ τέλος ἐγγὺς τῆς εἰσβολῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀσφαλτῖτιν 200—300 ποδῶν. Τὸ δὲ ἐγγὺς μὲν τῆς Ἰεριχὼ εὑρέθη 5—6 πήχεων, 800 δὲ βήματα πρὸς μεσημβρίαν τῆς Τιβεριάδος 6—7 ποδῶν, τὸ θέρος ὅμως μόλις 3 ποδῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου, ἀναλυομένων ἤδη τῶν χιόνων τοῦ Λιβανίου ὄρους, ὁ Ἰορδάνης ῥέει δαψιλὴς καὶ πλήθων, καὶ πληροῖ ὅλην αὐτοῦ τὴν κοίτην καὶ πλημμυρεῖ τὰς ὄχθας· τοῦθ' ὅπερ ἐγίνετο καὶ τὸ πάλαι, ὡς σημειοῦται ῥητῶς ἐν τῷ Ἰησοῦ τῷ Ναυῇ. «Ὁ δὲ *Ἰορδάνης ἐπληροῦτο καθ' ὅλην τὴν κρηπῖδα αὐ-*

τοῦ, ὡσεὶ ἡμέραι θερισμοῦ πυρῶν». Ἐν τούτῳ δὲ τῷ καιρῷ τῆς τοῦ Ἰορδάνου πληρώσεως, ὅτε οὐδεὶς δύναται αὐτὸν διαβῆναι διὰ τὸ βάθος καὶ τὴν ὁρμὴν τοῦ ῥεύματος, διεβησαν αὐτὸν οἱ Ἰσραηλῖται, θείῳ προστάγματι διαιρεθέντων τῶν ὑδάτων ἔνθεν καὶ ἔνθεν καὶ ἀποξηρανθείσης τῆς κρηπῖδος. Εἰς μάτην ἡ ἀπιστία ἐπειράθη ἵνα φυσικῶς ἐξηγήσῃ τὴν διάβασιν ταύτην τῶν Ἰσραηλιτῶν, παραλαμβάνουσα εἰς βοήθειαν τὰ ῥητὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Διαβάσεις τοῦ Ἰορδάνου πάντως ὑπῆρχον καὶ τότε, καθὼς καὶ νῦν, ἐν καιρῷ τῆς ταπεινώσεως καὶ ἐλαττώσεως τῶν ὑδάτων· ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑψώσεως καὶ πλημμύρας δυσχερεστάτη καὶ σχεδὸν ἀδύνατος καθίσταται ἡ διάβασις καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας αὐτούς, πολλῷ δὴ μᾶλλον εἰς γυναῖκας καὶ εἰς παιδία. Καὶ τὴν σήμερον οἱ ἀποπειρώμενοι τὴν διάβασιν ἐν καιρῷ τοιούτῳ, καίτοι ἄνδρες ἀκμαῖοι καὶ κολυμβᾶν εἰδότες καὶ ἐγχώριοι, ἀποπνίγονται οἰκτρῶς, ὑπὸ τοῦ ὁρμητικοῦ ῥείθρου βιαίως παρασυρόμενοι. Ταύτας τὰς δυσχερείας ἀναλογιζόμενοι οἱ ὀρθολογισταί, καί, βλέποντες ὅτι οὐδόλως ἐξηγεῖται ὡς φυσικὴ ἡ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦ ἔτους διάβασις τῶν Ἑβραίων, ἐτράπησαν εἰς ἄλλας εἰκοτολογίας, ἀπάσας ἀλόγους καὶ ἀπιθάνους. Οἱ μὲν εἶπον ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει ὀλίγη ἢ οὐδεμία χιὼν κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ Λιβάνου, καὶ διὰ τοῦτο ἀβαθὴς ἦν ὁ Ἰορδάνης καὶ διαβατός. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἐμφαντικώτατα βεβαιοῖ ὅλον τὸ ἐναντίον λέγων· «Ὁ δὲ Ἰορδάνης ἐπλήροῦτο καθ' ὅλην τὴν κρηπῖδα αὐτοῦ». Ὥστε ἡ εἰκασία αὕτη ἀπ' εὐθείας ἀντίκειται πρὸς τὴν ῥητὴν διαβεβαίωσιν τοῦ θείου ἱστορικοῦ. Ἄλλοι εἶπον ὅτι ἡ κοίτη τοῦ Ἰορδάνου τὸ πάλαι ἦν πολὺ πλατυτέρα· διὰ τοῦτο οὐκ ἦν οὗτος τοσοῦτον βαθύς, ὅσον σήμερον. Πόσον λοιπὸν ἦν τὸ βάθος τότε, ἐν ᾧ καὶ

τὴν σήμερον μόλις αὐτὸ ὑπάρχει 3—6 πήχεων; Ἀλλὰ τὸ ἀσύστατον τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐξελέγχεται καὶ ἐκ τῶν τοπικῶν ἐρευνῶν καὶ παρατηρήσεων τοῦ ἄγγλου περιηγητοῦ Ῥομπινσῶνος. Ἄλλα χείρονα καὶ ἀτοπώτερα εἰκοτολογήματα παραλείπομεν. Ἴσταται λοιπὸν ἀπερίτρεπτος καὶ ταῖς ἀθλίαις ἐπαγωγαῖς τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν μηδόλως ἀραδαινομένη ἡ τοῦ θείου λόγου ἀλήθεια, τὴν ἄφατον δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ ἐναργῶς ἐκδηλοῦσα.

Ἔχει δὲ ὁ Ἰορδάνης καὶ ἰχθύας ἀφθόνους καὶ τὸ ὕδωρ τεθολωμένον μὲν κατ' ἀρχὰς καὶ ξανθόχρουν, πότιμον δὲ καὶ γλυκύ, καὶ πλεῖστον ὅσον χρόνον ἀπαθὲς ἐν ἀγγείοις τηρούμενον· ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν ἔχει καλάμους συμπεπυκνωμένους καὶ δένδρα, τὰς ὄχθας σκιάζοντα. Ὀρῶνται δὲ καὶ τρεῖς γέφυραι, ἐξ ἀρχαίων χρόνων ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἀνεγηγερμέναι, ὧν ἡ μὲν μία, τριάκοντα καὶ πέντε βημάτων ἔχουσα μῆκος, κεῖται ἡμισείαν ὥραν κάτωθεν τῆς λίμνης Σαμοχωνίτιδος, ἣν ὀνομάζουσι τὰ νῦν οἱ ἐγχώριοι *Γέφυραν τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακώβ*. Μικρὸν δὲ κατωτέρω τῆς Γεννησαρὲτ ὑπάρχει ἄλλη δευτέρα γέφυρα· δύο δὲ ὥρας κατωτέρω βλέπει τις τὰ ἐρείπια ἄλλης τρίτης γεφύρας, καὶ ἐγγὺς αὐτῆς κατερριμμένα λείψανα ξενοδοχείου.

Ἐπίσημος καὶ ὀνομαστὴ ὑπάρχει ἐν ταῖς Γραφαῖς καὶ ἡ περίχωρος τοῦ *Ἰορδάνου*· οὗτω δὲ ὀνομάζεται τὸ ἐπίμηκες ἐκεῖνο πεδίον, ὅπερ ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ ἕως τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, καὶ ὅπερ διέρχεται ὁ Ἰορδάνης. Τὸ μέγα τοῦτο πεδίον, τὰ νῦν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *Γὸρ* καλούμενον, ὀνομάζεται καὶ *Αὐλὼν* ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου καὶ Ἱερωνύμου. Ἔστι δὲ ὅλως ἄκαρπον καὶ στυγνὸν καὶ δι' ὑπερβολὴν αὐχμοῦ νοσῶδες, κατὰ τὸν Ἰώσηπον. Μόνος ὁ Ἰορδάνης, διαρρέων δρο-

σιζει τὴν ἄγονον καὶ καυστηρὰν πεδιάδα ταύτην. Πρὸς ἀκριβεστέραν δὲ ἐξέτασιν τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν ὀχθῶν αὐτοῦ τῷ 1847 ὁ ἄγγλος περιηγητὴς Μολινὺς μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ κινδύνου διέπλευσε δι' ἑνὸς σκαριδίου ὅλον τὸν Ἰορδάνην ἀπὸ τῆς λίμνης Γεννησαρὲτ μέχρι τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Τὸν αὐτὸν διάπλουν ἐποίησαν τὸ ἀκόλουθον ἔτος καὶ ἕτεροι δύο ἀμερικανοὶ περιηγηταί.

Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς ὑπάρχει περικλεέστατος ἐν ταῖς ἱεραῖς ἱστορίαις καὶ μνημονεύεται κατὰ πρῶτον ἐν τῇ *Γενέσει*. Τοῦτον τὸν ποταμὸν διέβη ὁ Ἰακώβ, φεύγων εἰς Μεσοποταμίαν. Τοῦτον ἀβρόχοις ποσὶν ἐπὶ ξηρᾶς διέβησαν οἱ Ἰσραηλῖται, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω. Τοῦτον διῆλθεν ὁ Δαβίδ, φεύγων τὸν πατραλοίαν Ἀβεσσαλώμ. Τοῦτον διέβησαν οἱ πανένδοξοι καὶ μέγαλοι προφῆται Ἠλίας καὶ Ἐλισσαῖος. Τούτου τὸ ὕδωρ ἐκαθάρισε τὸν λεπρωμένον Ναιμὰν τὸν Σύρον. Τοῦτον τέλος τὸν ποταμὸν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν καθηγίασεν, ἐν αὐτῷ βαπτισθείς. Ὅθεν καὶ ἐπὶ Εὐσεβίου ἤδη καὶ Ἱερωνύμου, τοῦτ' ἔστι πρὸ χιλίων καὶ πεντακοσίων ἐτῶν, τὰ πλήθη τῶν πιστῶν ἔτρεχον πανταχόθεν μετὰ πολλῆς εὐλαβείας εἰς τὸν ποταμὸν τοῦτον. Καὶ νῦν δὲ κατὰ πᾶν ἔτος ἐν τῇ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ ἀπέρχονται ἅπαντες οἱ προσκυνηταὶ μετὰ πανηγυρικῆς εὐλαβείας καὶ χαρᾶς εἰς τὸν δέκα ὥρας τῶν Ἱεροσολύμων ἀπέχοντα Ἰορδάνην.

Ἐν τούτοις τοῖς κατὰ τὴν Ἰεριχὼ τόποις τοῦ Ἰορδάνου ἦνθουν τὸ πάλαι καὶ πολλὰ μοναστήρια καὶ λαῦραι, τῷ Θεῷ ἀφιερωμένων ἀνδρῶν καταγώγια, ὧν ὀλίγα ὁρῶνται καὶ ἄχρι τῆς σήμερον ἐν ἐρειπίοις καὶ συντρίμμασι κείμενα. Ἐπὶ τῆς ἐρήμου ταύτης τοῦ Ἰορδάνου διέλαμψαν οἱ μέγιστοι καθηγηταὶ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς Χαρίτων, Εὐθύμιος, Θεόκτιστος,

Σάββας, Θεοδόσιος, Γεράσιμος, Κυριακὸς κλπ. Εἰς ταύτην τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου συνέρρεον ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης παντὸς γένους καὶ πάσης τάξεως ἄνθρωποι, οἱ μὲν ἵνα διδαχθῶσιν ἐμπράκτως τὰ μεγάλα μαθήματα τῆς τοῦ νοὸς καθάρσεως καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβάσεως· οἱ δέ, ἃ κατάρωσι καὶ ἀναπαυθῶσιν εἰς τὸν ἀκύμονα τῆς ἡσυχίας λιμένα, πολλὰ πονήσαντες καὶ παθόντες ἐν τῷ σάλῳ τούτῳ τῆς κοσμικῆς ματαιότητος καὶ μόλις διασωθέντες ἐκ τοῦ ναυαγίου καὶ συντρίμμοῦ τῆς ἀπάτης τοῦ κόσμου. Εἰς τὸν βραμὸν καὶ τάραχον τῶν αἱρέσεων τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὰ κατὰ τὸν Ἰορδάνην μοναστήρια ταῦτα ὡς φαεινοὶ καὶ φαιδροὶ λαμπτῆρες ἐξεπύρσευον ἐκ τῆς ἐρήμου τὸ τῆς ἀρετῆς καὶ ὀρθοδοξίας φῶς καὶ ἐστήριζον καὶ ἐρρούρουν τοὺς εὐσεβεῖς, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ἐν τοῖς μοναστηρίοις τούτοις ἐπισημότατον ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐγγύτατα κείμενον τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ ὀνομαστὴ καὶ ἀρχαιότητι σεβασμία αὕτη μονή, ἧς μνημονεύει καὶ ὁ καισαρεὺς Προκόπιος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, καταπεσοῦσα ὑπὸ σεισμοῦ, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Φωκᾶς. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἐριζῆς περιηγηταὶ περιγράφουσι τὴν μονὴν ταύτην ὡς μεγάλην καὶ καλῶς ᾠκοδομημένην καὶ ὑπὸ γραικῶν πατέρων κατοικουμένην, ἥτις μέχρι τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἤνθει καὶ διέλαμπε ταῖς ἀρεταῖς τῶν ἐν αὐτῇ ἀσκουμένων πατέρων· καὶ ὁ κατὰ τὸ 1336 τοὺς ἁγίους Τόπους περιηγηθεὶς Ῥουδόλφος οὐ μόνον τὴν μονὴν εὗρε καλῶς συνῳκισμένην, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰορδάνου πολλὰ ἄλλα ἀσκητῶν οἰκητήρια εἶδεν. Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἐξ ἐπιδρο-

μῶν βαρβάρων καὶ ἐκ σεισμῶν ἠρημώθη καὶ κατέπεσεν ἡ μεγάλη ἐκείνη μονή, καὶ οὕτως ἠρημωμένην εὗρον αὐτὴν οἱ ἐν ἔτει 1484 τὴν ἁγίαν Γῆν ἰδόντες καὶ περιγράψαντες περιηγηταὶ Τούχερος καὶ Βραϋεμβάχιος. Ἔκτοτε δὲ ἄχρι τῆς σήμερον κεῖται ἔρημος καὶ κατακεκρημνισμένη. Ἐγγὺς δὲ τῆς πάλαι ποτὲ περιφανοῦς ταύτης μονῆς ὑπάρχει ὁ τόπος, ὅπου λούονται καὶ βαπτίζονται οἱ Ὀρθόδοξοι, καὶ ὅπου κατὰ πᾶν ἔτος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανίων ἐπιτελεῖται ἁγιασμὸς καὶ ἱερουργία ὑπὸ τῶν σεβασμίων ἁγιοσαββιτῶν πατέρων ἐπὶ ἱερᾶς τραπέζης, ἐπάνωθεν τοῦ ποταμίου ῥείθρου ἐπίτηδες σχεδιαζομένης.

Πορφυρογέννητος λέγεται ὁ γεννηθεὶς ἐν πορφύρᾳ. Ἄννα ἡ Κομνηνὴ λέγει ὅτι *Πορφύρα* ὠνομάζετο τετράγωνον οἰκοδόμημα, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ περιβόλου τῶν ἀνακτόρων καὶ ἔχον στέγασμα πυραμιδοειδές. Τὸ ἔδαφος καὶ οἱ τοῖχοι ἦσαν ἐκ λαμπροῦ μαρμάρου. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου μετεκόμισαν αὐτὸ ἐκ Ῥώμης ἀδραῖς δαπάναις, εἶχε δὲ χρῶμα πορφυροῦν, ἐκτός τινων μικρῶν λευκῶν κηλίδων. Τὸ χρῶμα τοῦ μαρμάρου ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὸ κτίριον, τὸ δὲ κτίριον εἰς τὸν βασιλόπαιδα, τὸν γεννηθέντα ἐντὸς αὐτοῦ, βασιλεύοντος τοῦ πατρός. Γνωστὸς ὡς *Πορφυρογέννητος* εἶναι Κωνσταντῖνος ὁ Ζ'.

Παρετηρήθη ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ΘΕΟΥ ἐν πλείσταις γλώσσαις σύγκειται ἐκ τεσσάρων στοιχείων. Ἐν τῇ αἰγυπτιακῇ *Ζένι*, ἀραβικῇ *Ἀλάχ*, βλαχικῇ *Ζέο*, γαλλικῇ **Dieu**, γερμανικῇ **Gott**, ἑβραϊκῇ *Ἀδών*, ἑλληνικῇ *Θεός*, ἰαπωνικῇ *Ζαίν*, ἱσπανικῇ *Ἀδδί*, λατινικῇ **Deus**, περουβιανῇ *Λίαν*, περσικῇ *Σόρα*, σκανδιναυϊκῇ **Odin**, σουηδικῇ **Codd**.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΙΒΩΤΟΥ

Πρόλογος · σ. γ'

Βαλαβάνη Δημοσθένους
Ὁ τάφος τοῦ κλέφτη » 131

Βαλαωρίτου Ἀριστοτέλους
Ἀλῆς Τεπελενλῆς » 53

Βασιλειάδου Σπυρίδωνος
Τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου » 153

Βερναρδάκη Δημητρίου
Μερόπη » 166

Βηλαρᾶ Ἰωάννου
Τιμή, Φωτιὰ καὶ Νερό » 50
Ἡ ἄνοιξη » 51

Βικέλα Δημητρίου
Τὰ ὀρφανά » 88

Βουλγάρεως Εὐγενίου
Δύναμις καὶ χάρις τῆς μουσικῆς » 128

Βυζαντίου Ἀναστ. Σ.
Πολιτικὴ Κατήχησις » 38

Βυζαντίου Σκαρλάτου Δ.
Οἱ γονεῖς παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς » 136

Δαβὶδ Προφητάνακτος
Ὁ Προοιμιακός » 16

Δραγούμη Νικολάου
Πυραμίδες » 192

Ζαλοκώστα Γεωργίου Χ.
Ὁ βορειᾶς, ποὺ τἀρνάκια παγόνει σ. 119
Ἡ πέρδικα » 121

Θεοτόκη Νικηφόρου
Ἔργα τῆς ψυχῆς » 123

Καρασούτσα Ἰωάννου
Ὁ Θεὸς καὶ ὁ Θάνατος » 32
Εἰς ἓν ἄστρον » 34
Τὸ στερέωμα » 36

Κλεόπα Διονυσίου
Τὸ Θαβώριον ὄρος » 211
Ὁ Ἰορδάνης » 215

Κοραῆ Ἀδαμαντίου
Αὐτοβιογραφία » 91

Λαοῦ Ἀδελφικὴ ἀγάπη » 139
Ὁ Χάρος μὲ τοὺς ἀπεθαμμένους » 140

Μηνιάτου Ἠλία
Περὶ χριστιανικῆς πίστεως » 116

Νερουλοῦ Ἰακώβου Ρ.
Ἡ παγώλης τῶν Ἀθηνῶν » 209

Οἰκονόμου Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων
Ἡ πατρίς » 163

Ὀρφανίδου Θεοδώρου Γ.
Χίος δούλη » 147

Παπαρρηγοπούλου Δ.
Διογένης ὁ Κυνικός σ. 155
Παπαρρηγοπούλου Κ.
Μανουὴλ Κομνηνός » 67
Ὑγρὸν ἢ ἑλληνικὸν πῦρ » 70
Πόθεν ὠνομάσθη ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας » 72
Ἡ τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου ἀκολουθία » 74
Παράσχου Ἀχιλλέως
Ἀνταπόδοσις » 60
Πασπάτη Ἀλεξάνδρου Γ.
Τὸ ἁγίασμα τῶν Βλαχερνῶν » 79
Ῥαγκαβῆ Ἀλεξάνδρου Ρ.
Ὕμνος τῷ Θεῷ » 24
Ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος » 26
Ῥενιέρη Μάρκου
Εἰς Ἀδαμάντιον Κοραῆν » 149
Ῥοΐδου Ἐμμανουὴλ Δ.
Ἀκαδημίαι » 141
Σολωμοῦ Διονυσίου
Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν σ. 21
Ἐπίγραμμα εἰς τὴν κατα-στροφὴν τῶν Ψαρῶν » 23
Σούτσου Ἀλεξάνδρου
Πρὸς τὸν Θεόν » 13
Ὁ Πόντος » 14
Σούτσου Παναγιώτου
Τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς Σπάρτης » 161
Τανταλίδου Ἡλία
Ὁ Βόσπορος » 126
Τρικούπη Σπυρίδωνος
Τὸ ᾆσμα τοῦ Τυρταίου » 113
Ἡ λίμνη τοῦ Μεσολογγίου » 114
Χριστοπούλου Ἀθαν.
Ἐπίγραμμα εἰς κρήνην » 78
Περιεχόμενα τοῦ Α' τόμου τῆς «Νεοελληνικῆς Κιβωτοῦ» » 223

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ,

ὧν γνῶμαί τινες ἀναγράφονται ἐν τῷδε τῷ τόμῳ

Ἀσώπιος Κ. 152
Αὐγουστῖνος ἅγιος 87
Βαλαωρίτης Ἀρ. 118
Βεναρδάκης Δ. Ν. 152
Βυζάντιος Ἀν. Σ. 66
Γκαῖτε 15
Γκυιζώ 125.138
Θερειανός Δ. 165
Κολοκοτρώνης Θ. 90
Κόντος Κ. Σ. 210
Κοραῆς Ἀδαμάντιος 15.87. 122.210
Κουμανούδης Σ. Ἀ. 210
Λαροσφουκώ 90
Μαυροκορδᾶτος Δ. Σ. 15.87.165
Οὐγγὼ Βίκτωρ 118.210
Πανταζίδης Ἰωάνν. 165
Παπαρρηγόπουλος Κ. 49
Ῥενὰν Ἐρνέστος 140
Ῥενιέρης Μᾶρκος 52
Ῥοΐδης Ἐμμανουὴλ 122
Σιμωνίδης 90
Σωκράτης 87
Ταντανίδης Ἡλίας 138.140

ΕΡΓΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

Ἀναγνωσματάριον ἐκ τοῦ Ἡροδότου, μετ' εἰκόνων, βραβευθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐν τῷ Καραπαντείῳ ἀγῶνι τοῦ 1894, πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Α' τάξεως τῶν Ἀστικῶν Σχολείων, 16ον, σελ. ιβ'—208, ἔκδ. δ', 1908 χρ. δρ.

Νεοελληνικὴ Πιβωτός, συμπεχθεῖσα εἰς τρεῖς τόμους ἐξ ἔργων τῶν νεων Ἑλλήνων πεζογράφων καὶ ποιητῶν, μετὰ βιογραφιῶν καὶ σημειώσεων, πρὸς χρῆσιν τῶν τριῶν τάξεων τοῦ Σχολαρχείου.

Τόμος Α', διὰ τὴν Ε' τάξιν τῶν Ἀστικῶν Σχολείων ἢ τὴν Α' τοῦ Σχολαρχείου, ἔκδοσις δ', ὠκος σέλ. 1909

Τόμος Β', διὰ τὴν Β' τάξιν, ἔκδοσις δ', 1909

Τόμος Γ', διὰ τὴν Γ' τάξιν, ἔκδοσις β', 1909

Ἕκαστος τόμος, ἐστερεοτυπημένος φιλοκάλως καὶ καλῶς δεδεμένος, τιμᾶται γροσίων 6.50

Ἀπάνθισμα Ἑλληνικῶν Γραμμάτων εἰς ἐγκύκλιον διδασκαλίαν πασῶν τῶν τάξεων Σχολείου τε καὶ Γυμνασίου.

Τόμος Β', διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων καὶ τὴν Α' τῶν Γυμνασίων, περιέχων τὰ τρία πρῶτα βιβλία τῆς Ξενοφῶντος Κύρου Ἀναβάσεως καὶ τὴν Ἰσοκράτους Πρὸς Δημόνικον Παραίνεσιν, μετὰ εἰσαγωγῆς, βιογραφιῶν καὶ σημειώσεων, σελ. η'+263 χρ. δρ.

Τόμος Δ', διὰ τὴν Δ' τάξιν τῶν Γυμνασίων, περιέχων ἐκλογὴν τῶν Ξενοφῶντος Ἀπομνημονευμάτων, τῶν Λυσίου Ἐπιτάφιον τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς καὶ τῶν Ἰσοκράτους Ἀρεοπαγιτικόν, μετὰ εἰσαγωγῆς καὶ ποικίλων σημειώσεων, σελ. ιβ'+229 χρ. δρ.

Εὑρίσκεται πρὸς τῷ ἐκδότῃ ἐν τῷ Πέραν (Ἐγὰ Χαμάμ, ὁδῷ Κωνσταντίνου Β') καὶ παρ' ἅπασι τοῖς βιβλιοπώλαις τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν.

Ἕκαστος τόμος δεδεμένος τιμᾶται γροσίων 6.50